

Περιφέρεια Αττικής
Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή Αττικής

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Αττικής

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Περιεχόμενα

1	Περιγραφή των κοινωνικοοικονομικών επιδόσεων της Περιφέρειας Αττικής	7
	Δημογραφικές τάσεις και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του πληθυσμού	7
	Οικονομικές επιδόσεις	10
	Γενικές τάσεις	10
	Οικονομικά ενεργός πληθυσμός, απασχόληση και ανεργία	10
	Κλαδική διάρθρωση	15
	Η επίδραση της κρίσης στην οικονομική διάρθρωση της Περιφέρειας	18
	Επιχειρηματική δραστηριότητα	23
	Εξαγωγική δραστηριότητα	31
	Τομεακή και κλαδική εξειδίκευση	34
	Χωρικά χαρακτηριστικά, παρεμβάσεις, νέα επιχειρηματικά κύτταρα και υποδομές	36
	Γενικά.....	36
2	Οι καινοτομικές και τεχνολογικές επιδόσεις της Περιφέρειας Αττικής	39
	Υποδομές Έρευνας και Καινοτομίας	41
	Δαπάνες για Έρευνα και Ανάπτυξη	41
	Αιτήσεις για χορήγηση Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας.....	46
	Ανθρώπινο δυναμικό	46
	Το μορφωτικό επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού	46
	Απασχόληση σε Επιστήμη και Τεχνολογία.....	48
	Προσωπικό στην Έρευνα και Ανάπτυξη	48
	ΤΠΕ και Ευρυζωνικά Δίκτυα	51
	Κάλυψη σε Ευρυζωνικά Δίκτυα στην Περιφέρεια Αττικής	53
	SWOT Ανάλυση των ΤΠΕ	55
	Clusters	56
	Clusters στην Περιφέρεια Αττικής.....	56
	Γεωγραφικά άτυπα Clusters εταιρειών υπηρεσιών και υψηλής τεχνολογίας	60
	Γεωγραφικά άτυπα Clusters πολιτιστικών δημιουργικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων.....	61
	Cluster και πολιτικές επιχειρηματικότητας.....	62
	Βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής (BTGE)	63
3	SWOT Ανάλυση & Επιχειρηματική Ανακάλυψη.....	67
	Αττική-Γενικά.....	67
	Κλαδική Εξειδίκευση, κρίσιμες μάζες επιχειρήσεων και εξαγωγικό δυναμικό.....	67

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Επιστημονική Δραστηριότητα.....	70
Επιχειρηματική ανακάλυψη.....	72
Α. Καινοτομία και επιχειρηματικότητα στη Γαλάζια Οικονομία.....	73
Β. Νέα τεχνολογία και επιχειρηματικότητα στη Δημιουργική Οικονομία.....	76
Γ. Υψηλή τεχνολογία και επιχειρηματικότητα για ποιότητα ζωής και βιώσιμη ανάπτυξη	86
4 Το όραμα και η “Λογική Παρέμβασης” της ΠΣΕΕ της Αττικής	95
Τα πεδία ειδίκευσης (ΠΕ).....	98
Η “Λογική Παρέμβασης” της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης της Αττικής.....	103
Συνοπτικός Πίνακας δράσεων ανά Άξονα Προτεραιότητας (ΑΠ) και Πεδία Εξειδίκευσης (ΠΕ)	107
5 Αναλυτική περιγραφή δράσεων RIS3 της Περιφέρειας Αττικής.....	127
Περιγραφή των Δράσεων.....	127
Α.Π 1.a: Δημιουργία δομών και υποδομών έρευνας και καινοτομίας (Ε&Κ) σε περιφερειακό επίπεδο	127
Α.Π 1.b: Αύξηση των δαπανών των επιχειρήσεων για έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία.....	134
ΑΠ2: Διάδοση και Ανάπτυξη Καινοτόμων Προϊόντων και Υπηρεσιών των ΜμΕ με τη χρήση ΤΠΕ.....	146
ΑΠ3: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των ΜμΕ – Βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας Αττικής για προσέλκυση Επενδύσεων και προαγωγή της Καινοτόμου Επιχειρηματικότητας	158
ΑΠ 8: Προώθηση της Ανάπτυξης των Δεξιοτήτων & της Προσαρμοστικότητας του Ανθρώπινου Δυναμικού στους Τομείς της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (ΕΚΤ).....	189
ΑΠ 9: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης.....	191
6 Σύστημα διακυβέρνησης.....	195
Α) Επιτελικό Επίπεδο.....	195
Β) Εκτελεστικό Επίπεδο.....	196
Η διαδικασία της επιχειρηματικής ανακάλυψης στις θεματικές περιοχές της Περιφέρειας Αττικής.....	202

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1 - Δημογραφικοί δείκτες του συνόλου της χώρας	8
Πίνακας 2 - Ηλικιακή διάρθρωση Περιφερειακών Ενοτήτων Περιφέρειας Αττικής	9
Πίνακας 3 - Δημογραφικοί δείκτες Περιφέρειας Αττικής	10
Πίνακας 4 - Βασικοί συγκριτικοί δείκτες απασχόλησης/ανεργίας της Π. Αττικής σε σχέση με την χώρα και ΕΕ27	11
Πίνακας 5 - Σύνδεση επιπέδου εκπαίδευσης απασχολουμένων Περιφέρειας Αττικής με διψήφιους κλάδους	12
Πίνακας 6 - Επιχειρήσεις και τζίρος αυτών στην Περιφέρεια Αττικής και στη χώρα ανά τομέα παραγωγής	23
Πίνακας 7 - Επιχειρήσεις και τζίρος αυτών στην Περιφέρεια Αττικής ανά μονοψήφιο κλάδο ΣΤΑΚΟΔ-2008.....	23
Πίνακας 8 - Επιχειρήσεις του πρωτογενή τομέα και τζίρος αυτών στην Περιφέρεια Αττικής ανά μονοψήφιο και διψήφιο κλάδο παραγωγής	24
Πίνακας 9 - Επιδοτήσεις Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε. ανθοκομικών καλλιεργειών 2010	25
Πίνακας 10 - Επιχειρήσεις του δευτερογενή τομέα και τζίρος αυτών στην Περιφέρεια Αττικής ανά μονοψήφιο και διψήφιο κλάδο παραγωγής	26
Πίνακας 11 - Επιχειρήσεις του τριτογενή τομέα και τζίρος αυτών στην Περιφέρεια Αττικής ανά μονοψήφιο και διψήφιο κλάδο παραγωγής	28
Πίνακας 12 - Εξωτερικό εμπόριο Περιφέρειας Αττικής	34
Πίνακας 13 - Τομεακή και κλαδική εξειδίκευση της Περιφέρειας Αττικής	35
Πίνακας 14 - Σύγκριση με άλλες περιφέρειες.....	40
Πίνακας 15 - Συγκριτικοί δείκτες καινοτομικών επιδόσεων της Περιφέρειας Αττικής	48
Πίνακας 16 - Δείκτες χρήσης νέων τεχνολογιών από τις επιχειρήσεις ανά Περιφέρεια	51
Πίνακας 17 - Δείκτες χρήσης νέων τεχνολογιών από τους πολίτες ανά Περιφέρεια.....	52
Πίνακας 18 - SWOT ανάλυση των ΤΠΕ	55
Πίνακας 19 - Όριμα και αναδυόμενα clusters στην Αττική	62
Πίνακας 20 - Επιστημονικές περιοχές εξειδίκευσης των φορέων της Αττικής που σχετίζονται με τις ΒΤΓΕ	64
Πίνακας 21 – Ελληνικός κινηματογράφος, 2008-2012	84
Πίνακας 22 - Αριθμός αιτήσεων για διπλώματα ευρεσιτεχνίας στο Ευρωπαϊκό Γραφείο Πατεντών ανά ενεργειακή τεχνολογία 2000-2011	92
Πίνακας 23 - Πίνακας SWOT ανάλυσης	93
Πίνακας 24 - Εστίαση των πεδίων εξειδίκευσης της Αττικής.....	100
Πίνακας 25 - Τεχνολογικές προτεραιότητες των πεδίων εξειδίκευσης.....	101
Πίνακας 26 - Συνεργατικοί σχηματισμοί στα πεδία εξειδίκευσης.....	102

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

ΣΧΗΜΑΤΑ

Σχήμα 1 - Πυραμίδα ηλικιών για το σύνολο της χώρας.....	7
Σχήμα 2 - Πυραμίδα ηλικιών για την Περιφέρεια της Αττικής	8
Σχήμα 3 - Κατανομή της ΑΠΑ ανά παραγωγικό τομέα, 2011	15
Σχήμα 4 - Κατανομή της ΑΠΑ ανά βασικούς κλάδους, 2011	16
Σχήμα 5 - Κατανομή της απασχόλησης ανά παραγωγικό τομέα, 2013.....	17
Σχήμα 6 - Κατανομή της απασχόλησης ανά βασικούς κλάδους, 2013.....	17
Σχήμα 7 - Διαχρονική εξέλιξη του κ.κ.ΑΕΠ (ΜΑΔ)	19
Σχήμα 8 - Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά κλάδο (€ εκ.) Ελλάδα.....	19
Σχήμα 9 - Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά κλάδο (€ εκ.) Περιφέρειας Αττικής.....	20
Σχήμα 10 - Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά κλάδο (%) Ελλάδα	20
Σχήμα 11 - Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά κλάδο (%) Περιφέρειας Αττικής	21
Σχήμα 12 - Μεταβολή της απασχόλησης (σε χιλ. θέσεις εργασίας) ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια Αττικής, 2009-2013.....	22
Σχήμα 13 - Συνεισφορά στις εξαγωγές ανά Περιφέρεια για το 2013.....	32
Σχήμα 14 - Εξαγωγές προς εισαγωγές, 2013.....	33
Σχήμα 15 - Χάρτης κατάταξης περιφερειών ανάλογα με τις επιδόσεις τους στην καινοτομία	39
Σχήμα 16 - Σύγκριση με δείκτες καινοτομίας άλλων Περιφερειών.....	40
Σχήμα 17 - Συσχέτιση του Περιφερειακού δείκτη Καινοτομίας και του κ.κ.ΑΕΠ	42
Σχήμα 18 - Θεματική κατανομή της δημόσιας χρηματοδότησης φορέων από την περιφέρεια Αττικής που συμμετέχουν σε εθνικά προγράμματα έρευνας και καινοτομίας της ΓΓΕΤ	43
Σχήμα 19 - Θεματική κατανομή της δημόσιας χρηματοδότησης των επιχειρήσεων από την περιφέρεια Αττικής που συμμετέχουν σε εθνικά προγράμματα έρευνας και καινοτομίας της ΓΓΕΤ.....	44
Σχήμα 20 - Ευρωπαϊκή χρηματοδότηση επιχειρήσεων Περιφέρειας Αττικής υπό το 7ο Πρόγραμμα Πλαίσιο.....	45
Σχήμα 21 - Χρηματοδότηση ερευνητικών και λοιπών φορέων Περιφέρειας Αττικής υπό το 7ο Πρόγραμμα Πλαίσιο.....	46
Σχήμα 22 - Κάλυψη ADSL στη Περιφέρεια Αττικής.....	53
Σχήμα 23 - Κάλυψη VDSL στη Περιφέρεια Αττικής.....	54
Σχήμα 24 - Κάλυψη IpTV στη Περιφέρεια Αττικής.....	54
Σχήμα 25 - Αριθμός επισκεπτών αρχαιολογικών χώρων.....	83
Σχήμα 26 - Πεδία Έξυπνης Εξειδίκευσης της Αττικής.....	100
Σχήμα 27 - Η λογική παρέμβασης της ΠΣΕΕ στην Αττική.....	106
Σχήμα 28 - Σύστημα διακυβέρνησης RIS3 Περιφέρειας Αττικής.....	202

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

1 Περιγραφή των κοινωνικοοικονομικών επιδόσεων της Περιφέρειας Αττικής

Δημογραφικές τάσεις και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του πληθυσμού

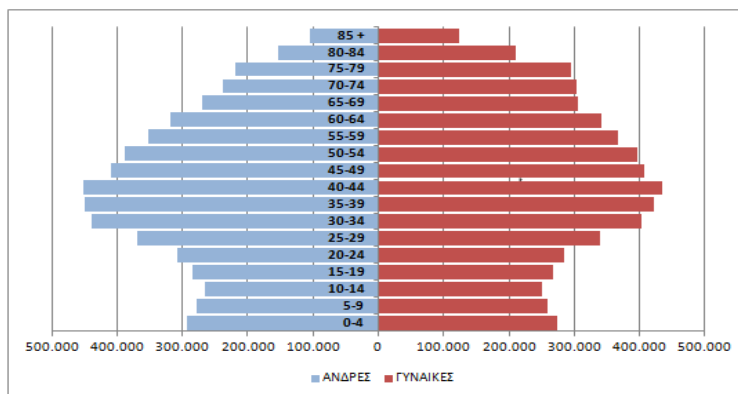
Η Περιφέρεια Αττικής βρίσκεται στο κεντρικό τμήμα της χώρας και περιλαμβάνει οχτώ Περιφερειακές Ενότητες¹, ενώ έχει συνολική έκταση 3.808 τ.χλμ, οπότε και καλύπτει το 2,9% της συνολικής έκτασης της χώρας **συγκεντρώνοντας το 35,4% του συνολικού πληθυσμού**, γεγονός το οποίο υπογραμμίζει το μητροπολιτικό χαρακτήρα της Περιφέρειας.

Σύμφωνα με την τελευταία επίσημη απογραφή πληθυσμού (ΕΛΣΤΑΤ, 2011), ο μόνιμος πληθυσμός ανέρχεται σε 3.827.624 άτομα. Κατά την περίοδο 2001-2011 η Περιφέρεια Αττικής παρουσίασε μείωση του μόνιμου πληθυσμού κατά 1,7%, ενώ η αντίστοιχη μείωση σε επίπεδο χώρας ανήλθε σε περίπου 1,1%. Ο Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής (ΜΕΡΜ) του μόνιμου πληθυσμού της Περιφέρειας για την περίοδο 2001-2011 εκτιμάται σε -0,2%.

Στη βάση των παραπάνω πληθυσμιακών δεδομένων, η Περιφέρεια Αττικής εμφανίζει σημαντικά υψηλότερη **πληθυσμιακή πυκνότητα** από αυτή της χώρας. Ειδικότερα, η πληθυσμιακή πυκνότητα της Περιφέρειας Αττικής εκτιμάται στα 1.005,13 περίπου άτομα ανά τ.χλμ., ενώ της χώρας στα 81,96 άτομα ανά τ.χλμ. Μάλιστα, η επίδοση αυτή την κατατάσσει σε μια από τις πλέον πυκνοκατοικημένες Περιφέρειες της Ευρώπης.

Αν και στην Περιφέρεια Αττικής καταγράφεται η τρίτη μικρότερη μέση ηλικία του πληθυσμού (41,3 έτη έναντι 41,9 έτη σε επίπεδο χώρας), εντούτοις κύρια δημογραφική τάση της Περιφέρειας αποτελεί η **πληθυσμιακή συρρίκνωση και γήρανση του πληθυσμού**, όπως αποτυπώνεται και στη σχετική πυραμίδα ηλικιών της Περιφέρειας Αττικής σε σχέση με την αντίστοιχη της χώρας.

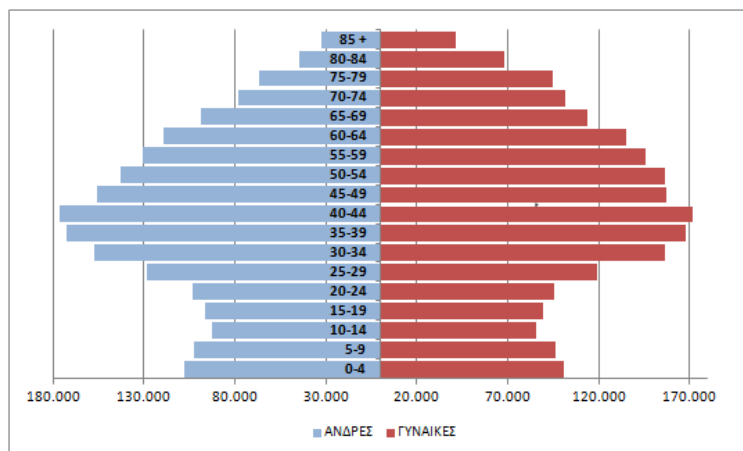
Σχήμα 1 - Πυραμίδα ηλικιών για το σύνολο της χώρας

¹ Περιλαμβάνει την ΠΕ Κεντρικού Τομέα Αθηνών, την ΠΕ Βορείου Τομέα Αθηνών, την ΠΕ Δυτικού Τομέα Αθηνών, την ΠΕ Νοτίου Τομέα Αθηνών, την ΠΕ Ανατολικής Αττικής, την ΠΕ Δυτικής Αττικής, την ΠΕ Πειραιώς και την ΠΕ Νήσων.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Σχήμα 2 - Πυραμίδα ηλικιών για την Περιφέρεια της Αττικής

Πηγή: Eurostat

Υποσημείωση: Ο υπολογισμός έγινε με βάση τα προσαρμοσμένα ετήσια στοιχεία πληθυσμού της Eurostat και όχι με τα στοιχεία της απογραφής του 2011.

Σύμφωνα με τους βασικούς δημογραφικούς δείκτες, η δημογραφική κατάσταση της Περιφέρειας Αττικής, λόγω της υψηλής συγκέντρωσης του πληθυσμού της χώρας σε αυτή, προσομοιάζει σημαντικά με αυτή της χώρας. Βέβαια, η δημογραφική σύνθεση κατά ομάδες ηλικιών δείχνει ότι το πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού στην Αττική είναι μικρότερο. Παρά το γεγονός της καλύτερης σε σχέση με το μέσο όρο της χώρας δημογραφικής σύνθεσης στην Περιφέρεια Αττικής, ο δείκτης γήρανσης είναι ιδιαίτερα υψηλός.

Ειδικότερα, από τον υπολογισμό του δείκτη γήρανσης² για την Περιφέρεια Αττικής προκύπτει ότι κατά το έτος 2012 σε 100 παιδιά αντιστοιχούσαν 126,4 ηλικιωμένοι, ενώ για τη χώρα η αναλογία αυτή ανέρχεται σε 137,0. Ο δείκτης αυτός αποδεικνύεται σημαντικά μεγαλύτερος για τις γυναίκες (αντιστοιχία 148,2 ηλικιωμένων γυναικών σε 100 κορίτσια έναντι 105,9 ηλικιωμένων ανδρών σε 100 αγόρια). Όπως είναι φυσικό αυτό συμβαδίζει με το επίπεδο του κατά ηλικία δείκτη αναλογίας φύλων. Πράγματι, ενώ για την ηλικιακή ομάδα 0-14 ετών 106,9 αγόρια αντιστοιχούν σε 100 κορίτσια, η αναλογία αυτή αντιστρέφεται προοδευτικά για να φθάσει στην κατηγορία 65 και άνω στην αντιστοιχία 76,4 άνδρες σε 100 γυναίκες. **Το πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού έχει άμεση επίπτωση στο δείκτη εξάρτησης της Περιφέρειας**, που υποδηλώνει ότι κατά το ίδιο έτος σε 100 άτομα εργάσιμης ηλικίας αντιστοιχούσαν 47,7 άτομα που χαρακτηρίζονται ως οικονομικά εξαρτώμενα (ηλικιωμένοι και παιδιά), έναντι 51,7 άτομα σε επίπεδο χώρας.

Πίνακας 1 - Δημογραφικοί δείκτες του συνόλου της χώρας

	Άνδρες	%	Γυναίκες	%	Σύνολο	%	Δείκτης Αναλογίας Φύλων
0-14	836.490	51,6	786.185	48,4	1.622.675	100	106,4

² Ο υπολογισμός έγινε με βάση τα προσαρμοσμένα ετήσια στοιχεία πληθυσμού της Eurostat (2012) και όχι με τα στοιχεία της απογραφής του 2011.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

%	15,0		13,8		14,4		
15-64	3770529	50,6	3673816	49,4	7.444.345	100	102,6
%	67,4		64,5		65,9		
65+	983112	44,2	1.239.935	55,8	2.223.047	100	79,3
%	17,6		21,8		19,7		
Σύνολο	5.590.131	49,5	5.699.936	50,5	11.290.067	100	98,1
%	100		100		100		
Δείκτης Γήρανσης	117,5		157,7		137,0		
Δείκτης Εξάρτησης					51,7		

Πηγή: Επεξεργασία Συμβούλου

Δεδομένης ωστόσο της πολύπλευρης φύσης της Περιφέρειας Αττικής, η οποία περιλαμβάνει Περιφερειακές Ενότητες με ιδιαίτερες τάσεις και χαρακτηριστικά, παρατηρούνται διαφορές ως προς την ηλικιακή διάρθρωση των Π.Ε., όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 2 - Ηλικιακή διάρθρωση Περιφερειακών Ενοτήτων Περιφέρειας Αττικής

Χωρική ενότητα	Ηλικιακή Ομάδα						Δείκτης Γήρανσης
	0-14	%	15-64	%	65+	%	
Π.Ε. Κεντρικού Τομέα Αθηνών	118.895	11,5	718.018	69,7	192.607	18,7	162,0
Π.Ε. Βόρειου Τομέα Αθηνών	85.663	14,5	398.927	67,4	107.090	18,1	125,0
Π.Ε. Δυτικού Τομέα Αθηνών	71.803	14,7	340.113	69,5	77.759	15,9	108,3
Π.Ε. Νότιου Τομέα Αθηνών	72.060	13,6	362.278	68,4	95.488	18,0	132,5
Π.Ε. Ανατολικής Αττικής	83.854	16,7	343.297	68,3	75.197	15,0	89,7
Π.Ε. Δυτικής Αττικής	29.174	18,1	109.969	68,3	21.784	13,5	74,7
Π.Ε. Πειραιώς	60.971	13,6	309.853	69,0	78.173	17,4	128,2
Π.Ε. Νήσων	9.771	13,1	47.678	63,9	17.202	23,0	176,1
Σύνολο Περιφέρειας Αττικής	532.191	13,9	2.630.133	68,7	665.300	17,4	125,0
Σύνολο Χώρας	1.569.089	14,5	7.137.438	66,0	2.108.670	19,5	134,4

Πηγή: Επεξεργασία Συμβούλου, με βάση την απογραφή μόνιμου πληθυσμού της χώρας το 2011

Όπως παρατηρούμε λοιπόν, αν και στο σύνολο της η Περιφέρεια Αττικής παρουσιάζει καλύτερη επίδοση σχετικά με το δείκτη γήρανσης σε σύγκριση με την υπόλοιπη χώρα, οι

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Περιφερειακές Ενότητες Αθηνών και Πειραιώς χαρακτηρίζονται από υψηλή συγκέντρωση ατόμων με ηλικία 65 ετών και άνω.

Πίνακας 3 - Δημογραφικοί δείκτες Περιφέρειας Αττικής

	Άνδρες	%	Γυναίκες	%	Σύνολο	%	Δείκτης Αναλογίας Φύλων
0-14	303.123	51,7	283.520	48,3	586.643	100	106,9
%	15,1		13,5		14,3		
15-64	1382474	49,7	1398710	50,3	2.781.184	100	98,8
%	68,9		66,5		67,7		
65+	321017	43,3	420.230	56,7	741.247	100	76,4
%	16,0		20,0		18,0		
Σύνολο	2.006.614	48,8	2.102.460	51,2	4.109.074	100	95,4
%	100		100		100		
Δείκτης Γήρανσης	105,9		148,2		126,4		
Δείκτης Εξάρτησης					47,7		

Πηγή: Επεξεργασία Συμβούλου

Οικονομικές επιδόσεις

Γενικές τάσεις

Η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί σε όρους Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος την πλουσιότερη Περιφέρεια της Ελλάδας. Συνολικά, η Περιφέρεια παράγει το 48,1% του συνολικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της χώρας και το 0,9% της ΕΕ27 (Eurostat, 2011), ενώ το κ.κ.ΑΕΠ της Περιφέρειας Αττικής ανέρχεται σε **26.900 ΜΑΔ**, που αντιστοιχεί στο 134,5% του μέσου κ.κ.ΑΕΠ της χώρας και στο 106,7% του μέσου ευρωπαϊκού κ.κ.ΑΕΠ των 27 (Eurostat 2011, ΕΕ27=100). Επίσης, η Περιφέρεια Αττικής παράγει το **48,1% της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) της χώρας**, ή εναλλακτικά η ΑΠΑ του συνόλου των παραγωγικών κλάδων της Περιφέρειας ανέρχεται σε €88.100,8 εκ. (Eurostat, 2011).

Οικονομικά ενεργός πληθυσμός, απασχόληση και ανεργία

Η συγκριτική ανάλυση των βασικών δεικτών απασχόλησης και ανεργίας καταδεικνύει ότι η Περιφέρεια υστερεί σε σχέση με τις επιδόσεις σε επίπεδο ΕΕ27, αλλά σε εθνικό επίπεδο παρουσιάζει επιδόσεις που προσεγγίζουν το μέσο επίπεδο της χώρας. Ειδικότερα, το μερίδιο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στο συνολικό πληθυσμό της Περιφέρειας ηλικίας 15-64 ετών, που αποτελεί και την δεξαμενή της πραγματικής και δυνητικής απασχόλησης, ανέρχεται στο 69,1% (Eurostat, 2013), επίπεδο που κυμαίνεται πάνω από το μέσο επίπεδο της χώρας (67,5%) και χαμηλότερο σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ27

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

(72,0%), χωρίς να παρουσιάζει σημαντικές μεταβολές από το 2009-2013. Οι γυναίκες της Περιφέρειας εμφανίζουν σημαντικά χαμηλότερα επίπεδα συμμετοχής σε σχέση με τους άνδρες (60,7% έναντι 77,8% των ανδρών).

Σε ότι αφορά την απασχόληση, η Περιφέρεια Αττικής παρουσιάζει παρόμοια εικόνα με το μέσο όρο απασχόλησης στη χώρα, ενώ απέχει σημαντικά από τον στόχο της απασχόλησης που έχει τεθεί στο ΕΠΜ για το 2020 (70,0%). Με βάση τα συγκριτικά στοιχεία της Eurostat για το 2013 στην Περιφέρεια Αττικής το ποσοστό απασχόλησης του πληθυσμού 20-64 ετών ανήλθε στο 52,9%, στην Ελλάδα στο 52,9%, ενώ στην ΕΕ27 στο 68,4%. Στις γυναίκες απασχολούμενες της Περιφέρειας καταγράφεται σημαντικά μικρότερο ποσοστό απασχόλησης έναντι των ανδρών (45,1% έναντι 61,2% για τους άνδρες).

Η εικόνα της ανεργίας προσεγγίζει πολύ το αντίστροφο είδωλο της εικόνας της απασχόλησης. **Το ποσοστό ανεργίας των ατόμων ηλικίας 20-64 ετών της Περιφέρειας Αττικής είναι μεγαλύτερο τόσο σε σχέση με την ΕΕ27 όσο και σε σχέση με τη χώρα.** Με βάση τα συγκριτικά στοιχεία της Eurostat για το 2013 στην Περιφέρεια το ποσοστό ανεργίας του πληθυσμού 20-64 ετών ανήλθε στο 28,3%, στην Ελλάδα στο 27,3%, ενώ στην ΕΕ27 στο 10,6%. **Η ανεργία των γυναικών είναι σημαντικά μεγαλύτερη από αυτή των ανδρών** (30,4% έναντι 26,7% για τους άνδρες). Μάλιστα, **το πρόβλημα της ανεργίας πλην των γυναικών πλήττει σημαντικά και τους νέους της Περιφέρειας.** Με βάση τα συγκριτικά στοιχεία της Eurostat για το 2013 στην Περιφέρεια το ποσοστό ανεργίας των νέων ανήλθε στο 60,6%, στην Ελλάδα στο 58,3%, ενώ στην ΕΕ27 στο 23,4% με τις νέες γυναίκες της Περιφέρειας να πλήττονται σημαντικά περισσότερο σε σχέση με τους άνδρες. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι όπως και στην χώρα συνολικά, έτσι και στην Περιφέρεια Αττικής, **πάνω από ένας στους δύο άνεργους της Περιφέρειας είναι μακροχρόνια άνεργος** (68,8%), δηλαδή άνεργος πάνω από 12 μήνες. Η αναλογία αυτή των μακροχρόνια ανέργων είναι ελαφρώς μεγαλύτερη σε σχέση με τη χώρα (67,1%) αλλά σημαντικά μεγαλύτερη σε σχέση με την ΕΕ27 (47,4%).

Πίνακας 4 - Βασικοί συγκριτικοί δείκτες απασχόλησης/ανεργίας της Π. Αττικής σε σχέση με την χώρα και ΕΕ27

Δείκτης	ΕΕ27	Ελλάδα	Αττική
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός 15-64 ετών (%)	72,0	67,5	69,1
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός 15-64 ετών - Άνδρες (%)	78,0	76,9	77,8
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός 15-64 ετών - Γυναίκες (%)	66,0	58,3	60,7
Συμμετοχή στην απασχόληση 20-64 ετών (%)	68,4	52,9	52,9
Συμμετοχή στην απασχόληση 20-64 ετών - Άνδρες (%)	74,3	62,7	61,2
Συμμετοχή στην απασχόληση 20-64 ετών - Γυναίκες (%)	62,6	4,3	45,1
Ποσοστό Ανεργίας 20-64 ετών (%)	10,6	27,3	28,3
Ποσοστό Ανεργίας 20-64 ετών - Άνδρες (%)	10,5	24,3	26,7
Ποσοστό Ανεργίας 20-64 ετών - Γυναίκες (%)	1,06	31,1	30,4
Ποσοστό Ανεργίας Νέων 15-24 ετών (%)	23,4	58,3	60,6
Ποσοστό Ανεργίας Νέων 15-24 ετών - Άνδρες (%)	24,1	53,8	57,8
Ποσοστό Ανεργίας Νέων 15-24 ετών - Γυναίκες (%)	22,7	63,8	64,1
Μακροχρόνια ανεργία (%)	47,4	67,1	68,8

Πηγή: Eurostat, 2013

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Σε ότι αφορά τα βασικά χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας εκτός της δυσμενούς θέσης των γυναικών και των νέων, η **Περιφέρεια Αττικής χαρακτηρίζεται από απασχολούμενους με σχετικά υψηλή εκπαίδευση**. Ειδικότερα, σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat για το 2013 περίπου 4 στους 10 (41,1%) των απασχολούμενων της Περιφέρειας ηλικίας 25-64 ετών είναι μέσης εκπαίδευσης (δευτεροβάθμιας), ενώ αντίστοιχο είναι και το μερίδιο των εργαζόμενων με τριτοβάθμια εκπαίδευση (44,7%). Τέλος, το μερίδιο απασχολούμενων της Περιφέρειας Αττικής που έχουν ως βασικό επίπεδο εκπαίδευσης την πρωτοβάθμια ανέρχεται στο 14,2%. Η κατανομή αυτή των απασχολούμενων της Περιφέρειας διαφέρει σημαντικά από την εικόνα που παρουσιάζουν συνολικά οι απασχολούμενοι σε επίπεδο χώρας (34,0% πτυχιούχοι τριτοβάθμιας, 38,6% δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και 27,3% πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης) με την Περιφέρεια να συγκεντρώνει σαφώς σημαντικό μερίδιο των απασχολούμενων με υψηλή και μέτρια εκπαίδευση στους παραγωγικούς κλάδους.

Πίνακας 5 - Σύνδεση επιπέδου εκπαίδευσης απασχολούμενων Περιφέρειας Αττικής με διψήφιους κλάδους

Κλάδοι υψηλού επιπέδου ανθρώπινου δυναμικού	Κλάδοι μετρίου επιπέδου ανθρώπινου δυναμικού	Κλάδοι χωρίς σαφή χαρακτηρισμό του εκπαιδευτικού επιπέδου του ανθρώπινου δυναμικού
Δραστηριότητες υπηρεσιών πληροφορίας	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	Αποθήκευση και υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες
Δραστηριότητες κεντρικών γραφείων	Δραστηριότητες εξυγίανσης και άλλες υπηρεσίες για τη διαχείριση αποβλήτων	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού
Κτηνιατρικές δραστηριότητες	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και ημιρυμουλκούμενων	Επισκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών ατομικής ή οικιακής χρήσης
Δραστηριότητες απασχόλησης	Συλλογή, επεξεργασία και παροχή νερού	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών
Αρχιτεκτονικές δραστηριότητες και δραστηριότητες μηχανικών	Αεροπορικές μεταφορές	Συλλογή, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων, ανάκτηση υλικών
Παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προβολών	Αλιεία και υδατοκαλλιέργεια	Κατασκευή ειδών ένδυσης
Επιστημονική έρευνα και ανάπτυξη	Δραστηριότητες παροχής προστασίας και έρευνας	
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	
Δημιουργικές δραστηριότητες, τέχνες και διασκέδαση	Χερσαίες μεταφορές και μεταφορές μέσω αγωγών	
Δραστηριότητες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς δραστηριότητες	Δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους	
Εκπαίδευση	Δραστηριότητες ενοικίασης και εκμίσθωσης	

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	Εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες
Νομικές και λογιστικές δραστηριότητες	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα κα
Λοιπά ορυχεία και λατομεία	Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών οικιακού προσωπικού
Αθλητικές δραστηριότητες και δραστηριότητες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	Κατασκευή επίπλων
Δραστηριότητες εξωδαφικών οργανισμών και φορέων	Δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης
Διαφήμιση και έρευνα αγοράς	Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου
Τηλεπικοινωνίες	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων
Δραστηριότητες οργανώσεων	Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού
Δραστηριότητες χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, με εξαίρεση τις ασφαλιστικές δραστηριότητες και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων
Δραστηριότητες άσκησης ιατρικών και οδοντιατρικών επαγγελμάτων	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες
Ποτοποιία	Δραστηριότητες βοήθειας κατ'οίκον
Εκδοτικές δραστηριότητες	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός από έπιπλα, κατασκευή ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής
Πλωτές μεταφορές	Φυτική και ζωική παραγωγή, θήρα και συναφείς δραστηριότητες
Παραγωγή προϊόντων καπνού	Κατασκευή κτιρίων
Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων	Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων
Έργα πολιτικού μηχανικού	Δραστηριότητες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων, και λοιπές πολιτιστικές δραστηριότητες
Δραστηριότητες συναφείς προς τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες	Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές δραστηριότητες
Δραστηριότητες προγραμματισμού	Διοικητικές δραστηριότητες

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

και ραδιοηλεκτρονικών εκπομπών	γραφείου, γραμματειακή υποστήριξη
Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	Παραγωγή βασικών μετάλλων
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων
Ασφαλιστικά, αντασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	Καταλύματα
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	
Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος	
Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	
Χονδρικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκινήτων οχημάτων	
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	
Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών σκευασμάτων	
Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	
Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	
Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	
Τυχερά παιχνίδια και στοιχήματα	

Πηγή: Επεξεργασία Σύμβουλου βάσει στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ ΕΕΔ (β τρ. 2012)

Σημ: (1) Κλάδοι που χαρακτηρίζονται από υψηλού επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό - % απασχολούμενων με τριτοβάθμια >50%, (2) Κλάδοι που χαρακτηρίζονται από μετρίου επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό - % απασχολούμενων με δευτεροβάθμια >50%, (3) Κλάδοι που χαρακτηρίζονται από χαμηλού επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό - % απασχολούμενων με πρωτοβάθμια >50% και (4) Κλάδοι χωρίς σαφή χαρακτηρισμό του εκπαιδευτικού επιπέδου του ανθρώπινου δυναμικού - % απασχολούμενων ανά εκπαιδευτικό επίπεδο με σχετική ισοκατανομή ποσοστών

Αποτέλεσμα των προαναφερθεισών υψηλών επιδόσεων της Περιφέρειας Αττικής σε όρους επιπέδου εκπαίδευσης των απασχολούμενων είναι **η πλειοψηφία των κλάδων της οικονομίας της Αττικής να συγκεντρώνει ανθρώπινο δυναμικό με ισχυρές γνώσεις και δεξιότητες**. Αναλυτικότερα, όπως φαίνεται στον Πίνακα 5, το 52,5% των κλάδων χαρακτηρίζεται από υψηλού επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό, το 40,0% από μετρίου επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό ενώ το εναπομείνον 7,5% των κλάδων δεν μπορούν να χαρακτηριστούν με ακρίβεια ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολούν. Αξίζει να αναφέρουμε ότι δεν υπάρχει κανένας κλάδος στην Περιφέρεια Αττικής που να χαρακτηρίζεται από χαμηλού επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό. Τέλος, όπως γίνεται αντιληπτό, οι τομείς – κλάδοι που αποτελούν περιοχές εξειδίκευσης για την

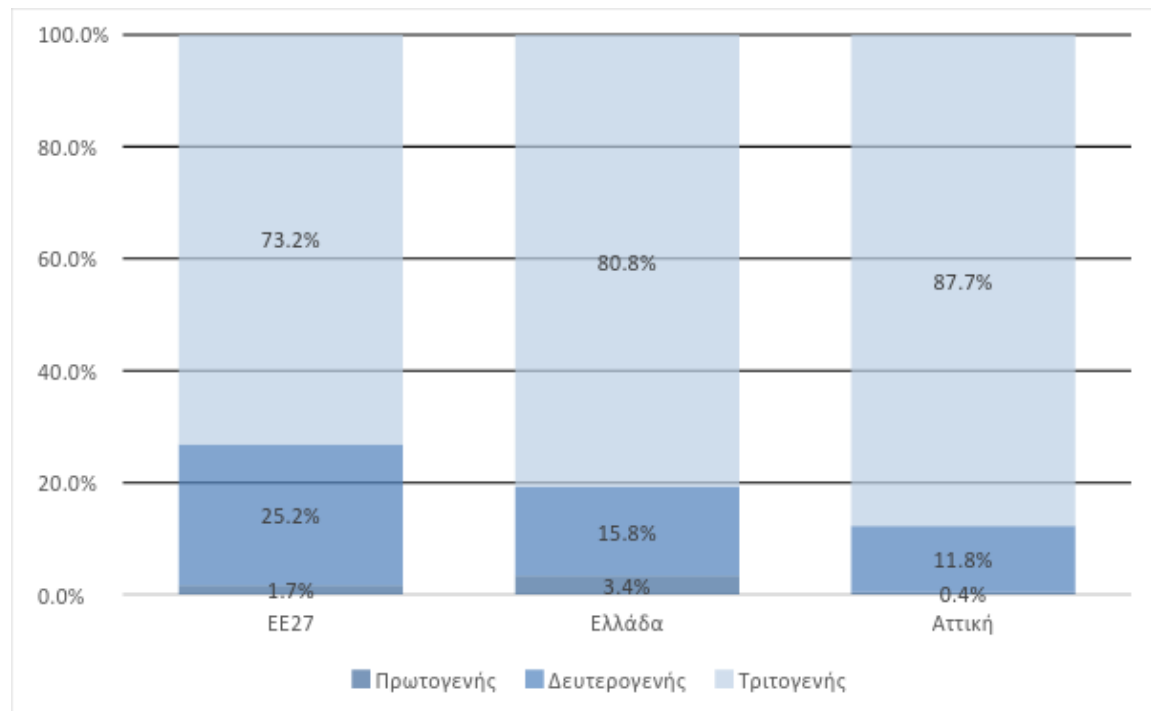
Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Περιφέρεια Αττικής (βλ. Τομεακή και κλαδική εξειδίκευση) συγκεντρώνουν ανθρώπινο δυναμικό με υψηλό εκπαιδευτικό υπόβαθρο, καθώς στην πλειοψηφία τους πρόκειται για απόφοιτους τριτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, γεγονός που προσδίδει ένα επιπλέον πλεονέκτημα στην Περιφέρεια Αττικής σχετικά με την περαιτέρω ανάπτυξη τους.

Κλαδική διάρθρωση

Από την ανάλυση της κατανομής της ΑΠΑ στους τρεις παραγωγικούς τομείς της Περιφέρειας Αττικής φαίνεται ότι η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα στην συνολική ΑΠΑ της Περιφέρειας ανέρχεται σε μόλις 0,4%, ενώ ο δευτερογενής και ο τριτογενής τομέας συμμετέχουν κατά 11,8% και 87,7% αντίστοιχα. Η σημαντική συνεισφορά του τριτογενή τομέα στην συνολική ΑΠΑ αναδεικνύεται από την σύγκριση των αντίστοιχων ποσοστών σε επίπεδο χώρας (80,8%) και σε επίπεδο ΕΕ27 (73,2%).

Σχήμα 3 - Κατανομή της ΑΠΑ ανά παραγωγικό τομέα, 2011

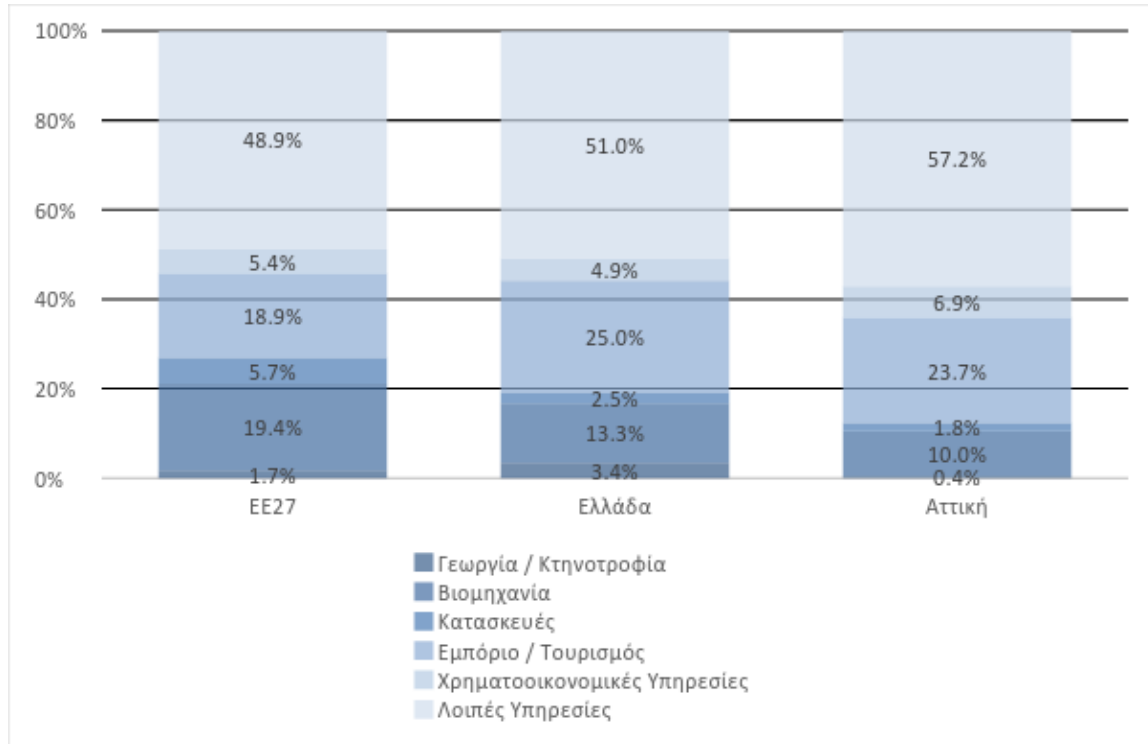

Πηγή: Επεξεργασία συμβούλου βάσει στοιχείων Eurostat

Αντίστοιχα, σε κλαδικό επίπεδο τόσο σε επίπεδο χώρας όσο και στην Περιφέρεια Αττικής καταγράφεται σημαντική συνεισφορά του εμπορίου / τουρισμού στη συνολική ΑΠΑ. Εκτός από το εμπόριο, άλλοι σημαντικοί κλάδοι του τομέα των υπηρεσιών είναι αυτός των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, των μεταφορών και των ΤΠΕ, της υγείας και των κοινωνικών υπηρεσιών κ.α. Αυτή η υψηλή συγκέντρωση των υπηρεσιών οδηγείται περαιτέρω από το γεγονός ότι τα κεντρικά γραφεία των περισσότερων επιχειρήσεων στην Ελλάδα βρίσκονται στην Αττική, για λόγους εγγύτητας προς τη δημόσια διοίκηση και τα κέντρα λήψης αποφάσεων αλλά και λόγω της υψηλής συγκέντρωσης της οργανισμών έρευνας και εκπαίδευσης.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Σχήμα 4 - Κατανομή της ΑΠΑ ανά βασικούς κλάδους, 2011

Πηγή: Επεξεργασία συμβούλου βάσει στοιχείων Eurostat

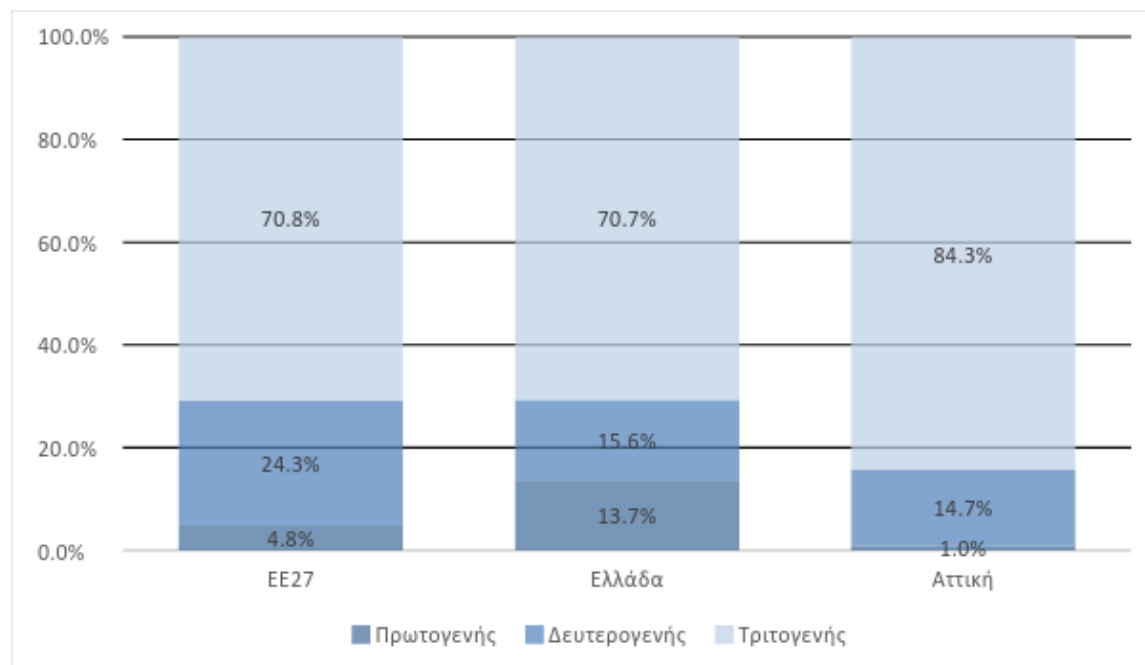
Όπως και στην παραγωγική δραστηριότητα, χαρακτηριστικό της αγοράς εργασίας στην Περιφέρεια Αττικής είναι η ιδιαίτερα υψηλή συγκέντρωση απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα της οικονομίας με σημαντικά υψηλότερο ποσοστό σε σχέση με αυτό της χώρας. Πιο συγκεκριμένα, ο τριτογενής τομέας συγκεντρώνει για το 2013, σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, το 84,3% των συνόλου των απασχολούμενων στην Περιφέρεια Αττικής, με το 14,7% να συγκεντρώνεται στο δευτερογενή και το 1,0% στον πρωτογενή τομέα, με την αντίστοιχη συγκέντρωση απασχολούμενων σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 70,7% στον τριτογενή, 15,6% στον δευτερογενή και 13,7% στον πρωτογενή τομέα. Η σημαντική διαφοροποίηση της κατανομής των απασχολούμενων σε σχέση με την ΕΕ27 έγκειται στο γεγονός ότι τόσο η Αττική όσο και η χώρα υπολείπεται σε ποσοστά συμμετοχής απασχόλησης στο δευτερογενή τομέα, ενώ είναι ενισχυμένη σε ότι αφορά την απασχόληση στον τριτογενή.

Σε κλαδικό επίπεδο, ενδεικτικό της σημασίας του κλάδου του εμπορίου / τουρισμού είναι η διαφορά του μεριδίου των απασχολούμενων που συγκεντρώνονται στον κλάδο αυτό συγκριτικά με την εικόνα που παρουσιάζει η χώρα αλλά και η ΕΕ27 συνολικά. Σημειώνεται ότι εξίσου σημαντικός κλάδος της Περιφέρειας, με συμμετοχή των απασχολούμενων σημαντικά μεγαλύτερη σε σχέση με τη χώρα, είναι ο κλάδος των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.

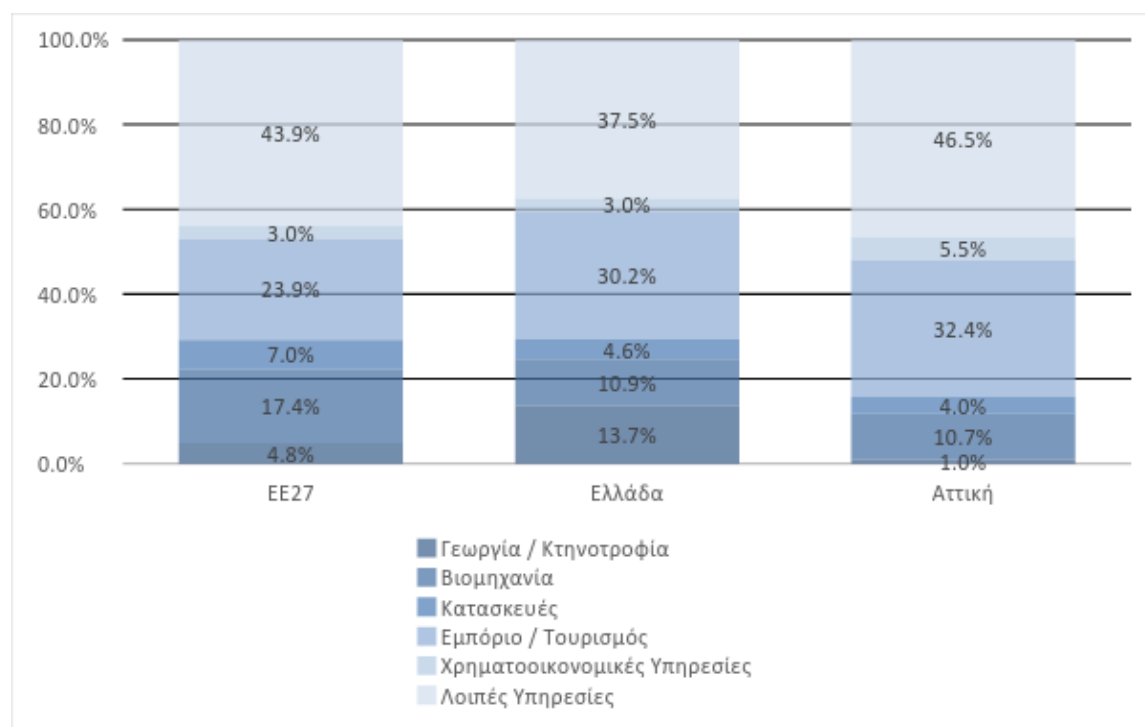
Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Σχήμα 5 - Κατανομή της απασχόλησης ανά παραγωγικό τομέα, 2013

Πηγή: Επεξεργασία συμβούλου βάσει στοιχείων Eurostat

Σχήμα 6 - Κατανομή της απασχόλησης ανά βασικούς κλάδους, 2013

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Πηγή: Επεξεργασία συμβούλου βάσει στοιχείων Eurostat

Η επίδραση της κρίσης στην οικονομική διάρθρωση της Περιφέρειας

Η Ελληνική οικονομία χαρακτηρίζεται από μακροχρόνια διαρθρωτικά προβλήματα, με κύρια χαρακτηριστικά την σταδιακή απώλεια παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας στον πρωτογενή και τον δευτερογενή τομέα, την απουσία ενός σαφούς παραγωγικού μοντέλου και την έλλειψη εξαγωγικού προσανατολισμού, στην θέση των οποίων σταδιακά αναπτύχθηκε ένα κυρίως μεταπρατικό σύστημα οικονομικής δραστηριότητας και μια επίπλαστη αίσθηση οικονομικής ευημερίας, βασισμένης στις ευνοϊκές χρηματοοικονομικές συνθήκες κυρίως των πρώτων χρόνων της δεκαετίας του 2000. Η κατάσταση αυτή, μαζί με την διαχρονική μεγέθυνση του κράτους, οδήγησε στην διόγκωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και του χρέους, που επιδεινώθηκαν μετά την διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 και, όπως ήταν αναπόφευκτο, κατέληξε τελικά σε αδιέξοδο, με αποκορύφωμα τον δημοσιονομικό εκτροχιασμό του 2009.

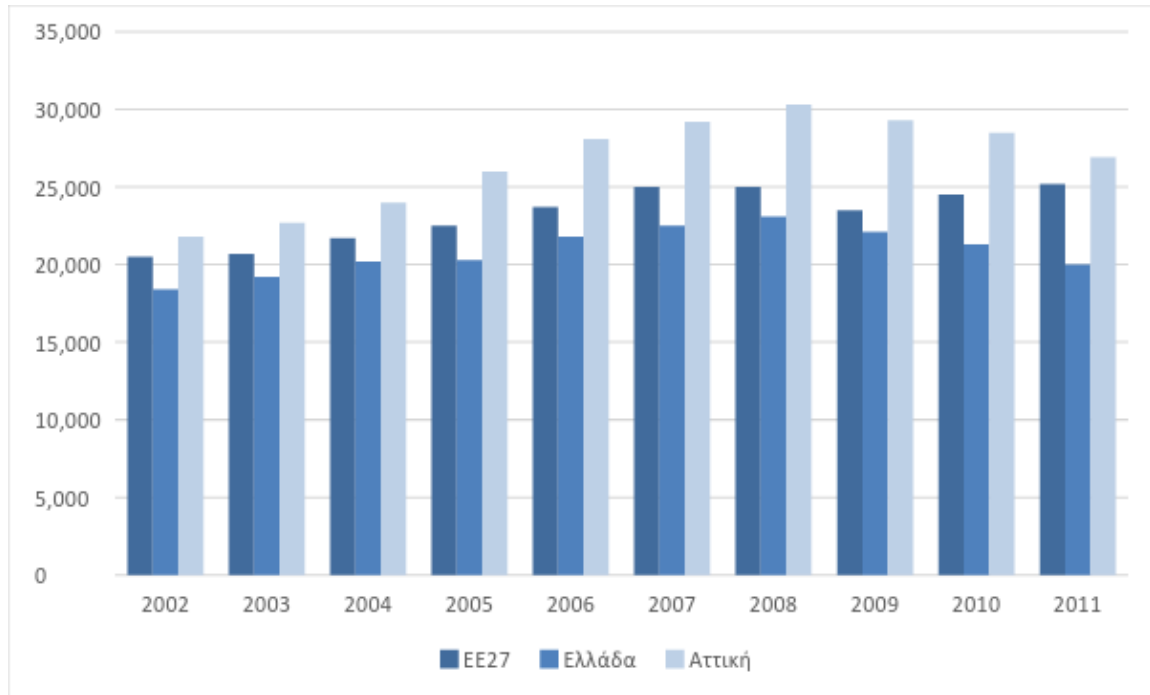
Από την αρχή του 2010, η Ελληνική οικονομία βρίσκεται, εν μέσω βαθιάς ύφεσης, σε μία διαδικασία μετασχηματισμού και διόρθωσης των ποικίλων εσωτερικών και εξωτερικών της ανισορροπιών που απορρέουν από την συσσώρευση των προαναφερθέντων χρόνιων διαρθρωτικών προβλημάτων και τις πολλαπλές αστοχίες εφαρμογής των προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής. Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση ανέδειξε τα διαχρονικά προβλήματα της Ελληνικής οικονομίας και οι δημοσιονομικοί δείκτες επιδεινώθηκαν. Η αρνητική εξέλιξη των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών στο σύνολο της χώρας αντανακλάται και στην εξέλιξη των Περιφερειακών οικονομιών.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η Περιφέρεια Αττικής, όπως και η χώρα κατά μέσο όρο, μέχρι και το 2008 παρουσίασε ικανοποιητικούς ρυθμούς ανάπτυξης του κ.κ.ΑΕΠ, ενώ αντίθετα, από το 2008 και μετά, όπου εμφανίστηκαν οι πρώτες επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στη Ελλάδα, καταγράφεται μείωση του κ.κ.ΑΕΠ (ΜΑΔ) της Περιφέρειας Αττικής περίπου με ΜΕΡΜ -3,9%, η οποία όμως είναι μικρότερη του αντίστοιχου ΜΕΡΜ της χώρας (-4,7%), γεγονός που συνδέεται άμεσα και με τον μητροπολιτικό χαρακτήρα της Περιφέρειας. Την ίδια περίοδο σε κοινοτικό επίπεδο σημειώνοταν αύξηση του κ.κ.ΑΕΠ (ΜΑΔ) με ΜΕΡΜ 0,3%.

Αντίστοιχη είναι και η επίπτωση της κρίσης στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) της Περιφέρειας όπου την περίοδο 2009-2011 καταγράφεται μέση ετήσια μείωση της τάξης του 5,4%, ενώ σε παρόμοιο επίπεδο και κυμαίνεται η μέση ετήσια μείωση στο σύνολο της χώρας (-5,7%). Ειδικότερα, καταγράφεται σημαντική συρρίκνωση της ΑΠΑ της Περιφέρειας Αττικής στον δευτερογενή τομέα, κυρίως λόγω της σημαντικά μειωμένης οικοδομικής δραστηριότητας στον κατασκευαστικό τομέα, όπου το 2011 η μείωση της ΑΠΑ ανήλθε σε 59,8% σε σύγκριση με το 2009. Σε ότι αφορά τον τριτογενή τομέα η επίπτωση της κρίσης στην ΑΠΑ ήταν σαφώς ηπιότερη καθώς σε σχέση με το 2009 η μείωση ανήλθε στο 9,0%. Αντίθετα με την εικόνα που παρουσιάζει η εξέλιξη της ΑΠΑ στους παραπάνω παραγωγικούς τομείς, η ΑΠΑ του πρωτογενή τομέα καταγράφει αύξηση κατά 3,8%.

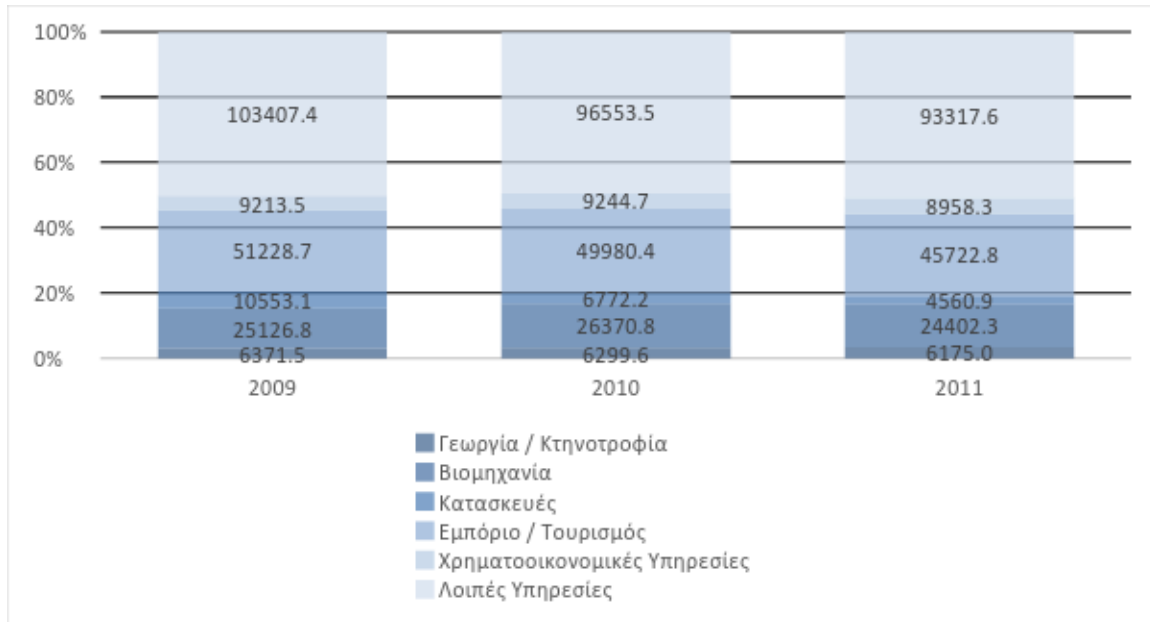
Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Σχήμα 7 - Διαχρονική εξέλιξη του κ.κ.ΑΕΠ (ΜΑΔ)

Πηγή: Eurostat

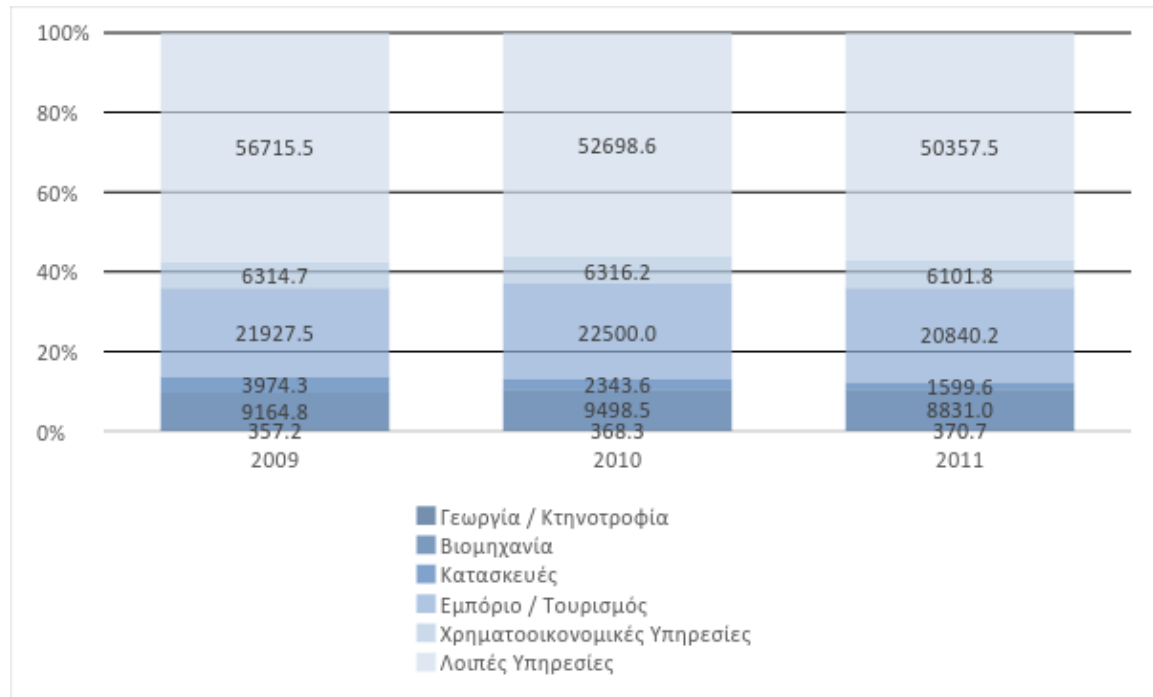
Σχήμα 8 - Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά κλάδο (€ εκ.) Ελλάδα

Πηγή: Eurostat

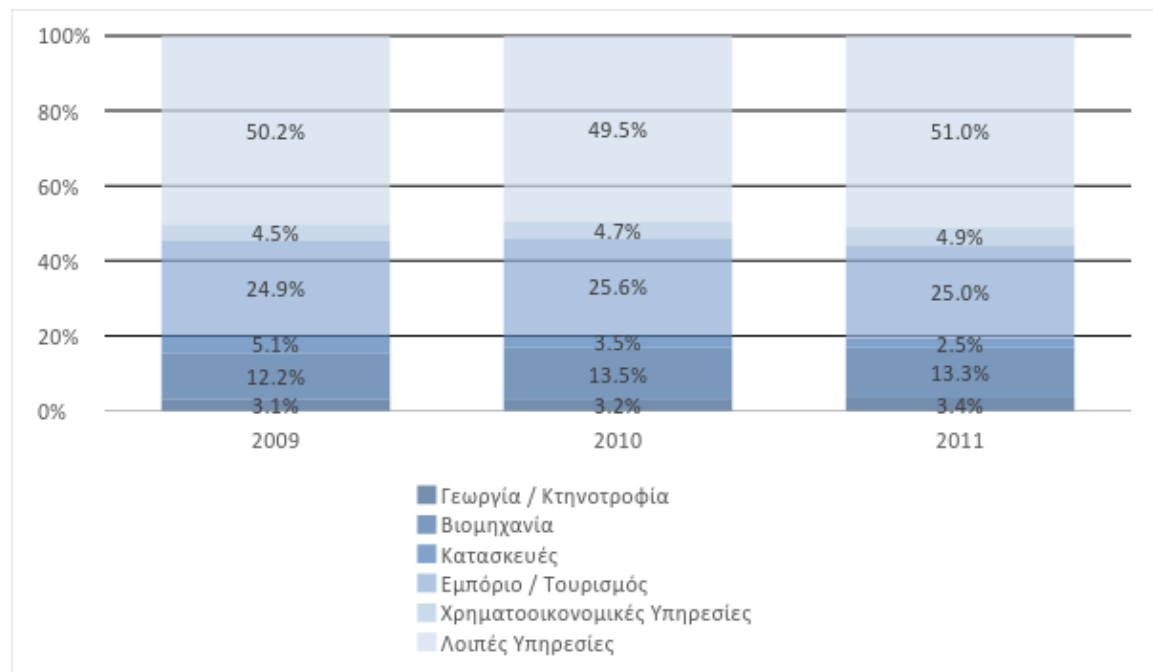
Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Σχήμα 9 - Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά κλάδο (€ εκ.) Περιφέρειας Αττικής

Πηγή: Eurostat

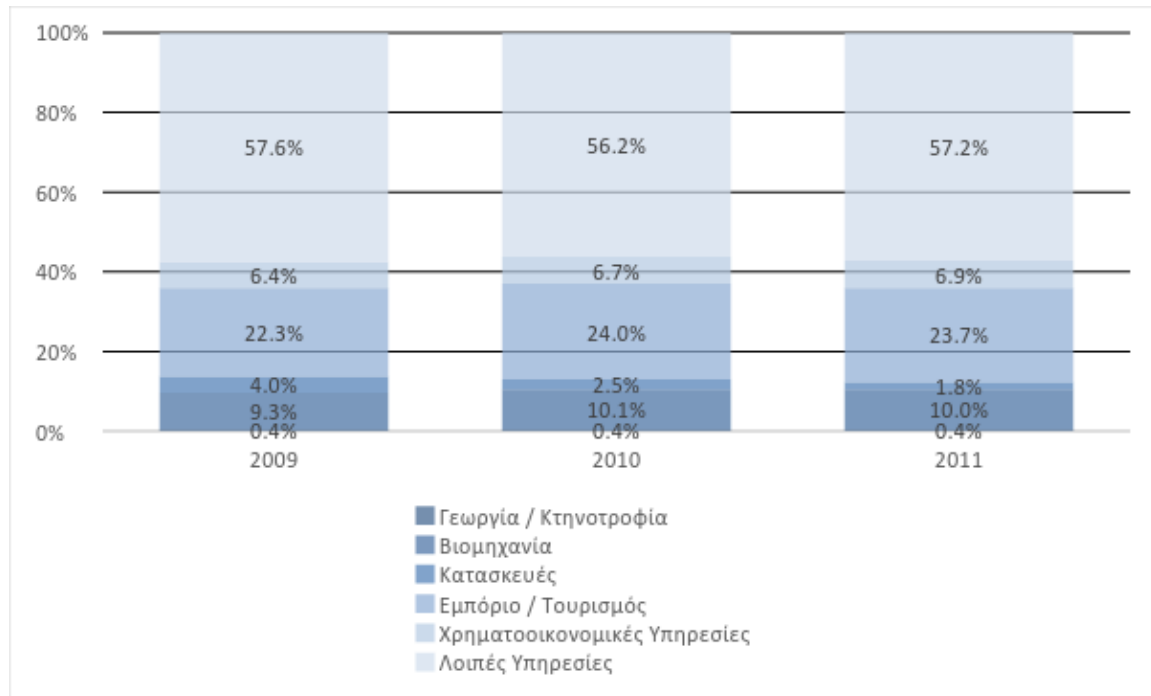
Σχήμα 10 - Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά κλάδο (%) Ελλάδα

Πηγή: Eurostat

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Σχήμα 11 - Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά κλάδο (%) Περιφέρειας Αττικής

Πηγή: Eurostat

Ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι επιπτώσεις της κρίσης στα μεγέθη της αγοράς εργασίας, όπως αυτά αποτυπώνονται στην εξέλιξη της απασχόλησης και της ανεργίας από τις αρχές του 2009 έως σήμερα. Σωρευτικά την περίοδο 2009-2013 η απασχόληση στην Περιφέρεια Αττικής μειώθηκε κατά 441,5 χιλιάδες άτομα ή κατά 25,2% με την αντίστοιχη μείωση σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 22,9%. Η μείωση αφορά το σύνολο των παραγωγικών τομέων της περιφέρειας ενώ η κύρια μείωση της απασχόλησης σε απόλυτους όρους έχει προέλθει από τον τριτογενή τομέα όπου στην Περιφέρεια χάθηκαν 255,6 χιλ. θέσεις εργασίας ή το 18,8%.

Πρωτογενής τομέας

Κατά την περίοδο 2009-2013, ο πρωτογενής τομέας της Περιφέρειας Αττικής, ο οποίος είναι ο μικρότερος παραγωγικός τομέας της Περιφέρειας και σε όρους απασχόλησης, αν και σε απόλυτους αριθμούς έχασε μόνο 3,5 χιλ. θέσεις εργασίας, σε ποσοστιαία μεταβολή υπέστη μείωση της τάξης του 21,6%. Αν και μέχρι το 2011 ο κλάδος παρουσίαζε τις μεγαλύτερες αντοχές στις πιέσεις μείωσης της απασχόλησης λόγω της οικονομικής κρίσης από το 2012 και μετά η εικόνα αυτή μεταβλήθηκε κατά πολύ, καθώς μόνο τη διετία 2011-2012 ο κλάδος υπέστη μείωση της τάξης του 22,6%.

Δευτερογενής τομέας

Κατά την διάρκεια της παρούσας ύφεσης, η μεταποίηση στην Περιφέρεια Αττικής σημείωσε σε απόλυτους αριθμούς την μεγαλύτερη μείωση της απασχόλησης μεταξύ των κλάδων του δευτερογενή τομέα αλλά και μία από τις σημαντικότερες μεταξύ του συνόλου των κλάδων

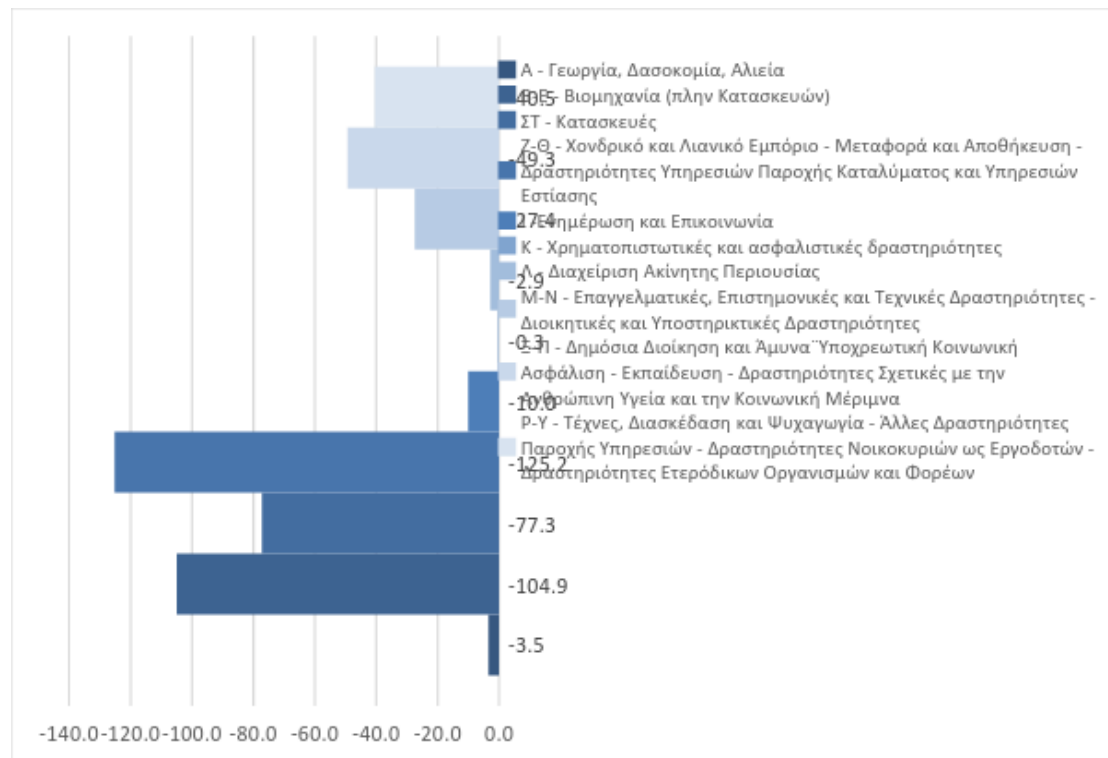
Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

ενώ σε ποσοστιαία μεταβολή οι κατασκευές είναι αυτές που υπέστησαν την μεγαλύτερη συρρίκνωση. Σωρευτικά την περίοδο 2009-2013 η απασχόληση στον δευτερογενή τομέα μειώθηκε κατά 182,2 χιλ. άτομα ή κατά 48,6%, με την αντίστοιχη μείωση σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 43,2%. Ο κλάδος της μεταποίησης ευθύνεται για το 57,6% και ο κλάδος των κατασκευών για το 30,2% της συνολικής μείωσης της απασχόλησης του δευτερογενή τομέα στην Περιφέρεια Αττικής. Ένα επιπλέον αρνητικό στοιχείο, αφορά το γεγονός ότι η μείωση της απασχόλησης αφορά ακόμα και εκείνους τους υποκλάδους που παρουσιάζουν μια διαχρονική δυναμικότητα. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι το διάστημα 2010-2012 η βιομηχανία τροφίμων, που αποτελεί και τον σημαντικότερο κλάδο της μεταποίησης στην Περιφέρεια Αττικής ως προς τον όγκο της απασχόλησης, κατέγραψε απώλειες θέσεων που φθάνουν τις 8,7 χιλ. θέσεις ή 24,7% με την μείωση αυτή να είναι μεγαλύτερη σε σχέση με αυτή της χώρας (22,8%) για το ίδιο διάστημα.

Τριτογενής τομέας

Σωρευτικά την περίοδο 2009-2013, η απασχόληση στον τριτογενή τομέα της Περιφέρειας Αττικής μειώθηκε κατά 255,6 χιλ. άτομα ή κατά 18,8%, όπως συνέβη και σε επίπεδο χώρας. Μάλιστα, ο τριτογενής τομέας ή τομέας των υπηρεσιών ευθύνεται για το 57,9% της συνολικής μείωσης της απασχόλησης στην Περιφέρεια Αττικής για το διάστημα αυτό, με τους τους κλάδους του εμπορίου και του τουρισμού να υφίστανται τις μεγαλύτερες απώλειες.

Σχήμα 12 - Μεταβολή της απασχόλησης (σε χιλ. θέσεις εργασίας) ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια Αττικής, 2009-2013

Πηγή: Eurostat

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Επιχειρηματική δραστηριότητα

Ο συνολικός αριθμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια Αττικής ανέρχεται σε 338.736³ επιχειρήσεις, ο τζίρος των οποίων ανέρχεται σε €277.128 εκ. Από την διάρθρωση των επιχειρήσεων προκύπτει πως περίπου το 78,7% του συνολικού αριθμού των επιχειρήσεων είναι επιχειρήσεις του τριτογενή τομέα, ενώ οι επιχειρήσεις του δευτερογενή τομέα αποτελούν περίπου το 20,4% και του πρωτογενή το 0,3% του συνόλου των επιχειρήσεων της Περιφέρειας. Μάλιστα, αξίζει να σημειωθεί ότι η συγκέντρωση των επιχειρήσεων στο τριτογενή τομέα της Περιφέρειας Αττικής είναι αναλογικά μεγαλύτερη σε σχέση με αυτή της χώρας, γεγονός ενδεικτικό και της εξειδίκευσης της Περιφέρειας στον τριτογενή τομέα.

Πίνακας 6 - Επιχειρήσεις και τζίρος αυτών στην Περιφέρεια Αττικής και στη χώρα ανά τομέα παραγωγής

Τομέας	Αττική				Ελλάδα			
	Αρ. Επιχειρήσεων ν	%	Κύκλος Εργασιών ν	%	Αρ. Επιχειρήσεων	%	Κύκλος Εργασιών	%
Πρωτογενής	1.093	0,3	741	0,3	25.131	2,6	3.245	0,8
Δευτερογενής	69.072	20,4	67.235	24,3	214.991	22,2	99.208	24,9
Τριτογενής	266.685	78,7	209.113	75,5	721.250	74,5	295.400	74,2
Απροσδιόριστο	1.886	0,6	39	0,0	6.484	0,7	130	0,0
Σύνολο	338.736	100,0	277.128	100,0	967.856	100,0	397.983	100,0

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Μητρώο Επιχειρήσεων 2008

Πίνακας 7 - Επιχειρήσεις και τζίρος αυτών στην Περιφέρεια Αττικής ανά μονοψήφιο κλάδο ΣΤΑΚΟΔ-2008

ΚΩΔ	Κλάδος	Αρ. Επιχειρήσεων	%	Κύκλος Εργασιών	%
A	Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	1.093	0,32	741	0,27
B	Ορυχεία και λατομεία	127	0,04	505	0,18
Γ	Μεταποίηση	28.233	8,33	54.143	19,54
Δ	Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	1.550	0,46	17.755	6,41
E	Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	540	0,16	807	0,29
Z	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	105.708	31,21	96.765	34,92
H	Μεταφορά και αποθήκευση	16.163	4,77	10.667	3,85

³ Σύμφωνα με στοιχεία του μητρώου επιχειρήσεων της ΕΛΣΤΑΤ για το 2008. Καθώς τα στοιχεία αυτά παρουσιάζουν την επιχειρηματική δραστηριότητα της Περιφέρειας Αττικής προ κρίσης, γίνεται αντιληπτό ότι οι αντίστοιχοι αριθμοί σήμερα θα είναι αρκετά χαμηλότεροι.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Θ	Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	19.241	5,68	4.358	1,57
Ι	Ενημέρωση και επικοινωνία	12.592	3,72	14.447	5,21
Κ	Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	2.423	0,72	39.832	14,37
Λ	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	4.565	1,35	1.055	0,38
Μ	Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	63.293	18,69	9.085	3,28
Ν	Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	11.599	3,42	4.695	1,69
Ξ	Δημόσια διοίκηση και άμυνα ΄΄ Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	653	0,19	370	0,13
Ο	Εκπαίδευση	3.140	0,93	397	0,14
Π	Δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα	2.144	0,63	977	0,35
Ρ	Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	8.359	2,47	6.903	2,49
Σ	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	14.710	4,34	1.001	0,36
ΣΤ	Κατασκευές	40.712	12,02	12.587	4,54
Υ	Δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	5	0,00	0	0,00
ΧΧ	Απροσδιόριστο	1.886	0,56	39	0,01
	Σύνολο	338.736	100,0	277.128	100,0

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Μητρώο Επιχειρήσεων 2008

Πρωτογενής Τομέας

Η Περιφέρεια Αττικής σε γενικές γραμμές ακολουθεί τα βασικά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του πρωτογενούς τομέα της χώρας, αν και η συμβολή του τομέα αυτού στην Περιφερειακή Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) και συνακόλουθα, η απασχόληση στον εν λόγω τομέα κυμαίνονται σε πολύ χαμηλά επίπεδα συγκριτικά με το μέσο όρο της χώρας.

Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων του πρωτογενή τομέα της Περιφέρειας καταγράφεται στον κλάδο φυτική και ζωική παραγωγή, θήρα και συναφείς δραστηριότητες, ενώ ακολουθούν οι κλάδοι της αλιείας και της δασοκομίας.

Οι επιχειρήσεις του πρωτογενή τομέα ανά κλάδο στην Περιφέρεια Αττικής παρουσιάζονται στον παρακάτω Πίνακα.

Πίνακας 8 - Επιχειρήσεις του πρωτογενή τομέα και τζίρος αυτών στην Περιφέρεια Αττικής ανά μονοψήφιο και διψήφιο κλάδο παραγωγής

Κλάδος	Αρ. Επιχειρήσεων	%	Κύκλος Εργασιών	%
Αλιεία και υδατοκαλλιέργεια	243	22,2	535	72,2%
Δασοκομία και υλοτομία	79	7,2	5	0,6%
Φυτική και ζωική παραγωγή, θήρα και συναφείς δραστηριότητες	771	70,5	202	27,2%
ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	1.093	100,0	742	100,0

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Μητρώο Επιχειρήσεων 2008

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Παρά τη σχετικά περιορισμένη δραστηριότητα του πρωτογενούς τομέα στην Περιφέρεια, ενδιαφέρον παρουσιάζει η επιχειρηματική δραστηριότητα στον τομέα των ανθοκομικών καλλιεργειών. Ο Πίνακας 9 που ακολουθεί παρουσιάζει τις επιδοτήσεις που δόθηκαν το 2010 από τον Οργανισμό Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε.) για ανθοκομικές καλλιέργειες ανά Περιφέρεια.

Πίνακας 9 - Επιδοτήσεις Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε. ανθοκομικών καλλιεργειών 2010

	Επιλέξιμη έκταση (ha)						Σύνολο	% επί του συνόλου
	Άνη και καλλωπιστικά φυτά		Άνη και καλλωπιστικά φυτά θερμοκηπίου		Δρεπτά (κομμένα) άνη υπαίθρου			
Αν. Μακεδονία - Θράκη	8,5	5,1%	2,48	3,2%	0,3	8,4%	11,36	4,6%
Αττική	14,32	8,5%	9,27	12,1%	0,28	7,8%	24,08	9,7%
Βόρειο Αιγαίο	0	0,0%	0,19	0,2%	0,05	1,4%	0,24	0,1%
Δυτική Ελλάδα	2,44	1,5%	2,4	3,1%	0,1	2,8%	4,99	2,0%
Δυτική Μακεδονία	10,34	6,2%	0,39	0,5%	0	0,0%	10,80	4,4%
Ήπειρος	0,47	0,3%	0,21	0,3%	0	0,0%	0,69	0,3%
Θεσσαλία	24,31	14,5%	14,02	18,4%	0,1	2,8%	38,76	15,7%
Ιόνια Νησιά	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0,00	0,0%
Κεντρική Μακεδονία	77,1	46,0%	21,47	28,1%	0,24	6,7%	99,55	40,2%
Κρήτη	2,15	1,3%	22,61	29,6%	2,5	70,0%	27,57	11,1%
Νότιο Αιγαίο	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0,00	0,0%
Πελοπόννησος	1,79	1,1%	2,62	3,4%	0	0,0%	4,45	1,8%
Στερεά Ελλάδα	26,2	15,6%	0,71	0,9%	0	0,0%	27,08	10,9%
Σύνολο	167,62		76,37		3,57		247,56	

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

Όπως παρατηρούμε λοιπόν, η Αττική κατατάσσεται μεταξύ των Περιφερειών που παρουσιάζουν ενδιαφέρον ανάπτυξης των δραστηριοτήτων τους σε όρους καλλιεργήσιμων ανθοκομικών εκτάσεων. Αναλυτικότερα, όσον αφορά τα άνη και τα καλλωπιστικά φυτά η Περιφέρεια Αττικής κατατάσσεται 4^η μετά τις Περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας, Στερεάς Ελλάδας και Θεσσαλίας, καταλαμβάνοντας το 8,5%. Όσον αφορά τα άνη και τα καλλωπιστικά φυτά θερμοκηπίου η Αττική κατατάσσεται και πάλι 4^η μετά τις Περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας, Κρήτης και Θεσσαλίας καταλαμβάνοντας το 12,1% ενώ όσον αφορά τα δρεπτά άνη υπαίθρου βρίσκεται στην 3^η θέση μετά τις Περιφέρειες της Κρήτης και της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης με ποσοστό 7,8%. Συνολικά, για τις προαναφερθείσες ποικιλίες ανθοκομικών καλλιεργειών, η Αττική κατατάσσεται στην 5^η θέση με 9,7%, ποσοστό αρκετά υψηλό, ιδιαίτερα αν λάβουμε υπόψη μας τον αστικό χαρακτήρα της περιοχής. Οι παραπάνω δραστηριότητες αφορούν τις Περιφερειακές

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Ενότητες της Ανατολικής Αττικής (κυρίως τον Δήμο Μαραθώνα) και των Νήσων Αττικής (κυρίως τον Δήμο Τροιζηνίας).

Σύμφωνα μάλιστα με παλαιότερες έρευνες⁴, η Περιφέρεια της Αττικής κατέχει διαχρονικά κυρίαρχη θέση μεταξύ των λοιπών ελληνικών περιφερειών σε όρους εκτάσεων με ανθοκαλλιέργειες με ποσοστό που κυμαίνεται από 61,9% έως 67,4%. Οι εκτάσεις αυτές βρίσκονται ως επί το πλείστον στις Περιφερειακές Ενότητες Ανατολικής Αττικής, Δυτικής Αττικής και Νήσων Αττικής, καθώς πρόκειται για περιοχές οι οποίες αφενός διαθέτουν καλλιεργήσιμες εκτάσεις (σε αντίθεση με τις Περιφερειακές Ενότητες της πρωτεύουσας) και αφετέρου γειτνιάζουν με το συγκρότημα της πρωτεύουσας, το οποίο αποτελεί σημαντική εστία κατανάλωσης ανθοκομικών προϊόντων.

Ενδεικτική της αυξανόμενης σημασίας του κλάδου της ανθοκομίας για την οικονομία της Αττικής είναι επίσης και η ανάπτυξη του Αγροτικού Ανθοκομικού Συνεταιρισμού Φυτωριούχων Αχαρνών Αττικής, ο οποίος διαθέτει Ανθαγορά στην Αμυγδαλέζα Αχαρνών, συνολικής έκτασης 35 στρεμμάτων (εκ των οποίων τα 10 είναι ο χώρος του θερμοκηπίου), και σήμερα αριθμεί περισσότερα από 290 μέλη-παραγωγούς.

Δευτερογενής Τομέας

Στην Περιφέρεια Αττικής, στον δευτερογενή τομέα δραστηριοποιούνται 69.072 επιχειρήσεις, ο τζίρος των οποίων ανέρχεται σε €67.235 εκ. Ο κλάδος των κατασκευών συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό επιχειρήσεων του δευτερογενή τομέα (58,9%), ενώ σε ότι αφορά την παραγωγική ικανότητα ο κλάδος της μεταποίησης αποτελεί τον σημαντικότερο δευτερογενή κλάδο, καθώς συγκεντρώνει το 80,5% του συνολικού τζίρου των επιχειρήσεων της Περιφέρειας. Ιδιαίτερα έντονη είναι η συγκέντρωση της μεταποιητικής δραστηριότητας στους κλάδους βιομηχανίας τροφίμων, κατασκευής ειδών ένδυσης και κατασκευής μεταλλικών προϊόντων.

Οι επιχειρήσεις του δευτερογενή τομέα ανά κλάδο στην Περιφέρεια Αττικής παρουσιάζονται στον παρακάτω Πίνακα.

Πίνακας 10 - Επιχειρήσεις του δευτερογενή τομέα και τζίρος αυτών στην Περιφέρεια Αττικής ανά μονοψήφιο και διψήφιο κλάδο παραγωγής

Κλάδος	Αρ. Επιχειρήσεων	%	Κύκλος Εργασιών	%
ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	40.712	58,9	12.587	18,7
Εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες	24.172	35,0	2.199	3,3
Έργα πολιτικού μηχανικού	3.570	5,2	5.601	8,3
Κατασκευές κτιρίων	12.970	18,8	4.787	7,1
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	28.233	40,9	54.143	80,5
Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	2.155	3,1	512	0,8
Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	747	1,1	272	0,4
Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός από έπιπλα, κατασκευή ειδών καλαθοποιίας και	1.208	1,7	287	0,4

⁴ Πηγή: Τμήμα Τεχνολόγων – Γεωπόνων Αλεξάνδρειου Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

σπαρτοπλεκτικής				
Βιομηχανία τροφίμων	3.461	5,0	4.931	7,3
Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	2.010	2,9	1.103	1,6
Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	1.955	2,8	732	1,1
Κατασκευή ειδών ένδυσης	3.568	5,2	1.187	1,8
Κατασκευή επίπλων	2.327	3,4	676	1,0
Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	663	1,0	1.785	2,7
Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων	314	0,5	590	0,9
Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	260	0,4	638	0,9
Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού	4.131	6,0	2.886	4,3
Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	878	1,3	799	1,2
Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και ημιρυμουλκούμενων οχημάτων	171	0,2	628	0,9
Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	567	0,8	768	1,1
Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	1.308	1,9	2.608	3,9
Παραγωγή βασικών μετάλλων	236	0,3	3.600	5,4
Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών σκευασμάτων	106	0,2	4.123	6,1
Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	1.143	1,7	582	0,9
Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	25	0,0	18.453	27,4
Παραγωγή προϊόντων καπνού	4	0,0	1.371	2,0
Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	428	0,6	3.181	4,7
Ποτοποιία	123	0,2	1.566	2,3
Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	445	0,6	867	1,3
ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	127	0,2	505	0,8
Άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου	1	0,0		0,0
Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη	4	0,0	0	0,0
Εξόρυξη μεταλλευμάτων	17	0,0	317	0,5
Λοιπά ορυχεία και λατομεία	96	0,1	187	0,3
Υποστηρικτικές δραστηριότητες εξόρυξης	9	0,0	0	0,0
Γενικό άθροισμα	69.072	100,0	67.235	100,0

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Μητρώο Επιχειρήσεων 2008

Τριτογενής Τομέας

Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων του τριτογενή τομέα της Περιφέρειας εντοπίζεται στους κλάδους χονδρικού και λιανικού εμπορίου και επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων. Με βάση το κριτήριο της συμμετοχής των επιχειρήσεων

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

ξεχωρίζει και η επιχειρηματική δραστηριότητα στον κλάδο του τουρισμού που στη συντριπτική πλειοψηφία αφορά δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης.

Τέλος, σημειώνεται ότι στον κλάδο επιστημονικής έρευνας και ανάπτυξης, ο οποίος περιλαμβάνεται στον κλάδο επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, δραστηριοποιείται σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων (2.136), ο τζίρος των οποίων ανέρχεται στα €463 εκ. Κύριο αντικείμενο των επιχειρήσεων είναι η έρευνα και η πειραματική ανάπτυξη στις φυσικές, κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες.

Οι επιχειρήσεις του τριτογενή τομέα ανά κλάδο στην Περιφέρεια Αττικής παρουσιάζονται στον παρακάτω Πίνακα.

Πίνακας 11 - Επιχειρήσεις του τριτογενή τομέα και τζίρος αυτών στην Περιφέρεια Αττικής ανά μονοψήφιο και διψήφιο κλάδο παραγωγής

Κλάδος	Αρ. Επιχειρήσεων	%	Κύκλος Εργασιών	%
ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ	16.163	6,1	10.667	5,1
Αεροπορικές μεταφορές	98	0,0	1.545	0,7
Αποθήκευση και υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες	3692	1,4	4.125	2,0
Πλωτές μεταφορές	2.054	0,8	1.716	0,8
Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές δραστηριότητες	399	0,1	1.046	0,5
Χερσαίες μεταφορές και μεταφορές μέσω αγωγών	9.920	3,7	2.235	1,1
ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	14.710	5,5	1.001	0,5
Άλλες δραστηριότητες παροχής προσωπικών υπηρεσιών	9.847	3,7	466	0,2
Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών οικιακού προσωπικού	2	0,0		0,0
Δραστηριότητες οργανώσεων	1.270	0,5	252	0,1
Επισκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών ατομικής ή οικιακής χρήσης	3.591	1,3	282	0,1
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	653	0,2	370	0,2
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	653	0,2	370	0,2
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ	4.565	1,7	1.055	0,5
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	4565	1,7	1.055	0,5
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	11.599	4,3	4.695	2,2
Διοικητικές δραστηριότητες γραφείου, γραμματειακή υποστήριξη και άλλες δραστηριότητες παροχής υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	2.749	1,0	1.257	0,6
Δραστηριότητες απασχόλησης	459	0,2	93	0,0
Δραστηριότητες ενοικίασης και εκμίσθωσης	2.913	1,1	1.235	0,6
Δραστηριότητες παροχής προστασίας και έρευνας	667	0,3	283	0,1
Δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους	3523	1,3	438	0,2

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και υπηρεσιών κρατήσεων και συναφείς δραστηριότητες	1.288	0,5	1.389	0,7
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΤΕΡΟΔΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΦΟΡΕΩΝ	5	0,0	0	0,0
Δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	5	0,0	0	0,0
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	2.144	0,8	977	0,5
Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας	1.405	0,5	872	0,4
Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος	478	0,2	26	0,0
Δραστηριότητες παροχής στέγης και φιλοξενίας (Δραστηριότητες ιδρυμάτων κοινωνικής πρόνοιας με παροχή καταλύματος)	261	0,1	78	0,0
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	19.241	7,2	4.358	2,1
Δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης	17.731	6,6	2.834	1,4
Καταλύματα	1.510	0,6	1.524	0,7
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	3.140	1,2	397	0,2
Εκπαίδευση	3140	1,2	397	0,2
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ	12.592	4,7	14.447	6,9
Δραστηριότητες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς δραστηριότητες	4.540	1,7	1.662	0,8
Δραστηριότητες προγραμματισμού και ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών	292	0,1	1.324	0,6
Δραστηριότητες υπηρεσιών πληροφορίας	2.563	1,0	242	0,1
Εκδοτικές δραστηριότητες	2.144	0,8	2.168	1,0
Παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων, ηχογραφήσεις και μουσικές εκδόσεις	1.883	0,7	743	0,4
Τηλεπικοινωνίες	1.170	0,4	8.308	4,0
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	66.393	24,9	44.594	21,3
Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	5372	2,0	300	0,1
Αρχιτεκτονικές δραστηριότητες και δραστηριότητες μηχανικών, τεχνικές δοκιμές και αναλύσεις	33.329	12,5	2.968	1,4
Διαφήμιση και έρευνα αγοράς	4.448	1,7	2.730	1,3
Δραστηριότητες κεντρικών γραφείων, δραστηριότητες παροχής συμβουλών διαχείρισης	9.141	3,4	2.051	1,0
Επιστημονική έρευνα και ανάπτυξη	2.136	0,8	463	0,2
Κτηνιατρικές δραστηριότητες	545	0,2	21	0,0
Νομικές και λογιστικές δραστηριότητες	8.322	3,1	553	0,3
ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	1.550	0,6	17.755	8,5
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού	1.550	0,6	17.755	8,5

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

αερίου, ατμού και κλιματισμού				
ΠΑΡΟΧΗ ΝΕΡΟΥ, ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΛΥΜΑΤΩΝ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ	540	0,2	807	0,4
Δραστηριότητες εξυγίανσης και άλλες υπηρεσίες για τη διαχείριση αποβλήτων	32	0,0	21	0,0
Επεξεργασία λυμάτων	163	0,1	70	0,0
Συλλογή, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων, ανάκτηση υλικών	234	0,1	269	0,1
Συλλογή, επεξεργασία και παροχή νερού	111	0,0	448	0,2
ΤΕΧΝΕΣ, ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ ΚΑΙ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ	8.359	3,1	6.903	3,3
Αθλητικές δραστηριότητες και δραστηριότητες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	1.521	0,6	372	0,2
Δημιουργικές δραστηριότητες, τέχνες και διασκέδαση	6.237	2,3	334	0,2
Δραστηριότητες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων και λοιπές πολιτιστικές δραστηριότητες	400	0,1	36	0,0
Τυχρά παιχνίδια και στοιχήματα	201	0,1	6.160	2,9
ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ	105.708	39,6	96.765	46,3
Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	61.218	23,0	26.993	12,9
Χονδρικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	33.825	12,7	58.628	28,0
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	10.665	4,0	11.143	5,3
ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	2.423	0,9	39.832	19,0
Ασφαλιστικά, ανασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	146	0,1	59	0,0
Δραστηριότητες συναφείς προς τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και τις ασφαλιστικές δραστηριότητες	1.918	0,7	1.076	0,5
Δραστηριότητες χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, με εξαίρεση τις ασφαλιστικές δραστηριότητες και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	359	0,1	38.696	18,5
Γενικό άθροισμα	266.685	100,0	209.113	100,0

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Μητρώο Επιχειρήσεων 2008

Σε κάθε περίπτωση η περιφερειακή οικονομία της Αττικής είναι εξαιρετικά εξειδικευμένη στον τομέα των υπηρεσιών, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Παρόλα αυτά, όπως διαφαίνεται και από τον Πίνακα 11, η Περιφέρεια Αττικής διατηρεί ένα πολύ αξιόλογο πληθυσμό εταιρειών που δραστηριοποιούνται σε χώρους, όπου η έρευνα, η καινοτομία και η μεταφορά τεχνολογίας παίζουν σημαντικό ρόλο και η επιχειρηματική ανακάλυψη είναι αρκετά προφανής. Έτσι, για παράδειγμα, έρευνα και καινοτομικές λύσεις είναι αναγκαίες στο θέμα των χερσαίων αλλά ιδιαίτερα των θαλάσσιων μεταφορών, ιδιαίτερα μετά τις τελευταίες θετικές εξελίξεις σχετικά με τον τουρισμό της κρουαζιέρας και τον ιστιοπλοϊκό τουρισμό. Επίσης, πιθανή ανάπτυξη περαιτέρω εναλλακτικών μορφών

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

τουρισμού, όπως του καταδυτικού, του θρησκευτικού και του πολιτιστικού, επιβάλλουν μία διαφορετική ανάλυση και στοχοθέτηση των κυττάρων επισκεψιμότητας της περιφέρειας, άρα και αντίστοιχες μεταβολές στις αντίστοιχες μεταφορές. Οι ισχυρές χωροταξικές επεμβάσεις στο παραλιακό μέτωπο και τον Πειραιά, όπως παρουσιάζονται παρακάτω, θα επιφέρουν αντίστοιχες μεταφορικές ανάγκες αλλά και αποθηκευτικές (logistics), όπως και την ανάγκη αποτελεσματικότερης διασύνδεσης του Πειραιά και της παράκτιας περιοχής με την εγγύς και την ευρύτερη νησιωτική περιοχή.

Ένας σημαντικότερος αριθμός εταιρειών δραστηριοποιείται στον χώρο των τεχνών της διασκέδασης και της ψυχαγωγίας και γενικότερα της δημιουργικής βιομηχανίας. Σε συνδυασμό και με τον σημαντικό αριθμό εταιρειών στον χώρο της επικοινωνίας και την δημιουργία έως και ιδιωτικών θερμοκοιτίδων στον χώρο αυτό διαφαίνεται μία ενδιαφέρουσα ευκαιρία μέσα από την συσχέτιση αυτών των χώρων και την πώληση, διεθνώς, προϊόντων με ελληνική σφραγίδα (π.χ. βιομηχανία κινηματογράφου, κόσμημα, ζωγραφική, γλυπτική).

Είναι προφανές, μέσα από τον όγκο των επιχειρήσεων στον χώρο της υγείας, ότι ένας μεγάλος αριθμός υποδομών βρίσκεται στην περιφέρεια της Αττικής. Αυτό θα πρέπει να συνδυαστεί και με τον ισχυρό, επίσης, αριθμό φαρμακοβιομηχανιών του λεκανοπεδίου και ευρύτερα της Περιφέρειας. Μέσα στο σκεπτικό αυτό θα πρέπει ίσως να διασυνδεθούν και δύο άλλα στοιχεία που αφορούν και τον τουρισμό υγείας, όπως είναι η διασύνδεση και οργάνωση των υποδομών ιαματικού τουρισμού και ευεξίας γενικότερα αλλά και η χρήση βοτάνων. Σε αυτό το σκεπτικό εμπίπτει και η χρήση οργανωμένων αθλητικών εγκαταστάσεων (επιλογή κάποιων) αλλά και ο μετασχηματισμός ξενοδοχειακών μονάδων σε κατάλληλες για ιατρικό τουρισμό.

Ο χώρος της μεταποίησης των τροφίμων είναι σημαντικός για την περιφέρεια. Αυτό θα πρέπει να το αναγνώσουμε πολλαπλά. Πρώτον, παρόλη την ύφεση του κλάδου, τα τρόφιμα παραμένουν στην κορυφή της μεταποίησης και μία από τις σημαντικότερες εξαγωγικές δυνάμεις. Ταυτόχρονα, νέες ευκαιρίες και ανάγκες διαμορφώνονται που μπορούν να οδηγήσουν σε σημαντικές επιχειρηματικές δυνατότητες και νέες οργανωτικές μορφές. Για παράδειγμα, το θέμα των πιστοποιήσεων των προϊόντων, όπως επίσης τα θέματα της οργάνωσης της παραγωγής συγκεκριμένων χαρακτηριστικών προϊόντων της Αττικής, τα οποία θα μπορούν να προωθηθούν μαζικά στο εξωτερικό και στους επισκέπτες της περιφέρειας. Η ύπαρξη ισχυρών ερευνητικών φορέων στο χώρο των τροφίμων στην περιφέρεια θα πρέπει να δώσει ερευνητικές ιδέες για συνεργασίες στον χώρο (βιολογικά ή εξειδικευμένα τρόφιμα).

Εξαγωγική δραστηριότητα⁵

Παρά την κρίση και την οικονομική ύφεση που βιώνει η χώρα τα τελευταία έτη, οι ελληνικές εξαγωγικές επιχειρήσεις έχουν κατορθώσει όχι μόνο να επηρεαστούν αρνητικά αλλά και να αυξήσουν το ύψος των εξαγωγών τους, συμβάλλοντας το 2013 κατά 15,2% στο εγχώριο ΑΕΠ.

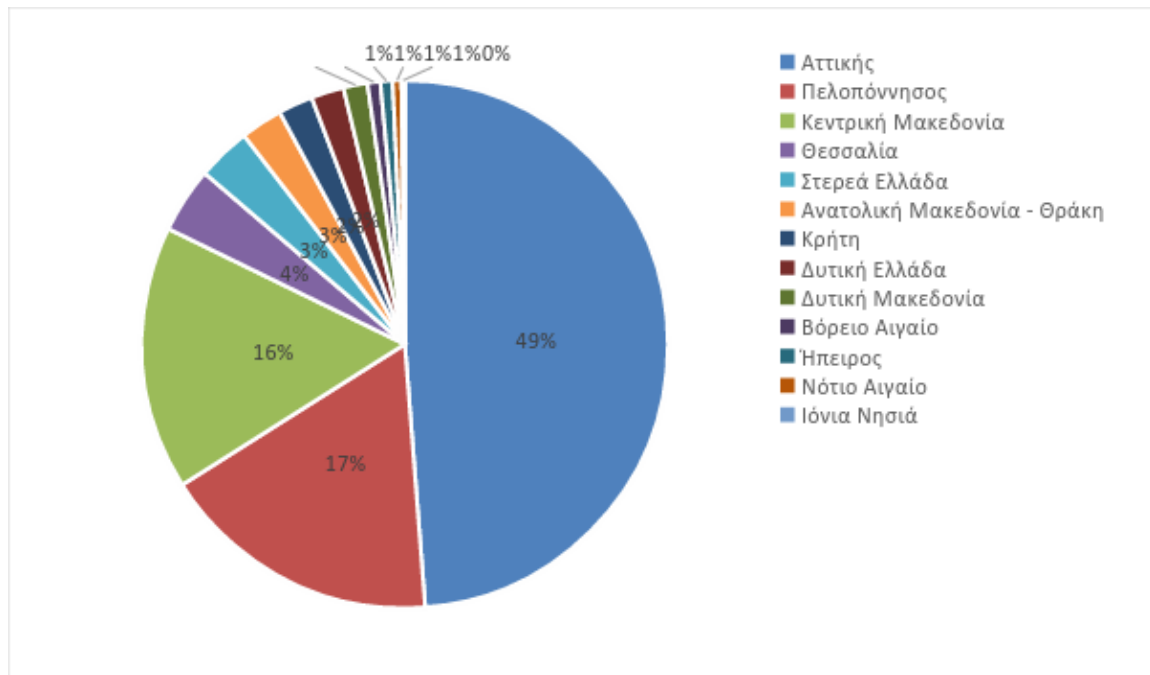
Αναλυτικότερα, όπως φαίνεται στο Σχήμα που ακολουθεί, ο κύριος όγκος των εξαγωγών προέρχεται από τις Περιφέρειες της Αττικής και της Κεντρικής Μακεδονίας. Εντυπωσιακό είναι επίσης το ύψος των εξαγωγών της Περιφέρειας Πελοποννήσου, το οποίο αυξήθηκε τα

⁵ Τα στοιχεία που αφορούν την εξαγωγική δραστηριότητα είναι σε εκ. ευρώ (σταθερές τιμές 2000).

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

τελευταία με πολύ υψηλούς ρυθμούς (λόγω πετρελαιοειδών). Αξίζει να αναφέρουμε ότι το διάστημα 2008-2013, οι εξαγωγές της Περιφέρειας Αττικής παρουσίασαν ΜΕΡΜ ίσο με 4,7% (ενώ ο εθνικός μέσος όρος ανέρχεται σε 5,8%), έχοντας ως αποτέλεσμα οι εξαγωγές το 2013 να αυξημένες κατά 25,9% σε σχέση με το 2008.

Σχήμα 13 - Συνεισφορά στις εξαγωγές ανά Περιφέρεια για το 2013

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ και Eurostat, 2014

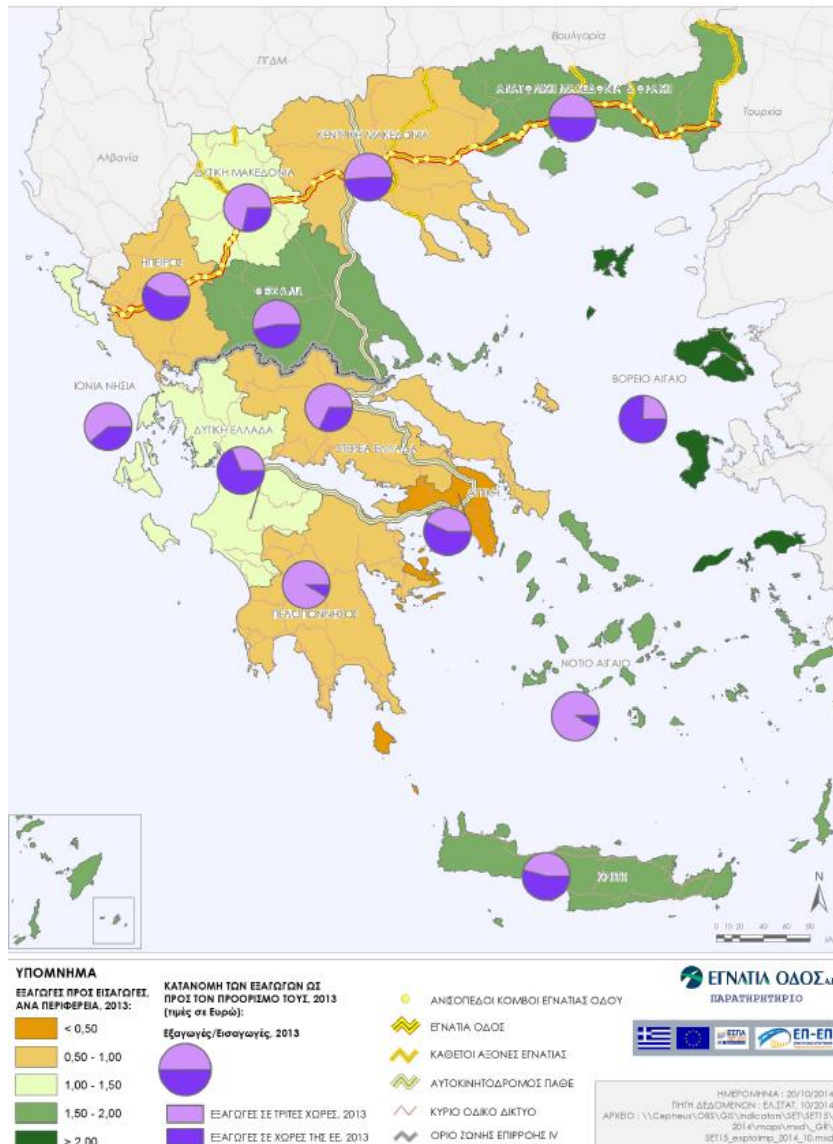
Ωστόσο, παρά τη σημαντικότερη συμμετοχή της Περιφέρειας Αττικής στις εθνικές εξαγωγές, αρνητικό παραμένει το γεγονός ότι η Περιφέρεια αποτελεί τον σημαντικότερο πόλο έλξης των εισαγωγών, συγκεντρώνοντας το 2013 το 67,9% του συνόλου των εισαγωγών. Οι εισαγωγές της Περιφέρειας εξακολουθούν να κυμαίνονται σε υψηλά επίπεδα παρά το γεγονός ότι το διάστημα 2008-2013 παρουσίασαν μέση ετήσια μείωση της τάξης του 9,4% (σε εθνικό επίπεδο το ποσοστό ανέρχεται σε -8,6%), αντιστοιχώντας σε μείωση των εισαγωγών το 2013 κατά 39,0% σε σύγκριση με το 2009.

Οι προαναφερθείσες επιδόσεις συνεπάγονται την ύπαρξη αρνητικού εμπορικού ισοζυγίου, όπως φανερώνει ο δείκτης επικάλυψης, ο οποίος ανέρχεται σε 41,7%, κατατάσσοντας την Αττική στην τελευταία θέση όσον αφορά το δείκτη αυτό.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Σχήμα 14 - Εξαγωγές προς εισαγωγές, 2013

Πηγή: Εγνατία Οδός ΑΕ, Παρατηρητήριο, 2014

Σε εθνικό επίπεδο, ο δείκτης επικάλυψης ανέρχεται σε 58,2%, επηρεαζόμενος από την Περιφέρεια της Αττικής.

Όσον αφορά τις εξαγωγικές επιδόσεις⁶ της Περιφέρειας Αττικής σημειώνουμε ότι, σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, είναι ελαφρώς χαμηλότερες του εθνικού μέσου όρου, ο οποίος το 2013 ανήλθε 15,2%.

⁶ Αναφέρεται στις εξαγωγές ως % του ΑΕΠ.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Πίνακας 12 - Εξωτερικό εμπόριο Περιφέρειας Αττικής

(ποσά σε εκ. €)	2008	2010	2013	ΜΕΡΜ 08/13	ΜΕΤ 08/13
Εισαγωγές	32.752,17	26.122,19	21.821,31	-9,4%	-39,0%
Εξαγωγές	7.235,78	6.600,83	9.108,90	4,7%	25,9%
Εμπορικό Ισοζύγιο	25.516,39	19.521,36	12.712,41		
Εξαγωγές/Εισαγωγές	20,2%	25,3%	41,7%		

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ και Eurostat, 2014

Όσον αφορά τις εξαγωγές της Περιφέρειας ανά κλάδο, παρατηρούμε ότι τα πετρελαιοειδή, τα χημικά – πλαστικά, τα μέταλλα, οι μηχανές – συσκευές και τα τρόφιμα αποτελούν τους κυριότερους εξαγωγικούς κλάδους της Περιφέρειας.

Η κυριότερη εξαγωγική αγορά της Περιφέρειας Αττικής είναι η ΕΕ, η οποία όμως σταδιακά χάνει σημαντικό έδαφος. Ενώ το 2008 το 60% των εξαγωγών προορίζονταν για την ΕΕ, το 2012 το ποσοστό αυτό αντιστοιχούσε σε 49%. Στον αντίποδα, σημαντική αύξηση καταγράφεται στην εξαγωγική δραστηριότητα της Περιφέρειας προς τις χώρες του Μάγκρεμπ και της Μέσης Ανατολής, καθώς το ποσοστό των εξαγωγών προς τις χώρες αυτές αυξήθηκε από 5% το 2008 σε 14% το 2012.

Τομεακή και κλαδική εξειδίκευση

Η κλαδική εξειδίκευση της Περιφέρειας Αττικής, προσδιορίζεται με βάση δύο κριτήρια⁷:

- **Εξειδίκευση:** Ο λόγος του μεριδίου ενός κλάδου στην απασχόληση της περιφέρειας προς το μερίδιο του στην απασχόληση της ΕΕ27. Εάν η Περιφέρεια είναι περισσότερο εξειδικευμένη σε ένα κλάδο από την συνολική Ευρωπαϊκή οικονομία τότε αυτό μπορεί να αποτελεί μια ένδειξη ότι οι οικονομικές επιδράσεις του κλάδου στην Περιφέρεια είναι αρκετά ισχυρές ώστε να προσελκύουν οικονομική δραστηριότητα από άλλες περιφέρειες και ότι η διάχυση (spill-overs) και οι διασυνδέσεις είναι ισχυρότερες. Ως κατώφλι για την εξειδίκευση χρησιμοποιούμε την τιμή 1,0.
- **Εστίαση:** Το μέγεθος του κλάδου στην Περιφέρεια. Όσο μεγαλύτερο είναι το μερίδιο του κλάδου στη συνολική απασχόληση της Περιφέρειας τόσο πιθανότερο είναι να παρατηρηθεί διάχυση αποτελεσμάτων στην οικονομία. Περιλαμβάνονται σε αυτό το κριτήριο όσοι κλάδοι βρίσκονται στο άνω 10% με βάση την απασχόληση στην Περιφέρεια.

Με βάση τα στοιχεία της Eurostat για το 2011⁸ η τομεακή και κλαδική εξειδίκευση της Περιφέρειας Αττικής παρουσιάζεται συνοπτικά στον Πίνακα 13.

⁷ Ακολουθείται η μεθοδολογία που ανέπτυξε το Cluster Observatory για τον προσδιορισμό εξειδίκευσης χωρών και περιφερειών <http://www.clusterobservatory.eu>

⁸ Το έτος αυτό είναι το τελευταίο διαθέσιμο με συγκρίσιμα στοιχεία με την ΕΕ27.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Πίνακας 13 - Τομεακή και κλαδική εξειδίκευση της Περιφέρειας Αττικής

Κλάδος	Συνολική Εξειδίκευση
Δημιουργική οικονομία	2
Εμπόριο	2
Κατασκευές	1
Μεταφορές	1
Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών σκευασμάτων	1
Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	1
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	1
Συλλογή, επεξεργασία και παροχή νερού	1
Τουρισμός	1
ΤΠΕ	1

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία Συμβούλου

Αναλυτικότερα, ο κλάδος της **Δημιουργικής Οικονομίας** αποτελεί έναν από τους δύο κλάδους της Περιφέρειας που παρουσιάζει συνολική εξειδίκευση 2. Αυτό συμβαίνει γιατί ο κλάδος είναι ισχυρός τόσο σε όρους εξειδίκευσης (2,18) όσο και σε όρους εστίασης, καθώς απασχολεί το 5,2% των απασχολούμενων της Περιφέρειας. Αξίζει να αναφερθεί ότι όλοι οι υποκλάδοι⁹ της Δημιουργικής Οικονομίας παρουσιάζουν και αυτοί με την σειρά τους πολύ υψηλή εξειδίκευση.

Παρόμοια εικόνα παρουσιάζει και ο κλάδος του **Εμπορίου** με εξειδίκευση ίση με 1,63 και εστίαση ίση με 24,1%, συνιστώντας τον πρώτο κλάδο της οικονομίας της Περιφέρειας σε όρους εστίασης.

Όσον αφορά τις **Κατασκευές**, αν και δεν παρουσιάζουν εξειδίκευση (0,93), αποτελούν το δεύτερο σε σειρά κλάδο σε όρους εστίασης απασχολώντας το 8,5% του εργατικού δυναμικού της Περιφέρειας. Ωστόσο, ένας εκ των υποκλάδων των κατασκευών, αυτός των αρχιτεκτονικών δραστηριοτήτων, δραστηριοτήτων μηχανικών και των τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων, παρουσιάζει εξειδίκευση ίση με 1,73.

Ο κλάδος των **Μεταφορών**, οποίος συνολικά σε όρους εξειδίκευσης ανέρχεται σε 0,98, συγκεντρώνει το 6,2% της απασχόλησης της Περιφέρειας συνιστώντας τον τρίτο κλάδο σε όρους εστίασης. Εξετάζοντας, όμως, τους επιμέρους υποκλάδους παρατηρούμε ότι τέσσερις εξ αυτών παρουσιάζουν εξειδίκευση. Ειδικότερα, ο υποκλάδος των χερσαίων μεταφορών και μεταφορών μέσω αγωγών παρουσιάζει εξειδίκευση 1,17, ο υποκλάδος των αεροπορικών μεταφορών 1,01 και ο υποκλάδος της αποθήκευσης και των υποστηρικτικών προς τη μεταφορά δραστηριοτήτων 1,22. Ξεχωρίζει ο υποκλάδος των πλωτών μεταφορών, ο οποίος παρουσιάζει πολύ ισχυρή εξειδίκευση που ανέρχεται σε 5,03, επισημαίνοντας την σπουδαιότητα του κλάδου όχι μόνο σε περιφερειακό αλλά και σε εθνικό επίπεδο.

⁹ Ως υποκλάδοι θεωρούνται οι εκδοτικές δραστηριότητες, η παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων, οι ηχογραφήσεις και οι μουσικές εκδόσεις, οι δραστηριότητες προγραμματισμού και ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών, η διαφήμιση και η έρευνα αγοράς, οι δημιουργικές δραστηριότητες, οι τέχνες και η διασκέδαση, οι δραστηριότητες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων και λουπών πολιτιστικών δραστηριοτήτων, τα τυχερά παιχνίδια και τα στοιχήματα, και τέλος οι αθλητικές δραστηριότητες και οι δραστηριότητες διασκέδασης και ψυχαγωγίας.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Σχετικά με την **Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών σκευασμάτων**, ενός υποκλάδου που εντάσσεται στον τομέα της Υγείας, η εξειδίκευση ανέρχεται σε 1,26, παρουσιάζοντας τις δυνατότητες ανάπτυξης του κλάδου.

Η **Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου** παρουσιάζει επίσης υψηλή εξειδίκευση της τάξης του 2,11.

Η **Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού** που εντάσσεται στον τομέα της Ενέργειας παρουσιάζει εξειδίκευση ίση με 1,28.

Η **Συλλογή, επεξεργασία και παροχή νερού** που εμπεριέχεται στον τομέα του Περιβάλλοντος παρουσιάζει επίσης εξειδίκευση της τάξης του 1,12.

Εξειδίκευση εμφανίζει, επίσης, ο κλάδος του **Τουρισμού** (1,04), ο οποίος είναι ισχυρός τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο, προσφέροντας πληθώρα ευκαιριών περαιτέρω ανάπτυξης και αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας γενικότερα και της Περιφέρειας Αττικής ειδικότερα.

Τέλος, ο τομέας των **Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ)**, αν και στο σύνολο του δεν παρουσιάζει εξειδίκευση (0,74), αποτελείται από επιμέρους υποκλάδους, ορισμένοι εκ των οποίων παρουσιάζουν σημαντική εξειδίκευση. Πιο αναλυτικά, οι Τηλεπικοινωνίες έχουν εξειδίκευση ίση με 2,13 και η Επισκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών ατομικής ή οικιακής χρήσης ίση με 1,16.

Χωρικά χαρακτηριστικά, παρεμβάσεις, νέα επιχειρηματικά κύτταρα και υποδομές

Γενικά

Στη συνέχεια ακολουθεί μια σύντομη ανάπτυξη των χαρακτηριστικών των οκτώ Περιφερειακών Ενοτήτων (Π.Ε.) της Περιφέρειας Αττικής που σκοπό έχει την ανάδειξη της ιδιαιτερότητας και της διαφορετικότητας αυτών.

Π.Ε. Κεντρικού Τομέα Αθηνών

Βασικό πλεονέκτημα αυτής της Π.Ε. αποτελεί η πολιτιστική της ταυτότητα (πληθώρα αρχαιολογικών χώρων και μουσείων), η οποία ενισχύει την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής και ευνοεί τις δραστηριότητες που είναι σχετικές με τον πολιτισμό, τις τέχνες και τη δημιουργία. Ωστόσο, παρατηρείται υποβάθμιση του Ιστορικού Κέντρου της Αθήνας.

Π.Ε. Βορείου Τομέα Αθηνών

Πρόκειται για «ποιοτική» αστική περιοχή με καλή αναλογία πράσινου και ελεύθερου χώρου ανά κάτοικο, με ικανοποιητικές τεχνικές και κοινωνικές υποδομές. Ωστόσο, η επικοινωνία των περιοχών που υπάγονται στην συγκεκριμένη Π.Ε. με το κέντρο, η συγκοινωνιακή σύνδεση των Δήμων μεταξύ τους και ο κυκλοφοριακός φόρτος λόγω της εθνικής οδού, καθώς επίσης και υποβάθμιση των οικονομικών δραστηριοτήτων κυρίως του τριτογενούς τομέα λόγω της οικονομικής κρίσης αποτελούν τα σημαντικότερα προβλήματα της Π.Ε.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Π.Ε. Νοτίου Τομέα Αθηνών

Πρόκειται για περιοχή με ανομοιογενή κοινωνική διαστρωμάτωση, καθώς περιλαμβάνει Δήμους με πολύ διαφορετικά χαρακτηριστικά (π.χ. Ταύρος-Γλυφάδα), γεγονός που αποτελεί και την κυριότερη πρόκληση που καλείται να αντιμετωπίσει η Π.Ε. Ωστόσο, η ύπαρξη του παραλιακού μετώπου και περιοχών, όπως ο χώρος του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού, αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα της περιοχής.

Π.Ε. Δυτικού Τομέα Αθηνών

Η περιοχή χαρακτηρίζεται από υψηλά ποσοστά ανεργίας, φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού, συγκέντρωση οικονομικών μεταναστών, έλλειψη έργων υποδομής, υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και των περιοχών βιοτεχνικής δραστηριότητας. Ωστόσο, διαθέτει σημαντικούς χώρους πρασίνου και ανεκμετάλλευτων εγκαταστάσεων που μπορούν να συνδράμουν στην αναβάθμιση της περιοχής. Σημαντική είναι, επίσης, για την ανάπτυξη της περιοχής και η ανάληψη συγκοινωνιακών έργων.

Π.Ε. Πειραιά

Σημείο αναφοράς της περιοχής είναι το λιμάνι του Πειραιά που αποτελεί το κέντρο της οικονομικής δραστηριότητας της πόλης του Πειραιά αλλά και των γύρω Δήμων (Κερατσίνι, Πέραμα κ.λπ.), καθώς είναι ένα από τα μεγαλύτερα λιμάνια της Μεσογείου και της Ευρώπης, ενώ ταυτόχρονα συνιστά κεντρικό κόμβο της ακτοπλοΐας στην Ελλάδα, βασικό λιμένα φορτοεκφόρτωσης συμβατικού στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο και κύριο σταθμό φορτοεκφόρτωσης αυτοκινήτων σε όλη την Ευρώπη και τη Μεσόγειο. Σημαντική, επίσης, για την περιοχή είναι η λειτουργία του Βιομηχανικού Πάρκου Σχιστού.

Π.Ε. Νήσων

Πρόκειται για περιοχή με έντονες εσωτερικές διαφοροποιήσεις ως προς την παραγωγική βάση, τον σημερινό χαρακτήρα και τις προοπτικές κάθε νησιού. Ωστόσο, σημαντική για την περιοχή είναι η προστασία του νησιωτικού και παράκτιου τοπίου και φυσικού περιβάλλοντος και η ανάσχεση της διάχυσης του οικιστικού ιστού εκτός των υφιστάμενων οικιστικών συγκεντρώσεων. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίδεται στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, καθώς και στην προστασία της γεωργικής γης και στην ενίσχυση της πρωτογενούς παραγωγής, με επιπλέον ανάπτυξη ειδικών μορφών καλλιέργειών και δραστηριοτήτων. Αξίζει να αναφέρουμε ότι ο Αργοσαρωνικός, περιοχή η οποία συγκεντρώνει τα περισσότερα σκάφη και ιστιοφόρα στον ελλαδικό χώρο κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, καθώς και το μεγαλύτερο δίκτυο πλωτών μεταφορών στον ελληνικό χώρο, ανήκει κατά το μεγαλύτερο μέρος του στην Π.Ε. Νήσων.

Π.Ε. Δυτικής Αττικής

Πρόκειται για περιοχή με σωρευμένα περιβαλλοντικά, κοινωνικά και αναπτυξιακά προβλήματα λόγω της συγκέντρωσης στην περιοχή βαριάς βιομηχανίας και πλήθους μικρότερων αλλά ιδιαίτερα ρυπογόνων επιχειρήσεων, γεγονός που συμβάλλει στην υποβάθμιση του ποιοτικού επιπέδου των κατοίκων της. Επίσης, χαρακτηρίζεται από υψηλά ποσοστά ανεργίας. Ωστόσο, η περιοχή διαθέτει σημαντικούς ορεινούς όγκους, αγροτικές και παράκτιες περιοχές που προσφέρουν ευκαιρίες εκμετάλλευσης.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

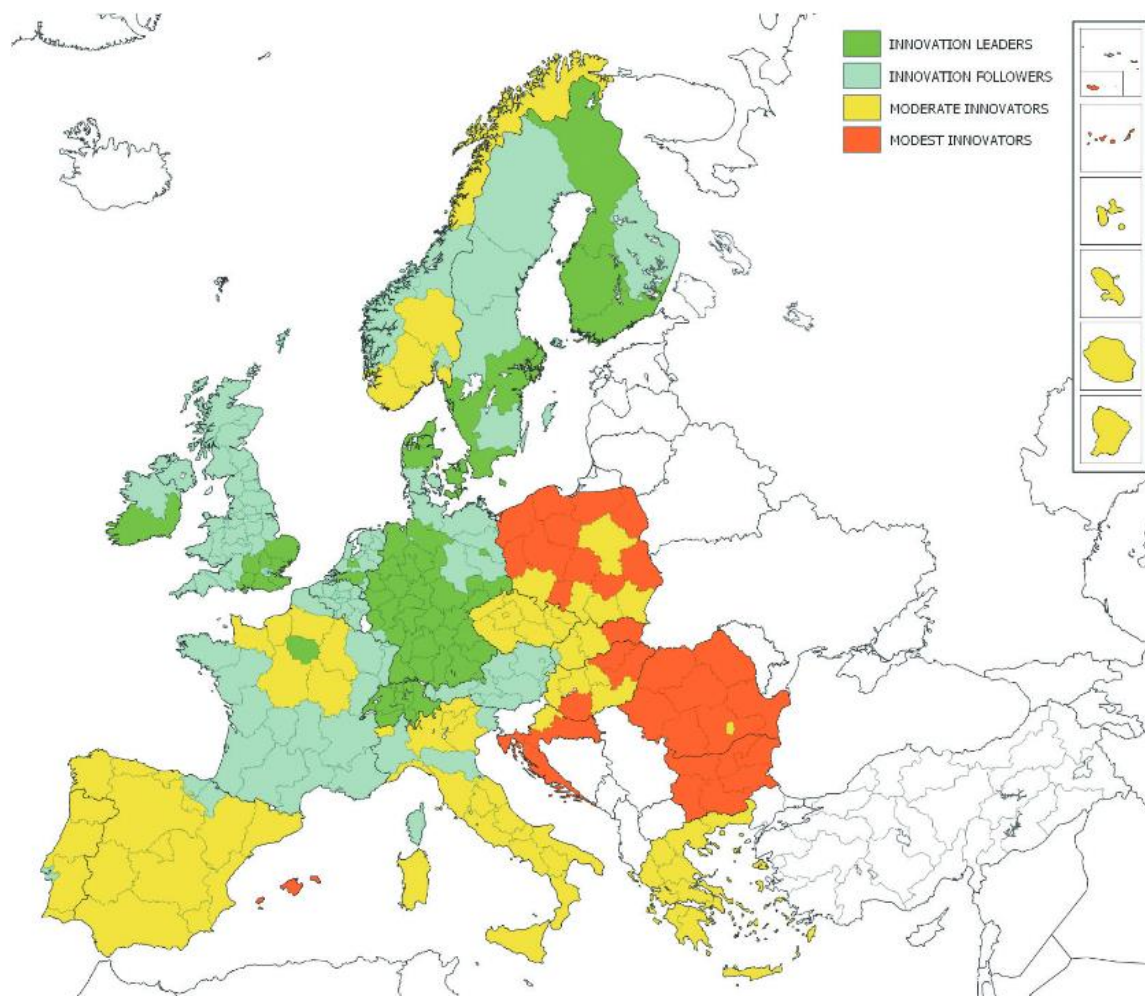
Π.Ε. Ανατολικής Αττικής

Η περιοχή επηρεάζεται σημαντικά από τις δραστηριότητες του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών και αποτελεί υποδοχέα νέων οικονομικών δραστηριοτήτων, ιδιαίτερα στις θεσμοθετημένες περιοχές παραγωγικών δραστηριοτήτων δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα με έμφαση σε καινοτομικές μορφές ανάπτυξης στους αναπτυξιακούς υποδοχείς Κορωπίου, Παιανίας και Σπάτων. Ωστόσο, εξακολουθεί να αποτελεί ένα σημαντικό φυσικό και αγροτικό τοπίο της Περιφέρειας που χαρακτηρίζεται για τη βιοποικιλότητα και τις παραδοσιακές του καλλιέργειες. Σημείο αναφοράς της περιοχής συνιστά η υπο-ενότητα της Λαυρεωτικής, καθώς διαθέτει πλούσιο φυσικό απόθεμα και έντονο πολιτιστικό και τουριστικό χαρακτήρα.

2 Οι καινοτομικές και τεχνολογικές επιδόσεις της Περιφέρειας Αττικής

Η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί την σημαντικότερη Περιφέρεια της χώρας στην παραγωγή ερευνητικής δραστηριότητας, καθώς χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη σημαντικού αριθμού ερευνητικών και εκπαιδευτικών δομών. Ωστόσο, παρά την ύπαρξη κρίσιμης μάζας εκπαιδευτικών και ερευνητικών υποδομών, καθώς και αντίστοιχου ερευνητικού δυναμικού, η Περιφέρεια Αττικής κατατάσσεται στην ομάδα των ευρωπαϊκών περιφερειών «Moderate Innovators» σύμφωνα με το Regional Innovation Scorecard (RIS 2014), όπως και όλες οι άλλες Περιφέρειες της χώρας.

Σχήμα 15 - Χάρτης κατάταξης περιφερειών ανάλογα με τις επιδόσεις τους στην καινοτομία

Πηγή: Regional Innovation Scoreboard 2014

Όπως φαίνεται, μάλιστα, στον παρακάτω Πίνακα, η Περιφέρεια Αττικής βρίσκεται σταθερά σε μέτρια κατάσταση από το 2004 όσον αφορά την καινοτομία. Συγκριτικά με άλλες ανταγωνιστικές περιφέρειες της Ευρώπης βρίσκεται σε χαμηλότερο επίπεδο, χωρίς να έχει επιδείξει κάποια πρόοδο μέχρι σήμερα στον τομέα αυτό.

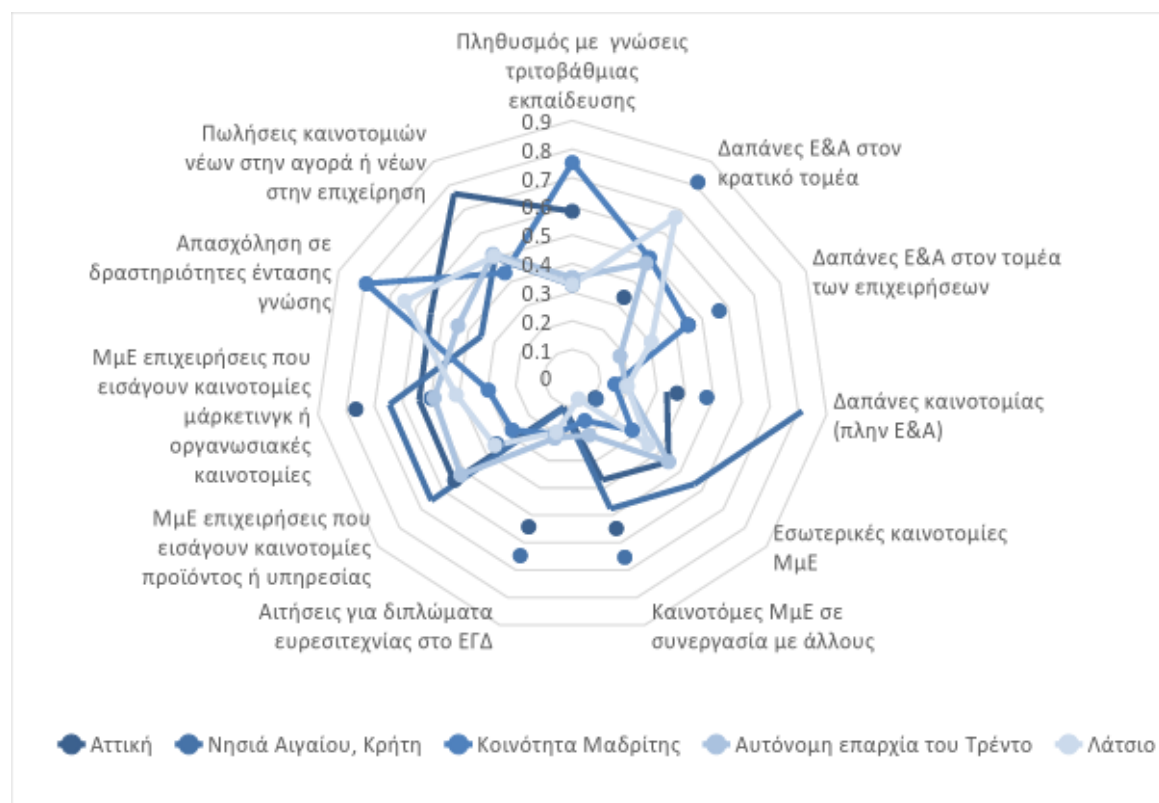
Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Πίνακας 14 - Σύγκριση με άλλες περιφέρειες

Περιφέρειες	2004	2006	2008	2010
Region Wallone, Βέλγιο	Follower	Follower	Follower	Follower
Praha, Τσεχία	Follower	Follower	Follower	Moderate
Baden-Wurttemberg, Γερμανία	Leader	Leader	Leader	Leader
Southern and Eastern, Ιρλανδία	Follower	Follower	Follower	Leader
Αττική, Ελλάδα	Moderate	Moderate	Moderate	Moderate
Pais Vasco, Ισπανία	Follower	Follower	Follower	Follower
Ile de France, Γαλλία	Leader	Leader	Leader	Leader
Friuli-Venezia Giulia, Ιταλία	Moderate	Moderate	Moderate	Follower
Limburg, Ολλανδία	Follower	Follower	Follower	Follower
Lisboa, Πορτογαλία	Moderate	Moderate	Follower	Follower
London, Ηνωμένο Βασίλειο	Leader	Follower	Follower	Follower

Πηγή: Regional Innovation Scoreboard 2014

Σχήμα 16 - Σύγκριση με δείκτες καινοτομίας άλλων Περιφερειών

Πηγή: Regional Innovation Scoreboard 2014, Επεξεργασία Συμβούλου

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, αν συγκρίνουμε τις επιδόσεις της Περιφέρειας Αττικής με αυτές περιφέρειων με παρόμοια χαρακτηριστικά¹⁰ παρατηρούμε ότι παρουσιάζει επιδόσεις ανώτερες του μέσου όρου. Ειδικότερα, παρουσιάζει πολύ καλές επιδόσεις σχετικά με τις πωλήσεις καινοτομιών νέων στην αγορά ή νέων στην επιχείρηση, με την εισαγωγή καινοτομιών μάρκετινγκ ή οργανωσιακών καινοτομιών από τις ΜμΕ επιχειρήσεις, καθώς και καινοτομιών προϊόντων ή υπηρεσιών. Ωστόσο, υστερεί σημαντικά όσον αφορά τις αιτήσεις για διπλώματα ευρεσιτεχνίας.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι καινοτομικές επιδόσεις της Περιφέρειας σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας και την ΕΕ27. Η λογική παρουσίασης των συγκεκριμένων δεικτών αποτελεί μια αναδιατεταγμένη μορφή του μοντέλου μέτρησης της καινοτομίας στην ΕΕ από το Regional Innovation Scoreboard.

Υποδομές Έρευνας και Καινοτομίας

Η Αττική είναι μία μεγάλη και περίπλοκη περιοχή που φιλοξενεί ένα μεγάλο αριθμό υποδομών Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας. Το μεγαλύτερο μέρος των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων και των δαπανών Ε&Α στη χώρα συγκεντρώνεται στην περιοχή της Αττικής. Η συγκέντρωση αυτή είναι αποτέλεσμα της υψηλής πυκνότητας του πληθυσμού, της παρουσίας ενός μεγάλου αριθμού επιχειρήσεων, της ευνοϊκής γεωγραφικής θέσης της Περιφέρειας, των υποδομών μεταφορών και πάνω απ' όλα της εγγύτητας προς την κεντρική κυβέρνηση. Βέβαια, δεν είναι προφανές ότι όλες αυτές οι οργανωτικές μορφές υποστηρίζουν την καινοτομία και την ανάπτυξη της γνώσης στην περιοχή. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι υποδομές αυτές είναι μακριά από τις πραγματικές ανάγκες των επιχειρηματιών, και σε ακόμη λιγότερες περιπτώσεις έχουν δημιουργήσει νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες. Αναλυτική παρουσίαση των υποδομών υποστήριξης της έρευνας και καινοτομίας στην Αττική παρουσιάζονται στο Παράρτημα ΙΙΙ.

Δαπάνες για Έρευνα και Ανάπτυξη

Η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί την σημαντικότερη Περιφέρεια της χώρας σε δαπάνες για έρευνα και καινοτομία ως ποσοστό του ΑΕΠ, όμως εξακολουθεί να υστερεί σε σχέση με την ΕΕ27. Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα συγκριτικά στοιχεία, η Περιφέρεια Αττικής δαπανά για Ε&Α το 0,77% ή €775,192 εκ. του Περιφερειακού ΑΕΠ, ποσοστό μεγαλύτερο του εθνικού μέσου όρου που ανέρχεται σε 0,67% ή €1.391,156 εκ., όταν ο μέσος κοινοτικός όρος (ΕΕ27) είναι για την ίδια χρονιά 1,97% (Eurostat, 2011).

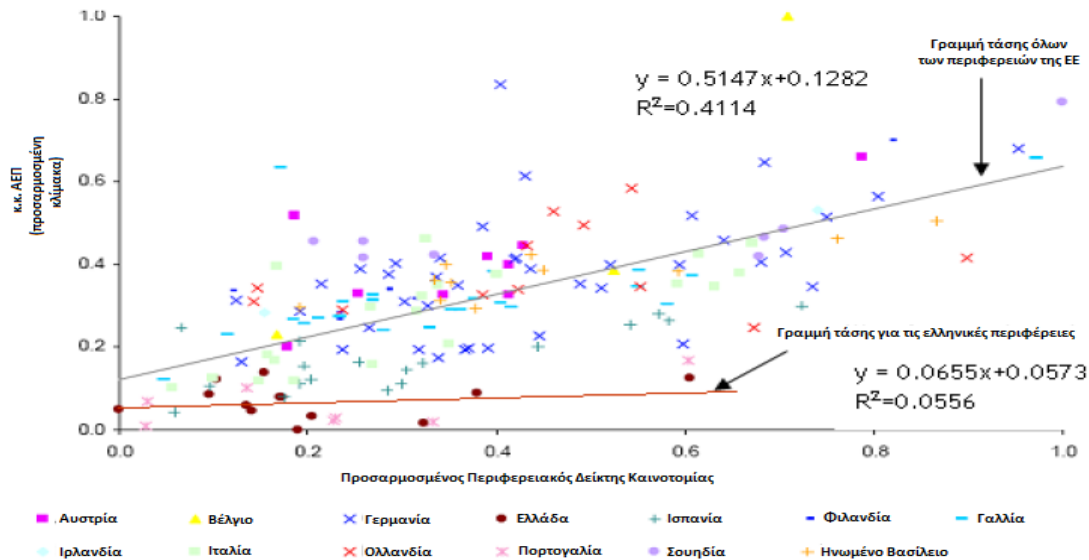
Η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί την μοναδική Περιφέρεια της χώρας, όπου η ερευνητική δραστηριότητα ισοκατανέμεται μεταξύ των πανεπιστημίων και του επιχειρηματικού κόσμου, με τους δεύτερους να εμφανίζουν μεγαλύτερη συμμετοχή σε αυτή. Συγκεκριμένα, στην Περιφέρεια Αττικής η ερευνητική δραστηριότητα διεξάγεται κατά 29,1% στα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα και κατά 46,9% από τις επιχειρήσεις ποσοστό που παρά τη συγκριτική του υπεροχή σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας υπολείπεται του μέσου όρου στην ΕΕ27 που ανέρχεται σε 63,2%. Η ενίσχυση της συμμετοχής του ιδιωτικού

¹⁰ Ως Περιφέρειες με κοινά χαρακτηριστικά θεωρούνται οι Περιφέρειες που ανήκουν επίσης στην κατηγορία «Moderate Innovators» και που χαρακτηρίζονται από υψηλή απορρόφηση κοινοτικής χρηματοδότησης, όπως η Περιφέρεια Αττικής.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

τομέα στην έρευνα αποτελεί για όλες τις ελληνικές περιφέρειες βασική πρόκληση στο πλαίσιο της νέας προγραμματικής περιόδου, ενώ ενδεικτικό της αδυναμίας σύνδεσης της παραγωγής με την καινοτομία είναι και το παρακάτω διάγραμμα όπου αποτυπώνει την χαμηλή σύνδεση του κ.κ.ΑΕΠ με τον Σύνθετο / Προσαρμοσμένο Περιφερειακό Δείκτη στην περίπτωση των ελληνικών περιφερειών έναντι των αντίστοιχων της ΕΕ ($R^2_{EL} < R^2_{EE}$).

Σχήμα 17 - Συσχέτιση του Περιφερειακού δείκτη Καινοτομίας και του κ.κ.ΑΕΠ

Πηγή: ΕΕ, 2003

Τέλος, το υπόλοιπο 22,5% της ερευνητικής δραστηριότητας της Περιφέρειας διεξάγεται με κρατική χρηματοδότηση και ειδικότερα με την έρευνα που πραγματοποιείται από τα Ερευνητικά Κέντρα (ΕΚ) που δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια.

Την περίοδο 2007-2013, η περιφέρεια Αττικής συμμετείχε σε περισσότερα από 700 έργα¹¹ έρευνας και καινοτομίας (με 1.548 συμμετοχές), συνολικού προϋπολογισμού €304 εκ., με την ιδιωτική συμμετοχή να ανέρχεται στα €234,9 εκ. και τη δημόσια χρηματοδότηση στα €69,1 εκ. Εξ αυτών, στις επιχειρήσεις διοχετεύθηκε το 80,4%.

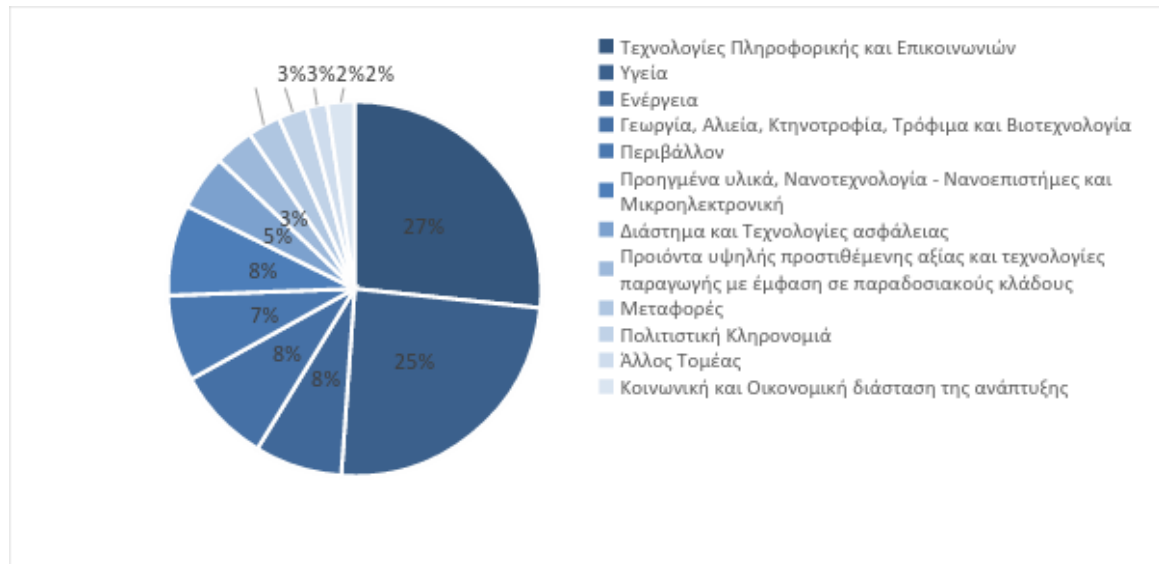
Σύμφωνα με το Σχήμα 18 - Θεματική κατανομή της δημόσιας χρηματοδότησης φορέων από την περιφέρεια Αττικής που συμμετέχουν σε εθνικά προγράμματα έρευνας και καινοτομίας της ΓΓΕΤ, το 26,6% αφορούσε σε έργα τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, το 24,5% σε έργα υγείας, το 8,3% σε έργα συναφή με γεωργία, αλιεία, κτηνοτροφία, τρόφιμα και βιοτεχνολογία, το 7,9% σε έργα σχετικά με προηγμένα υλικά, ναυτεχνολογία – νανοεπιστήμες και μικροηλεκτρονική, το 7,6% σε έργα ενέργειας, το 7,4% σε έργα σχετικά με το περιβάλλον, το 4,8% σε έργα σχετικά με το διάστημα και τις τεχνολογίες ασφάλειας, το 3,4% σε έργα που αφορούν τα προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας και τις τεχνολογίες παραγωγής με έμφαση σε παραδοσιακούς κλάδους, το 2,8% σε έργα σχετικά με τις

¹¹ Αφορά προγράμματα των οποίων φορέας πρόσκλησης είναι η Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ).

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

μεταφορές, το 2,6% σε έργα πολιτιστικής κληρονομιάς, το 2,4% σε έργα σχετικά με την κοινωνική και οικονομική διάσταση της ανάπτυξης και τέλος, το εναπομένον 1,8% σε έργα που εντάσσονται σε άλλους τομείς.

Σχήμα 18 - Θεματική κατανομή της δημόσιας χρηματοδότησης φορέων από την περιφέρεια Αττικής που συμμετέχουν σε εθνικά προγράμματα έρευνας και καινοτομίας της ΓΓΕΤ

Πηγή: ΟΠΣ – ΓΓΕΤ Εξαγωγή 01/12/2014

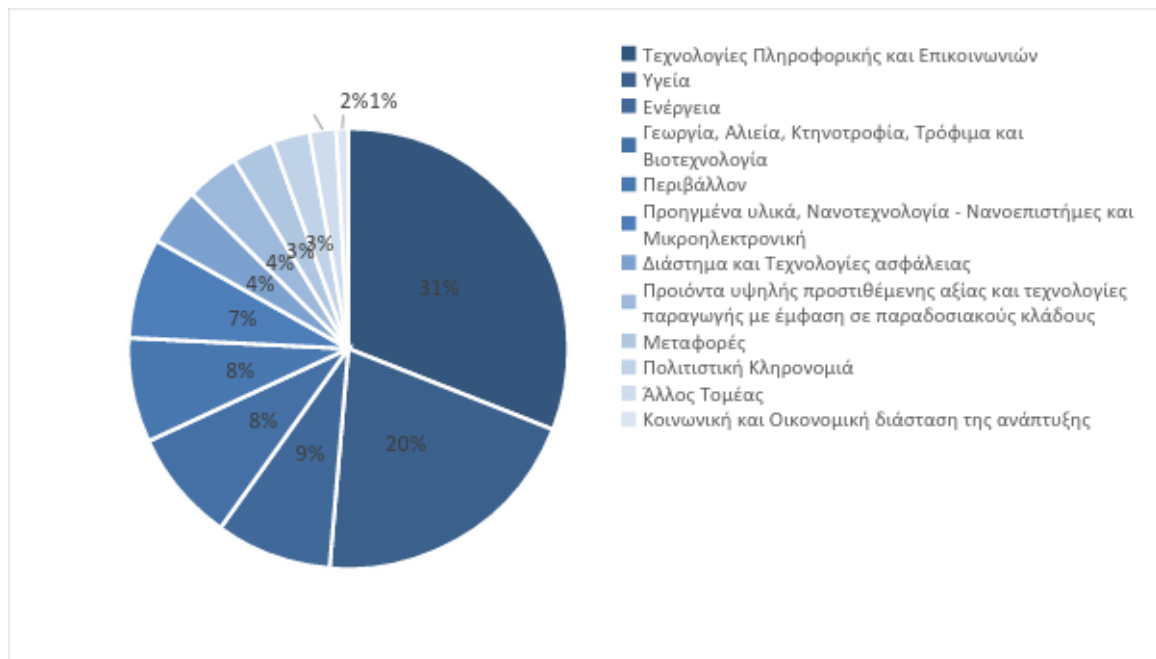
Στο Σχήμα 19 απεικονίζεται η θεματική κατανομή της δημόσιας χρηματοδότησης των επιχειρήσεων στην Περιφέρεια Αττικής, η οποία ανέρχεται στα €188,8 εκ. Η θεματική κατανομή της δημόσιας χρηματοδότησης των επιχειρήσεων προσομοιάζει πολύ αυτή της συνολικής χρηματοδότησης των φορέων.

Εκτός από τα προαναφερθέντα έργα, η Περιφέρεια Αττικής συμμετείχε ενεργά σε ευρωπαϊκά έργα υπό το 7^ο Πρόγραμμα Πλαίσιο (ΠΠ), με την συνολική ευρωπαϊκή χρηματοδότηση των συμμετεχόντων οργανισμών με έδρα την Αττική να ανέρχεται σε €537,3 εκ., ποσό το οποίο αντιπροσωπεύει το 68,0% της συνολικής συμμετοχής της χώρας στο 7^ο ΠΠ. Στα Σχήματα που ακολουθούν παρουσιάζεται η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση των οργανισμών ανά κατηγορία προγράμματος.

Το ύψος της συνολικής ευρωπαϊκής χρηματοδότησης των επιχειρήσεων της Περιφέρειας Αττικής για τα έργα του 7^{ου} ΠΠ ανέρχεται σε 169,8 εκ. € (31,6%). Όπως φαίνεται στο Σχήμα 20, η μεγαλύτερη συμμετοχή παρουσιάζεται στις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), οι οποίες αντιπροσωπεύουν το 34,0% της συνολικής επιχορήγησης των επιχειρήσεων της Αττικής, ενώ ακολουθούν οι νανοεπιστήμες και οι νέες τεχνολογίες, τα υλικά και οι τεχνολογίες παραγωγής με 13,0% και τα έργα ενέργειας με 10,0%. Η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων στον χώρο της υγείας αγγίζει μόλις το 6,0% παρουσιάζοντας ανάγλυφα την διαφορά δυναμικού ανάμεσα στον επιχειρηματικό κόσμο του κλάδου και τον ισχυρό επιστημονικό.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Σχήμα 19 - Θεματική κατανομή της δημόσιας χρηματοδότησης των επιχειρήσεων από την περιφέρεια Αττικής που συμμετέχουν σε εθνικά προγράμματα έρευνας και καινοτομίας της ΓΓΕΤ

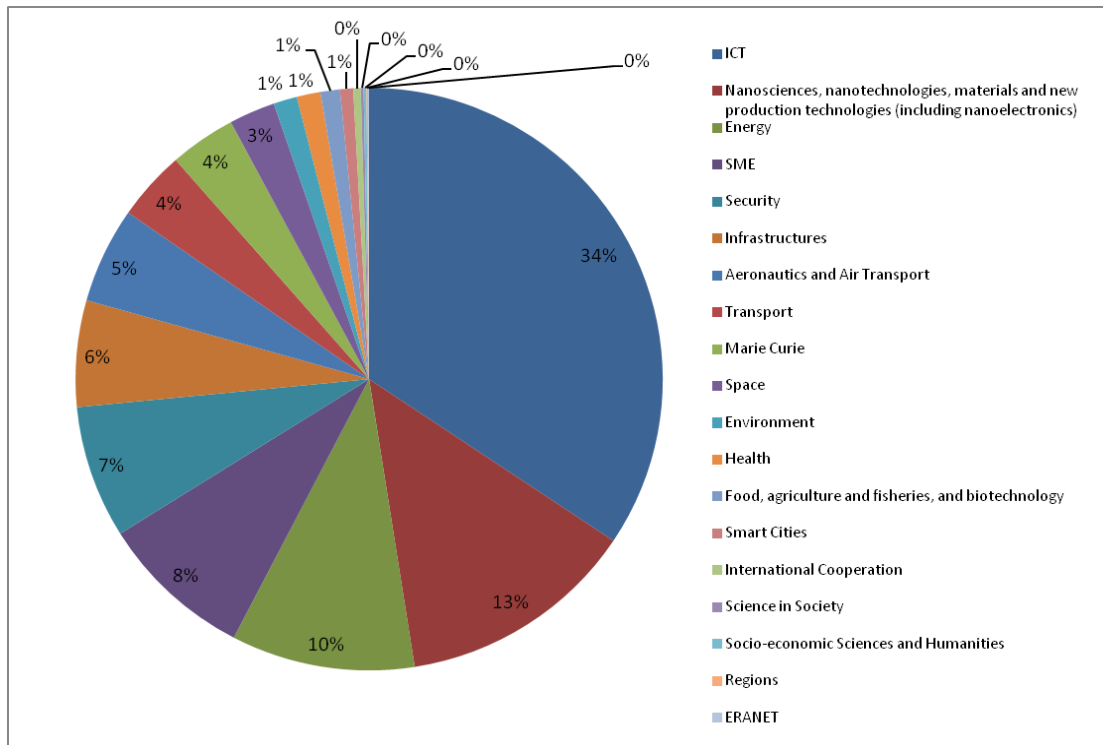

Πηγή: ΟΠΣ – ΓΓΕΤ Εξαγωγή 01/12/2014

Ανάλογη συμμετοχή συγκεντρώνει ο τομέας των ΤΠΕ και από τους ερευνητικούς και τους λοιπούς φορείς της Περιφέρειας Αττικής, όπως φαίνεται στο Σχήμα 21. Ωστόσο, η κατανομή των υπόλοιπων κατηγοριών παρουσιάζει διαφοροποιήσεις, καθώς τα έργα που εντάσσονται στο πρόγραμμα Marie Curie και αφορούν το ανθρώπινο δυναμικό και τα έργα που αφορούν την ερευνητική και τεχνολογική σύγκλιση και ανάπτυξη των ευρωπαϊκών περιφερειών φαίνεται να συγκεντρώνουν περισσότερες συμμετοχές ερευνητικών και λοιπών φορέων. Η συνολική ευρωπαϊκή χρηματοδότηση των φορέων αυτών ανέρχεται σε €367,4 εκ. (68,4%).

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

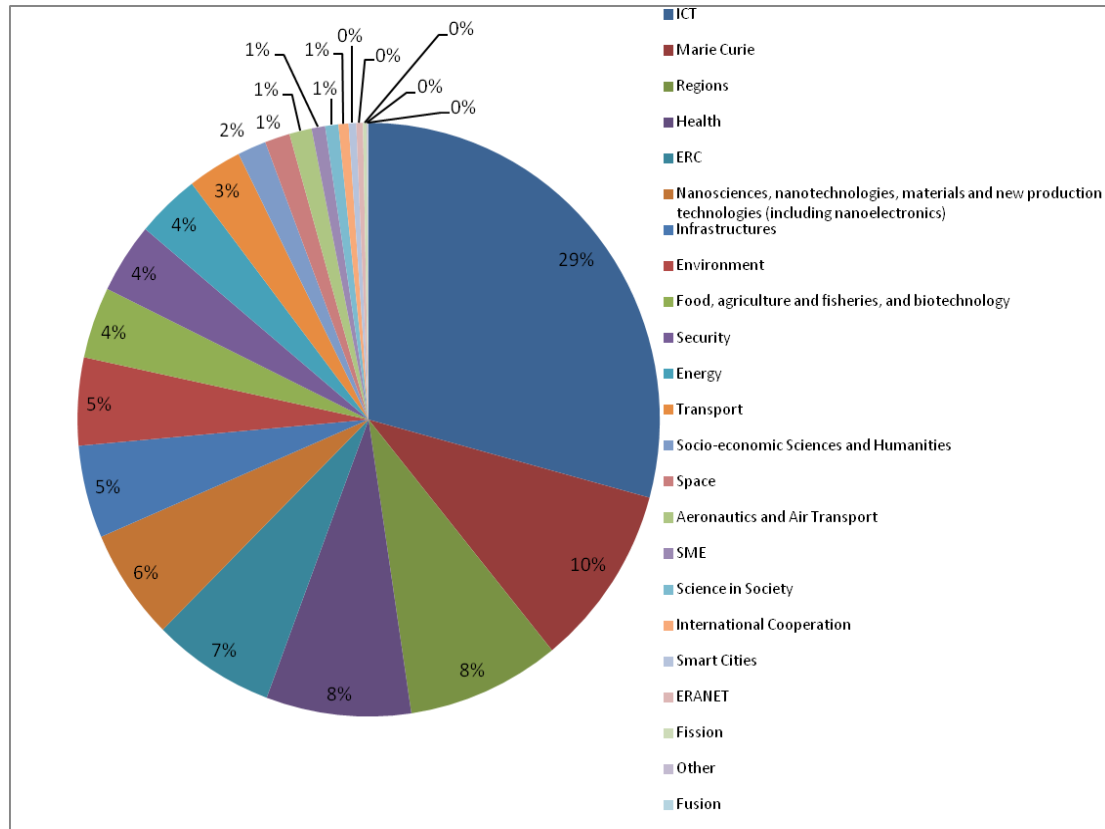
Σχήμα 20 - Ευρωπαϊκή χρηματοδότηση επιχειρήσεων Περιφέρειας Αττικής υπό το 7ο Πρόγραμμα Πλαίσιο

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή E-CORDA

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Σχήμα 21 - Χρηματοδότηση ερευνητικών και λοιπών φορέων Περιφέρειας Αττικής υπό το 7ο Πρόγραμμα Πλαίσιο

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή E-CORDA

Αιτήσεις για χορήγηση Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας

Όσον αφορά τις εκροές καινοτομίας της Περιφέρειας Αττικής, όπως αντικατοπτρίζονται από το επίπεδο διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, στη συγκεκριμένη περιφέρεια 4,4 άδειες δόθηκαν για ένα εκατομμύριο κατοίκους σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Γραφείο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας το 2010 (σε απόλυτους όρους περίπου 18 αιτήσεις), ενώ στην Ελλάδα ο αριθμός αυτός ανέρχεται σε 3,1, σημειώνοντας τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο πτώση σχεδόν ίση με 65,0% σε σύγκριση με το 2009.

Ανθρώπινο δυναμικό

Το μορφωτικό επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού

Οι εκπαιδευτικές επιδόσεις του πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής είναι σημαντικά καλύτερες από το μέσο όρο των επιδόσεων της χώρας καταδεικνύοντας και την δυναμική του μορφωτικού επιπέδου του ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας. Ειδικότερα, στην Περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνεται το 34,2% του μαθητικού πληθυσμού της χώρας. Ο μαθητικός πληθυσμός αντιστοιχεί στο 18,2% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας, αναλογία μικρότερη σε σχέση με αυτή της χώρας (19,3%). Η συνολική κατανομή του μαθητικού πληθυσμού της Περιφέρειας ανά βαθμίδα εκπαίδευσης προσομοιάζει σε υψηλό

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

βαθμό με την αντίστοιχη κατανομή της χώρας, γεγονός που συνδέεται και με την υψηλή συγκέντρωση μαθητών της χώρας στη συγκεκριμένη Περιφέρεια (Eurostat, 2012).

Η Περιφέρεια Αττικής εμφανίζει ένα χαμηλό ποσοστό νέων 18-24 ετών που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση (6,8%), ποσοστό το οποίο μάλιστα είναι χαμηλότερο και του 9,7% που αποτελεί στόχο της χώρας στο ΕΠΜ για το 2020, με το αντίστοιχο ποσοστό σε επίπεδο χώρας ανέρχεται σε 10,1% και σε επίπεδο ΕΕ27 σε 12,0% (Eurostat, 2013). Επίσης, στην Περιφέρεια Αττικής καταγράφεται συγκριτικά με τις υπόλοιπες Περιφέρειες της χώρας σημαντική συμμετοχή σε προγράμματα ΔΒΜ καθώς το 4,6% των ενηλίκων (25-64 ετών) της Περιφέρειας συμμετέχουν στη δια βίου μάθηση, όταν το αντίστοιχο ποσοστό σε επίπεδο χώρας ανέρχεται σε 3,0% και σε επίπεδο ΕΕ27 σε 10,5% (Eurostat, 2013). Το γεγονός αυτό συνδέεται και με τον σημαντικό αριθμό προγραμμάτων ΔΒΜ που λαμβάνουν χώρα σε Περιφέρειες με υψηλή συγκέντρωση πληθυσμού, όπου συγκεντρώνεται και μεγάλος αριθμός σχετικών δομών ΔΒΜ. Η Αττική, άλλωστε, σε όλες τις προγραμματικές περιόδους αποτέλεσε την Περιφέρεια με τις μεγαλύτερες απορροφήσεις κονδυλίων σε προγράμματα συνεχιζόμενης κατάρτισης.

Χαρακτηριστικό των επιδόσεων συμμετοχής στην εκπαίδευση και την κατάρτιση είναι και το γεγονός ότι το ποσοστό των νέων ατόμων που δεν εργάζονται, ούτε συμμετέχουν σε κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης («άτομα NEET») ανέρχεται σε 18,5%, ποσοστό χαμηλότερο σε σχέση με τη χώρα (20,4%) και πολύ περισσότερο σε σχέση με την ΕΕ27 (12,9%).

Η Περιφέρεια Αττικής εμφανίζει πολύ υψηλή συγκέντρωση σπουδαστών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ το ποσοστό πληθυσμού της Περιφέρειας με γνώσεις τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι σημαντικά μεγαλύτερο σε σχέση με το μέσο ποσοστό της χώρας. Ειδικότερα, στην Περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνεται το 36,9% των σπουδαστών ανώτατης εκπαίδευσης της Ελλάδας (ISCED5-6, Eurostat, 2012). Αντίστοιχα, οι σπουδαστές στην Περιφέρεια αποτελούν το 32,6% του μαθητικού πληθυσμού της περιφέρειας, με το αντίστοιχο ποσοστό σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 30,5% (Eurostat, 2012). Αλλά και συνολικά το μερίδιο των ατόμων με γνώσεις τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Περιφέρεια Αττικής αντιστοιχεί στο 33,1% της ηλικιακής ομάδας 25-64 ετών (καλύτερη επίδοση μεταξύ των περιφερειών), με το αντίστοιχο ποσοστό σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 26,1% και στην ΕΕ27 σε 27,7% (Eurostat, 2012).

Επίσης, η Περιφέρεια Αττικής παρουσιάζει σημαντική δυναμική συγκριτικά με το μέσο όρο της ΕΕ27 και της χώρας, σε ότι αφορά το ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ηλικίας 30-34 ετών. Συγκεκριμένα, ο πληθυσμός ηλικίας 30-34 ετών της Περιφέρειας Αττικής που είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ως ποσοστό επί του συνόλου του πληθυσμού της Περιφέρειας της αντίστοιχης ηλικίας, ανέρχεται σε 44,0% (καλύτερη επίδοση μεταξύ των Περιφερειών της χώρας), υπερβαίνοντας μάλιστα το στόχο του 40,0% της στρατηγικής Ε2020. Το ποσοστό αυτό είναι μεγαλύτερο τόσο σε σχέση με το σύνολο της χώρας, το οποίο ανέρχεται σε 34,9%, όσο και σε σχέση με το επίπεδο της ΕΕ27 (37,0%, Eurostat, 2013). Σημειώνεται ότι η επίδοση των ανδρών με τριτοβάθμια εκπαίδευση υπολείπεται σημαντικά σε σχέση με αυτό των γυναικών (39,8% έναντι 48,2% για τις γυναίκες).

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Απασχόληση σε Επιστήμη και Τεχνολογία

Η Περιφέρεια Αττικής καταγράφει ιδιαίτερα υψηλές επιδόσεις σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο αναφορικά με τους ανθρώπινους πόρους για την Επιστήμη και Τεχνολογία¹². Ειδικότερα, το ποσοστό των ανθρώπινων πόρων για την Επιστήμη και την Τεχνολογία (HRST) στην Περιφέρεια (ως ποσοστό επί του εργατικού δυναμικού), ανέρχεται στο 43,6% το 2013, επίδοση η οποία είναι σημαντικά μεγαλύτερη από τον εθνικό μέσο όρο (34,0%) και η καλύτερη μεταξύ των περιφερειών της χώρας λόγω και της σημαντικής συγκέντρωσης εκπαιδευτικών και ερευνητικών δομών αλλά και επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε τομείς της επιστήμης και τεχνολογίας στο μητροπολιτικό κέντρο της Αθήνας. Σημειώνεται ότι το 21,5% του εργατικού δυναμικού της Περιφέρειας Αττικής χαρακτηρίζεται από άτομα που έχουν επιτυχώς ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση και απασχολούνται σε σχετικό με την επιστήμη και τεχνολογία τομέα (καλύτερη επίδοση μεταξύ των Περιφερειών της χώρας), ενώ σε εθνικό επίπεδο το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται στο 16,2% (Eurostat, 2013) και στην ΕΕ27 στο 18,5% (Eurostat, 2012).

Προσωπικό στην Έρευνα και Ανάπτυξη

Σε άμεση συνάρτηση με τα παραπάνω, η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί την Περιφέρεια με τον μεγαλύτερο αριθμό ερευνητών και απασχολούμενων σε τομείς έρευνας και καινοτομίας, ενώ ως ποσοστό επί της συνολικής απασχόλησης ξεπερνά τον εθνικό και τον κοινοτικό μέσο όρο.

Ειδικότερα, στην Περιφέρεια δραστηριοποιούνται 28.727 απασχολούμενοι σε τομείς έρευνας και ανάπτυξης (εκ των οποίων 43,9% είναι γυναίκες), που αντιστοιχούν περίπου στο 1,86% του συνόλου των απασχολούμενων της Περιφέρειας, ενώ το μισό προσωπικό της Περιφέρειας στην Ε&Α (55,2%) αφορά τα Ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης της Περιφέρειας, ενώ το υπόλοιπο προσωπικό στην Ε&Α αφορά κατά 22,0% τις επιχειρήσεις και κατά 20,9% τα Ερευνητικά Κέντρα. Επίσης, οι απασχολούμενοι στην Έρευνα και Ανάπτυξη ως ποσοστό επί του συνολικού εργατικού δυναμικού ανέρχονται στο 1,54%, επίδοση μεγαλύτερη σε σχέση με τη χώρα (1,41%, Eurostat, 2011), χαμηλότερη όμως σε σχέση με την ΕΕ27 (1,66%, Eurostat, 2011). Αντίστοιχα, το 2011 σε δράσεις Ε&Α απασχολούνταν 18.780 ερευνητές (εκ των οποίων περίπου 1 στους 3 είναι γυναίκες), ή αλλιώς το 1,01% του εργατικού δυναμικού της Περιφέρειας Αττικής έναντι του ποσοστού 0,91% που ισχύει για την Ελλάδα και του 1,06% για την ΕΕ των 27 (Eurostat, 2011). Σημειώνεται ότι το 60,1% απασχολήθηκαν στην ανώτατη εκπαίδευση.

Πίνακας 15 - Συγκριτικοί δείκτες καινοτομικών επιδόσεων της Περιφέρειας Αττικής

Δείκτης		ΕΕ27	ΕΛΛΑΔΑ	ΑΤΤΙΚΗΣ	Έτος αναφοράς
Δαπάνες για Έρευνα και	Δαπάνη για Ε&Α (% του ΑΕΠ)	⁽²⁰¹³⁾ 2,02 1,97	⁽²⁰¹³⁾ 0,78 0,67	0,77	2011

¹² Ως Ανθρώπινοι Πόροι της Περιφέρειας για την Επιστήμη και την Τεχνολογία (HRST), νοούνται τα άτομα που είτε έχουν επιτυχώς ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση είτε απασχολούνται σε τομέα όπου, συνήθως, απαιτείται εκπαίδευση τέτοιου επιπέδου.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Ανάπτυξη	Συνολική Δαπάνη για Ε&Α (εκ.ευρώ)	(2013) 273.463,837 259.552,867	(2013) 1.426,708 1.391,156	775,192	2011
	Δαπάνη επιχειρήσεων για Ε&Α (εκ.ευρώ)	(2013) 174.359,846 163.991,345	(2013) 497,111 485,863	363,328	2011
	Δημόσια Δαπάνη για Ε&Α (εκ.ευρώ)	(2013) 33.377,553 32.375,309	(2013) 383,106 331,727	174,155	2011
	Πανεπιστημιακή δαπάνη για Ε&Α (εκ.ευρώ)	(2013) 63.417,949 60.847,121	(2013) 583,803 559,528	225,718	2011
Πληθυσμός με γνώσεις τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Μαθητικός Πληθυσμός	108.088.123	2.179.581	746.399	2012
	Μαθητικός Πληθυσμός Ανώτατης Εκπαίδευσης (ISCED 5-6)	20.088.606	663.698	242.968	2012
	Μαθητικός Πληθυσμός Ανώτατης Εκπαίδευσης (ISCED 5-6) (% επί του συνολικού μαθητικού πληθυσμού)	18,6	(2012) 30,5 30,3	(2012) 32,6 32,5	2011
	Μαθητικός Πληθυσμός Ανώτατης Εκπαίδευσης (ISCED 5-6) (% επί του συνολικού μαθητικού πληθυσμού Ανώτατης Εκπαίδευσης της χώρας)	100,0	100,0	36,6	2012
	Μαθητικός Πληθυσμός Ανώτατης Εκπαίδευσης (ISCED 5-6) (% επί του συνολικού πληθυσμού 20- 24 ετών)	64,2	112,0	121,8	2012
	Μαθητικός πληθυσμός (ISCED 0-6) (% επί του συνολικού πληθυσμού)	21,6	(2012) 19,3 19,3	(2012) 18,2 18,2	2011
	Πληθυσμός ηλικίας 25-64 ετών με γνώσεις Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (% επί του συνολικού πληθυσμού 25-64 ετών)	28,6	27,4	35,2	2013
	Πληθυσμός ηλικίας 30-34 που είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (% επί του συνολικού πληθυσμού 30-34 ετών)	37,0	34,9	44,0	2013
Προσωπικό στην Έρευνα και Ανάπτυξη	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης (σύνολο)	3.966.295	70.229	28.727	2011
	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης (γυναίκες)	1.377.299	29.879	12.618	2011
	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης Επιχειρήσεων	1.771.238	9.984	6.326	2011
	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης Κρατικών	(2012) 446.177 446.177	13.260	6.004	2011

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

	Φορέων					
	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης Ιδρυμάτων	(2012) 1.735.761				
	Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	1.711.559	46.348	15.869	2011	
	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης (% εργατικού δυναμικού)	1,64	1,42	1,53	2011	
	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης (% συνόλου απασχολουμένων)	1,82	1,73	1,86	2011	
	Ερευνητές (σύνολο)	2.528.694	45.239	18.780	2011	
	Ερευνητές (γυναίκες)	834.865	16.609	6.537	2011	
	Ερευνητές σε επιχειρήσεις	932.283	5.858	3.765	2011	
	Ερευνητές στο δημόσιο τομέα	(2012) 256.605 254.871	6.094	3.202	2011	
	Ερευνητές στην ανώτατη εκπαίδευση	(2012) 1.331.190 1.315.833	32.842	11.450	2011	
	Ερευνητές (% εργατικού δυναμικού)	1,05	0,92	1,00	2011	
	Ερευνητές (% συνόλου απασχολουμένων)	1,16	1,12	1,22	2011	
Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (χιλ.)	111.660	(2013) 2.042 1.962	(2013) 987 943	2012	
	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (% συνολικού πληθυσμού)	29,6	(2013) 24,5 23,6	(2013) 32,3 30,9	2012	
	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (% εργατικού δυναμικού)	40,1	(2013) 34,0 33,1	(2013) 43,6 41,8	2012	
	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (χιλ.) (Core Indic.)	44,306	(2013) 804 804	(2013) 403 398	2012	
	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (% συνολικού πληθυσμού) - (Core Indic.)	11,7	(2013) 9,7 9,7	(2013) 13,2 13,0	2012	
	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (% εργατικού δυναμικού) - (Core Indic.)	18,5	(2013) 16,2 16,2	(2013) 21,5 21,2	2012	
	Πληθυσμός με γνώσεις Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	Πληθυσμός με γνώσεις Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (% συνολικού πληθυσμού 25-64 ετών)	27,7	26,1	33,1	2012
		Πληθυσμός με γνώσεις Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (% συνολικού πληθυσμού	35,8	30,9	39,7	2012

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

30-34 ετών)					
Πληθυσμός με γνώσεις Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (άνδρες % συνολικού πληθυσμού 30-34 ετών)		31,6	27,6	36,6	2012
Πληθυσμός με γνώσεις Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (γυναίκες % συνολικού πληθυσμού 30-34 ετών)		40,0	34,2	42,7	2012
Σπουδαστές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης		20.088.606	663.698	242.968	2012
Διπλώματα Ευρεσιτεχνίας	Αιτήσεις Πατεντών (ανά εκ. κατοίκους)	(2012) 108,55	(2012) 5,28		
		(2011) 109,63	(2011) 6,07		
		111,42	5,84	4,4	2010

Πηγή: Eurostat

ΤΠΕ και Ευρυζωνικά Δίκτυα

Κομβικό ρόλο για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων αποτελεί η ένταξη εργαλείων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον της Περιφέρειας. Η Περιφέρεια Αττικής έχει την δυναμική υποδομών και ανθρώπινων πόρων, ώστε να αποτελέσει πρότυπο λειτουργίας της Ψηφιακής Περιφέρειας και εμφανίζει αρκετά ικανοποιητικές επιδόσεις σε ΤΠΕ τόσο σε επίπεδο επιχειρήσεων όσο και σε επίπεδο πολιτών. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας «Νέες τεχνολογίες στις επιχειρήσεις» που διεξήγαγε το 2013 η Κοινωνία της Πληροφορίας ΑΕ και παρουσιάζονται οι επιδόσεις των Περιφερειών σχετικά με την πρόσβαση και χρήση του διαδικτύου, την ηλεκτρονική διακυβέρνηση, την ηλεκτρονική μάθηση, τις επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και τις πράσινες τεχνολογίες.

Πίνακας 16 - Δείκτες χρήσης νέων τεχνολογιών από τις επιχειρήσεις ανά Περιφέρεια

Δείκτης	Αν. Μακεδονία - Θράκη	Κεντ. Μακεδονία	Δυτ. Μακεδονία	Θεσσαλία	Ήπειρος	Ιόνια Νησιά	Δυτ. Ελλάδα	Στ. Ελλάδα	Πελοπόννησος	Αττική	Βόρειο Αιγαίο	Νότιο Αιγαίο	Κρήτη
% επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν Η/Υ	94,0	92,1	89,2	89,0	83,7	97,1	86,0	91,0	94,0	93,2	89,3	98,7	91,3
% επιχειρήσεων με πρόσβαση στο διαδίκτυο	94,0	90,9	78,4	86,3	83,7	97,1	82,5	91,0	90,0	92,1	82,1	96,0	91,3
% επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν	75,2	82,2	69,3	78,1	79,5	89,4	71,7	78,0	81,7	76,8	78,0	86,3	77,5

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

το διαδίκτυο για συναλλαγές με τις δημόσιες αρχές, για ενημέρωση / πληροφόρηση													
% επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν εφαρμογές ηλεκτρονικής μάθησης για εκπαίδευση και κατάρτιση των υπαλλήλων τους	6,0	5,2	2,7	6,8	10,8	10,8	7,0	13,4	12,0	8,3	7,1	11,8	15,2
% ποσοστό επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν κάποια υπολογιστική εφαρμογή που μειώνει την κατανάλωση ενέργειας	23,9	14,7	13,5	12,3	18,6	17,6	19,3	13,4	16,0	11,8	14,3	22,4	21,7
% επιχειρήσεων που επένδυσαν σε ΤΠΕ	37,3	35,3	37,8	27,4	25,6	41,2	33,3	31,3	34,0	39,0	32,1	47,4	35,9

Πηγή: Κοινωνία της Πληροφορίας

Στον Πίνακα 17 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ίδιας έρευνας σχετικά με τις νέες τεχνολογίες στην καθημερινή ζωή των πολιτών.

Πίνακας 17 - Δείκτες χρήσης νέων τεχνολογιών από τους πολίτες ανά Περιφέρεια

Δείκτης	Αν. Μακεδονία - Θράκη	Κεντ. Μακεδονία	Δυτ. Μακεδονία	Θεσσαλία	Ήπειρος	Ιόνια Νησιά	Δυτ. Ελλάδα	Στ. Ελλάδα	Πελοπόννησος	Αττική	Βόρειο Αιγαίο	Νότιο Αιγαίο	Κρήτη
% χρήσης Η/Υ	59,8	63,2	54,5	52,4	48,4	54,9	60,8	55,7	46,0	66,9	54,1	69,9	59,5
% χρήσης διαδικτύου	61,9	66,1	60,1	52,1	51,4	63,1	58,5	54,6	52,8	67,1	54,4	64,7	64,3

Πηγή: Κοινωνία της Πληροφορίας

Όπως παρατηρούμε από τους παραπάνω Πίνακες, η χρήση των ΤΠΕ στην Περιφέρεια Αττικής είναι υψηλή σε επίπεδο πολιτών, υστερεί όμως, δεδομένων των υποδομών και των

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

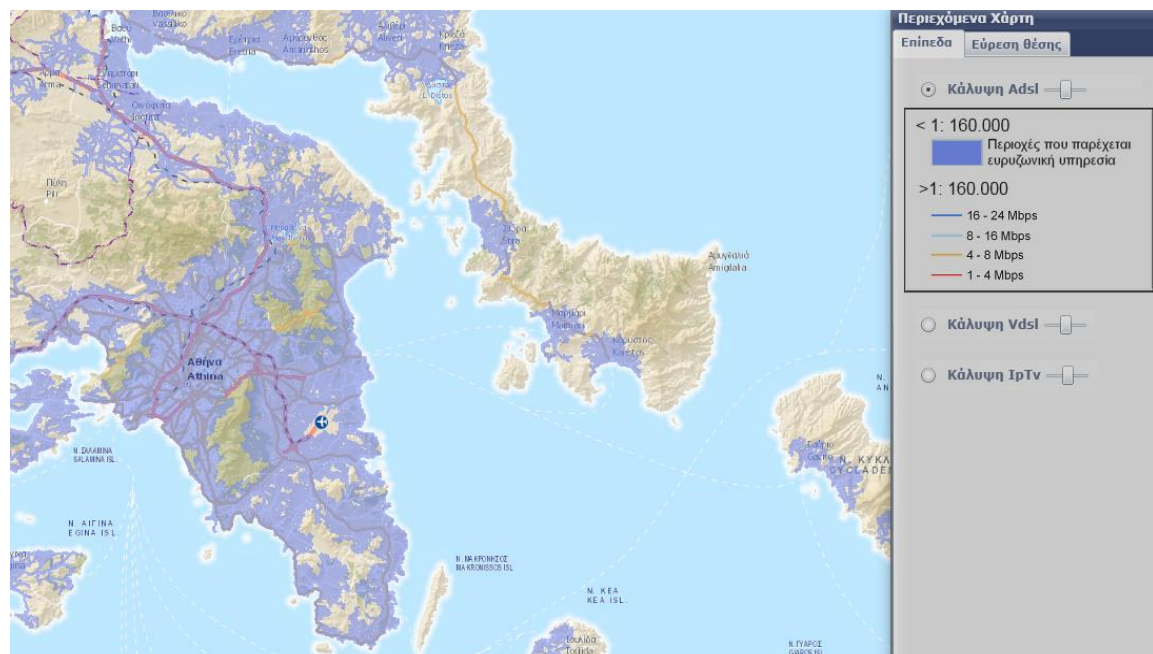
δυνατοτήτων, σε επίπεδο επιχειρήσεων, κάνοντας εμφανή τα ευρέα περιθώρια βελτίωσης και τις ευκαιρίες αξιοποίησης.

Να σημειώσουμε στο σημείο αυτό ότι σύμφωνα με έρευνες το ποσοστό των νοικοκυριών που δαπανούν χρήματα για σύνδεση στο διαδίκτυο είναι ανάλογο του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της Περιφέρειας στην οποία ανήκουν.

Κάλυψη σε Ευρυζωνικά Δίκτυα στην Περιφέρεια Αττικής

Στα σχήματα που ακολουθούν παρουσιάζεται η κάλυψη της Περιφέρειας Αττικής σε δίκτυα ADSL, VDSL και IpTV σύμφωνα με την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων Ελλάδος (ΕΕΤΤ).

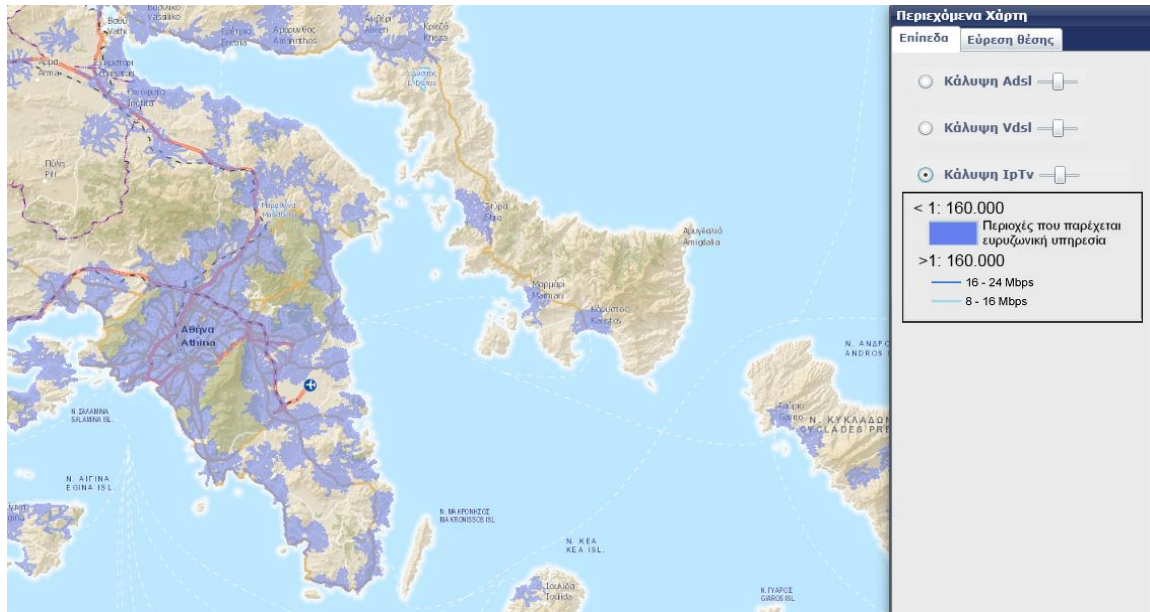
Σχήμα 22 - Κάλυψη ADSL στη Περιφέρεια Αττικής

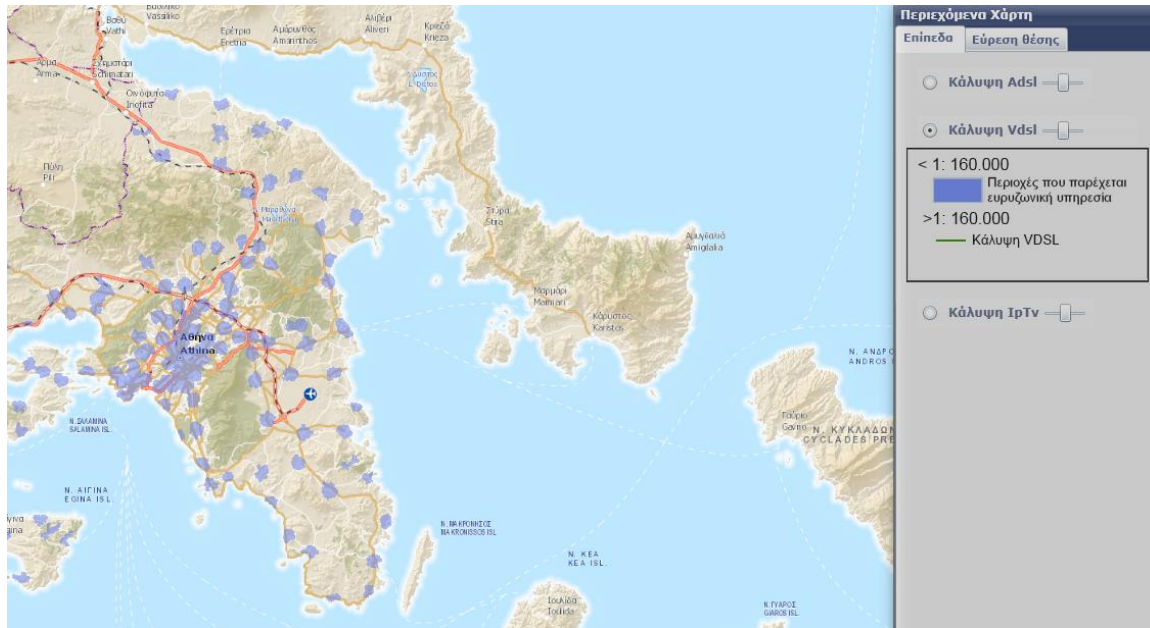
Πηγή: Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Σχήμα 23 - Κάλυψη VDSL στη Περιφέρεια Αττικής

Σχήμα 24 - Κάλυψη Irtv στη Περιφέρεια Αττικής

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

SWOT Ανάλυση των ΤΠΕ

Πίνακας 18 - SWOT ανάλυση των ΤΠΕ

Θεματικός στόχος	Δυνατά σημεία	Αδυναμίες	Ευκαιρίες	Απειλές
Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας	<p>Ικανοποιητικός αριθμός Ερευνητικών Ιδρυμάτων, χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και δραστηριοτήτων E&A</p> <p>Αρκετά υψηλό ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, μεγαλύτερο από το μέσο όρο της χώρας</p> <p>Υψηλή συγκέντρωση εξειδικευμένου ανθρωπίνου δυναμικού</p> <p>Υφιστάμενη τεχνογνωσία από την επιτυχημένη ανάπτυξη και λειτουργία συνεργατικών σχηματισμών (clusters) στο χώρο της υψηλής τεχνολογίας</p>	<p>Υστέρηση στην αξιοποίηση των ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις, αδυναμία των επιχειρήσεων να αξιοποιήσουν και να ενσωματώσουν την έρευνα και τεχνολογία στην παραγωγική διαδικασία</p> <p>Υστέρηση στους δείκτες καινοτομίας και ψηφιακής σύγκλισης σε σχέση με την ΕΕ</p> <p>Ελλιπής αξιοποίηση των ΤΠΕ από τη δημόσια διοίκηση</p> <p>Ελλείψεις σχολικής στέγης και υποδομών – εξοπλισμού στην εκπαίδευση</p>	<p>Σημαντική αύξηση της χρηματοδότησης που διατίθεται για ΤΠΕ, Έρευνα, Τεχνολογία και Καινοτομία από την ΕΕ</p> <p>Ικανός αριθμός ερευνητικών κέντρων και ΑΕΙ με συμμετοχή στον ενιαίο Ευρωπαϊκό χώρο έρευνας</p> <p>Δυνατότητα διασύνδεσης νεοφυούς επιχειρηματικότητας (start up) με clusters στον κλάδο των ΤΠΕ για την παραγωγή προϊόντων/υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας</p>	<p>Διεύρυνση του ψηφιακού χάσματος με χώρες που αναπτύσσονται ραγδαία στον τομέα</p> <p>Αδυναμία προσέλκυσης επιχειρήσεων υψηλής τεχνολογίας</p> <p>Γραφειοκρατική αντιμετώπιση της πρόσβασης σε χρηματοδοτήσεις E&A</p>
Ενίσχυση της πρόσβασης, χρήσης και ποιότητας, των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών	<p>Σταθερά αυξανόμενη χρήση διαδικτύου</p> <p>Ανταγωνιστικές και συνεχώς βελτιωμένες τηλεπικοινωνιακές υποδομές και υπηρεσίες λόγω ανταγωνισμού</p>	<p>Έλλειμμα αξιοποίησης των δυνατοτήτων από την παροχή ηλεκτρονικών υπηρεσιών από τις ΜΜΕ</p> <p>Χαμηλή αξιοποίηση ΤΠΕ</p>	<p>Αξιοποίηση προτεραιοτήτων νέας κοινής ευρωπαϊκής αναπτυξιακής στρατηγικής για «έξυπνη ανάπτυξη»</p> <p>Αξιοποίηση ΤΠΕ για την αντιμετώπιση</p>	<p>Η μη εμπέδωση & επέκταση των ΤΠΕ στο τοπικό οικονομικό-κοινωνικό σύστημα</p> <p>Χαμηλό επίπεδο επιχειρηματικού ενδιαφέροντος στις ΤΠΕ, λόγω</p>

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Λειτουργία Πανεπιστημιακών σχολών/τμημάτων σε ζητήματα ΤΠΕ	από τις Υπηρεσίες της Περιφέρειας και από τους Δήμους	αρνητικών πτυχών της νησιωτικότητας	της επιτεινόμενης οικονομικής κρίσης
Εφαρμογή της στρατηγικής του ψηφιακού σχολείου για αύξηση της χρήσης των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση		Αξιοποίηση των ΤΠΕ για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και την τόνωση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ	
		Αξιοποίηση Στρατηγικών Μεταρρυθμίσεων και Road Map	

Clusters

Οι επιχειρηματικοί συνεργατικοί σχηματισμοί (clusters) είναι γεωγραφικές συγκεντρώσεις διασυνδεδεμένων επιχειρήσεων, εξειδικευμένων προμηθευτών, παρόχων υπηρεσιών, επιχειρήσεων σε σχετικούς και σχετιζόμενους βιομηχανικούς κλάδους και διασυνδεδεμένων θεσμικών φορέων (για παράδειγμα, πανεπιστήμια, υπηρεσίες προτυποποίησης, και εμπορικές ενώσεις), σε ιδιαίτερους τομείς που ανταγωνίζονται αλλά και που συνεργάζονται και έχουν, συνήθως, οριζόντια ή κάθετη διάσταση. Τα clusters που δημιουργούνται στην πόλη στη σύγχρονη μεταβιομηχανική εποχή αφορούν δύο τύπους: α) clusters επιχειρήσεων παροχής οικονομικών υπηρεσιών υψηλής ποιότητας και εταιριών υψηλής τεχνολογίας και τεχνογνωσίας και β) clusters δραστηριοτήτων πολιτισμού και χώρων κατανάλωσης.

Έτσι, δημιουργούνται επιχειρηματικά και πολιτιστικά επίκεντρα που αποτελούν δημιουργικές νησίδες της νέας οικονομίας και σχηματίζουν εντοπισμένους χωρικούς θύλακες (clusters) μέσα στον αστικό ιστό. Στα πολιτιστικά επίκεντρα εκτός από τα clusters υψηλής τέχνης (που συγκεντρώνουν μουσεία, θέατρα, όπερες, αίθουσες συναυλιών κ.λπ.), συμπεριλαμβάνονται και τα επίκεντρα δημοφιλούς ψυχαγωγίας και τα παραλιακά επίκεντρα πολιτισμού και ψυχαγωγίας. Υπάρχουν οικονομικά πλεονεκτήματα από τη δημιουργία των clusters, όπως οι οικονομίες κλίμακας και σκοπού, η συλλογική εκμάθηση, οι άτυποι δεσμοί μεταξύ των επιχειρήσεων, η αύξηση του βαθμού εξειδίκευσης, η ανάπτυξη θυγατρικών εταιριών, η ενδοεταιρική κινητικότητα, η παραγωγή νέων εταιριών από τις υπάρχουσες κ.λπ. Ειδικά για τα clusters που αφορούν τον πολιτισμό και τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, πρέπει να σχεδιάζονται ολοκληρωμένες στρατηγικές πολιτισμού που θα συνενώνουν τους διάσπαρτους πολιτιστικούς προορισμούς μέσα σε μία περιφέρεια ή μία μητρόπολη.

Clusters στην Περιφέρεια Αττικής

Το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Συνεργατικών Σχηματισμών (European Cluster Observatory) παρέχει στοιχεία και ανάλυση για τους συνεργατικούς σχηματισμούς (clusters) και την πολιτική συνεργατικών σχηματισμών (cluster policy) στην Ευρώπη. Στην συνέχεια περιγράφονται τα επίσημα clusters στην Περιφέρεια Αττικής σύμφωνα με το clusterobservatory.eu.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Corallia Clusters Initiative

Το Corallia Clusters Initiative -εν συντομία **Corallia**- είναι ο πρώτος φορέας που συστάθηκε στην Ελλάδα για την οργανωμένη και συστηματική διαχείριση και ανάπτυξη συνεργατικών σχηματισμών καινοτομίας (innovation clusters) με στρατηγικό στόχο τη δημιουργία ολοκληρωμένων παραγωγικών και καινοτομικών οικοσυστημάτων, στα οποία δραστηριοποιούνται συντονισμένα παράγοντες από συγκεκριμένους κλάδους και περιφέρειες της χώρας, όπου προϋπάρχει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και εξαγωγικός προσανατολισμός.

Στα clusters που αναπτύσσει το Corallia έχει ρόλο συντονιστή και στο πλαίσιο αυτό σχεδιάζει και υλοποιεί παρεμβάσεις στήριξης και προώθησης για το σύνολο των φορέων καινοτομίας του οικοσυστήματος, συμπεριλαμβανομένης της βιομηχανίας, των πανεπιστημίων, των ερευνητικών εργαστηρίων, των περιφερειακών και κεντρικών κυβερνητικών φορέων, των επιχειρηματικών αγγέλων και των διαχειριστών επενδυτικών κεφαλαίων, των τραπεζών, των ΜΜΕ, των παρόχων υποδομών και υπηρεσιών και των αγοραστών, με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και την προώθηση της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας.

Λειτουργεί ως one-stop-shop μέσω του οποίου ολόκληρο το δίκτυο καινοτομίας έχει πρόσβαση σε υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας. Υποστηρίζει τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων και αναπτύσσει υποδομές, όπου επιστήμονες και ερευνητές μπορούν να εφαρμόσουν καινοτόμες ιδέες και να τολμήσουν το επιχειρηματικό τους ξεκίνημα. Διευρύνει τον ορίζοντα της γνώσης με εξειδικευμένα εκπαιδευτικά προγράμματα, μέσω των οποίων τα μέλη των clusters μπορούν να αποκτήσουν νέες δεξιότητες. Αντιμετωπίζει τις αδυναμίες της εγχώριας τεχνολογικής βιομηχανίας μέσω συμπληρωματικότητας και συνεργασιών ανάμεσα στις επιχειρήσεις - μέλη του cluster, καθώς επίσης και στις επιχειρήσεις - μέλη του cluster με εθνικούς και διεθνείς οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένων κέντρων καινοτομίας παγκόσμιας εμβέλειας στην Ευρώπη, στις ΗΠΑ και στην Ιαπωνία. Ενισχύει δράσεις που καλλιεργούν ισχυρούς δεσμούς με πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα, με σκοπό να προωθήσει τη μετάδοση τεχνογνωσίας και την «προϊοντική» αξιοποίηση της Έρευνας & Ανάπτυξης στους θεματικούς τεχνολογικούς τομείς των clusters. Αξιοποιεί το ισχυρό ελληνικό ανθρώπινο κεφάλαιο (στην ημεδαπή και στην αλλοδαπή) επιστημόνων και μηχανικών σε τομείς υψηλής τεχνολογίας, χτίζοντας παράλληλα την "ταυτότητα" «Καινοτομία Designed in Greece».

Το Corallia αποτελεί Μονάδα του Ε.Κ. Αθηνά¹³ και τελεί υπό την αιγίδα της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων. Συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Εθνικούς Πόρους στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα 2007-2013 και των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2007-2013 των περιφερειών μεταβατικής στήριξης.

Σήμερα το Corallia έχει αναπτύξει και συντονίζει τρία τεχνολογικά clusters υψηλής εξειδίκευσης στην Ελλάδα, και συγκεκριμένα το mi-Cluster (Συστήματα και Εφαρμογές Νανο / Μικροηλεκτρονικής), το si-Cluster (Διαστημικές Τεχνολογίες και Εφαρμογές) και το gi-Cluster (Ψυχαγωγικών και Δημιουργικών Τεχνολογιών & Εφαρμογών):

1. mi-Cluster

¹³ Αθηνά - Ερευνητικό Κέντρο Καινοτομίας στις Τεχνολογίες της Πληροφορίας, των Επικοινωνιών και της Γνώσης

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Ο Συνεργατικός Σχηματισμός Συστημάτων και Εφαρμογών **Nano / Μικροηλεκτρονικής (mi-Cluster)** φέρει τη σφραγίδα του πρώτου επιχειρηματικού cluster καινοτομίας στην Ελλάδα, το οποίο από τη σύστασή του, έως και σήμερα, έχει καθαρά εξαγωγικό προσανατολισμό και διαγράφει μια δυναμική πορεία ανάπτυξης. Το mi-Cluster έχει να επιδείξει πολύ σημαντικά αποτελέσματα, τόσο σε επίπεδο σχεδιασμού ανταγωνιστικών καινοτόμων προϊόντων όσο και προσέλκυσης εγχώριων και ξένων επενδύσεων και δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας με πολλαπλασιαστικά οφέλη για την επιχειρηματικότητα, την καινοτομία και την εθνική οικονομία. Σήμερα, το mi-Cluster αποτελείται από περισσότερα από 80 βιομηχανικά μέλη (μεγάλες, μεσαίες και μικρές επιχειρήσεις, σχεδιαστικά κέντρα πολυεθνικών και νεοφυείς εταιρείες). Το οικοσύστημα καινοτομίας των βιομηχανικών μελών συμπληρώνουν πάνω από 130 μέλη συνολικά, τα οποία εκπροσωπούν την ακαδημαϊκή και ερευνητική κοινότητα, χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, εθνικές και περιφερειακές αρχές, μέσα μαζικής επικοινωνίας, κ.ά. σε όλη την Ελλάδα. Σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του mi-cluster έπαιξαν τόσο το Corallia ως συντονιστής όσο και η ΕΝΕΒΗ ως βιομηχανική ένωση του κλάδου, καθώς και η Πολιτεία (ΥΠΑΝ/ΥΠΟΙΑΝ, ΕΥΔ ΕΠΑΝ/ΕΠΑΕ, ΓΓΕΤ, Περιφέρειες Αττικής, Δυτικής Ελλάδος, Κεντρικής Μακεδονίας) και λοιποί φορείς στήριξης της καινοτομίας. Το mi-Cluster απασχολεί πάνω από 5.000 εργαζομένους, με συνολικό τζίρο άνω των €350 εκ., εξαγωγές άνω των €162 εκ. και έχει προσελκύσει άνω των €30 εκ. σε ξένες και εγχώριες ιδιωτικές επενδύσεις, δημιουργώντας παράλληλα εκατοντάδες νέες θέσεις εργασίας, κυρίως νέων υψηλής εκπαίδευσης και εξειδίκευσης.

2. si-Cluster

Ο Ελληνικός Συνεργατικός Σχηματισμός **Διαστημικών Τεχνολογιών και Εφαρμογών (si-Cluster)** είναι ένα δυναμικό και σταθερά αναπτυσσόμενο βιομηχανικό cluster καινοτομίας στην Ελλάδα με έντονη γεωγραφική εστίαση στην περιφέρεια της Αττικής και δομικά στοιχεία ενός οικοσυστήματος ικανού να παράγει και να προσελκύσει υψηλής στάθμης έρευνα, ανάπτυξη και επιχειρηματικότητα, ώστε να ανταγωνιστεί σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο σε μια ταχέως αναπτυσσόμενη αγορά, όπως αυτή του τομέα των διαστημικών τεχνολογιών και εφαρμογών. Μέχρι σήμερα, το si-Cluster αποτελείται από περισσότερα από 30 μέλη, συμπεριλαμβανομένων των μεγάλων επιχειρήσεων και ΜΜΕ, ενώ πέρα από τη βιομηχανική του βάση, ισχυροποιούνται οι δεσμοί συνεργασίας του με όλους τους παράγοντες του οικοσυστήματος της καινοτομίας, της ακαδημαϊκής κοινότητας, των ερευνητικών κέντρων, δικτύων και ενώσεων, των εθνικών, ευρωπαϊκών, και περιφερειακών αρχών, καθώς και άλλων εμπλεκόμενων φορέων σε αυτόν το απαιτητικό τεχνολογικό τομέα. Η Ένωση Ελληνικών Βιομηχανιών Διαστημικής Τεχνολογίας και Εφαρμογών (ΕΒΙΔΙΤΕ) σε συνεργασία με το Corallia διαδραμάτισαν οργανωτικό ρόλο στην έναρξη και την ανάπτυξη του si-Cluster οδηγώντας το στη διαμόρφωση ενός χαρακτήρα cluster παγκόσμιου επιπέδου. Το si-Cluster ιδρύθηκε το 2008 μετά από μια κοινή προσπάθεια από ένα σημαντικό μέρος της ελληνικής βιομηχανίας που δραστηριοποιείται σε αυτόν τον τομέα με τη μορφή της Ένωσης Βιομηχανιών Διαστημικής Τεχνολογίας και Εφαρμογών που συνοδεύτηκε από την εδραίωση της συνεργασίας με το Corallia το 2009.

3. gi-Cluster

Το gi-Cluster είναι ο πρώτος ελληνικός συνεργατικός σχηματισμός στις δημιουργικές βιομηχανίες με εστίαση στον τομέα των **Ψυχαγωγικών και Δημιουργικών Τεχνολογιών & Εφαρμογών (Gaming Creative Technologies & Applications)** και συσπειρώνει μικρές και μεγάλες επιχειρήσεις, πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα, φορείς χάραξης πολιτικής και περιφερειακής ανάπτυξης, με στόχο την ανάπτυξη καινοτόμων τεχνολογιών και εφαρμογών που συμβάλουν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της χώρας διεθνώς.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Στους κόλπους του gi-Cluster δημιουργούνται πολλαπλασιαστικά οφέλη σε παραδοσιακές αλλά σημαντικές οικονομικές δυνάμεις της χώρας, όπως είναι ο Τουρισμός και ο Πολιτισμός, καθώς και μοναδικές ευκαιρίες απασχόλησης για επαγγελματίες και επιστήμονες υψηλής εξειδίκευσης από ένα ευρύ φάσμα ειδικοτήτων.

Σήμερα, το gi-Cluster απαρτίζεται από περισσότερα από 45 μέλη, στα οποία συμπεριλαμβάνονται μεγάλες και μικρές επιχειρήσεις, ακαδημαϊκοί φορείς και τεχνολογικά ινστιτούτα, ενώ υπάρχει σημαντική δυναμική για άμεση περαιτέρω διεύρυνση των βιομηχανικών μελών καθώς και συνεργασία με δίκτυα, ενώσεις, συνδέσμους, εθνικές και περιφερειακές αρχές και υπηρεσίες που ασχολούνται με τη βιομηχανική, περιφερειακή, ερευνητική ή τεχνολογική ανάπτυξη και πολιτική σε όλη την Ελλάδα. Ένας στρατηγικός άξονας διεύρυνσης του gi-Cluster είναι η αξιοποίηση της δυναμικής του για τη δημιουργία πολλαπλασιαστικού οφέλους σε παραδοσιακές αλλά σημαντικές οικονομίες της χώρας, όπως είναι ο Τουρισμός και ο Πολιτισμός, καθώς οι ψυχαγωγικές και δημιουργικές τεχνολογίες και εφαρμογές δύνανται να αναδείξουν το μοναδικό πολιτιστικό και τουριστικό πλεονέκτημα της Ελλάδας, και δει της περιφέρειας Αττικής, με σημαντικό αντίκτυπο στην τοπική και εθνική οικονομία.

Hellenic Bio Cluster (HBio)

Η Ελληνική (Hellenic) Bio Cluster (HBio) είναι ένας συνασπισμός των ελληνικών εταιρειών Επιστημών Ζωής, που περιλαμβάνει εταιρικούς φορείς στους τομείς της βιοτεχνολογίας, της διαγνωστικής, των ιατρικών συσκευών, των φαρμακευτικών προϊόντων και υπηρεσιών. Η HBio, το πρώτο cluster σε Επιστήμες της Ζωής- Βιοεπιστήμες που συστάθηκε στην Ελλάδα, έχει στόχο την προώθηση του ελληνικού επιχειρηματικού τομέα των Επιστημών Ζωής και τη διευκόλυνση των επιχειρήσεων και ερευνητικών συνεργασιών μεταξύ ελληνικών και ξένων επιχειρήσεων και ερευνητικών ομάδων.

Η HBio δραστηριοποιείται στους ακόλουθους τομείς:

- Βιοϋλικά (Biomaterials)
- Βιομηχανική (Biomechanics)
- Βιοτεχνολογία (Biotechnology)
- Διαγνωστικά (Diagnostic)
- Χορήγηση φαρμάκων (Drug delivery)
- Ανακάλυψη φαρμάκων (Drug Discovery)
- Ιατρικές συσκευές (Medical Devices)
- Φαρμακευτική (Pharmaceutical)
- Επαγγελματικές υπηρεσίες & συμβουλευτική (Professional Services & Consulting)
- Υπηρεσίες έρευνας (Research Services)
- Ερευνητικά εργαλεία (Research Tools)

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

ΠΡΟ.ΣΥ.Φ.Α.Π.Ε. (υποστηρικτικός μηχανισμός)

Ο Προμηθευτικός Συνεταιρισμός Φαρμακοποιών Αττικής (ΠΡΟ.ΣΥ.Φ.Α.Π.Ε.) είναι σήμερα ο μεγαλύτερος, πιο σύγχρονος και δυναμικά αναπτυσσόμενος όμιλος εταιρειών εμπορίας και διανομής φαρμακευτικών και παραφαρμακευτικών προϊόντων και υπηρεσιών.

ΣΕΚΕΕ (ΗΑΜΑC)

Ο Σύνδεσμος Εταιρειών Κινητών Εφαρμογών Ελλάδος ιδρύθηκε το 2010 από 32 επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας, οι οποίες δημιουργούν **εφαρμογές και υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας στις νέες κινητές συσκευές**. Οι δραστηριότητές τους εκτείνονται από την ανάπτυξη εφαρμογών που απευθύνονται στους τελικούς χρήστες αλλά και τις υπηρεσίες στους τηλεπικοινωνιακούς παρόχους μέχρι την παροχή καινοτόμων υπηρεσιών επικοινωνίας, περιεχομένου και εφαρμογών, το mobile marketing, κ.α. Ο Σύνδεσμος εκπροσωπεί σήμερα έναν δυναμικό κλάδο με περισσότερες από 80 επιχειρήσεις που παρέχουν εργασία σε περισσότερους από 4.000 εργαζομένους, μεταξύ των οποίων 1.000 επιστήμονες υψηλής ακαδημαϊκής εκπαίδευσης, με συνολικό κύκλο εργασιών περί τα €500 εκ. και διαθέτει παρουσία σε 40 χώρες. Ο κλάδος είναι, ίσως, ο ταχύτερα αναπτυσσόμενος στην Ελλάδα, με αυξανόμενη συνεισφορά στο εθνικό ΑΕΠ. Έχει ισχυρή τεχνολογική βάση και βασίζεται στην Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη, καθώς συνδυάζει αναδυόμενες και ποικίλες τεχνολογίες. Τα μέλη του ΣΕΚΕΕ διαφαίνεται πως έχουν τη δυνατότητα να φέρουν το νέο κύμα καινοτομίας σε παγκόσμιο επίπεδο και να συμβάλλουν στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, της αγοράς και της ανταγωνιστικότητας, έχοντας παράλληλα και κοινωνικό αντίκτυπο.

120

Η μεγαλύτερη έκθεση επίπλων μοντέρνου και κλασικού σχεδιασμού υπό την αιγίδα της Κοινοπραξίας 120 Ελλήνων Κατασκευαστών επίπλου.

Γεωγραφικά άτυπα Clusters εταιρειών υπηρεσιών και υψηλής τεχνολογίας

Η περίπτωση της λεωφόρου Κηφισίας

Ένα επιχειρηματικό γραμμικό cluster αναπτύσσεται στη λεωφόρο Κηφισίας, από το ύψος της Φιλοθέης μέχρι το ύψος του Αμαρουσίου. Είναι μια περιοχή όπου συγκεντρώνονται επιχειρήσεις χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και μερικές υπηρεσίες τραπεζών και ασφαλιστικών εταιριών, αλλά και εταιρίες υψηλής τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, όπως εταιρίες κινητής τηλεφωνίας και διαδικτύου. Δεν έχει ενισχυθεί η ανάπτυξη του επικέντρου από καμία πολιτική και δεν υπάρχει πρόβλεψη για τον αστικό και αρχιτεκτονικό του σχεδιασμό ως ενιαίο σύνολο.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Γεωγραφικά άτυπα Clusters πολιτιστικών δημιουργικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων

Η περίπτωση της οδού Πειραιώς

Η οδός Πειραιώς μετασηματίζεται τα τελευταία χρόνια σε ένα γραμμικό πολιτιστικό cluster με τη χωρική συγκέντρωση ποικίλων πολιτιστικών δραστηριοτήτων και εγκαταστάσεων συνεχώς να αυξάνεται και να εμπλουτίζεται. Τον 19^ο αιώνα, η Πειραιώς καθιερώθηκε ως κεντρικός βιομηχανικός άξονας. Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα εξελίσσεται πραγματικά σε «πυκνωτή» διαφορετικών πολιτιστικών δράσεων. Μουσεία, γκαλερί, οικίες, μουσικά κέντρα, νυχτερινά στέκια κ.α. Παράλληλα με αυτή την πολιτιστική ανάπτυξη της περιοχής συμβαδίζει και η ανάπτυξη δραστηριοτήτων ψυχαγωγίας που είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένες στο τμήμα μεταξύ της Ιεράς Οδού και της Χαμοστέρας. Αν αρχικά υπήρξε απλώς η αρτηρία που συνέδεε την Αθήνα με τον Πειραιά, σήμερα η οδός Πειραιώς¹⁴ έχει γίνει ένας προορισμός που υπόσχεται πολιτισμό και αναψυχή σε πολλαπλά επίπεδα. Αφενός είναι οι άπλετοι χώροι που προσφέρουν τα αχρηστεμένα εργοστάσια, αφετέρου οι σχετικά χαμηλές τιμές τους, που έπεισαν διαφορετικού τύπου οργανισμούς να κατέβουν «στο κέντρο».

---

¹⁴ Στην αρχή της οδού Πειραιώς βρίσκεται η Ανώτερη Σχολή Δραματικής Τέχνης Εθνικού Θεάτρου. Δεν έχει αλλάξει έδρα εδώ και χρόνια και υπενθυμίζει το πόσο παλιά είναι η σχέση της Πειραιώς με τον πολιτισμό. Μπροστά στην πλατεία Κουμουνδούρου δέσποζε η Δημοτική Πινακοθήκη, η οποία στα τέλη του 2009 μεταφέρθηκε στη συμβολή των οδών Μυλλέρου και Μεγάλου Αλεξάνδρου - όχι επί της Πειραιώς αλλά οπωσδήποτε στα άμεσα περιχώρα της - στο παλιό εργοστάσιο Δουρούτη (κοινώς Μεταξουργείο). Το νέο κτίριο διαθέτει τα διπλάσια τετραγωνικά χώρου επιτρέποντας την ταυτόχρονη παρουσίαση της μόνιμης συλλογής (3.600 έργα) και περιοδικών εκθέσεων, καθώς και τη δημιουργία αιθουσών για εκδηλώσεις, εργαστήρια συντήρησης και εκπαιδευτικά προγράμματα.

Επίσης, στην πλατεία Κουμουνδούρου (παράλληλος της Πειραιώς), λειτουργεί ένας νέος χώρος σύγχρονης τέχνης. Πρόκειται για την γκαλερί με όνομα AMP, δηλαδή «Andreas Melas Presents». Το Bios, ως ομάδα δράσης που εξερευνά τις σύγχρονες τάσεις της καλλιτεχνικής δημιουργίας, με κεντρικό άξονα τα media, ήταν πρωτοποριακή πρόταση για τα ελληνικά δεδομένα το 2001. Απέναντι από το Bios, ο Ιερός Ναός Αγίας Τριάδας Κεραμεικού και μια σειρά από κτίρια του υπουργείου Πολιτισμού: το Κέντρο Συντήρησης Αρχαίων και Νεωτέρων Μνημείων, το κτίριο της Επιστημονικής Επιτροπής Κέντρου Λίθου. Επίσης, εκεί βρίσκεται και το Πνευματικό Ίδρυμα Γεωργίου Παπανδρέου. Και πίσω από τα παλιά κτίρια διαφαίνεται ο αρχαιολογικός χώρος του Κεραμεικού.

Μετά την Ιερά οδό, βρίσκεται η Τεχνόπολις του Δήμου Αθηναίων στο Γκάζι, κομβικό σημείο στην περιοχή και σύμβολο της μεταμορφώσεώς της. Το 1999, η μεταμόρφωσή του σε «βιομηχανικό μουσείο», χώρο φιλοξενίας εκδηλώσεων και εκθέσεων μεγάλης κλίμακας, αποτέλεσε το πρώτο σοβαρό βήμα του κράτους προς την κατεύθυνση της αναβάθμισης μιας ιστορικής περιοχής της Αθήνας σε ζωντανό πόλο πολιτισμού. Από τότε που λειτούργησε ο σταθμός του μετρό στον Κεραμικό, στην πλατεία πίσω από το Γκάζι, δημιουργήθηκαν δεκάδες μοντέρνα νεανικά στέκια. Η Πειραιώς αναβαθμίστηκε τελικά και ως προορισμός ψυχαγωγίας.

Μετά τα αρχιτεκτονικά ανακατασκευασμένο κτίριο του εργοστασίου Παυλίδη (19^{ου} αιώνα), στη δεξιά πλευρά της Πειραιώς βρίσκεται το Μουσείο Μπενάκη Κτίριο Οδού Πειραιώς. Αποτελεί ένα παραδειγματικά μεταμοντέρνο, αφαιρετικό κατασκεύασμα βιομηχανικού ύφους. Συνυπάρχει αρμονικά πλάι στις υπερμεγέθεις πίστες Pantheon, Άνοδος Έναστρον. Πριν από τη συμβολή με τη Χαμοστέρας υψώνονται τρία κτίρια που προδίδουν τον συνθετικό χαρακτήρα της Πειραιώς καθώς και το συνεχιζόμενο ενδιαφέρον για την εξέλιξή της. Το μεγαλύτερης κλίμακας έργο στην περιοχή οφείλεται σε ιδιωτική πρωτοβουλία: είναι το διαδραστικό μουσείο Ελληνικός Κόσμος που ανήκει στο Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού (ΙΜΕ), ενώ ο μετασηματισμός του από εργοστάσιο της Βιοσώλ βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη. Καθιερώθηκε ως υπερσύγχρονο κέντρο και μουσείο, όπου ο επισκέπτης γνωρίζει την ελληνική ιστορία και τον πολιτισμό μέσα από διαδραστικές εκθέσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα, περιηγήσεις εικονικής πραγματικότητας και ντοκιμαντέρ.

Η Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών αποτελεί τον πνευματικό και καλλιτεχνικό πυρήνα της Πειραιώς. Η Βιβλιοθήκη της Σχολής είναι η μοναδική Βιβλιοθήκη τέχνης στην Ελλάδα.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Cluster και πολιτικές επιχειρηματικότητας

Χρησιμοποιώντας το σύστημα αξιολόγησης του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Cluster (European Cluster Observatory), οι τομείς στην Αττική με το υψηλότερο σκορ σε μέγεθος¹⁵, εξειδίκευση¹⁶ και εστίαση¹⁷ είναι τα φαρμακευτικά προϊόντα, οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, οι μεταφορές και η εφοδιαστική αλυσίδα, τα κοσμήματα και τα πολύτιμα μέταλλα και κατασκευές με 2 αστέρια και οι τηλεπικοινωνίες / ΤΠΕ, η ένδυση, η διανομή, τα υποδήματα, τασχετικά με τη ναυτιλία / θάλασσα, τα μέσα ενημέρωσης και οι εκδόσεις, τα πετρέλαια και το φυσικό αέριο και τα προϊόντα από χαρτί με 1 αστέρι.

Αν και δεν υπάρχουν τομείς τριών αστεριών στην Αττική, υπάρχουν αρκετά ώριμα clusters (βλ. παρακάτω - Πίνακας 19) και μια σειρά από δυναμικά clusters (φαρμακευτικά προϊόντα, τηλεπικοινωνίες / ΤΠΕ, χημικά προϊόντα, ψυχαγωγία, μεταποιημένα τρόφιμα, τουρισμός και φιλοξενία) που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν περαιτέρω μέσω κατάλληλων πολιτικών κινητοποιήσεων των πιθανών δραστών / φορέων Cluster.

Πίνακας 19 - Όριμα και αναδυόμενα clusters στην Αττική

Όριμα clusters	Αναδυόμενα clusters
Cluster Συστημάτων Μικροηλεκτρονικής και Εφαρμογών (mi - Cluster)	Φαρμακευτικά προϊόντα (παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων, χημικών προϊόντων για ιατρικούς σκοπούς και βοτανικών προϊόντων)
Cluster Διαστημικών Τεχνολογιών και Εφαρμογών (si - Cluster)	Ιατρικές συσκευές – Νοσοκομεία –Υπηρεσίες υγείας
Cluster Καινοτόμων Τεχνολογιών Παιγνίων και Δημιουργικού Περιεχομένου (gi-Cluster)	Δημιουργική Βιομηχανία, Ψυχαγωγικές, Πολιτιστικές και Αθλητικές Δραστηριότητες (κινηματογραφικές δραστηριότητες βίντεο, πολυμεσικό ψηφιακό περιεχόμενο, gamification)
Cluster Επιστημών Ζωής (HBio)	
Cluster Κινητών Εφαρμογών (Hamac)	
Cluster Επίπλων (120)	
Προμηθευτικός Φαρμακευτικός Συνεταιρισμός	

¹⁵ Το μέτρο «μέγεθος» δείχνει εάν ένα cluster βρίσκεται στο top 10% όλων των clusters στην Ευρώπη μέσα στην ίδια κατηγορία cluster σε όρους αριθμών υπαλλήλων. Εάν η απασχόληση φτάσει σε ένα επαρκές μερίδιο της συνολικής ευρωπαϊκής απασχόλησης είναι πιο πιθανό ότι οι ουσιαστικές οικονομικές επιπτώσεις των ομάδων θα είναι παρούσες. Εκείνοι στο top 10% λαμβάνουν ένα αστέρι.

¹⁶ Το μέτρο «εξειδίκευση» συγκρίνει το ποσοστό της απασχόλησης σε μια κατηγορία cluster σε μια περιοχή με το ποσοστό της συνολικής απασχόλησης στην ίδια περιοχή, με την αναλογία της συνολικής ευρωπαϊκής απασχόλησης στην εν λόγω κατηγορία cluster επί του συνόλου της ευρωπαϊκής απασχόλησης. Εάν μια περιοχή είναι πιο εξειδικευμένη σε μια συγκεκριμένη κατηγορία cluster παρά στο σύνολο της οικονομίας στις περιοχές/περιφέρειες, αυτό είναι πιθανό να είναι μια ένδειξη ότι οι οικονομικές επιπτώσεις της περιφερειακής διασποράς ήταν αρκετές για να προσελκύσουν σχετικές οικονομικές δραστηριότητες από άλλες περιοχές στο σημείο, και ότι οι διαχύσεις και οι διασυνδέσεις θα είναι ισχυρότερες. Αν σε μια κατηγορία cluster μια περιοχή έχει μεγάλη εξειδίκευση (πηλίκο 2 ή περισσότερο) λαμβάνει ένα αστέρι.

¹⁷ Το μέτρο «εστίαση» δείχνει το βαθμό στον οποίο η περιφερειακή οικονομία εστιάζει τις βιομηχανίες που περιλαμβάνουν την κατηγορία cluster. Το μέτρο αυτό αφορά την απασχόληση στο cluster της συνολικής απασχόλησης στην περιοχή. Εάν ένα cluster αντιπροσωπεύει ένα μεγαλύτερο μερίδιο της συνολικής απασχόλησης μιας περιοχής, είναι πιο πιθανό στην πραγματικότητα να συμβούν φαινόμενα διάχυσης και διασυνδέσεις αντί να πνιγεί στην οικονομική αλληλεπίδραση των άλλων τμημάτων της περιφερειακής οικονομίας. Το top 10 % των clusters που αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο ποσοστό της συνολικής απασχόλησης της περιοχής τους λαμβάνουν ένα αστέρι.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Αττικής (Prosypape)	<p>πολιτιστικών και τουριστικών εφαρμογών) Κοσμήματα και πολύτιμα μέταλλα (κατασκευή κοσμημάτων και σχετικών κομματιών) Media & Publishing (εκτύπωση και συναφείς δραστηριότητες με την εκτύπωση, αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων) Μεταφορές & Logistics (θαλάσσιες και ακτοπλοϊκές μεταφορές, άλλες βοηθητικές δραστηριότητες μεταφοράς, ενοικίαση εξοπλισμού μεταφορών) Τουρισμός & Φιλοξενία (δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων και επιχειρήσεων, δραστηριότητες παροχής τουριστικής βοήθειας) Ένδυση, διανομή, υποδήματα, σχετικά με τη ναυτιλία / θάλασσα – υπηρεσίες, υλικά και παραγωγή προϊόντων συσχετιζόμενη με την γαλάζια οικονομία (γιότ – κρουαζιέρα) Χρηματοοικονομικές Υπηρεσίες (ενδιάμεσοι νομισματικοί οργανισμοί) Κατασκευές (αρχιτεκτόνων και μηχανικών και συναφείς δραστηριότητες παροχής τεχνικών συμβουλών) Τηλεπικοινωνίες (συντήρηση και επισκευή λογιστικών μηχανών και εξοπλισμού πληροφορικής) Πετρέλαιο & Φυσικό Αέριο (παραγωγή προϊόντων διύλισης πετρελαίου) Χαρτί Εξειδικευμένα Αγροτικά Προϊόντα Χημικά Προϊόντα Εκπαίδευση & Δημιουργία Γνώσης (εκπαίδευση ενηλίκων και άλλες εκπαιδευτικές υπηρεσίες) Έπιπλα Βιομηχανία μεταλλικών προϊόντων</p>
---------------------	---

Πηγή: Αναπροσαρμοσμένος πίνακας βασιζόμενος στο 'Smart Specialization Strategies in Greece-expert team review for DG REGIO, RIS3 Regional Assessment: Attica', A report to the European Commission, Directorate General for Regional Policy, Unit I3- Greece and Cyprus, Alasdair Reid, Nicos Komninos, Jorge –A. Sanchez-P, Panayiotis Tsanakas, December 2012

Βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής (ΒΤΓΕ)

Οι Βασικές Τεχνολογίες Γενικής Εφαρμογής (ΒΤΓΕ) είναι ζωτικής σημασίας για την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής οικονομίας. Η ευρωπαϊκή στρατηγική για τις ΒΤΓΕ στοχεύει στην ενίσχυση της βιομηχανικής παραγωγής προϊόντων που βασίζονται στις ΒΤΓΕ, δηλ. τη νανοτεχνολογία, τη μικροηλεκτρονική και τη νανοηλεκτρονική, περιλαμβανομένων των ημιαγωγών, των προηγμένων υλικών, της βιοτεχνολογίας και της φωτονικής. Σημαντικός αρωγός στη διάχυση και ευρεία χρήση των ΒΤΓΕ από τις επιχειρήσεις τις Περιφέρειας Αττικής είναι η πληθώρα εκπαιδευτικών και ερευνητικών φορέων που είναι συγκεντρωμένη σε αυτήν. Στον Πίνακα 20 καταγράφονται εξειδικευμένες θεματικές περιοχές, οι οποίες αφενός σχετίζονται με την ανάπτυξη και την χρήση των ΒΤΓΕ και

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

αφετέρου αποτελούν περιοχές στις οποίες οι φορείς της Περιφέρειας παρουσιάζουν αριστεία. Η υπεροχή αυτή συνδέεται στενά με τη φύση και την διάχυση των ΒΤΓΕ.

Πίνακας 20 - Επιστημονικές περιοχές εξειδίκευσης των φορέων της Αττικής που σχετίζονται με τις ΒΤΓΕ

Επιστημονικό πεδίο	Κύρια Επιστημονική Περιοχή	Επιστημονική Περιοχή	Σχετικός Δείκτης Απλήχησης	Ίδρυμα		
Engineering and technology	Materials engineering	Ceramics and composites	2,26	ΕΜΠ		
			1,32	ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ		
		Materials chemistry	1,53	ΕΜΠ		
			1,12	ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ		
			1,82	Γεωπονικό		
			1,01	ΕΙΕ		
			1,29	ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ		
		Materials science (miscellaneous)	1,78	ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ		
		Mechanics of materials	1,40	ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ		
		Polymers and plastics	1,71	Γεωπονικό		
			1,48	ΕΚΠΑ		
			1,37	ΕΜΠ		
			1,02	ΕΙΕ		
		Mechanical engineering	Aerospace engineering	2,63	ΕΜΠ	
	Automotive engineering		1,25	ΕΜΠ		
	Industrial and manufacturing engineerin			1,63	Γεωπονικό	
				1,69	ΕΚΠΑ	
				1,15	ΟΠΑ	
				1,16	ΠΑΠΕΙ	
				1,22	ΕΜΠ	
	Mechanical engineering			1,57	Γεωπονικό	
				1,04	ΕΚΠΑ	
				1,04	ΕΜΠ	
				1,45	ΤΕΙ Αθήνας	
				1,56	ΤΕΙ Πειραιά	
			1,60	ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ		
	Environmental engineering		Nuclear energy and engineering		1,61	ΕΜΠ
		Environmental engineering			1,09	Γεωπονικό
					1,23	ΕΚΠΑ
					2,13	ΕΑΑ
					1,07	ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ
				1,17	ΕΛΚΕΘΕ	
		Energy engineering and power technology		1,05	ΕΘΙΑΓΕ	
			1,52	ΕΚΠΑ		
			1,80	ΕΜΠ		
Fuel technology				1,86	ΕΜΠ	
			1,39	ΕΚΠΑ		
	1,40	ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ				
Chemical engineerin	Bioengineering		1,51	ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ		
			1,20	Γεωπονικό		
	Chemical engineering (all)		1,11	ΕΚΠΑ		
			1,44	ΤΕΙ Αθήνας		

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

	Chemical engineering (miscellaneous)	1,33	ΕΜΠ
	Chemistry (all)	3,09	ΕΙΕ
	Process chemistry and technology	1,27	Γεωπονικό
		1,27	ΕΜΠ
		1,72	ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ
Civil engineering	Architecture	2,14	ΑΣΠΑΙΤΕ
	Building and construction	2,27	ΑΣΠΑΙΤΕ
		3,78	ΕΑΑ
	Civil and structural engineering	1,48	Γεωπονικό
		1,50	ΕΚΠΑ
		1,31	ΕΜΠ
		1,72	ΑΣΠΑΙΤΕ
		1,49	ΤΕΙ Αθήνας
		2,43	ΤΕΙ Πειραιά
		2,23	ΕΑΑ
		1,33	ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
Medical engineering	Biomedical engineering	1,01	ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
Electrical engineering, electronic engineering, information engineering	Computational mechanics	1,01	ΕΜΠ
	Control and systems engineering	1,02	ΕΚΠΑ
		1,46	ΕΜΠ
	Electrical and electronic engineering	1,01	ΕΚΠΑ
		1,32	Γεωπονικό
		1,16	ΕΜΠ
		1,30	ΟΠΑ
		1,07	ΠΑΠΕΙ
		1,03	ΕΑΑ
		1,07	ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ
	Hardware and architecture	1,16	ΠΑΠΕΙ
		1,10	ΕΜΠ
	Media technology	1,42	ΕΜΠ
	Signal processing	1,25	ΕΚΠΑ
		1,47	ΕΜΠ
		2,41	ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ
Industrial biotechnology	Biomaterials	2,17	ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ
Natural sciences	Computer and information sciences	1,29	ΕΚΠΑ
		1,30	ΕΜΠ
		1,23	ΟΠΑ
		1,34	ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ
	Computational theory and mathematics	1,04	ΟΠΑ
	Computer graphics and computer-aided design	1,28	ΕΚΠΑ
	Computer networks and communications	1,03	ΕΚΠΑ
		1,09	ΠΑΠΕΙ
		1,25	ΤΕΙ Αθήνας
		1,00	ΑΘΗΝΑ
		2,14	ΕΑΑ

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

			1,24	ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ
		Computer science applications	1,01	ΕΜΠ
			1,23	ΟΠΑ
			1,58	ΑΘΗΝΑ
			1,19	ΕΙΕ
		Computer science (all)	1,16	ΕΜΠ
			1,18	ΟΠΑ
			1,60	ΠΑΠΕΙ
		Computer vision and pattern recognition	1,99	ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ
			1,55	ΕΚΠΑ
		Information systems	1,02	ΕΜΠ
		Software	1,37	ΠΑΠΕΙ
			1,09	ΤΕΙ Αθήνας
			1,19	ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ
Agricultural sciences	Agricultural biotechnology	Food science	1,24	ΕΚΠΑ
			1,04	ΕΜΠ
			1,21	Χαροκόπειο

Πηγή: Σαχίνη Ε., Μάλλιου Ν., Χούσος Ν., Καραϊσκος Δ., (2013), Ελληνικές Επιστημονικές Δημοσιεύσεις 1996-2010: Βιβλιομετρική Ανάλυση Ελληνικών Δημοσιεύσεων σε Διεθνή Επιστημονικά Περιοδικά - Scopus, Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης

3 SWOT Ανάλυση & Επιχειρηματική Ανακάλυψη

Αττική-Γενικά

Η περιοχή της Αττικής, με πρωτεύουσα την Αθήνα είναι η μεγαλύτερη περιφέρεια της Ελλάδας, συγκεντρώνει πάνω από το ένα τρίτο του πληθυσμού και αντιπροσωπεύει πάνω από το 40% του ΑΕΠ της χώρας. Η Αττική είναι επίσης ο σημαντικότερος κόμβος ΕΤΑΚ στην Ελλάδα αντιπροσωπεύοντας πάνω από το 60% της GERD. Είναι μια μητροπολιτική περιοχή με ένα δυναμικό τομέα υπηρεσιών και μία από τις μεγάλες εξαγωγικές πύλες της την Ελλάδα με μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης.

Καθ' όλη την περίοδο 2000-2008 το ποσοστό της ανεργίας στην περιοχή ήταν σημαντικά μικρότερο από το μέσο όρο της χώρας, κυρίως λόγω της δυναμικής ανάπτυξης του κλάδου των κατασκευών, του εμπορίου και των άλλων υπηρεσιών. Παρόλα αυτά, η απότομη μείωση των κατασκευών και η γενικότερη κρίση οδηγεί σε απότομη αύξηση την ανεργία από 8,3% το 2008 σε άνω του 25% σήμερα. Η οικονομική κρίση που ακολούθησε μετά το 2009 διάβρωσε ακόμη περισσότερο το ήδη στρεβλό κοινωνικό, επιστημονικό και επιχειρηματικό σύμπλεγμα με κύριους χαμένους το εμπόριο και τις κατασκευές.

Η περιοχή είναι σίγουρα ένα κομβικό σημείο για τις υπηρεσίες. Εκτός από το εμπόριο άλλοι σημαντικοί τομείς είναι οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, οι μεταφορές, οι ΤΠΕ, η υγεία και κοινωνικές υπηρεσίες και η αναψυχή. Ο μεταποιητικός τομέας κυριαρχείται από τομείς χαμηλής-μεσαίας τεχνολογίας, όπως η βιομηχανία τροφίμων, τα μεταλλικά προϊόντα, χημικά - φαρμακευτικά προϊόντα, τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και τα ναυπηγεία, όπου η αύξηση της παραγωγικότητας βασίζεται κυρίως στην απόκτηση νέας τεχνολογίας και την υποκατάσταση της εργασίας με αυτήν. Την ίδια στιγμή δυναμικές και αναπτυσσόμενες βιομηχανίες όπως των ΤΠΕ, της μικροηλεκτρονικής και των σχετικών εφαρμογών δείχνουν ενσωματωμένες στις διεθνείς αλυσίδες αξίας.

Η απότομη πτώση των ιδιωτικών επενδύσεων μετά το 2008, λόγω της κρίσης, έχει μειώσει επίσης τα ήδη χαμηλά επίπεδα των ιδιωτικών επενδύσεων Ε & Α εντός της περιφέρειας. Αν και δεν υπάρχουν στοιχεία σχετικά με την Ε & Α για τις περιφέρειες στην Ελλάδα μετά το 2011, η μειωμένη ρευστότητα του ιδιωτικού τομέα, σε συνδυασμό με την περιορισμένη χρηματοδότηση που παρέχεται από τον τραπεζικό τομέα για τις ιδιωτικές επενδύσεις, ιδίως για τις νέες επιχειρήσεις, εμπόδισε την κινητοποίηση πόρων για την υποστήριξη των καινοτόμων επιχειρήσεων.

Σε επίπεδο περιφερειακής διακυβέρνησης η καινοτομία και οι δραστηριότητες ΕΤΑΚ δεν αποτελούσαν σχεδόν ποτέ ουσιαστική προτεραιότητα αλλά ήταν πάντοτε κάτω από την σκέπη της ΓΓΕΤ. Επίσης δεν είχε αναπτυχθεί ποτέ κάποιος ουσιαστικός μηχανισμός είτε διαχειριστικός είτε συμβουλευτικός σε περιφερειακό επίπεδο σε σχέση με τα θέματα καινοτομίας.

Κλαδική Εξειδίκευση, κρίσιμες μάζες επιχειρήσεων και εξαγωγικό δυναμικό

Ο τομέας της **Δημιουργικής Οικονομίας** αποτελεί έναν από τους δύο κλάδους της Περιφέρειας που παρουσιάζει συνολική εξειδίκευση 2. Αυτό συμβαίνει γιατί ο κλάδος είναι ισχυρός τόσο σε όρους εξειδίκευσης (2,18) όσο και σε όρους εστίασης, καθώς απασχολεί το

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

5,2% των απασχολούμενων της Περιφέρειας. Αξίζει να αναφερθεί ότι όλοι οι υποκλάδοι¹⁸ της Δημιουργικής Οικονομίας παρουσιάζουν και αυτοί με την σειρά τους πολύ υψηλή εξειδίκευση. Όσον αφορά την συγκέντρωση των επιχειρήσεων στον τομέα, σύμφωνα με στοιχεία του Μητρώου Επιχειρήσεων της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για το 2008, στον τομέα δραστηριοποιούνται 16.834 επιχειρήσεις (ή το 5,0% του συνόλου των επιχειρήσεων της Περιφέρειας) παράγοντας το 4,53% του κύκλου εργασιών.

Παρόμοια εικόνα παρουσιάζει και ο κλάδος του **Εμπορίου** με εξειδίκευση ίση με 1,63 και εστίαση ίση με 24,1%, συνιστώντας τον πρώτο κλάδο της οικονομίας της Περιφέρειας σε όρους εστίασης. Η υψηλή εστίαση του κλάδου αιτιολογείται και από τον σημαντικό αριθμό επιχειρήσεων (105.708) που δραστηριοποιούνται στο εν λόγω πεδίο συμβάλλοντας στο 34,92% του τζίρου των επιχειρήσεων της Αττικής.

Όσον αφορά τις **Κατασκευές**¹⁹, αν και δεν παρουσιάζουν εξειδίκευση (0,93), αποτελούν το δεύτερο σε σειρά κλάδο σε όρους εστίασης απασχολώντας το 8,5% του εργατικού δυναμικού της Περιφέρειας. Ωστόσο, ένας εκ των υποκλάδων των κατασκευών, αυτός των *αρχιτεκτονικών δραστηριοτήτων, δραστηριοτήτων μηχανικών και των τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων*, παρουσιάζει εξειδίκευση ίση με 1,73. Ειδικότερα, όσον αφορά τις επιχειρήσεις του κλάδου ανέρχονται σε 80.761, με την πλειοψηφία αυτών να δραστηριοποιούνται στον κλάδο των εξειδικευμένων κατασκευαστικών δραστηριοτήτων και αρχιτεκτονικών δραστηριοτήτων και δραστηριοτήτων μηχανικών, τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων, και συμμετέχουν με ποσοστό 6,18% στον κύκλο εργασιών του συνόλου των επιχειρήσεων της Περιφέρειας.

Ο κλάδος των **Μεταφορών**, οποίος συνολικά σε όρους εξειδίκευσης ανέρχεται σε 0,98, συγκεντρώνει το 6,2% της απασχόλησης της Περιφέρειας συνιστώντας τον τρίτο κλάδο σε όρους εστίασης. Εξετάζοντας, όμως, τους επιμέρους υποκλάδους παρατηρούμε ότι τέσσερις εκ αυτών παρουσιάζουν εξειδίκευση. Ειδικότερα, ο υποκλάδος των χερσαίων μεταφορών και μεταφορών μέσω αγωγών παρουσιάζει εξειδίκευση 1,17, ο υποκλάδος των αεροπορικών μεταφορών 1,01 και ο υποκλάδος της αποθήκευσης και των υποστηρικτικών προς τη μεταφορά δραστηριοτήτων 1,22. Ξεχωρίζει ο υποκλάδος των **πλωτών μεταφορών**, ο οποίος παρουσιάζει πολύ ισχυρή εξειδίκευση που ανέρχεται σε **5,03**, επισημαίνοντας την σπουδαιότητα του κλάδου όχι μόνο σε περιφερειακό αλλά και σε εθνικό επίπεδο. Συνολικά, στον κλάδο των Μεταφορών δραστηριοποιούνται 16.594 επιχειρήσεις (ή το 4,9% του συνόλου των επιχειρήσεων της Αττικής) και παράγουν το 4,31% του περιφερειακού κύκλου εργασιών.

Σχετικά με την **Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών σκευασμάτων**, ενός υποκλάδου που εντάσσεται στον τομέα της Υγείας, η εξειδίκευση ανέρχεται σε 1,26, παρουσιάζοντας τις δυνατότητες ανάπτυξης του κλάδου. Όσον αφορά

¹⁸ Ως υποκλάδοι θεωρούνται οι εκδοτικές δραστηριότητες, η παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων, οι ηχογραφήσεις και οι μουσικές εκδόσεις, οι δραστηριότητες προγραμματισμού και ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών, η διαφήμιση και η έρευνα αγοράς, οι δημιουργικές δραστηριότητες, οι τέχνες και η διασκέδαση, οι δραστηριότητες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων και λοιπών πολιτιστικών δραστηριοτήτων, τα τυχερά παιχνίδια και τα στοιχήματα, και τέλος οι αθλητικές δραστηριότητες και οι δραστηριότητες διασκέδασης και ψυχαγωγίας.

¹⁹ Αφορά τους ακόλουθους κλάδους κατά ΣΤΑΚΟΔ: ΣΤ - Κατασκευές (Εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες, Έργα πολιτικού μηχανικού, Κατασκευές κτιρίων, Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες), Λ68 - Διαχείριση ακίνητης περιουσίας και Μ71 - Αρχιτεκτονικές δραστηριότητες και δραστηριότητες μηχανικών τεχνικές δοκιμές και αναλύσεις.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον Τομέα της Υγείας²⁰ εν γένει ανέρχονται σε 1.511 επιχειρήσεις και παράγουν το 1,80% του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων της Περιφέρειας.

Η **Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου** παρουσιάζει επίσης υψηλή εξειδίκευση της τάξης του 2,11. Αν και στον κλάδο δραστηριοποιούνται μόνο 25 επιχειρήσεις, ο τζίρος αυτών αντιστοιχεί στο 6,66% του συνόλου των επιχειρήσεων της Περιφέρειας. Μάλιστα, ο κλάδος των πετρελαιοειδών αποτελεί τον κυριότερο εξαγωγικό κλάδο της Περιφέρειας, καθώς το 2012 αποτελούσε το 36% των εξαγωγών.

Η **Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού** που εντάσσεται στον τομέα της Ενέργειας παρουσιάζει εξειδίκευση ίση με 1,28. Στον κλάδο δραστηριοποιούνται 1.555 επιχειρήσεις συμβάλλοντας στο 6,41% του τζίρου των επιχειρήσεων της Αττικής.

Η **Συλλογή, επεξεργασία και παροχή νερού** που εμπεριέχεται στον τομέα του Περιβάλλοντος παρουσιάζει επίσης εξειδίκευση της τάξης του 1,12. Όσον αφορά το σύνολο των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα του Περιβάλλοντος²¹ ανέρχονται σε 508 επιχειρήσεις και αντιστοιχούν στο 0,28% του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων της Περιφέρειας.

Εξειδίκευση εμφανίζει, επίσης, ο τομέας του **Τουρισμού**²² (1,04), ο οποίος είναι ισχυρός τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο, προσφέροντας πληθώρα ευκαιριών περαιτέρω ανάπτυξης και αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας γενικότερα και της Περιφέρειας Αττικής ειδικότερα. Στον τομέα δραστηριοποιούνται 20.529 επιχειρήσεις και παράγουν το 2,07% του συνολικού κύκλου εργασιών της Περιφέρειας.

Συνολικά, λοιπόν, στον τομέα του Τουρισμού - Πολιτισμού δραστηριοποιούνται 37.363 επιχειρήσεις παράγοντας το 6,6% του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων της Περιφέρειας και απασχολώντας το 10,3% του εργατικού δυναμικού, παρουσιάζοντας δηλαδή ταυτόχρονα εστίαση και υψηλή εξειδίκευση.

Τέλος, ο τομέας των **Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ)**²³, αν και στο σύνολο του δεν παρουσιάζει εξειδίκευση (0,74), αποτελείται από επιμέρους υποκλάδους, ορισμένοι εκ των οποίων παρουσιάζουν σημαντική εξειδίκευση. Πιο αναλυτικά, οι Τηλεπικοινωνίες έχουν εξειδίκευση ίση με 2,13 και η Επισκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών ατομικής ή οικιακής χρήσης ίση με 1,16. Στον τομέα δραστηριοποιούνται 12.841 επιχειρήσεις (ή το 3,8% των επιχειρήσεων της Περιφέρειας), συμμετέχοντας στον κύκλο εργασιών με 4,64%.

²⁰ Αφορά τους κλάδους Γ21 - Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών σκευασμάτων και Π86 - Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας κατά ΣΤΑΚΟΔ.

²¹ Αφορά του κλάδους Ε36 - Επεξεργασία λυμάτων, Ε37 - Συλλογή, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων, ανάκτηση υλικών και Ε38 - Συλλογή, επεξεργασία και παροχή νερού κατά ΣΤΑΚΟΔ.

²² Αφορά τους κλάδους Θ - Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης και Ν79 - Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και υπηρεσιών κρατήσεων και συναφείς δραστηριότητες κατά ΣΤΑΚΟΔ.

²³ Αφορά τους κλάδους Γ26 - Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων, Γ27 - Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού, Ι61 - Τηλεπικοινωνίες, Ι62 - Δραστηριότητες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς δραστηριότητες, Ι63 - Δραστηριότητες υπηρεσιών πληροφορίας και Σ95 - Επισκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών ατομικής ή οικιακής χρήσης.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Παρόλα αυτά στον χώρο των ΤΠΕ (και συσχετιζόμενων τομέων όπως η Υγεία και η Δημιουργική βιομηχανία) δραστηριοποιείται ένας σημαντικός αριθμός συνεργατικών σχηματισμών:

- Cluster Συστημάτων Μικροηλεκτρονικής και Εφαρμογών (mi - Cluster)
- Cluster Διαστημικών Τεχνολογιών και Εφαρμογών (si - Cluster)
- Cluster Καινοτόμων Τεχνολογιών Παιγνίων και Δημιουργικού Περιεχομένου (gi-Cluster)
- Cluster Επιστημών Ζωής (HBio)
- Cluster Κινητών Εφαρμογών (Hamac)

Όσον αφορά την εξαγωγική δραστηριότητα, σημαντική είναι η συνεισφορά του κλάδου των χημικών και πλαστικών, καθώς σύμφωνα με στοιχεία του ΣΕΒΕ, το 2012 συμμετείχαν με ποσοστό 14% στις εξαγωγές της Περιφέρειας αποτελώντας τον δεύτερο κατά σειρά κλάδο (μετά τα Πετρελαιοειδή), ενώ παρόμοια εικόνα παρουσιάζει και ο κλάδος των Μετάλλων. Τέταρτος κατά σειρά σε όρους εξαγωγών κλάδος είναι αυτός των μηχανών και συσκευών με ποσοστό 11%, ενώ ακολουθεί ο κλάδος των τροφίμων με ποσοστό 7%.

Επιστημονική Δραστηριότητα

Η Περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μέρος των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων Ε&Α και των δαπανών στη χώρα. Κατά την περίοδο 2000-2008, η περιοχή αντιπροσωπεύει το 60% του εθνικού GERD. Το 2011 το ποσοστό αυτό κατεβαίνει στο 55,7%. Παρόμοιες τάσεις μπορούν επίσης να παρατηρηθούν με την εξέταση BERD ως ποσοστό του ΑΕΠ. Παρόλα αυτά, οι δαπάνες Ε&Α στην περιοχή (GERD), παραμένουν σημαντικά χαμηλές σε σύγκριση με τον κοινοτικό μέσο όρο (1,97% το 2011 και 2,02% το 2013), όπως και η συμβολή του ιδιωτικού τομέα (1,24% και 1,29%) αντίστοιχα. Αυτή η σημαντική διαφορά με τον μέσο όρο της ΕΕ27 είναι εν μέρει το αποτέλεσμα της περιορισμένης ζήτησης από τη βιομηχανία, αντανακλώντας την χαμηλή έως μέση τεχνολογική δομή και τα χαμηλά επίπεδα της εξωστρέφειας της οικονομίας. Ταυτόχρονα, οι περιορισμένες σχέσεις μεταξύ της έρευνας και του τομέα των επιχειρήσεων, το χαμηλό επίπεδο της εστιασμένης δημόσιας χρηματοδότησης και ο κατακερματισμός των ερευνητικών προσπαθειών είναι σημαντικά εμπόδια για την περαιτέρω προσπάθειες για την αύξηση δαπανών Ε&Α στην περιοχή.

Η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί την μοναδική Περιφέρεια της χώρας, όπου η ερευνητική δραστηριότητα ισοκατανέμεται μεταξύ των πανεπιστημίων και του επιχειρηματικού κόσμου, με τους δεύτερους να εμφανίζουν μεγαλύτερη συμμετοχή σε αυτή. Συγκεκριμένα, στην Περιφέρεια Αττικής η ερευνητική δραστηριότητα διεξάγεται κατά 29,1% στα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα και κατά 46,9% από τις επιχειρήσεις ποσοστό που παρά τη συγκριτική του υπεροχή σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας υπολείπεται του μέσου όρου στην ΕΕ27 που ανέρχεται σε 63,2%. Τέλος, το υπόλοιπο 22,5% της ερευνητικής δραστηριότητας της Περιφέρειας διεξάγεται με κρατική χρηματοδότηση και ειδικότερα με την έρευνα που πραγματοποιείται από τα Ερευνητικά Κέντρα (ΕΚ) που δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Την περίοδο 2007-2013, η περιφέρεια Αττικής συμμετείχε σε περισσότερα από 700 έργα²⁴ έρευνας και καινοτομίας (με 1.548 συμμετοχές), συνολικού προϋπολογισμού €304 εκ., με την ιδιωτική συμμετοχή να ανέρχεται στα €234,9 εκ. και τη δημόσια χρηματοδότηση στα €69,1 εκ. Εξ αυτών, στις επιχειρήσεις διοχετεύθηκε το 80,4%. Σύμφωνα με την ΓΓΕΤ, το 26,6% αφορούσε σε έργα **τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών**, το 24,5% σε έργα **υγείας**, το 8,3% σε έργα συναφή με **γεωργία, αλιεία, κτηνοτροφία, τρόφιμα και βιοτεχνολογία**, το 7,9% σε έργα σχετικά με **προηγμένα υλικά, νανοτεχνολογία – νανοεπιστήμες και μικροηλεκτρονική**, το 7,6% σε έργα ενέργειας, το 7,4% σε έργα σχετικά με το περιβάλλον, το 4,8% σε έργα σχετικά με το διάστημα και τις τεχνολογίες ασφάλειας, το 3,4% σε έργα που αφορούν τα προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας και τις τεχνολογίες παραγωγής με έμφαση σε παραδοσιακούς κλάδους, το 2,8% σε έργα σχετικά με τις μεταφορές, το 2,6% σε έργα πολιτιστικής κληρονομιάς, το 2,4% σε έργα σχετικά με την κοινωνική και οικονομική διάσταση της ανάπτυξης και τέλος, το εναπομένον 1,8% σε έργα που εντάσσονται σε άλλους τομείς.

Εκτός από τα προαναφερθέντα έργα, η Περιφέρεια Αττικής συμμετείχε ενεργά σε ευρωπαϊκά έργα υπό το 7^ο Πρόγραμμα Πλαίσιο (ΠΠ), με την συνολική ευρωπαϊκή χρηματοδότηση των συμμετεχόντων οργανισμών με έδρα την Αττική να ανέρχεται σε €537,3 εκ., ποσό το οποίο αντιπροσωπεύει το 68,0% της συνολικής συμμετοχής της χώρας στο 7^ο ΠΠ. Το ύψος της συνολικής ευρωπαϊκής χρηματοδότησης των επιχειρήσεων της Περιφέρειας Αττικής για τα έργα του 7^{ου} ΠΠ ανέρχεται σε 169,8 εκ. € (31,6%). Η μεγαλύτερη συμμετοχή παρουσιάζεται στις **Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ)**, οι οποίες αντιπροσωπεύουν το 34,0% της συνολικής επιχορήγησης των επιχειρήσεων της Αττικής, ενώ ακολουθούν οι **νανοεπιστήμες και οι νέες τεχνολογίες, τα υλικά και οι τεχνολογίες παραγωγής με 13,0% και τα έργα ενέργειας με 10,0%**. Η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων στον χώρο της **υγείας** αγγίζει μόλις το 6,0% παρουσιάζοντας ανάγλυφα την διαφορά δυναμικού ανάμεσα στον επιχειρηματικό κόσμο του κλάδου και τον ισχυρό επιστημονικό.

Όσον αφορά την επιστημονική εξειδίκευση, είναι δύσκολο να γίνει διάκριση ανάμεσα στην Αττική και το συνολικό προφίλ εξειδίκευσης στην Ελλάδα, δεδομένου του σημαντικού αριθμού των οργανισμών που υπάρχουν σε περιφερειακό επίπεδο και ανήκουν στο εθνικό σύστημα έρευνας (πάνω από 60,0%). Με βάση την διεθνή ανταγωνιστική τους θέση (δημοσιεύσεις 2005-10, ΕΚΤ), **οι ιατρικές επιστήμες και επιστήμες υγείας, η γεωπονική, οι ΤΠΕ και η μικροηλεκτρονική, οι νανοτεχνολογίες και οι περιβαλλοντικές τεχνολογίες καθώς η μηχανική, οι φυσικές επιστήμες και οι κοινωνικές και οι ανθρωπιστικές επιστήμες** αποτελούν τις αιχμές του δόρατος της Ε&Α στην περιφέρεια.

Η Αττική παρουσιάζει μία άνω του μέσου όρου ικανότητα καινοτομίας, σε σύγκριση με άλλες περιφέρειες της χώρας. Ωστόσο, οι περισσότερες από τις δραστηριότητες Ε&Α δεν έχουν απαραίτητα μια περιφερειακή αποστολή, αλλά μάλλον μια εθνική ή διεθνή. Ως εκ τούτου, ενώ η περιφέρεια φιλοξενεί μια σειρά από οργανισμούς που προσφέρουν σημαντικές δυνατότητες ΕΤΑΚ, δεν υποστηρίζουν ουσιαστικά περιφερειακές προτεραιότητες για έρευνα και καινοτομία αλλά ούτε και συμβάλλουν ουσιαστικά ώστε να αναδειχθούν. Το ίδιο ισχύει και για τις προσπάθειες να δημιουργηθεί μια σειρά από οργανισμούς, όπως το ΒΙC Αττικής ή τα γραφεία διαμεσολάβησης, ώστε να ενεργούν ως οι ενδιάμεσοι μεταξύ προσφοράς και ζήτησης, που μάλλον δεν ήταν ιδιαίτερα επιτυχείς. Το

²⁴ Αφορά προγράμματα των οποίων φορέας πρόσκλησης είναι η Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ).

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

ίδιο ισχύει και για τα τεχνολογικά και επιστημονικά πάρκα και τις θερμοκοιτίδες που αναπτύχθηκαν στην Αττική τα τελευταία είκοσι χρόνια με την υποβοήθηση του δημοσίου.

Συνοψίζοντας όσον αφορά την καινοτομικότητα της Αττικής θα μπορούσαμε να πούμε ότι χαρακτηρίζεται από έλλειψη καινοτομίας προϊόντος (CIS 2010-12). Η πολιτική καινοτομίας των επιχειρήσεων χαρακτηρίζεται από δράσεις συντήρησης και άμυνας (αγορά εξοπλισμού, μείωση κόστους) και όχι από βήματα προς τα μπρός μέσα από την δημιουργία νέων πρωτοπόρων προϊόντων.

Επιχειρηματική ανακάλυψη

Η έξυπνη εξειδίκευση αποτελεί μια επιχειρηματική διαδικασία ανακάλυψης που αποκαλύπτει αυτά που κάνει ή μπορεί να κάνει μια περιφέρεια ή χώρα καλύτερα από τις υπόλοιπες, με όρους E&A και καινοτομίας. Είναι σημαντική προκειμένου να γίνει ξεκάθαρη η διαφορά ανάμεσα στην προσέγγιση της έξυπνης εξειδίκευσης και σε προσεγγίσεις παλαιότερων στρατηγικών που προϋποθέτουν ότι συγκεντρωτικές διαδικασίες σχεδιασμού είναι το μοναδικό μέσο για να αναγνωριστούν οι προτεραιότητες της ανάπτυξης.

Για πολλές περιφέρειες και χώρες ισχύει ότι οι πιο σημαντικές 'καινοτομίες' δεν είναι τεχνικές αλλά αντίθετα, συνίστανται στην αποκάλυψη ενός συγκεκριμένου επιχειρηματικού προσανατολισμού που θα έπρεπε τη δεδομένη στιγμή να επιδιωχθεί με κατευθυνόμενες εφευρετικές και καινοτομικές δραστηριότητες. Συνεπάγεται επομένως μια πρωτότυπη ένωση της υπάρχουσας επιστημονικής και τεχνικής γνώσης με τους βιομηχανικούς πόρους και τις δυνατότητες μιας συγκεκριμένης περιφέρειας.

Σήμερα η Αττική μέσα από τα αποτελέσματα της κρίσης παρουσιάζει ένα παράδοξο αλλά και ενθαρρυντικό προφίλ. Παράλληλα με τις επιτυχημένες πρακτικές ώριμων clusters, για τη λειτουργία των οποίων τέθηκαν οι βάσεις σχεδόν μία δεκαετία πριν (π.χ. mi-Cluster), σημαντικά και ενδιαφέροντα clusters άρχισαν να δημιουργούνται, τα οποία σύντομα σχετικά άρχισαν να βασίζονται στις δικές τους δυνάμεις και στα δικά τους εξωστρεφή χαρακτηριστικά. Νέες εταιρείες δημιουργούνται συνεχώς από νέους ανθρώπους ως αντίδοτο στην κρίση. Επιπλέον διαπιστώνεται η δυνατότητα διασύνδεσης της νεανικής επιχειρηματικότητας με εδραιωμένα clusters στον κλάδο των ΤΠΕ για την παραγωγή προϊόντων / υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας. Η τεχνολογία κατακτά όλο και περισσότερους νέους ανθρώπους όσον αφορά την συσχέτισή της με την επιχειρηματικότητα.

Ο τουρισμός διαφαίνεται να «τιμάει» περισσότερο τον πολιτισμό και να κατανοεί ότι βασίζει σε αυτόν και την ελληνική φύση την ύπαρξή του. Μέσα από αυτή την αλληλοεκτίμηση που αναπτύσσεται, δημιουργούνται ταυτόχρονα και κομμάτια της **δημιουργικής βιομηχανίας**, όπως το σχέδιο, το κόσμημα, οι τέχνες και μέσα από τις νέες τεχνολογίες αξιοποιούνται στις συνεργασίες που αρχίζουν να αναπτύσσονται με εξειδικευμένα clusters (π.χ. gi-Cluster) με την κατάλληλη υποστήριξη μέσω αντίστοιχων υποδομών, καθώς και στις πρώτες θερμοκοιτίδες να αναπτύσσονται στον χώρο (bios). Θερμοκοιτίδες που είναι αποτέλεσμα καθαρά ιδιωτικής πρωτοβουλίας.

Ο τουρισμός ταυτόχρονα αναζητά έντονα και άλλα κομμάτια της ταυτότητάς του, τα οποία δεν είχε εκμεταλλευτεί μέχρι σήμερα. Φαίνεται ότι παρατά τη στείρα και παθητική συμπεριφορά της πολιτικής των 3S (sun, sea, sand) των τελευταίων δεκαετιών διαβλέποντας πως μπορεί να αναπτύξει και άλλες μορφές πιο οργανωμένα. Να χρησιμοποιήσει για παράδειγμα, τον εναλλακτικό τουρισμό, να αναδιοργανώσει τις

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

εγκαταστάσεις του για τον συνεδριακό τουρισμό, να εστιάσει στον ιαματικό τουρισμό με ταυτόχρονη οργάνωση του ιατρικού τουρισμού, αξιοποιώντας την πληθώρα των νοσοκομείων και κλινικών στην Περιφέρεια. Επίσης, κατανοεί περισσότερο τον ρόλο της Ελλάδας στην ορθοδοξία και τον θαυμασμό για την ελληνική θρησκευτική παράδοση. Το Πάσχα στην Ελλάδα, για παράδειγμα, μπορεί να μην είναι μόνο «Πάσχα των Ελλήνων» αλλά Πάσχα των απανταχού ορθόδοξων. Δηλαδή μία νέα τουριστική θεματική αγορά.

Η Αττική αποτελεί, επίσης, την έδρα ενός από τα μεγαλύτερα λιμάνια παγκοσμίως, του Πειραιά. Μέσω του Πειραιά αλλά και των αντίστοιχων υπηρεσιών στη ναυτιλία, την ιστιοπλοΐα, την κρουαζιέρα, τη ναυπηγική, τη ναυπηγοεπισκευαστική και το σύνολο των υπηρεσιών που οδηγούν σε προϊόντα και υπηρεσίες διαφαίνεται μία ευκαιρία για στροφή προς τη **γαλάζια οικονομία** με έναν πιο οργανωμένο και κοινωνικά αποδεκτό τρόπο. Από τη μία πλευρά, η ανάπτυξη μπορεί να συνδέεται κυρίως με τον παράκτιο τουρισμό ενώ η αυξανόμενη ποιοτικά και ποσοτικά τουριστική κίνηση θα πρέπει να διασυνδέεται πιο αποτελεσματικά με το νησιωτικό τουρισμό τόσο της Αττικής (Αργοσαρωνικός) όσο και των Κυκλάδων και την αύξηση της αξίας του τουριστικού προϊόντος. Η άλλη πλευρά αφορά στη διακίνηση προϊόντων και αγαθών μέσω της αύξησης της κίνησης του λιμανιού του Πειραιά. Όλα τα παραπάνω υπονοούν καινοτομία στις μεταφορές. Επίσης, η ύπαρξη της εισαγωγικής πύλης του Πειραιά θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί και αμφίδρομα. Θα πρέπει να αποτελέσει και μία αυξανόμενη εξαγωγική πύλη για τα ελληνικά προϊόντα αλλά και για τα προϊόντα άλλων χωρών μέσα από φτηνότερα ναύλα λόγω της μεγάλης της δραστηριότητας. Αυτό σημαίνει πάλι έξυπνες μεταφορές (πλωτές π.χ. με Τουρκία-Ιταλία, τρένα), ανάπτυξη ομογενοποιημένων και οργανωμένων συστημάτων πιστοποίησης ποιότητας και διαθέσιμων χώρων αποθήκευσης.

A. Καινοτομία και επιχειρηματικότητα στη Γαλάζια Οικονομία

Στο σύνολο των δραστηριοτήτων της Γαλάζιας οικονομίας στην Αττική, είναι διαθέσιμο ένα σημαντικό παραγωγικό, ερευνητικό και επιχειρηματικό δυναμικό ικανό να συγκροτήσει μια κρίσιμη μάζα που θα ηγηθεί στη δρομολόγηση διαδικασιών που συμβάλουν στην έξυπνη εξειδίκευση της Αττικής. Είναι αξιοσημείωτο ότι στις σχετικές δραστηριότητες η Αττική διαθέτει ταυτόχρονα σημαντική εμπειρία, ιστορική παράδοση αλλά και σημαντικές διακλαδικές και επιχειρηματικές διασυνδέσεις που έχουν διαμορφωθεί στο μέσο και μακρύ ιστορικό χρόνο και συνεπώς έχουν συγκροτήσει ισχυρή παραγωγική δομή και ρίζες στο τοπικό παραγωγικό σύστημα παρά το γεγονός ότι η κρίση των τελευταίων ετών διάβρωσε σε κάποιο βαθμό τη σημασία τους. Ωστόσο αυτά τα στοιχεία διαμορφώνουν το χαρακτήρα και το προφίλ της οικονομικής δομής της Αττικής.

Οι δραστηριότητες της ναυπηγικής και ναυτιλιακής επιχειρηματικής και παραγωγικής λειτουργίας διαμορφώνουν τον χαρακτήρα της παραλιακής ζώνης της Αττικής με έμφαση στην περιοχή του Πειραιά και του Σκαρμαγκα-Ελευσίνας- Ασπροπύργου. Το σημαντικότερο κομμάτι του κλάδου μετάλλου και κατασκευών από μέταλλο σχετίζεται σε σημαντικό βαθμό με τη ναυπηγική και ναυτιλιακή δραστηριότητα σε συνδυασμό και με τη λειτουργία των πλωτών μεταφορών (ο κλάδος παρουσιάζει σημαντική εξειδίκευση- 5,67 για τις πλωτές μεταφορές και 0,68 για τις μεταλλικές κατασκευές και δείκτη εστίασης-απασχόληση 10000 ατόμων στις πλωτές μεταφορές 0,68% της συνολικής απασχόλησης και

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

20710 ατόμων στις μεταλλικές κατασκευές- 1,08% της συνολικής απασχόλησης σύμφωνα με τα στοιχεία του Παραρτήματος II. Στους σχετικούς αριθμούς θα πρέπει να προστεθεί και η απασχόληση των εμπλεκόμενων σε διασυνδεδεμένους κλάδους που απασχολούν πολλαπλάσιο ποσοστό σε σχέση με τους άμεσα εμπλεκόμενους). Στην περιοχή λειτουργούν τρία μεγάλα ναυπηγεία (Σκαραμαγκάς, Ελευσίνα, Επισκευαστική Ζώνη Περάματος), πολλά μικρότερα ναυπηγεία, ένα σημαντικό άτυπο γεωγραφικό cluster επιχειρήσεων που σχετίζονται με την ναυτιλιακή και τη ναυπηγοεπισκευαστική λειτουργία (επιχειρήσεις επισκευών, ναυτικών αυτοματισμών, τροφοδοσίας πλοίων, ναυπηγικών βελτιώσεων και τροποποιήσεων, ναυπηγικών μετρήσεων κ.λπ.). Στην Αττική λειτουργούν τέσσερα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα με εξειδίκευση σε τομείς που σχετίζονται με αυτές τις δραστηριότητες (ΕΜΠ, Σχολή Δοκίμων, ΤΕΙ Αθηνών, ΤΕΙ Πειραιά) με σημαντικούς δείκτες απήχησης όπως φαίνεται στο Παράρτημα III . Σημαντική επίσης είναι η δραστηριότητα ναυπήγησης και επισκευής πλαστικών σκαφών με εγκατεστημένο στην Αττική το μεγαλύτερο μέρος των σχετικών επιχειρήσεων (45 κατασκευαστικές επιχειρήσεις στις 60 συνολικά που λειτουργούν στη χώρα). Ο κλάδος έχει ισχυρή εγχώρια ζήτηση (η οποία υπέστη σημαντικό πλήγμα από την φορολογική πολιτική την πρόσφατη μνημονιακή περίοδο) με κρίσιμες διασυνδέσεις με τους τομείς των τουριστικών σκαφών και των σκαφών αναψυχής και σημαντικές δυνατότητες εξαγωγικής δραστηριότητας. Οι δυνατότητες καινοτομικής δραστηριότητας είναι σημαντικές στους τομείς των νέων υλικών, των ΤΠΕ και του σχεδιασμού σκαφών, ενώ η αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας μπορεί να πραγματοποιηθεί με ενίσχυση των κάθετων διασυνδέσεων με τη διαμόρφωση των αντίστοιχων συνεργατικών σχηματισμών (clusters).

Είναι δεδομένη η παράδοση της Ελλάδας στη ναυτιλία και το γεγονός ότι ήδη ο Πειραιάς αποτελεί το τρίτο λιμάνι της Ευρώπης σε μεταφορές εμπορευματοκιβωτίων με σημαντικές τάσεις επέκτασης κατά τα προεχρή χρόνια καθώς και σημαντικό λιμένα κρουαζιέρας στο Μεσογειακό χώρο. Επίσης, είναι γεγονός ότι, η ελληνική ναυτιλιακή δραστηριότητα είναι από τις ισχυρότερες σε παγκόσμιο επίπεδο. Στην Αττική είναι εγκατεστημένες πολλές ναυτιλιακές επιχειρήσεις που απασχολούν πάνω από 60000 άτομα και διαχειρίζονται πάνω από 2000 πλοία (το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής ναυτιλίας εκτός αυτών που είναι εγκατεστημένες στο εξωτερικό – Λονδίνο, Ν. Ασία, Λοιπή Ευρώπη). Για τον τομέα είναι απαραίτητη και εύκολα απορροφήσιμη η ανάπτυξη καινοτομιών που σχετίζονται με τεχνολογίες ΤΠΕ, ναυτιλιακές υπηρεσίες (με σημαντικό περιεχόμενο γεωπληροφορικής), δραστηριότητες ναυλώσεων κλπ. Στον τομέα σημαντικό ρόλο αναμένεται να επιτελέσουν οι ήδη εγκαθιδρυμένες ερευνητικές ομάδες (ΕΚΠΑ, ΟΠΑ, ΠΑΠΕΙ, κ.λπ.) ο κλάδος των συμβουλευτικών υπηρεσιών και των μελετητών (τεχνικών, νομικών, οικονομολόγων κ.λπ.). Για την συγκρότηση και τη λειτουργία του ναυτιλιακού συμπλέγματος του Πειραιά βλ. Παράρτημα IV.

Ο κλάδος των κατασκευών διαθέτει σημαντική εξειδίκευση στην Αττική – 1,14 συντελεστή εξειδίκευσης και 8,94 μερίδιο στη συνολική απασχόληση όπου σημαντική είναι η απασχόληση επιστημόνων. Διαθέτει σημαντική εμπειρία στα λιμενικά έργα και με δεδομένα τα υπό εξέλιξη έργα στον τομέα κρουαζιέρας καθώς και την ανάπτυξη του

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Θαλάσσιου Τουρισμού και της Βιώσιμης Οικονομίας αναμένεται να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην επιδιωκόμενη εξειδίκευση της Αττικής. Στο Παράρτημα III παρουσιάζονται αναλυτικά οι σχετικοί δείκτες επίδοσης για τα σχετικά ιδρύματα αναλυτικά ανά τομέα εξειδίκευσης. Σε σημαντικό βαθμό θα πρέπει να τονιστεί ότι οι κατασκευαστικές επιχειρήσεις με έδρα την Αττική διαδραματίζουν ρόλο τόσο σε Εθνικό Επίπεδο όσο και σε Διεθνές – οι μεγαλύτερες από αυτές με κατασκευαστικά έργα στα Βαλκάνια και τη Μέση Ανατολή κυρίως αλλά και διεθνείς συμμετοχές σε μεγάλα κατασκευαστικά consortium. Σημαντικό ερευνητικό ρόλο στα πλαίσια του τομέα διαδραματίζουν τα εγκατεστημένα ΑΕΙ και ερευνητικά κέντρα (ΕΜΠ, ΕΚΠΑ, ΤΕΙ Αθήνας, ΤΕΙ Πειραιά-βλ. σχετικά Παράρτημα III)

Ο τομέας των υλικών διασυνδέεται σε σημαντικό βαθμό με την αναβάθμιση των ναυπηγικών και ναυτιλιακών δραστηριοτήτων για την ανάπτυξη βιώσιμων θαλασσιών μεταφορών. Στον τομέα αυτό είναι σημαντική η παρουσία των ήδη εγκαθιδρυμένων clusters καθώς και οι έμπειρες ομάδες των Πανεπιστημίων και των ερευνητικών κέντρων (ΕΜΠ, ΕΚΠΑ, Δημόκριτος, Σχολή Δοκίμων, ΤΕΙ Αθήνας, ΤΕΙ Πειραιά – βλ. σχετικά Παράρτημα III).

Οι τομείς των ευφυϊών και βιώσιμων θαλάσσιων μεταφορών, της τεχνολογίας του διαστήματος καθώς και της μικρο / νάνο –ηλεκτρονικής διαθέτουν σημαντικές διασυνδέσεις με την υπόλοιπη θαλάσσια τεχνολογία όσο και με την ενίσχυση της αλυσίδας αξίας των θαλάσσιων μεταφορών. Στο βαθμό αυτό η ύπαρξη και η ανάπτυξη ήδη λειτουργούντων clusters (si-cluster, mi-cluster) καθώς και του άτυπου γεωγραφικού cluster των ναυτιλιακών και ναυπηγοεπισκευαστικών επιχειρήσεων (βλ. σχετικό παράρτημα III), αποτελεί κρίσιμο πυρήνα για την ανάπτυξη και την διάθεση καινοτομιών στους τομείς αναφοράς. Σε ενίσχυση των παραπάνω υπογραμμίζουμε την παρουσία ερευνητικών ομάδων από τα ΑΕΙ και τα Ερευνητικά κέντρα με σημαντικούς δείκτες απήχησης.

Τέλος στο πλαίσιο της ανάπτυξης της ήδη ισχυρής τουριστικής δραστηριότητας της Αττικής και ιδιαίτερα με την ενίσχυση του θαλάσσιου τουρισμού και του τουρισμού εμπειρίας καθώς και τις δραστηριότητες του κύκλου Βιώσιμης Οικονομίας σημειώνουμε τους τομείς διατροφής και υδατικής βιοτεχνολογίας που είναι δυνατό να συμβάλουν αποτελεσματικά στην ενίσχυση της αλυσίδας αξίας των τροφίμων και του τουρισμού. Την κρίσιμη μάζα αποτελούν από τη μια η θέση της βιομηχανίας τροφίμων που διαθέτει σημαντική εξειδίκευση, μέγεθος και σημαντικό μερίδιο αγοράς στην Αττική και από την άλλη η λειτουργία εξειδικευμένων ερευνητικών ιδρυμάτων (ΕΜΠ, ΕΚΘΕ, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο, ΕΚΠΑ κλπ). Στα πλαίσια αυτά σημαντική είναι η εξειδίκευση της περιοχής στον Τουρισμό με συντελεστή εξειδίκευσης 1,03 και 4,79 % μερίδιο στην απασχόληση καθώς και της βιομηχανίας τροφίμων με συντελεστή εξειδίκευσης 0,81 και 1,52% μερίδιο στην απασχόληση. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να συνεκτιμηθεί το γεγονός ότι από την άποψη του Τουρισμού η Αττική αποτελεί την κύρια πύλη εισόδου για τη χώρα καθώς και το σημαντικότερο λιμάνι κρουαζιέρας στην Ανατολική Μεσόγειο. Επίσης θα σημειώσουμε ότι η βιομηχανία τροφίμων της Αττικής αποτελεί τον κυριότερο αποδέκτη των προϊόντων του πρωτογενή τομέα των γειτονικών περιφερειών αλλά και ευρύτερα της χώρας που

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

κατευθύνονται προς μεταποίηση. Επίσης η αλιεία της Αττικής έχει σημαντικό βάρος με συντελεστή εξειδίκευσης 0,98 και λαμβάνοντας υπόψη και το γεγονός ότι μεγάλο μέρος της εθνικής αλιευτικής παραγωγής κατευθύνεται στην ιχθυόσκαλα του Πειραιά. Η ανάπτυξη καινοτομικών προϊόντων μεταποίησης αλιευμάτων καθώς και η εν γένει επεξεργασία τους για μεταποιητική χρήση θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της ζήτησης, τη μείωση των εποχικών πιέσεων στις τιμές και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου γενικότερα. Στα πλαίσια αυτά υπογραμμίζουμε επίσης τα αποτελέσματα από την λειτουργία των σχετικών ερευνητικών ομάδων που παρατίθενται στο Παράρτημα ΙΙΙ.

Β. Νέα τεχνολογία και επιχειρηματικότητα στη Δημιουργική Οικονομία²⁵

Στην **Αττική** σύμφωνα και με τον Πίνακα 11, καταγραφής δραστηριοτήτων στον τριτογενή τομέα, και τον Πίνακα 19²⁶, καταγραφής των ώριμων και αναδυόμενων clusters, υπάρχουν οι εξής από τους προαναφερόμενους κλάδους: τέχνες του θεάματος, εικαστικές τέχνες, χειροτεχνία, πολιτιστική κληρονομιά, κινηματογραφικές ταινίες και βίντεο, η τηλεόραση και το ραδιόφωνο, software (προγραμματισμός, βιντεοπαιχνίδια κλπ.), νέα μέσα επικοινωνίας, μουσική, ένδυση- μόδα, εκδόσεις (τα βιβλία και ο Τύπος), αρχιτεκτονική, διαφήμιση.

---

²⁵ Η **Δημιουργική Οικονομία** απαρτίζεται από κλάδους πολιτισμού και δημιουργικότητας. Σύμφωνα με την *Πράσινη Βίβλο* της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «κλάδοι πολιτισμού» είναι εκείνοι που παράγουν και διανέμουν αγαθά ή υπηρεσίες που κατά τη στιγμή της παραγωγής τους θεωρείται ότι έχουν ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό, χρήση ή σκοπό που εμπεριέχει ή μεταφέρει τρόπους πολιτιστικής έκφρασης, ανεξάρτητα από την εμπορική αξία τους. Εκτός από τους παραδοσιακούς τομείς των τεχνών (τέχνες του θεάματος, εικαστικές τέχνες, πολιτιστική κληρονομιά– συμπεριλαμβανομένου του δημόσιου τομέα) περιλαμβάνονται και οι κινηματογραφικές ταινίες, οι ταινίες DVD και βίντεο, η τηλεόραση και το ραδιόφωνο, τα βιντεοπαιχνίδια, τα νέα μέσα επικοινωνίας, η μουσική, τα βιβλία και ο Τύπος. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010), *Πράσινη Βίβλος «Απελευθέρωση του δυναμικού των κλάδων του πολιτισμού και της δημιουργικότητας»*, Βρυξέλλες, σ.6)

«Δημιουργικοί κλάδοι» είναι εκείνοι που χρησιμοποιούν τον πολιτισμό ως συστατικό τους στοιχείο και έχουν πολιτιστική διάσταση, παρά το γεγονός ότι τα προϊόντα τους έχουν κατά κύριο λόγο λειτουργική χρησιμότητα. Περιλαμβάνουν την αρχιτεκτονική και το σχέδιο, που ενσωματώνουν δημιουργικά στοιχεία σε ευρύτερες διαδικασίες καθώς και υποτομείς όπως το σχέδιο μόδας ή η διαφήμιση. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010, σ.7)

Σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση που έγινε από το *Τμήμα Πολιτισμού, Μέσων και Αθλητισμού (Department for Culture, Media & Sport)* του Ηνωμένου Βασιλείου το 2001, και θεωρείται η επικρατέστερη σε χρήση από διαμορφωτές πολιτικής, οι δημιουργικοί κλάδοι είναι οι εξής: διαφήμιση, αρχιτεκτονική, εικαστικές τέχνες και αντίκες, χειροτεχνία, σχέδιο, μόδα, κινηματογράφος και βίντεο, μουσική, τέχνες θεάματος, εκδόσεις (publishing), προγραμματισμός (software), τηλεόραση και ράδιο, βίντεο και βιντεοπαιχνίδια. (Department for Culture, Media & Sport (DCMS) (2001), Διαθέσιμο: <https://www.gov.uk/government/publications/creative-industries-mapping-documents-2001>)

²⁶ Σύμφωνα με τον Πίνακα 19, καταγραφής των ώριμων και αναδυόμενων clusters, παρατηρούμε την ύπαρξη ώριμων cluster που σχετίζονται με λογισμικό (mi-cluster, gi-cluster κλπ) αλλά και αναδυόμενων που σχετίζονται με Ψυχαγωγικές, Πολιτιστικές και Αθλητικές Δραστηριότητες (κινηματογραφικές δραστηριότητες βίντεο, πολυμεσικό ψηφιακό περιεχόμενο, gamification πολιτιστικών και τουριστικών εφαρμογών), Ένδυση, Κοσμήματα και πολύτιμα μέταλλα (κατασκευή κοσμημάτων και σχετικών κομματιών), Τηλεπικοινωνίες και Media & Publishing.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Η ανάπτυξη ενός καταναλωτικού προτύπου με έμφαση στα πολιτιστικά αγαθά, η διάθεση επαρκών χρηματικών κεφαλαίων είτε με τη μορφή επιχορηγήσεων είτε με τη μορφή επενδύσεων - δανείων, το διαθέσιμο ανθρώπινο κεφάλαιο και η προσφορά δημιουργών συνετέλεσαν στη «συνάντηση» της παραδοσιακής βιομηχανίας και εν γένει της οικονομίας με τον πολιτισμό και τη δημιουργία. Με την αξιοποίηση της νέας τεχνολογίας και των εφαρμογών της, η επένδυση στο χώρο του πολιτισμού και της δημιουργίας δεν απαιτεί μεγάλα χρηματικά κεφάλαια. Απαιτεί, όμως, ευστροφία, φαντασία, δημιουργική αντίληψη, ποιότητα έκφρασης, εξωστρέφεια, δεξιοτεχνία και ικανοποιητικό βαθμό προσαρμοστικότητας στις μεταβαλλόμενες συνθήκες. Η μοναδικότητα και η επωνυμία, καθώς και η δυνατότητα αποκόμισης προσωπικών εμπειριών και συγκινήσεων είναι σημαντικοί προσδιοριστικοί παράγοντες της παραγωγικότητας και του συγκριτικού πλεονεκτήματος²⁷.

Καθώς ο τομέας αποτελείται από πληθώρα κλάδων και περιλαμβάνει μια μεγάλη ποικιλία δραστηριοτήτων, οι περιοχές εστίασης διαφοροποιούνται. Ειδικότερα για την περιφέρεια της Αττικής, σημαντικοί είναι οι κλάδοι των εφαρμογών και των τεχνολογιών πολυμέσων και παιγνίων (με εφαρμογές και στο χώρο της εκπαίδευσης και του τουρισμού και του πολιτισμού), της μικρο / νανοηλεκτρονικής, των τεχνολογιών του διαστήματος, των media, οι κλάδοι έντασης σχεδίου όπως της χειροτεχνίας, του κοσμήματος, της ένδυσης και του επίπλου και βέβαια οι τομείς πολιτισμικής παραγωγής και δραστηριότητας και του τουρισμού.

Τεχνολογίες πληροφορικής, τηλεπικοινωνιών, πολυμέσων και παιγνίων

Στην Αττική στον τομέα ΤΠΕ απασχολούνται πάνω από 39.000 άτομα και το ποσοστό εξειδίκευσης βρίσκεται στο 0,7 το οποίο είναι ένα σημαντικό ποσοστό. Ενώ υπάρχουν πάνω από 10.000 επιχειρήσεις οι οποίες ανήκουν στον κλάδο των ΤΠΕ. Υπάρχει σημαντικός αριθμός πατεντών από επιχειρήσεις για “αντικείμενα” του κλάδου έως το 2013.

Συγκρίνοντας τις δαπάνες έρευνας με την παραγωγική δραστηριότητα αναδεικνύεται ότι στον τομέα της μικροηλεκτρονικής πραγματοποιήθηκε μια σημαντική μόχλευση ιδιωτικών επενδύσεων, δυσανάλογα μεγάλη με την παραγωγική δραστηριότητα αναδεικνύοντας το δυναμισμό του τομέα, ο οποίος δεν αποτυπώνεται ακόμα στα οικονομικά μεγέθη του κλάδου. Στον τομέα των δικτύων, επίσης, υπάρχει σημαντική ερευνητική δραστηριότητα, η οποία δεν αντιστοιχεί στην υφιστάμενη παραγωγή εξοπλισμού επικοινωνιών αλλά έλκεται σε μεγάλο βαθμό από τον συγκριτικά μεγάλο τομέα παροχής τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών αλλά και τις διεθνείς τάσεις.

Η ανάλυση της τομεακής και κλαδικής εξειδίκευσης έδειξε ότι ο κλάδος της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών παρουσιάζει αρκετά σημαντική εστίαση, καθώς συγκεντρώνει το 2,1% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της Περιφέρειας, (υψηλότερη αυτής του εθνικού αλλά και του ευρωπαϊκού μέσου όρου), ενώ ταυτόχρονα η εξειδίκευση του ανέρχεται σε 1,03.²⁸ Εάν συνυπολογίσουμε μάλιστα και το μερίδιο του κλάδου της κατασκευής

²⁷ Σοφία Λαζαρέτου, Τράπεζα της Ελλάδος, 2014

²⁸ Σύμφωνα με την στατιστική τυπολογία ο κλάδος των ΤΠΕ συγκροτείται από τους παρακάτω υποκλάδους σε τριψήφιο επίπεδο ΣΤΑΚΟΔ (2003): Γ261 - Κατασκευή ηλεκτρονικών εξαρτημάτων, Γ262 - Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών και περιφερειακού εξοπλισμού, Γ263 - Κατασκευή εξοπλισμού επικοινωνίας, Γ265 - Κατασκευή οργάνων και συσκευών μέτρησης, δοκιμών και πλοήγησης, Γ268 - Κατασκευή μαγνητικών και οπτικών μέσων, I611 - Ενσύρματες τηλεπικοινωνιακές

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων, η συνολική απασχόληση ανέρχεται 2,2%. Η Περιφέρεια της Αττικής συγκεντρώνει περίπου το 71,0% της απασχόλησης του κλάδου.

Ένας ανερχόμενος κλάδος υποστήριξης των πολιτιστικών και τουριστικών βιομηχανιών διεθνώς είναι αυτός της ανάπτυξης και προώθησης ψυχαγωγικών παιχνιδιών και δημιουργικού περιεχομένου σε κάθε είδους συσκευές / μέσα και διαδραστικά περιβάλλοντα. Οι τεχνολογίες που αναπτύσσει το cluster ψυχαγωγικών και δημιουργικών τεχνολογιών & περιεχομένου (gi-Cluster) μπορούν να συνδυαστούν και να αναδείξουν πολυμεσικό ψηφιακό περιεχόμενο (π.χ. πολιτιστικό περιεχόμενο), σε περιβάλλοντα από κινητές συσκευές μέχρι πλανητάρια και εικονικούς κόσμους, με πληθώρα νέων εφαρμογών και πεδίων έρευνας, όπως είναι η σύνθεση / αναπαραγωγή του τρόπου με τον οποίο ο χρήστης επηρεάζει ένα εικονικό περιβάλλον, η προσαρμογή δυναμικά παραγόμενου τουριστικού περιεχομένου ανάλογα με την εμπειρία / ικανοποίηση του χρήστη κ.ά. Η ανάπτυξη εφαρμογών παιγνίων αποτελεί έναν ραγδαία αναπτυσσόμενο τομέα του οποίου οι τεχνολογίες και τα προϊόντα βρίσκουν τελικά εφαρμογές σε αρκετούς τομείς εκτός των παιγνίων, όπως για παράδειγμα στην αξιοποίηση ψηφιακού περιεχομένου για την προώθηση του πολιτισμού και του τουρισμού, στην εκπαίδευση, στη διαφήμιση. Ήδη στον τομέα αυτό ανταγωνίζονται σε τοπικό αλλά και διεθνές επίπεδο αρκετές ελληνικές επιχειρήσεις.²⁹

Σημαντικός παράγοντας είναι η ύπαρξη ισχυρού ανθρώπινου δυναμικού, το οποίο θα πρέπει να διακατέχεται όχι μόνο από ταλέντο, αλλά θα πρέπει διαρκώς να εκπαιδευτεί, ακολουθώντας τις τεχνολογικές εξελίξεις, ώστε να διευρύνει τις δεξιότητές του, διατηρώντας παράλληλα την παραδοσιακή τεχνοτροπία. Στο σημείο αυτό, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να γίνει αντιληπτό ότι η αλυσίδα αξίας του τομέα είναι ιδιαίτερα ευρεία και περιλαμβάνει πληθώρα εμπλεκόμενων φορέων ευρέως φάσματος ειδικοτήτων (καλλιτέχνες, δημιουργούς εικόνας και ήχου, εταιρίες παραγωγής και βιομηχανικής επεξεργασίας, παραγωγούς ανάπτυξης λογισμικού πωλητές κ.λπ.), ικανών να συνεργαστούν στο πλαίσιο επιχειρηματικών οικοσυστημάτων ανάπτυξης, όπως είναι τα clusters, συμβάλλοντας έτσι αποφασιστικά στη δημιουργία κατάλληλου περιβάλλοντος για την άνθιση παραγωγικών δραστηριοτήτων. Άλλωστε, ο τομέας αυτός συμβάλλει και ευνοεί την ανάπτυξη της περιφερειακής απασχόλησης, καθώς ορισμένα μέρη της αλυσίδας αξίας δύνανται να είναι «αποκεντρωμένα». Η «κουλτούρα» του τομέα ευνοεί την μετακίνηση του

δραστηριότητες, I612 - Ασύρματες τηλεπικοινωνιακές δραστηριότητες, I613 - Δορυφορικές τηλεπικοινωνιακές δραστηριότητες, I619 - Άλλες τηλεπικοινωνιακές δραστηριότητες, I6201 - Δραστηριότητες προγραμματισμού ηλεκτρονικών συστημάτων, I6202 - Δραστηριότητες παροχής συμβουλών σχετικά με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, I6203 - Υπηρεσίες διαχείρισης ηλεκτρονικών συστημάτων, I6209 - Άλλες δραστηριότητες της τεχνολογίας της πληροφορίας και δραστηριότητες υπηρεσιών ηλεκτρονικών υπολογιστών, I6311 - Επεξεργασία δεδομένων, καταχώρηση και συναφείς δραστηριότητες, I6312 - Δικτυακές πύλες, Σ9511 - Επισκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών και περιφερειακού εξοπλισμού, και Σ9512 - Επισκευή εξοπλισμού επικοινωνίας.

²⁹ Ήδη στον τομέα αυτό ανταγωνίζονται σε τοπικό αλλά και διεθνές επίπεδο αρκετές ελληνικές επιχειρήσεις, όπως για παράδειγμα η Aventurine SA με έμφαση στο 3D gaming, η Codefactory με ανάπτυξη προϊόντων βασισμένα σε τεχνολογίες web 2.0, η Flipped Horizons με εφαρμογές για το διαδίκτυο και όλα τα λειτουργικά κινητών συσκευών (iOS, Android, Windows Phone) ή η Frogs & flies και η Inte*Learn με έμφαση στο εκπαιδευτικό παιχνίδι ή η Games2Gaze, η οποία παρέχει ολοκληρωμένες υπηρεσίες για την ανάπτυξη παιγνίων.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

ανθρώπινου δυναμικού στον πλαίσιο τόσο της σύλληψης νέων ιδεών όσο και της διάδοσης αυτών.

Τέλος, κρίσιμο ρόλο στην επίτευξη των παραπάνω παίζει η ραγδαία ανάπτυξη υποδομών και δικτύων που υποστηρίζουν και θα υποστηρίζουν στο μέλλον ακόμα πιο ισχυρά τη διανομή του περιεχομένου. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι από πρόσφατη μελέτη³⁰ προβλέπεται ότι τα δίκτυα διανομής περιεχομένου θα αποτελούν περισσότερο από το μισό της συνολικής κίνησης στο διαδίκτυο ενώ το βίντεο, μόνο, θα αποτελεί το 79,0% του συνόλου της διαδικτυακής κίνησης διεθνώς έως το 2018. Συνεπώς, η σημαντική πρόκληση για τις επιχειρήσεις ψυχαγωγικών και δημιουργικών τεχνολογιών & περιεχομένου της Περιφέρειας είναι αφενός η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τους στον βασικό τους τομέα δραστηριοποίησης παρακολουθώντας και ενσωματώνοντας στα προϊόντα τους τις τελευταίες τεχνολογικές εξελίξεις και αφετέρου η διαφοροποίηση των προϊόντων τους με την αξιοποίηση των βασικών τεχνολογικών τους ικανοτήτων στην ανάπτυξη εφαρμογών για άλλες αγορές.

Αυτή τη στιγμή στην Αττική δραστηριοποιούνται 3 ευμεγέθη clusters τα οποία έχουν ως αντικείμενο τα πεδία πληροφορικής και λογισμικού. Τα clusters αυτά είναι το gi-cluster, το mi-cluster και το si-cluster. Το gi-cluster αποτελεί το cluster καινοτομίας με εστίαση στον κλάδο της ψηφιακής ψυχαγωγίας και των δημιουργικών τεχνολογιών και εφαρμογών, το mi-cluster αφορά τον κλάδο της μικροηλεκτρονικής και το si-cluster ειδικεύεται σε διαστημικές τεχνολογίες, κυρίως γεωπληροφορική και νέα υλικά (τα οποία μπορεί να αποτελέσουν πεδία αξιοποίησης στα άλλα δύο πεδία εξειδίκευσης).

Ο Σύνδεσμος Εταιρειών Κινητών Εφαρμογών Ελλάδας (ΣΕΚΕΕ) εκπροσωπεί 73 επιχειρήσεις που αντιπροσωπεύουν περίπου το 90% του συνολικού κύκλου εργασιών της εγχώριας αγοράς του κλάδου, παρέχουν εργασία σε περισσότερους από 4.000 εργαζομένους, μεταξύ των οποίων 1.000 επιστήμονες υψηλής ακαδημαϊκής εκπαίδευσης, έχουν συνολικό κύκλο εργασιών 400 εκ. € και έχουν παρουσία σε 40 χώρες. Παράλληλα με το ΣΕΚΕΕ λειτουργεί και το Hellenic Mobile Cluster (HMC)..

Όσον αφορά τη συγκέντρωση σχετικών εκπαιδευτικών και ερευνητικών υποδομών, η Περιφέρεια της Αττικής συγκεντρώνει σημαντικά ΑΕΙ και ΕΚ που ειδικεύονται στις ΤΠΕ και στη μικροηλεκτρονική:

- ΑΕΙ: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Πανεπιστήμιο Πειραιά, Οικονομικό Πανεπιστήμιο, και Τ.Ε.Ι. Αθήνας, ΤΕΙ Πειραιά.³¹
- Ερευνητικά Κέντρα: Ινστιτούτο Νανοεπιστήμης και Νανοτεχνολογίας του Εθνικού σχυ Έρευνας Φυσικών Επιστημών (Ε.Κ.Ε.Φ.Ε.) Δημόκριτος. Το Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών έχει λάβει διακρίσεις στην έρευνα σε θέματα

³⁰ * Cisco Visual Networking Index: Forecast and Methodology, 2013–2018

³¹ ΕΚΠΑ: Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών
ΟΠΑ: Σχολή επιστημών τεχνολογίας και πληροφορίας, 2 τμήματα
ΠΑ.ΠΕΙ.: Σχολή τεχνολογιών Πληροφορικής και τεχνολογίας, 2 τμήματα
Χαροκόπειο: Σχολή Πληροφορικής και Τηλεματικής, 1 Τμήμα
ΤΕΙ Αθήνας: Σχολή Τεχνολογικών Εφαρμογών, 6 Τμήματα
ΕΜΠ: Σχολή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Η/Υ, 1 τμήμα, κ.α

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

ΤΠΕ, Ερευνητικό Κέντρο Καινοτομίας στις Τεχνολογίες της Πληροφορίας, των Επικοινωνιών και της Γνώσης -"Αθηνά"

Η ερευνητική εξειδίκευση των παραπάνω ιδρυμάτων αποτυπώνεται στον Σχετικό Δείκτη Απήχησης των ερευνητικών τους δημοσιεύσεων στο Παράρτημα ΙΙΙ.

Κλάδοι Έντασης Σχεδίου (Ένδυση – Επίπλο-Χειροτεχνία-Κόσμημα)

Στην Αττική ο κλάδος της ένδυσης βρίσκεται ανάμεσα στους 27 κλάδους με μεγαλύτερο αριθμό επιχειρήσεων και κύκλο εργασιών. Συγκεκριμένα ο κλάδος κατασκευής ειδών ένδυσης-γούνας³² αποτελείται από 4.252 επιχειρήσεις συνολικά στην Ελλάδα, όπου το 37,3% ανήκει στην Αττική, ο κλάδος της κλωστοϋφαντουργίας³³ από 1.509 επιχειρήσεις, το 46,5% των οποίων στην Αττική και ο κλάδος κατασκευής δερμάτινων ειδών και υποδημάτων³⁴ από 893 επιχειρήσεις, 59,5% εκ των οποίων βρίσκονται στην Αττική.³⁵ Ο κύκλος εργασιών τους είναι αντίστοιχα σε ποσοστά της τάξης 45,1%, 42,4% και 71,4% του συνολικού κύκλου εργασιών που σημειώνονται στην Ελλάδα. Οι απασχολούμενοι των κλάδων στην Αττική αποτελούν αντίστοιχα ποσοστά της τάξης 37,8%, 32,3% και 71,8% σε σχέση με το συνολικό αριθμό απασχολούμενων των συγκεκριμένων κλάδων στην Ελλάδα³⁶. Όλα τα παραπάνω στοιχεία δικαιολογούν και την ανάδειξη των κλάδων της κατασκευής δερμάτινων ειδών και υποδημάτων και ειδών ένδυσης-γούνας ανάμεσα στους πιο κερδοφόρους το 2009 στην Αττική³⁷.

Η Αττική αποτελεί και κέντρο συγκέντρωσης των περισσότερων σχεδιαστών μόδας και υψηλής ραπτικής στην Ελλάδα ενώ παράλληλα είναι έδρα της πλειοψηφίας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων που ασχολούνται με σχέδιο και μόδα³⁸. Επίσης, όπως κάθε πόλη που θέλει να αναδειχθεί σε Fashion Capital, τα τελευταία χρόνια διοργανώνει τη δική της εβδομάδα μόδας³⁹, και τα δικά της βραβεία⁴⁰, ως μέσο επιβράβευσης ταλαντούχων προσώπων στον χώρο της μόδας.

Στην Αττική έχει την έδρα της και η Εταιρία Τεχνολογικής Ανάπτυξης Κλωστοϋφαντουργίας Ένδυσης και Ινών (ΕΤΑΚΕΙ). Οι δραστηριότητες της ΕΤΑΚΕΙ καλύπτουν τους τομείς της εφαρμοσμένης έρευνας, του ελέγχου και πιστοποίησης προϊόντων, της ανάπτυξης προδιαγραφών, της παροχής εξειδικευμένων υπηρεσιών, συμβουλευτικής και τεχνικής υποστήριξης των επιχειρήσεων κλωστοϋφαντουργίας και ένδυσης.

Στον κλάδο του επίπλου⁴¹ από τις 2574 επιχειρήσεις συνολικά στην Ελλάδα, η Αττική το 2006⁴², κατείχε ποσοστό 51.9% των επιχειρήσεων αυτών, στοιχείο που μας δείχνει πως

³² ΣΤΑΚΟΔ (2003) 18 Κατασκευή ειδών ένδυσης-γούνας

³³ ΣΤΑΚΟΔ (2003) 17 Κλωστοϋφαντουργία

³⁴ ΣΤΑΚΟΔ (2003) 19 Κατασκευής δερμάτινων ειδών και υποδημάτων

³⁵ ΕΛΣΤΑΤ (2006)

³⁶ Eurostat (Regional SBS)(2007)

³⁷ Hellastat (2009)

³⁸ Vellios School of Art (VSA), Fashion Workshop by Vicky Kaya, Athens Fashion Club, PANSiK, Veloudakis Fashion School, IEK AKMH, IEK ΔΕΛΤΑ κ.α.

³⁹ Athens Xclusive Designers Week

⁴⁰ "Athens Fashion Awards" (AFA)

⁴¹ ΣΤΑΚΟΔ (2003) 361 Κατασκευή Επίπλων

⁴² ΕΛΣΤΑΤ (2006)

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση στην περιφέρεια σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα. Όσον αφορά τις πατέντες που έχουν καταγραφεί, από τις 263 σε σύνολο οι 53 ανήκουν στην Αττική, στο διάστημα ετών 1989-2013. Στην Αττική έχουν, επίσης, την έδρα τους και δυο cluster επίπλου, 120 Έλληνες Κατασκευαστές Επίπλου (www.120.gr), σύμφωνα με το clusterobservatory.eu. και Ένωση 45 Κατασκευαστών Επίπλου (www.enosi45.gr), που αποτελούν τους μεγαλύτερους συνεργατικούς σχηματισμούς του κλάδου.

Παρόλο που υπάρχουν εκπαιδευτικές υποδομές που σχετίζονται με τον κλάδο⁴³, υπάρχει μεγάλο κενό σε σχέση με τις απαιτήσεις του βιομηχανικού κλάδου και στην προσφορά του τομέα του βιομηχανικού σχεδιασμού (industrial design), γεγονός που καθιστά αναγκαία την δημιουργία ενός εξειδικευμένου κέντρου εκπαίδευσης στο industrial design στην Περιφέρεια.

Ο κλάδος της χειροτεχνίας αποτελείται από παραδοσιακές τέχνες όπως την κατασκευή κεραμικών προϊόντων, είδη χειροτεχνίας (λαϊκής τέχνης, αντικές, κειμήλια, αναμνηστικά κ.λπ.) και την κατασκευή κοσμημάτων από πολύτιμα μέταλλα και λίθους κλπ.

Το 2006 από τις 1.333 επιχειρήσεις κατασκευής κοσμημάτων και συναφών ειδών συνολικά το 26,9% αυτών ανήκε στην Αττική και από τις 389 επιχειρήσεις που ασχολούνταν με την κατασκευή κεραμικών προϊόντων (μη δομικών) ανήκε το 23,5%.⁴⁴

Θετικά συνέβαλε το 2009 στον κλάδο των λοιπών βιομηχανιών, ο υποκλάδος κατασκευής κοσμημάτων⁴⁵ στην τελική διαμόρφωση του μικτού περιθωρίου κέρδους του κλάδου, σημειώνοντας ποσοστό μικρού περιθωρίου κέρδους 50,2%, όπως και στο καθαρό περιθώριο κέρδους που σημείωσε ποσοστό καθαρού κέρδους 19,2%. Η ικανοποιητική εικόνα της ρευστότητας σε συνδυασμό με τον αριθμό των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτόν ευνόησαν τη συνολική ρευστότητα του κλάδου των βιομηχανιών⁴⁶. Ο κλάδος των κοσμημάτων και των πολύτιμων μετάλλων ανήκει στους τομείς στην Αττική με το υψηλότερο σκορ σε μέγεθος, εξειδίκευση και εστίαση⁴⁷. Το cluster τους αποτελεί μάλιστα ένα από τα αναδυόμενα clusters στην Περιφέρεια Αττικής.

Μέσα σε 5 χρόνια, οι εξαγωγές κοσμημάτων από την Ελλάδα έχουν αυξηθεί κατά 24,3%, φτάνοντας το 2013 στα €44,4 εκ. και την 75η θέση μεταξύ των 100 πιο εξαγωγίμων προϊόντων της χώρας με καλύτερες αγορές για το 2013 τις χώρες :

Χώρα	Εξαγωγές (σε € εκ.)
1. ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	8,7
2. ΧΟΝΓΚ ΚΟΝΓΚ	8,5
3. ΗΠΑ	4,9
4. ΙΤΑΛΙΑ	4,8
5. ΚΥΠΡΟΣ	3,6

⁴³ Τμήμα Εσωτερικής Αρχιτεκτονικής, Διακόσμησης και Σχεδιασμού Αντικειμένων της Σχολής Γραφικών Τεχνών και Καλλιτεχνικών Σπουδών του Τ.Ε.Ι. Αθήνας, στο Δημόσιο ΙΕΚ Αιγαίου, καθώς και ιδιωτικά κέντρα εκπαίδευσης όπως το ΙΕΚ ΔΕΛΤΑ

⁴⁴ ΕΛΣΤΑΤ (2006)

⁴⁵ ΣΤΑΚΟΔ (2003) 362 Κατασκευή κοσμημάτων και συναφών ειδών

⁴⁶ Hellastat (2009)

⁴⁷ Βάσει του συστήματος αξιολόγησης του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Cluster (European Cluster Observatory)

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Κοσμήματα, αυθεντικά και faux, εξαγουν από την Ελλάδα και κυρίως από την Αττική συνολικά 155 επιχειρήσεις.

Μιλώντας για τις τέχνες και τα τεχνουργήματα, ειδικά σε επίπεδο σύνδεσης επιχειρηματικότητας – εξαγωγών - τουρισμού, αξίζει να επικεντρώσουμε σε συγκεκριμένα είδη χειροτεχνίας (λαϊκής τέχνης, αντίκες, κειμήλια, αναμνηστικά κ.λπ.). Την τελευταία 5ετία, οι εξαγωγές τέτοιων ειδών τέχνης έχουν αυξηθεί κατά 94,7%, και μάλιστα στα €8,9 εκ. το 2013 με καλύτερες αγορές τις:

Χώρα	Εξαγωγές (σε € εκ.)
1. ΗΠΑ	4,6 εκατ. ευρώ
2. ΡΩΣΙΑ	1,0 εκατ. ευρώ
3. ΓΑΛΛΙΑ	0,4 εκατ. ευρώ
4. ΕΛΒΕΤΙΑ	0,3 εκατ. ευρώ
5. ΚΑΤΑΡ	0,3 εκατ. ευρώ

Τέλος, στην Αττική εδρεύει και το Ελληνικό Κέντρο Αργυροχρυσοχοΐας ΑΕ που αποτελεί τον φορέα της έμπρακτης συνεργασίας του κράτους και του κλάδου των αργυροχρυσόχων και κύριος σκοπός του είναι η στήριξη και η προαγωγή της ελληνικής αργυροχρυσοχοΐας.

Πολιτισμός- Media

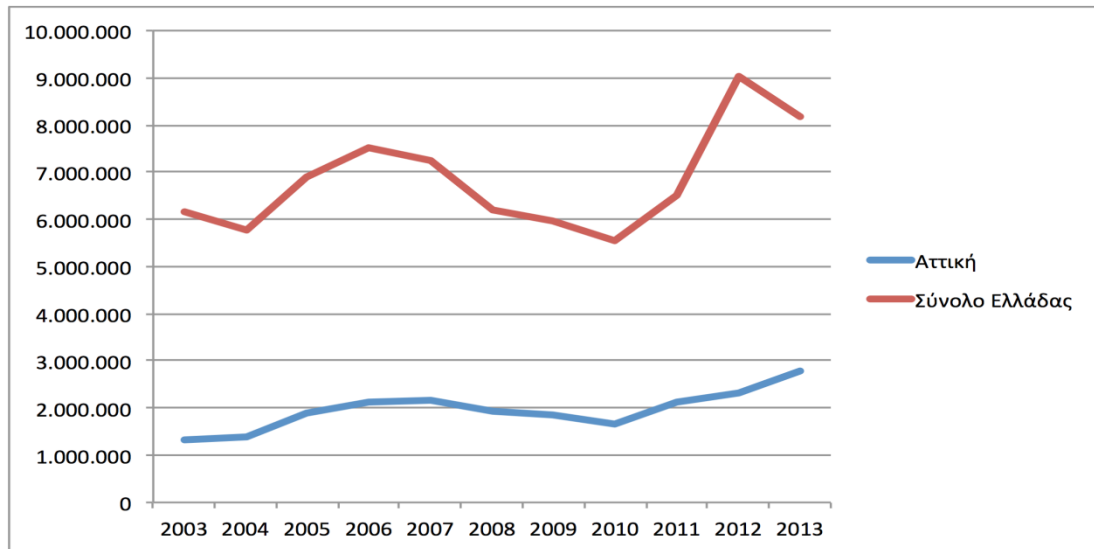
Ο πολιτισμός είναι το μεγάλο πλεονέκτημα της Αττικής, καθώς συγκεντρώνει τα μεγαλύτερα πολιτιστικά και αρχαιολογικά μνημεία⁴⁸ και μουσεία της χώρας⁴⁹ και τον μεγαλύτερο αριθμό επισκεπτών πολιτισμικού και αρχαιολογικού τουρισμού. Οι επισκέπτες στα μουσεία της Αττικής μέχρι το 2009 άγγιζαν το 1 εκ. αντιστοιχώντας στο 30,0%-35,0% του συνόλου των επισκεπτών. Οι επισκέπτες σε αρχαιολογικούς χώρους της Αττικής αυξομειώνονται γύρω από τα 2 εκ. με τάσεις αύξησης μετά το 2008, αντιστοιχώντας περίπου στο 30,0% του συνόλου των επισκεπτών αρχαιολογικών χώρων της χώρας με μεγαλύτερη τιμή το 2013 (33,9%).

⁴⁸ Ακρόπολη, Αρχαία Αγορά, Λύκειο του Αριστοτέλη κ.λπ.

⁴⁹ Μουσείο Ακρόπολης, Αρχαιολογικό Μουσείο, Μουσείο Μπενάκη κ.λπ.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Σχήμα 25 - Αριθμός επισκεπτών αρχαιολογικών χώρων

Η ανάδειξη του αρχαίου αλλά και σύγχρονου ελληνικού πολιτισμού ενισχύεται και από την ύπαρξη σημαντικών ερευνητικών ιδρυμάτων, όπως το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών με το σημαντικό Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών και το Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών με σημαντικές ερευνητικές επιδόσεις σε θέματα αρχαιολογίας (Σχετικός Δείκτης Απήχησης 1,16). Στον χώρο του πολιτισμικού και αρχαιολογικού τουρισμού, η Αττική συγκεντρώνει τα μεγαλύτερα μουσεία και τους σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους καθιστώντας την το μεγαλύτερο πόλο έλξης τουριστών της κατηγορίας αυτής. Η πρόσφατη ολοκλήρωση των εργασιών ανάδειξης του Λυκείου του Αριστοτέλη προσθέτει ένα ακόμα σημαντικό αρχαιολογικό και πολιτισμικό μνημείο στα όπλα της Αττικής. Παράλληλα, το Τεχνολογικό Πάρκο Λαυρίου (Τ.Π.Λ.) του ΕΜΠ αποτελεί μοναδικό μνημείο βιομηχανικής αρχαιολογίας και αρχιτεκτονικής και σε αυτόν διατίθενται μια σειρά εγκαταστάσεων για την στέγαση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων αιχμής.

Σε αρμονία με τις δημόσιες υποδομές αναπτύχθηκαν σταδιακά σημαντικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα στήριξης του πολιτισμού βασισμένα σε κληροδοτήματα ιδιωτών⁵⁰.

Τέλος, στον τομέα του πολιτισμού, ο οποίος πρέπει να συσχετιστεί με νέες τεχνολογικές εξελίξεις, κρίνεται αναγκαία η παραγωγή πολιτισμικού περιεχομένου και ο εμπλουτισμός του κλάδου της χειροτεχνίας και των σουβενίρ ως αγαθά έντασης πολιτιστικού περιεχομένου και ταυτόχρονα η ανάπτυξη και χρήση τεχνολογιών διαχείρισης και εμπλουτισμού της εμπειρίας των επισκεπτών.

Όσον αφορά τον τομέα των media, μετά από μια μακρά περίοδο στασιμότητας ο «ελληνικός κινηματογράφος» καθιερώνεται ως γνωστό εμπορικό σήμα όχι μόνο στην

⁵⁰ Μουσείο και το Πολιτισμικό Κέντρο Μπενάκη, το Ίδρυμα Λαμπράκη με το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, η στέγη Γραμμάτων και Τεχνών του Ιδρύματος Ωνάση και το Κέντρο Πολιτισμού Σταύρος Νιάρχος, το οποίο ανεγείρει το κτίριο της Εθνικής Βιβλιοθήκης και της Εθνικής Λυρικής Σκηνής στο Δέλτα Φαλήρου.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

εγχώρια αγορά, αλλά και στη διεθνή. Ο Πίνακας 21 παρέχει μια πρώτη εικόνα, αν και ατελή λόγω έλλειψης επαρκών στοιχείων, της πορείας ανάκαμψης. Μεταξύ 2008 και 2012, ο αριθμός ελληνικών ταινιών μεγάλου μήκους που προβλήθηκαν σε διεθνή φεστιβάλ του εξωτερικού αυξήθηκε κατά 2,5 φορές και πλέον. Ενώ το 2008 πραγματοποιήθηκαν 85 προβολές σε 52 διεθνή φεστιβάλ, το 2012 προβλήθηκαν 218 ταινίες σε 104 φεστιβάλ, αποσπώντας συνολικά 12 βραβεία. Τα έσοδα εξάλλου από πωλήσεις ταινιών ήταν 1,6 φορές υψηλότερα το 2012 σε σχέση με το 2008.

Πίνακας 21 – Ελληνικός κινηματογράφος, 2008-2012

	2012	2011	2010	2009	2008
Έσοδα από πωλήσεις ταινιών⁵¹	610,3	193,1	301,0	515,6	373,4
Κρατική επιχορήγηση και άλλες πηγές⁵²	4,3	3,5	5,2	7,6	10,6
Παραγωγή	10	26			
Προβολές	308	325	391	369	246
-σε διεθνή φεστιβάλ εξωτερικού	218	232	207	194	85
-σε διεθνείς κινηματογραφικές εκδηλώσεις εξωτερικού	90	93	184	175	179
Διεθνής παρουσία	165	190	183	172	113
Βραβεία	12	19	21	19	8

Προσδιοριστικοί παράγοντες της «άνοιξης» του κινηματογράφου στις μέρες μας είναι η ενασχόληση νέων σε ηλικία δημιουργών που χαρακτηρίζονται από δυναμισμό, εξωστρέφεια και μεγάλη κινητικότητα. Η Ελλάδα και ειδικά η Αττική που περιλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος αυτού του δυναμικού διαθέτει και τις τοποθεσίες αλλά και τον πολιτισμό, ώστε να δημιουργήσει διεθνείς συνεργασίες ξεκινώντας από την θεματολογία του πολιτισμού της. Η Ελλάδα μπορεί να ανταποκριθεί στις διεθνείς απαιτήσεις μέσα από την οργάνωση και την διεθνή δικτύωση.

Ήδη σχετικές θερμοκοιτίδες έχουν δημιουργηθεί στην Αθήνα. Βασικός παράγοντας της επιτυχίας τους είναι η διασύνδεση με τις νέες τεχνολογίες και η ανάπτυξη νέων καινοτόμων ιδεών.

Στον κλάδο των εκδόσεων, εκτυπώσεων και αναπαραγωγής προεγγεγραμμένων μέσων εγγραφής και πληροφορικής⁵³ το 2006 από τις 3.983 επιχειρήσεις συνολικά στην Ελλάδα

⁵¹ Σε χιλιάδες ευρώ. Περιλαμβάνει έσοδα από διανομή ταινιών σε εγχώριες αίθουσες, ανεξάρτητες πωλήσεις παραγωγών στο εξωτερικό και πωλήσεις ταινιών από το ΕΚΚ σε φεστιβάλ εξωτερικού και εσωτερικού

⁵² Σε εκατ. ευρώ.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

στην Αττική ανήκει το 60,9%⁵⁴, ποσοστό πάνω από το μισό που υποδεικνύει την υψηλή συγκέντρωση του κλάδου στην περιφέρεια. Σημειώνεται επίσης αριθμός απασχολούμενων στον κλάδο ίσος με 20.757, με ποσοστό 71,7% να ανήκει στην Αττική⁵⁵. Σύμφωνα με τις ακαθάριστες επενδύσεις σχηματισμού παγίου κεφαλαίου που πραγματοποιήθηκαν στους κλάδους της μεταποίησης το 2007 οι εκδόσεις, εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων εγγραφής και πληροφορικής αναδεικνύονται από τους πιο σημαντικούς κλάδους της μεταποίησης στην Αττική.

Επιπλέον, ο κλάδος των εκδόσεων, εκτυπώσεων και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων εγγραφής και πληροφορικής είναι 4ος σε κατάταξη σε αριθμό επιχειρήσεων και 5ος βάσει των υπόλοιπων κριτηρίων, όπως ο κύκλος εργασιών, ο αριθμός απασχολούμενων, οι επενδύσεις και η κερδοφορία, υποδεικνύοντας για ακόμη μια φορά την σημαντικότητά του.

Κλάδος Τουρισμού

Σε κλαδικό επίπεδο τόσο σε επίπεδο χώρας όσο και στην Περιφέρεια Αττικής καταγράφεται σημαντική συνεισφορά του εμπορίου/τουρισμού στη συνολική ΑΠΑ. Με βάση το κριτήριο της συμμετοχής των επιχειρήσεων ξεχωρίζει η επιχειρηματική δραστηριότητα στον κλάδο του τουρισμού, που στη συντριπτική πλειοψηφία αφορά δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης. Σωρευτικά την περίοδο 2009-2013, η απασχόληση στον τριτογενή τομέα της Περιφέρειας Αττικής μειώθηκε κατά 255,6 χιλ. άτομα ή κατά 18,8%, όπως συνέβη και σε επίπεδο χώρας. Μάλιστα, ο τριτογενής τομέας ή τομέας των υπηρεσιών ευθύνεται για το 57,9% της συνολικής μείωσης της απασχόλησης στην Περιφέρεια Αττικής για το διάστημα αυτό, με τους κλάδους του εμπορίου και του τουρισμού να υφίστανται τις μεγαλύτερες απώλειες.

Παρά τα παραπάνω, η Αττική αποτελεί ήδη διεθνές κέντρο στον τομέα της ναυτιλίας και στο θαλάσσιο τουρισμό. Αποτελεί την έδρα ενός από τα μεγαλύτερα λιμάνια παγκοσμίως, του Πειραιά. Η ανάπτυξη μπορεί να συνδέεται κυρίως με τον παράκτιο τουρισμό ενώ η αυξανόμενη ποιοτικά και ποσοτικά τουριστική κίνηση θα πρέπει να διασυνδέεται πιο αποτελεσματικά με το νησιωτικό τουρισμό τόσο της Αττικής (Αργοσαρωνικός) όσο και των Κυκλάδων και την αύξηση της αξίας του τουριστικού προϊόντος. Οι πλωτές μεταφορές υποβοηθούν σημαντικά την ανάπτυξη του τουρισμού εκτός του οικονομικού ρόλου που παίζουν και οι ίδιες. Έτσι, η διακίνηση επισκεπτών μέσα στον Αργοσαρωνικό και τις Κυκλάδες αποτελούν μία βάση εκκίνησης για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που μπορούν να αποδώσουν περισσότερη προστιθέμενη αξία στους προορισμούς, όπως καταδυτικά πάρκα, ψάρεμα, ναυάγια, υποθαλάσσιοι αρχαιολογικοί χώροι, θαλάσσια χλωρίδα και πανίδα, θεματικά πάρκα, ιστορικές αναβιώσεις κ.λπ. Σε κλαδικό επίπεδο, ενδεικτικό της σημασίας του κλάδου του εμπορίου/τουρισμού είναι η διαφορά του μεριδίου των απασχολούμενων που συγκεντρώνονται στον κλάδο αυτό συγκριτικά με την εικόνα που παρουσιάζει η χώρα αλλά και η ΕΕ27 συνολικά. Έτσι, ο κλάδος του Τουρισμού (1,04)- ο οποίος είναι ισχυρός τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο- εμφανίζει εξειδίκευση, προσφέροντας πληθώρα ευκαιριών περαιτέρω ανάπτυξης και αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας γενικότερα και της Περιφέρειας Αττικής ειδικότερα.

---

⁵³ ΣΤΑΚΟΔ (2003) 22 Εκδόσεις, εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων εγγραφής και πληροφορικής

⁵⁴ ΕΛΣΤΑΤ (2006)

⁵⁵ Eurostat (2009)

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Ο κλάδος του τουρισμού και της αναψυχής ανήκει στον ευρύτερο τομέα σχεδιασμού και παραγωγής-παροχής εμπειρίας (βιωμάτων) σε ποικίλες μορφές όπως τουρισμός αναψυχής, γαστρονομικός και οινικός, πολιτιστικός, θρησκευτικός, αθλητικός, περιβαλλοντικός τουρισμός, τουρισμός κρουαζιέρας, αγροτουρισμός κ.κ. Βασικό πλεονέκτημα της περιφέρειας αποτελεί η πολιτιστική της ταυτότητα (πληθώρα αρχαιολογικών χώρων και μουσείων), η οποία ενισχύει την τουριστική ανάπτυξη και ευνοεί τις δραστηριότητες που είναι σχετικές με τον πολιτισμό, τις τέχνες και τη δημιουργία. Με σημαντικές προσδοκίες για μεγάλη αύξηση των τουριστών την επόμενη δεκαετία, η μεγάλη πρόκληση για την Αττική είναι, η διεκδίκηση ενός σημαντικού μεριδίου του τουριστικού ρεύματος, η αύξηση της τουριστικής περιόδου πέραν του τριμήνου των καλοκαιρινών διακοπών και η αύξηση της αξίας του τουριστικού προϊόντος, αξιοποιώντας τις μεγάλες δυνατότητες που διαθέτει για ειδικές μορφές τουρισμού. Κατά την περίοδο της προετοιμασίας των Ολυμπιακών αγώνων, η Αττική αναβάθμισε και επέκτεινε τις τουριστικές τις υποδομές καθώς και άλλες (μεταφορές, αθλητικές εγκαταστάσεις κ.λπ.), οι οποίες θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν από τον τουρισμό και ιδιαίτερα από τις ειδικές μορφές του.

Ο τουρισμός διαφαίνεται να «τιμάει» περισσότερο τον πολιτισμό και να κατανοεί ότι βασίζει σε αυτόν και στην ελληνική φύση την ύπαρξή του. Ταυτόχρονα αναζητά και άλλα κομμάτια της ταυτότητάς του, τα οποία δεν είχε εκμεταλλευτεί μέχρι σήμερα. Ως μέρος του τομέα των υπηρεσιών, ο τουρισμός έχει αναπόφευκτα συσχετιστεί με τις εξελίξεις στις νέες τεχνολογίες και ανανεωθεί από οργανωτικές και διαρθρωτικές καινοτομίες, καθώς νέες μορφές τουρισμού κάνουν σταδιακά την εμφάνισή τους στην θέση του συμβατικού τουρισμού. Παρά το γεγονός ότι υπάρχει κρίσιμη μάζα στον τομέα του τουρισμού, οι προοπτικές ανάπτυξης προστιθέμενης αξίας βρίσκονται στην ανάπτυξη καινοτόμων δράσεων και υπηρεσιών, οι οποίες θα εμπλουτίζουν την εμπειρία του επισκέπτη-περιηγητή. Προς αυτή την κατεύθυνση, η περιφέρεια διαθέτει πλούσιο πολιτιστικό απόθεμα, ανθρώπους με ικανότητα (skills)⁵⁶ αλλά και υποδομές. Επίσης, πιθανή ανάπτυξη περαιτέρω εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως του καταδυτικού, του θρησκευτικού και του πολιτιστικού, επιβάλλουν μία διαφορετική ανάλυση και στοχοθέτηση των “κυττάρων επισκεψιμότητας” της περιφέρειας.

Γ. Υψηλή τεχνολογία και επιχειρηματικότητα για ποιότητα ζωής και βιώσιμη ανάπτυξη

Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί μια ευρεία περιοχή, η οποία συμπεριλαμβάνει όλους εκείνους τους τομείς και του παράγοντες που συμβάλλουν στην ανάδειξη και ανάπτυξη όλων των αναγκαίων συνθηκών που στόχο έχουν τη σύσταση και εγκαθίδρυση ενός περιβάλλοντος που παρέχει στους πολίτες αφενός υψηλή ποιότητα ζωής και αφετέρου ευκαιρίας κοινωνικής καινοτομίας και επιχειρηματικότητας. Συνεπώς, σημαντικοί αναδεικνύονται οι κλάδοι της υγείας και των φαρμάκων, των έξυπνων μεταφορών, έξυπνων κτηρίων και έξυπνων πόλεων, των υλικών και κατασκευών, και των ενεργειακών και περιβαλλοντικών τεχνολογιών.

⁵⁶ Στην περιφέρεια λειτουργούν τα εξής τμήματα σχετικά με τον τουρισμό:

- ΤΕΙ Αθήνας: Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων και Επιχειρήσεων Φιλοξενίας
- Τ.Ε.Ι. Πειραιά: Ανεξάρτητο τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Προς αυτή την κατεύθυνση συμβάλλουν τόσο εδραιωμένοι τομείς και κλάδοι όσο και αναδυόμενοι τομείς και επιστημονικές περιοχές που δρουν με υποστηρικτικό τρόπο τόσο σε σχέση με την ανάπτυξη νέων προϊόντων όσο και σε σχέση με την επιχειρηματικότητα.

Εδραιωμένοι τομείς-κλάδοι

Υγεία και φάρμακα

Οι βασικές προκλήσεις τις οποίες καλείται να αντιμετωπίσει η περιφέρεια Αττικής, αλλά και η χώρα εν γένει, σχετικά με τον τομέα της υγείας αφορούν αφενός την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των ελληνικών επιχειρήσεων και αφετέρου την ανάδειξη νέων επιχειρηματικών ευκαιριών μέσω της δημιουργίας δικτύων συνεργασίας μεταξύ του επιχειρηματικού και του επιστημονικού κόσμου και της επακόλουθης αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Ειδικότερα, όσον αφορά τον ιατρικό τουρισμό, οι φορείς υγείας της περιφέρειας Αττικής, με βάση τους προαναφερθέντες τομείς ικανότητας, καλούνται να εστιάσουν σε συγκεκριμένες χώρες - στόχους και να προβούν σε ενέργειες που αφορούν τη διεθνή πιστοποίηση και τη συνεργασία με διεθνείς ιατρικούς οργανισμούς και κορυφαία ιατρικά ιδρύματα με σκοπό την ουσιαστική βελτίωση του προφίλ των ελληνικών ιδρυμάτων στο εξωτερικό. Βασικό συγκριτικό πλεονέκτημα της περιφέρειας Αττικής, όσον αφορά την ανάπτυξη του τομέα της υγείας, αποτελεί η ύπαρξη σημαντικού ερευνητικού, καινοτομικού και επιχειρηματικού δυναμικού. Διαθέτοντας, λοιπόν, ισχυρούς πόρους και τεχνογνωσία, η Αττική μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στο ταχέως αναπτυσσόμενο τμήμα της «μεσαίας αγοράς» του ιατρικού τουρισμού με συγκεκριμένη εστίαση σε προϊόντα και αγορές. Τομείς ικανότητας και εστίασης για περαιτέρω ανάπτυξη είναι οι ακόλουθοι, οι οποίοι και παρουσιάζουν διεθνές ανταγωνιστικό ενδιαφέρον:

- Αναπαραγωγικός Τουρισμός (κέντρα γονιμότητας)
- Οφθαλμολογικές επεμβάσεις
- Αισθητική χειρουργική - Μεταμοσχεύσεις μαλλιών
- Κοσμητική ιατρική που αφορά σε υγιή άτομα με σκοπό τον συνδυασμό αναψυχής και λήψης σχετικά ανώδυνων και σύντομων, επεμβατικών ή μη, ιατρικών υπηρεσιών ανανέωσης προσώπου και σώματος σε πολυτελείς ξενοδοχειακές μονάδες
- Αντιμετώπιση παχυσαρκίας
- Οδοντιατρικές εργασίες (προσθετική, εμφυτεύματα, αισθητική οδοντιατρική)
- Αιμοκάθαρση
- Ορθοπεδικές επεμβάσεις
- Καρδιαγγειακές επεμβάσεις

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Οι φαρμακευτικές εταιρείες έχουν την απαιτούμενη τεχνογνωσία και το αναγκαίο (από πλευράς ποσότητας και ποιότητας) παραγωγικό δυναμικό για να ανταποκριθούν στην πρόκληση της διεύρυνσης του μεριδίου τους στην ευρωπαϊκή αγορά γενοσήμων και ιδιαίτερα στα πλέον εξειδικευμένα τμήματά της που βασίζουν την ανταγωνιστικότητά τους στην ποιότητα, στη βελτιωμένη σύνθεση, στις καινοτόμες συσκευές για τη χορήγηση τους, τη διερεύνηση καινοτόμων οδών χορήγησης και την ανάπτυξη ενέσιμων μορφών μακράς αποδέσμευσης.

Εκτός από την παραγωγή γενοσήμων, οι επιχειρήσεις (προς το παρόν ένας μικρός αριθμός) ήδη δραστηριοποιείται στην παραγωγή μικρών μορίων για μεγάλες φαρμακευτικές εταιρείες και με την υποστήριξη ερευνητικών εργαστηρίων θα μπορούσαν να εδραιώσουν και να επεκτείνουν την παρουσία τους στο στάδιο της φαρμακευτικής ανακάλυψης και στην επανατοποθέτηση / επαναστόχευση φαρμάκων.

Με δεδομένη την μακρόχρονη εμπειρία σε κλινικές έρευνες και τη σχετική ερευνητική εξειδίκευσή τους, οι ελληνικές επιχειρήσεις και εργαστήρια (ιδιωτικά και δημόσια) μπορούν να ανταποκριθούν στη διεθνή ζήτηση για προκλινικές και κλινικές δοκιμές, με έμφαση στις προκλινικές, οι οποίες παρουσιάζουν και το μεγαλύτερο ενδιαφέρον από την άποψη της απαιτούμενης έντασης γνώσης, της προστιθέμενης αξίας και της κλίμακας των εγκαταστάσεων. Η διεθνώς συνεχιζόμενη ανάπτυξη της αγοράς των διαγνωστικών και αναλυτικών υπηρεσιών και οι τεχνολογικές αλλαγές που μεταβάλλουν τα δεδομένα για τον ανταγωνισμό δημιουργούν σημαντικές ευκαιρίες για την είσοδο ελληνικών εταιρειών σε αρκετά από τα εξειδικευμένα τμήματά της. Οι ελληνικές επιχειρήσεις έχουν την τεχνογνωσία να ανταποκριθούν στις τεχνολογικές απαιτήσεις και ευκαιρίες που δημιουργεί η χρήση της μεταγονιδιωματικής και μοριακής διαγνωστικής.

Οι διαγνωστικές και αναλυτικές υπηρεσίες μπορούν να έχουν έντονα εξαγωγικό προσανατολισμό, στοχεύοντας σε ιατρικά κέντρα και νοσοκομεία του εξωτερικού σε ανταγωνιστικές τιμές. Η αξιοποίηση των ευκαιριών αυτών προϋποθέτει τη δικτύωση των επιχειρήσεων, τη στενή συνεργασία των επιχειρήσεων με ερευνητικά εργαστήρια για τη συνεχή βελτίωση και ανάπτυξη των διαγνωστικών εργαλείων και αναλυτικών μεθόδων και την κατάλληλη εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού για την εξασφάλιση ποιότητας και ασφάλειας αλλά και την πιστοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας.

Smart City applications, εφαρμογές κινητής τηλεφωνίας και μικροηλεκτρονική

Τα mobile Apps βρίσκουν τη θέση τους σε μεγάλο εύρος εφαρμογών διαχείρισης ψηφιακού περιεχομένου και επικοινωνίας είτε λειτουργώντας αυτόνομα είτε αποτελώντας απαραίτητα συστατικά στοιχεία σύνθετων εφαρμογών και αξιοποιούν αναπτυσσόμενες τεχνολογίες, όπως για παράδειγμα:

- σχετικές με το διαδίκτυο του μέλλοντος,
- αξιοποίησης ανοιχτών δεδομένων και δεδομένων μεγάλου μεγέθους (big & open data),
- αυτόματης μετάφρασης,
- πολυτροπικής και φυσικής αλληλεπίδρασης με τον υπολογιστή, και
- δημιουργίας περιεχομένου με στόχο π.χ. τη μάθηση, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τη δημιουργική βιομηχανία.
- Εφαρμογές διαστημικής τεχνολογίας και τηλεπισκόπησης

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

- Ψυχαγωγικές και δημιουργικές τεχνολογίες και εφαρμογές

σε πεδία όπως οι μεταφορές, η πολιτιστική κληρονομιά, το εκπαιδευτικό υλικό, οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες, το περιβάλλον, η παράκτια και θαλάσσια καινοτομία, το σχέδιο (design) κ.ά.

Ήδη γύρω από τις τεχνολογίες αυτές συγκεντρώνεται το ενδιαφέρον αρκετών μικρών και μεγάλων, νεοφυών και καθιερωμένων στην τοπική και διεθνή αγορά ελληνικών επιχειρήσεων, αναπτύσσοντας εφαρμογές που σχετίζονται με τον πολιτισμό, την έξυπνη πόλη, το gaming, την εκπαίδευση κ.λπ.

Στην Αττική έχει εντοπιστεί ένα εξαιρετικό μίγμα επιχειρηματιών και άριστα καταρτισμένων επιστημόνων και μηχανικών, απαραίτητα συστατικά για μια επιτυχημένη εταιρεία στους τομείς μικροηλεκτρονικής. Βασικό συγκριτικό πλεονέκτημα της περιφέρειας Αττικής σε σχέση με άλλες περιφέρειες της Ελλάδας, όσον αφορά την ανάπτυξη του τομέα των ΤΠΕ, αποτελεί η ύπαρξη σημαντικού ερευνητικού, καινοτομικού και επιχειρηματικού δυναμικού. Διαθέτοντας, λοιπόν, ισχυρούς πόρους και τεχνογνωσία η Αττική μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στο ραγδαίως αναπτυσσόμενο τμήμα της «μεσαίας αγοράς» της μικροηλεκτρονικής, της πληροφορικής και των εφαρμογών κινητής τηλεφωνίας με συγκεκριμένη εστίαση σε προϊόντα και αγορές, καθώς και με την κατάλληλη οργάνωση συνεργατικών σχηματισμών.

Εξειδικευμένα τρόφιμα και χαρακτηριστικά προϊόντα της Αττικής

Η είσοδος των επιχειρήσεων αγροδιατροφής και τροφίμων της Αττικής στην αγορά των λειτουργικών τροφίμων που ανταποκρίνονται στις σύγχρονες διατροφικές ανάγκες τόσο του ελληνικού πληθυσμού όσο και συγκεκριμένων αγορών - στόχων αποτελεί σπουδαία πρόκληση με δεδομένη τη σημαντική συσσώρευση επιχειρηματικού και ερευνητικού δυναμικού στην Περιφέρεια. Στην κατεύθυνση αυτή συνηγορεί και η δυνατότητα ανάπτυξης της εσωτερικής αγοράς, η οποία μεγεθύνεται σημαντικά εξαιτίας του τουρισμού. Η ανάπτυξη, επίσης, του ιατρικού τουρισμού δημιουργεί σημαντικές συνέργειες. Η ανάπτυξη του τουρισμού δημιουργεί επίσης σημαντικές δυνατότητες για παραδοσιακά υψηλής ποιότητας και μοναδικά σε χαρακτηριστικά τοπικά προϊόντα διατροφής, όπως το μέλι και η ρετσίνα. Ο τουρισμός μπορεί να απολέσει το όχημα μέσω του οποίου τα προϊόντα αυτά να γίνουν περισσότερο γνωστά στις διεθνείς αγορές. Σημαντική προϋπόθεση είναι τα προϊόντα να διατηρήσουν την ταυτότητα και την ποιότητα τους διευρύνοντας την τυποποίηση και τον ποιοτικό έλεγχο.

Στην Περιφέρεια, σύμφωνα με το Μητρώο Επιχειρήσεων της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για το 2008, στον κλάδο της βιομηχανίας τροφίμων δραστηριοποιούνται 3.461 και παράγουν το 1,78% του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων της Περιφέρειας, ενώ άλλες 23 επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται στον κλάδο της Ποτοποιίας με μερίδιο 0,57% στον κύκλο εργασιών. Οι επιδόσεις του τομέα των τροφίμων είναι ιδιαίτερα σημαντικές αν λάβουμε υπόψη μας τις εξαγωγές, καθώς το 2012, σύμφωνα με στοιχεία του ΣΕΒΕ, τα τρόφιμα συμμετείχαν στις εξαγωγές της Αττικής με μερίδιο 7%.

Υποστηρικτικές αναδυόμενες τεχνολογίες και κλάδοι

Συστήματα και εφαρμογές νανο-μικροηλεκτρονικής και άλλων KETs

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Στον τομέα συστημάτων και εφαρμογών νάνο και μικροηλεκτρονικής, ελληνικά επιτεύγματα κατακτούν τη διεθνή αγορά υψηλής τεχνολογίας. Ελληνικά καινοτόμα αποτελέσματα φέρουν τη σφραγίδα "Designed in Greece", υψηλής τεχνολογικής αιχμής και επιστημονικής αριστείας.

Η πρόκληση στον τομέα των συστημάτων και των εφαρμογών νάνο-μικροηλεκτρονικής είναι ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη έξυπνων μικροσκοπικών συσκευών μικρής ενεργειακής κατανάλωσης και σημαντικής υπολογιστικής ισχύος που μπορούν να αξιοποιηθούν σε ενσωματωμένα συστήματα, στον εξοπλισμό υπολογιστικών πλεγμάτων και νεφών και φορητές συσκευές και διατάξεις με εφαρμογές στη βιοϊατρική, στη διαγνωστική, στις μεταφορές, στην ενέργεια, στο ρουχισμό με δυνατότητες αλληλεπίδρασης με το περιβάλλον κ.λπ. Επιπλέον, ο τομέας των συστημάτων και εφαρμογών νάνο-μικροηλεκτρονικής προσφέρει τεχνολογίες, δομικά στοιχεία, συστήματα και εφαρμογές για την τεράστια αγορά των εφαρμογών SmartX (π.χ. SmartCity, SmartCar, SmartHealth) και στο Διαδίκτυο των πραγμάτων και Πλατφόρμες διασύνδεσης «έξυπνων» αντικειμένων (Internet of Things and Platforms for Connected Smart Objects). Οι συγκεκριμένες τεχνολογίες έχουν εφαρμογή σε κλάδους όπως η υγεία, οι μεταφορές, η ενέργεια, η βιομηχανική παραγωγή, η αγροτική παραγωγή, η ναυτιλία, οι κατασκευές, ο τουρισμός, κ.ά.

Παράδειγμα προϊόντων και εφαρμογών που αναπτύσσουν εταιρείες του mi-Cluster είναι Systems on a Chip (SoC) ή ψηφιακά ASICs ή MEMs αισθητήρες με εφαρμογές σε αρκετούς τομείς ανάμεσά τους και στην αεροδιαστημική (π.χ. European Sensors Systems, Theon Sensors), συστήματα διαχείρισης και ελέγχου φωτοβολταϊκών πάρκων (InAccess), τα ημιδιαφανή φωτοβολταϊκά πάνελ (Brite Hellas), οι ασύρματες τεχνολογίες (Dialog Semiconductor), οι προηγμένοι ραδιοπομποί πολύ υψηλών συχνοτήτων (Ceragon Networks), οι έξυπνες πύλες νέας γενιάς για κινητές επικοινωνίες (CitrixBytemobile), κ.ά.

Περιβαλλοντικές (καθαρές) τεχνολογίες, εξοικονόμηση ενέργειας, ανακύκλωση αποβλήτων και κατασκευαστικών υλικών – ανάπτυξη νέων προηγμένων υλικών.

Για την Ελλάδα στόχος δεν είναι μόνο να παρακολουθήσει τις ευρωπαϊκές εξελίξεις σε θεσμικό επίπεδο και να προσαρμοστεί ονομαστικά σε αυτές, αλλά να συγκλίνει πραγματικά στην ουσία του ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου, και μέσα από τη σύγκλιση αυτή να αντιμετωπίσει τις συγκεκριμένες ανάγκες που αφορούν τόσο στην περιβαλλοντική προστασία όσο και στην εμπέδωση ενός ιδιαίτερου παραγωγικού υποδείγματος, το οποίο θα αξιοποιεί τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας (κλίμα, φυσικό περιβάλλον, ιστορία και πολιτισμός, σχετικά υψηλό γενικό μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού, υψηλή κοινωνική συνοχή κ.λπ.) και θα τα συνθέτει στην κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης. Σύμφωνα με σχετική μελέτη του ΣΕΒ, αναδεικνύονται συγκεκριμένες τεχνολογίες αιχμής, οι οποίες παρουσιάζουν υψηλές επιδόσεις σε όρους ύπαρξης αγοράς, ερευνητικής παραγωγής, ευρεσιτεχνιών και καινοτομιών, εκδήλωσης επιχειρηματικού ενδιαφέροντος και ανάπτυξης επιχειρηματικής δραστηριότητας. Οι τεχνολογίες αυτές είναι:

- Προηγμένες Αναερόβιες Διεργασίες Επεξεργασίας Αποβλήτων
- Αερόβιες βιολογικές διεργασίες επεξεργασίας
- Θερμικές Μέθοδοι Επεξεργασίας Αποβλήτων
- Μέθοδοι αδρανοποίησης επικίνδυνων ρύπων
- Αποκατάσταση εδαφών και υδάτινων αποδεκτών
- Φυσικοχημικές μέθοδοι επεξεργασίας νερού και υγρών αποβλήτων

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

- Προηγμένες προσεγγίσεις μηχανικής ανακύκλωσης
- Προηγμένες μέθοδοι περιβαλλοντικής παρακολούθησης

Στα θέματα των περιβαλλοντικών τεχνολογιών διαφαίνεται η ανάγκη για στήριξη της επιχειρηματικότητας για συνεργασία με τους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς που διαχειρίζονται τα απόβλητα είτε αστικά είτε βιομηχανικής προέλευσης ώστε να επιτευχθεί μεγαλύτερου βαθμού εκμετάλλευση της αξίας των ως υλικού για επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση ή ενεργειακή αξιοποίηση. Επίσης, η στήριξη της επιχειρηματικότητας και καινοτομίας σε προϊόντα και υπηρεσίες αντιρρύπανσης και απορρύπανσης με έμφαση στην «πράσινη επιχείρηση» και στην βιομηχανική συμβίωση. Οι κύριες περιοχές ανάπτυξης για τη Αττική είναι:

- Στερεά αστικά απορρίμματα
- Διαχείριση αγρο-κτηνοτροφικών αποβλήτων
- Διαχείριση βιομηχανικών αποβλήτων
- Διαχείριση αποβλήτων εκσκαφών, κατασκευών και κατεδαφίσεων (ΑΕΚΚ).
- Διαχείριση ελαστικών
- Διαχείριση υγρών αποβλήτων
- Διαχείριση τοξικών και επικίνδυνων αποβλήτων (βιομηχανικά και οικιακά)
- Αντιρρύπανση/απορρύπανση. Αποκατάσταση εδαφών και υπογείων υδάτων

Η πρόκληση που αντιμετωπίζει η χώρα και η Αττική για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον ευρύτερο χώρο της ενέργειας, επικεντρώνεται στην ανάπτυξη διεθνώς ανταγωνιστικών προϊόντων και υπηρεσιών στις ακόλουθες περιοχές:

- Ενεργειακή εξοικονόμηση,
- ΑΠΕ και αποθήκευση ενέργειας,
- Έξυπνα Δίκτυα (Smart Grids) και το σύστημα μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, και
- Μείωση των επιπτώσεων από τη χρήση συμβατικών καυσίμων.

Ο χώρος της **ενέργειας** αποτελεί για το επιστημονικό και τεχνολογικό δυναμικό της Αττικής ένα σημαντικό πεδίο νέων ανακαλύψεων και δράσης. Είναι χαρακτηριστικός ο Πίνακας με το αριθμό αιτήσεων για διπλώματα ευρεσιτεχνίας στο Ευρωπαϊκό Γραφείο Πατεντών ανά ενεργειακή τεχνολογία 2000-2011 από Ελληνικούς φορείς και ιδιώτες. Είναι σημαντικός σε σχέση με άλλους τομείς.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Πίνακας 22 - Αριθμός αιτήσεων για διπλώματα ευρεσιτεχνίας στο Ευρωπαϊκό Γραφείο Πατεντών ανά ενεργειακή τεχνολογία 2000-2011

Κατηγορία	Αριθμός
Σύνολο στην κατηγορία των ενεργειακών τεχνολογιών	48
Y02E1020 - ΑΠΕ: Υδροηλεκτρική ενέργεια	6
Y02E1030 - ΑΠΕ: Ενέργεια από τη θάλασσα	5
Y02E1040 - ΑΠΕ: Ηλιοθερμική ενέργεια	7
Y02E1050 - ΑΠΕ: Φωτοβολταϊκή ενέργεια	9
Y02E1060 - ΑΠΕ: Θερμο-βολταϊκά υβρίδια	2
Y02E1070 - ΑΠΕ: Αιολική ενέργεια	10
Y02E2010 - Συνδυασμένη καύση	1
Y02E5010 - Βιοκαύσιμα	10
Y02E5030 - Καύσιμα από απόβλητα	7
Y02E6010 - Αποθήκευση ενέργειας	4
Y02E6030 - Τεχνολογία υδρογόνου	1
Y02E6050 - Κυψέλες καυσίμου	4

Σημείωση: Μία αίτηση μπορεί να καλύπτει περισσότερες από μία περιοχές.

Πηγή: Eurostat

Οι τομείς που κυρίως καλούνται να αξιοποιήσουν τις επιχειρηματικές ευκαιρίες στον χώρο της ενέργειας, διατρέχουν όλη την αλυσίδα αξίας της ενέργειας παρέχοντας τον τεχνολογικό εξοπλισμό τόσο στα στάδια της παραγωγής όσο και στο στάδιο της χρήσης. Οι κυριότεροι από αυτούς είναι το **μέταλλο** και ιδιαίτερα το αλουμίνιο, η κατασκευή εξαρτημάτων, μηχανολογικού εξοπλισμού και μηχανών παραγωγής ενέργειας, η παραγωγή ενεργειακών καταναλωτικών ειδών, η παραγωγή λογισμικού, ο σχεδιασμός και η παραγωγή ηλεκτρονικών, τα δομικά υλικά, η κατασκευή αντιρρυπαντικών τεχνολογιών και παροχής τεχνολογικών και περιβαλλοντικών υπηρεσιών. Τα κύρια πεδία με δυναμική για επιχειρηματική ανακάλυψη για την Αττική είναι:

- Εξοικονόμηση ενέργειας στα κτίρια (συστήματα και υλικά (μονώσεις)
- Εξοικονόμηση ενέργειας στο βιομηχανικό και αγροτικό τομέα
- Συστήματα ηλιακής ενέργειας
- Μικρές ανεμογεννήτριες και υποσυστήματα
- Υβριδικά καύσιμα και βιοκαύσιμα συμπεριλαμβανομένης και της εκμετάλλευσης της βιομάζας
- Έξυπνα Δίκτυα – Smart Grids (με εφαρμογή στην παραγωγή, μεταφορά, διανομή)

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

- Βελτιστοποίηση των συστημάτων μεταφοράς και διανομής της ηλεκτρικής ενέργειας

Πίνακας 23 - Πίνακας SWOT ανάλυσης

ΔΥΝΑΜΕΙΣ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Στρατηγική γεωγραφική θέση • Μητροπολιτικός χαρακτήρας (35,4% του συνολικού πληθυσμού) • Η πλουσιότερη περιφέρεια στην Ελλάδα • Υψηλό μερίδιο οικονομικά ενεργού πληθυσμού στον πληθυσμό της Περιφέρειας • Υψηλή συγκέντρωση (κεντρικών γραφείων) επιχειρήσεων (35%) • Ποιότητα ζωής • Εγγύτητα στην κεντρική κυβέρνηση και τα κέντρα λήψης αποφάσεων • Εξειδίκευση σε: υγεία-φάρμακα-ιατρικό τουρισμό, μπλε οικονομία-εναλλακτικό τουρισμό, μεταφορές-Logistics, νέα προϊόντα-δημιουργική οικονομία, τρόφιμα-αγροτικός τομέας, μικροηλεκτρονική-mobile applications, αεροδιαστημική, gaming • Σημαντικό πολιτιστικό απόθεμα και δραστηριότητα • Ύπαρξη σημαντικού αριθμού ερευνητικών και εκπαιδευτικών υποδομών • Υψηλές (σε σχέση με την χώρα) δαπάνες για Ε&Α • Σημαντικό μερίδιο απασχολούμενων με σχετικά υψηλή εκπαίδευση • Υψηλό ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ηλικίας 30-34 ετών και χαμηλό ποσοστό νέων που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση • Σημαντική συμμετοχή σε προγράμματα δια βίου μάθησης • Υψηλό ποσοστό ανθρώπινων πόρων για την Επιστήμη και Τεχνολογία και σημαντικός αριθμός ερευνητών και απασχολούμενων σε τομείς έρευνας και καινοτομίας • Υψηλά ποσοστά χρήσης Η/Υ και Διαδικτύου • Ύπαρξη σημαντικών υποδομών για αστικές μεταφορές • Ισχυρή ερευνητική δραστηριότητα στους τομείς των ΤΠΕ, των ναυοτεχνολογιών-ναυοεπιστημών, υλικών 	<ul style="list-style-type: none"> • Ελλιπής ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως ο συνεδριακός τουρισμός κ.α. λόγω έλλειψης αντίστοιχων ειδικών υποδομών • Μικρός προσανατολισμός προς την Θαλάσσια Οικονομία • Υστέρηση στην αξιοποίηση των ΤΠΕ από τη δημόσια διοίκηση • Ελλείψεις στον τομέα της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας και στον τομέα της πρόνοιας • Ενδο-αστικές ανισότητες • Υψηλή εισροή μεταναστών που δημιουργεί πρόσθετες ανάγκες σε υποδομές, υγεία κ.α. • Μικρή πρόοδος στην αξιοποίηση των ΑΠΕ • Ανεπάρκεια πολιτιστικών υποδομών σε σύγκριση με το διαθέσιμο πολιτιστικό απόθεμα • Αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο, παρά τον όγκο και την αξία των εξαγωγών • Μικρή συμμετοχή των επιχειρήσεων σε δραστηριότητες Ε&Α και περιορισμένη αφομοιωτική ικανότητά τους • Χαμηλή συνεργασία ανάμεσα στις επιχειρήσεις • Μικρός αριθμός οργανωμένων clusters • Χαμηλή χρήση του διαδικτύου • Μικρή διεπαφή ανάμεσα στην ερευνητική κοινότητα και τον ιδιωτικό τομέα με εξαίρεση τις ΤΠΕ • Χαλαρό έως ανύπαρκτο σύστημα διακυβέρνησης και σχεδιασμού των θεμάτων Ε&Α και καινοτομίας στην περιφέρεια. • Μείωση των διαθέσιμων πόρων από το ΕΤΠΑ για την Περιφέρεια, την προγραμματική περίοδο 2014-2020
ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Καλύτερη εμπέδωση του συστήματος Ε&Α στο οικονομικό γίγνεσθαι και αξιοποίηση της έρευνας από το παραγωγικό σύστημα και την κοινωνία • Αξιοποίηση νέου επιστημονικού δυναμικού, ιδίως σε δραστηριότητες Ε&Α στον ιδιωτικό τομέα • Ανάπτυξη νεοφυών επιχειρήσεων και νέου τύπου επιχειρηματικότητας • Διαφοροποίηση τουριστικού προϊόντος και ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού 	<ul style="list-style-type: none"> • Αυτονόμηση της Ε&Α στο πλαίσιο του διεθνούς καταμερισμού εργασίας • Διαρροή ανθρώπινου δυναμικού (brain drain) • Κλαδική συγκέντρωση σε ολιγοπώλια θα οδηγήσει σε τεχνολογική εξάρτηση • Απομόνωση από τις διεθνείς τεχνολογικές εξελίξεις και τον καταμερισμό εργασίας • Εγκλωβισμός σε αμυντική ή μιμητική καινοτομική

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

<ul style="list-style-type: none"> • Δημιουργική οικονομία • Γαλάζια οικονομία • Στροφή της καινοτομικής δραστηριότητας στις κοινωνικές ανάγκες και την αντιμετώπιση των ανισοτήτων και των κρίσιμων κοινωνικών προβλημάτων, ιδίως των παγκόσμιων (διατροφή, ενέργεια-περιβάλλον, υγεία, παιδεία κλπ.) • Καθαρές τεχνολογίες και εξοικονόμηση ενέργειας • Αύξηση επιχειρηματικής δραστηριότητας έντασης γνώσης και δημιουργικότητας • Ενίσχυση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στην έρευνα • Ανάπτυξη δυνατότητας χρήσης ηλεκτρονικά διαθέσιμων δημόσιων υπηρεσιών • Αξιοποίηση και ενσωμάτωση μη Ελλήνων εργαζομένων στον παραγωγικό ιστό • Επεκτάσεις έργων στον τομέα μεταφορών • Έξυπνες εφαρμογές στις πόλεις • Ανάπτυξη εφαρμογών και υπηρεσιών πληροφορικής ιδιαίτερα για τα πεδία εξειδίκευσης, • Διασύνδεσης προγραμμάτων νεανικής επιχειρηματικότητας με εδραιωμένα clusters στον κλάδο των ΤΠΕ για την παραγωγή προϊόντων/υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας	<p>στρατηγική</p> <ul style="list-style-type: none"> • Δυσμενές οικονομικό περιβάλλον εξαιτίας της κρίσης • Υψηλό και αυξανόμενο ποσοστό ανεργίας • Συρρίκνωση του κλάδου της μεταποίησης και κυρίως της βιομηχανίας τροφίμων • Ισχυρός ανταγωνισμός από γειτονικές χώρες που προσφέρουν χαμηλό κόστος εργασίας • Δυναμική είσοδος νέων ανταγωνιστικών χωρών στον τομέα του τουρισμού αλλά και στον χώρο της Υγείας • Υποβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης στον αστικό χώρο • Σταδιακή απομάκρυνση πολυεθνικών εταιριών από την Περιφέρεια
---	--

4 Το όραμα και η “Λογική Παρέμβασης” της ΠΣΕΕ της Αττικής

Η Αττική αποτελεί το κυρίαρχο οικονομικό και πολιτικό κέντρο της χώρας και κόμβο – παραδοσιακών και νέων – υποδομών. Είναι η έδρα δεκάδων ινστιτούτων, εννέα Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (επτά Πανεπιστήμια και δύο ΤΕΙ) και χιλιάδων καινοτόμων επιχειρηματικών δράσεων, και συγκέντρωσε σταδιακά, το μεγαλύτερο μέρος της ερευνητικής δραστηριότητας της χώρας, στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα.

Η ενίσχυση των δυνατοτήτων και η ανάπτυξη δομών, μεταξύ φορέων αυτοδιοίκησης, εκπαιδευτικών και ερευνητικών κέντρων και ιδιωτικών μικρών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων, μπορούν να μετατρέψουν την Αττική σε ηγετικό μητροπολιτικό κέντρο έρευνας, παραγωγής και εξαγωγής καινοτομίας στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

Ταυτόχρονα το σταθερό πολιτικό δημοκρατικό περιβάλλον, σε συνδυασμό με τη γεωγραφική θέση σαν την πόρτα εισόδου στην Ε.Ε. από την ευρύτερη περιοχή της Ασίας, την αναδεικνύει χωρικά, σε κομβικό σημείο αλληλεπίδρασης ιδεών και δράσεων.

Κινητήρια δύναμη σε αυτή την προσπάθεια μπορεί να αποτελέσει μόνο το σημαντικό και εξαιρετικά ικανό επιστημονικό και τεχνικό ανθρώπινο δυναμικό. Προϋπόθεση για τη γόνιμη αξιοποίησή του, είναι να καταστεί η Αττική **αξιοβίωτη περιφέρεια.**

Με την ισότιμη συμμετοχή όλων των πολιτών και φορέων της περιφέρειας, στην υλοποίηση των στόχων, που η κοινωνική διαβούλευση αφού ιεραρχήσει θα προτείνει, σαν συστατικό στοιχείο τους αλλά και προϋπόθεση.

Με πυλώνες, την υποστήριξη της κοινωνικής πρόνοιας και ασφάλειας, την εξασφάλιση σύγχρονων δημοκρατικών συνθηκών εργασίας και επιχειρηματικότητας και τέλος ενεργοποίηση δράσεων που ενισχύουν την περιβαλλοντική προστασία και το σεβασμό στις ανάγκες αξιοπρεπούς διαβίωσης των πολιτών της Αττικής, με όρους αποτελεσματικής συλλογικής οργάνωσης και δημοκρατικής συμμετοχής.

Σκοπός της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Αττική είναι να συμβάλει στην διαμόρφωση ενός ρεαλιστικού, αλλά φιλόδοξου οδικού χάρτη που υπηρετεί το όραμα και τις αξίες που περιγράφονται παραπάνω.

Βασικό κριτήριο της επιτυχίας της ΠΣΕΕ, είναι η επίτευξη του στόχου της αναδιάρθρωσης του παραγωγικού ιστού της Αττικής ως εξής:

- **Βιομηχανική Ανασυγκρότηση με την τεχνολογική ενίσχυση των επιχειρήσεων και την ανάπτυξη της καινοτομίας** (ανάπτυξη νέων επιχειρήσεων, νέων προϊόντων, τεχνολογική εξέλιξη υφισταμένων επιχειρήσεων και προϊόντων, ανάπτυξη ερευνητικών υποδομών, ενίσχυση ερευνητικού δυναμικού κ.λπ.)
  - Σχεδιασμό με βάση τα υφιστάμενα και νέα παραγωγικά συμπλέγματα και κριτήριο τη δυνατότητα ανάπτυξης ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων και διασύνδεσής τους.
  - Ενίσχυση της καινοτομικής δραστηριότητας, σε υφιστάμενες και νέες επιχειρήσεις, με κυρίαρχη έμφαση στην καινοτομία προϊόντος, την

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

ανάπτυξη νέων προϊόντων (και υπηρεσιών) και τη σύνθεση πολύπλοκων τεχνολογικών προϊόντων-συστημάτων (complex product-systems – CoPS).

- ο Ενίσχυση της αφομοιωτικής ικανότητας των επιχειρήσεων, ώστε να αξιοποιούν τις τεχνολογικές εξελίξεις και τα ερευνητικά αποτελέσματα.

Ο σχεδιασμός αυτός θα συμβάλει στους εξής στόχους:

- ο Ανάδειξη της προτεραιότητας κάλυψης των κοινωνικών αναγκών.
- ο Αύξηση της τοπικής προστιθέμενης αξίας του προϊόντος της περιφέρειας.
- ο Αύξηση της απασχόλησης με αιχμή το νέο επιστημονικό δυναμικό.
- ο Αναστροφή της διαρροής επιστημονικού δυναμικού (brain drain) και προσέλκυση επιστημονικού δυναμικού.
- ο Ανάπτυξη της δικτύωσης και συνεργασίας των ΜμΕ και των νεοφυών επιχειρήσεων, της εκπαιδευτικής και ερευνητικής κοινότητας και των φορέων του δημοσίου.
- ο Διαπεριφερειακή δικτύωση με γειτονικές (Στερεά Ελλάδα, Πελοπόννησος και Νότιο Αιγαίο) και Ευρωπαϊκές (και Μεσογειακές) περιφέρειες, για την εξυπηρέτηση κοινών στόχων και δράσεων, κυρίως στο αγροδιατροφικό σύμπλεγμα, στη ναυτιλία - ναυπηγοεπισκευαστικά, υδατοκαλλιέργειες, παραγωγή ενέργειας ΑΠΕ, πολιτισμό, τουρισμό κ.λ.π.
- ο Κρίσιμος σε αυτή τη διαδικασία είναι ο επιτελικός ρόλος της Περιφέρειας Αττικής και η ανάπτυξη και εδραίωση μηχανισμών διαβούλευσης και συμμετοχικού σχεδιασμού, προγραμματισμού και ελέγχου.

Μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα η στρατηγική αυτή υπηρετεί:

- **Αντιμετώπιση των κοινωνικών αναγκών** και της όξυνσης των προβλημάτων από την **ανθρωπιστική κρίση** (υγεία, κατοικία, διατροφή, παιδεία, ενέργεια, εργασία, περιβάλλον, πολιτισμός, μεταφορές κ.λπ.) για την ανάπτυξη και αξιοποίηση καινοτόμων λύσεων και εφαρμογών, με στόχο την ενεργοποίηση δυναμικού νέων δράσεων.
- **Ανάπτυξη των χωρικών επενδύσεων, του αστικού χώρου και αναβάθμιση των βιώσιμων κοινωνικών και περιβαλλοντικών υποδομών στην Αττική** (έξυπνες πόλεις, αστικές μεταφορές, εξοικονόμηση ενέργειας, καταπολέμηση της αστικής ρύπανσης, αναβάθμιση των κοινωνικών υποδομών και υπηρεσιών, ενσωμάτωση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών στις αστικές λειτουργίες για την παροχή υπηρεσιών στους πολίτες, διαχείριση των απορριμμάτων και των αστικών αποβλήτων κ.λπ.).

Η Αττική εκφράζει σε μεγάλο βαθμό τη συνολική εικόνα που η Ελλάδα μπορεί να αναπτύξει και αξιοποιήσει στην συνολική προσπάθεια εξειδίκευσης και οικοδόμησης ισχυρής

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

διεθνούς ταυτότητας/επωνυμίας (brand identity). Αποτελεί αναγνωρισμένο τεχνολογικό και επιστημονικό κέντρο με σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης και λειτουργίας με διεθνή ρόλο και διαθέτει ισχυρή παράδοση και εικόνα στις τέχνες και τον πολιτισμό, ξεκινώντας από τη φιλοσοφία μέχρι το σύγχρονο κινηματογράφο, τις εφαρμογές ψηφιακής μάθησης και λογισμικού, κοκ. Εκτός από την ισχυρή σύνδεση με τη θάλασσα, αναπτύσσονται πληθώρα οικονομικών και τεχνολογικών δραστηριοτήτων από τη ναυτιλία μέχρι τον τουρισμό και τις υδατοκαλλιέργειες, ενώ ανοίγονται νέες δυνατότητες και την ίδια στιγμή οξύνονται ανάγκες παρέμβασης στον τομέα της διαχείρισης και προστασίας του θαλάσσιου (και γενικότερα του υδατικού) οικοσυστήματος. Η ποιότητα ζωής αποτελεί ταυτόχρονα κορυφαία υποχρέωση και δείκτη επιτυχίας, αλλά και σημαντικό στοιχείο ανταγωνιστικότητας στην προσέλκυση επενδύσεων καθώς αποτελεί ισχυρό παράγοντα προσέλκυσης ταλέντου στον διεθνή ανταγωνισμό. Στοιχεία της ποιότητας ζωής αποτελούν οι κλιματικές συνθήκες, η κουλτούρα και ατμόσφαιρα της πόλης (διασκέδαση, ελεύθερος χρόνος κοκ), η πρόσβαση στο φυσικό περιβάλλον (με αιχμή τη θάλασσα, την Ελληνική ύπαιθρο και τα νησιά), η ελληνική- μεσογειακή διατροφή, η υγεία, η παιδεία κοκ.

Τα τρία αυτά πεδία έχουν σαφείς διασυνδέσεις και κοινές τομές. Αποτελούν σημαντικές διεθνείς αγορές όπου η Αττική και η Ελλάδα γενικότερα διαθέτει σημαντικό υλικό και άυλο κεφάλαιο και δυνατότητες ανάπτυξης.-Κρίσιμο στοιχείο είναι το γεγονός ότι υφίστανται ή μπορούν να διαμορφωθούν οι κατάλληλες κρίσιμες μάζες ώστε να εδραιωθούν δραστηριότητες με σαφή ρόλο και τοποθέτηση στο διεθνή καταμερισμό εργασίας. Προφανώς **η ποιότητα ζωής αποτελεί κορυφαία προτεραιότητα με αιχμή την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης** η οποία οξύνθηκε από τις ασκούμενες πολιτικές. Ταυτόχρονα η ποιότητα ζωής αποτελεί το βασικό μηχανισμό έλξης μιας πολιτικής που θέτει ως προτεραιότητα τις ανθρώπινες ανάγκες και μπορεί να προσανατολίσει την καινοτομική προσπάθεια στην εξυπηρέτησή τους. Με αυτό τον τρόπο τα τρία πεδία εξειδίκευσης θέτουν την πυξίδα για τον προσανατολισμό της παραγωγικής αναδιάρθρωσης και την αξιοποίηση της Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας (Ε&ΤΑ&Κ), ώστε να μην εγκλωβιστεί η προσπάθεια για μια ακόμη φορά σε πολιτικές τεχνολογικής ώθησης (technology push) ή τεχνολογικού και παραγωγικού εγκλωβισμού (technology lock-in) και σε κατεστημένες τροχιές και πρακτικές.

Η ΠΣΕΕ στοχεύει στην ενίσχυση της καινοτομικής δραστηριότητας σε τρία πεδία ειδίκευσης στα οποία εντάσσονται οι τομείς εξειδίκευσης, που αναδεικνύονται προνομιακοί και με σημαντικά παράθυρα ευκαιρίας για την Αττική:

1. Δημιουργική οικονομία
2. Γαλάζια οικονομία
3. Βιώσιμη Οικονομία των Αναγκών

Στα τρία αυτά πεδία η Αττική αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις και παράλληλα διαθέτει το δυναμικό για την ενίσχυση υφιστάμενων και την ανάδειξη νέων δραστηριοτήτων, ώστε να καταστεί μητροπολιτικό κέντρο με διεθνή εμβέλεια.

Τα τρία πεδία εξειδίκευσης δίνουν τη δυνατότητα αξιοποίησης υφιστάμενων και αναδυόμενων δραστηριοτήτων έντασης γνώσης, καθώς και συνεργιών μεταξύ τους. Παρέχουν δε όλοι δυνατότητες διεθνούς πρωτοπορίας.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Τα πεδία ειδίκευσης (ΠΕ)

Ο όρος “**Δημιουργική Οικονομία**” αναφέρεται στην κοινωνικοοικονομική προοπτική δραστηριοτήτων έντασης δημιουργικότητας και γνώσης. Πυρήνας της Δημιουργικής Οικονομίας είναι οι Πολιτισμικές και Δημιουργικές Βιομηχανίες, οι οποίες χαρακτηρίζονται από τις τέχνες, τον πολιτισμό, τις επιχειρήσεις και την τεχνολογία. Κοινό τους στοιχείο είναι ότι μετασχηματίζουν την δημιουργικότητα σε αξία χρήσης που βελτιώνει τη ζωή των πολιτών και τη λειτουργία των οργανισμών.

Οι κλάδοι που εντάσσονται στην Δημιουργική Οικονομία είναι αυτοί του πολιτισμού (θέατρα, τέχνες, πολιτισμική κληρονομιά, αρχαιολογικοί χώροι, πολιτιστικά κέντρα κλπ), της χειροτεχνίας (παραδοσιακή και νέα, κεραμικά, κόσμημα κ.α.), του λογισμικού και των εφαρμογών ΤΠΕ στους τομείς της διασκέδασης, της μάθησης του πολιτισμού κοκ., (π.χ. ανάπτυξη εφαρμογών και τεχνολογιών παιγνίων, δημιουργία υπηρεσιών και περιεχομένου - mobile apps, e-learning κλπ.), της παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και πολυμεσικού ψηφιακού περιεχομένου και των ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών. Επίσης, η δημιουργικότητα και ο πολιτισμός αφορά σε δραστηριότητες όπως της γαστρονομίας, της ένδυσης και υπόδησης, του βιομηχανικού σχεδιασμού. Τέλος ο κλάδος του τουρισμού και της αναψυχής ανήκουν στον ευρύτερο τομέα σχεδιασμού και παραγωγής- παροχής εμπειρίας (βιωμάτων) σε ποικίλες μορφές όπως τουρισμό αναψυχής, γαστρονομικό και ονικό, πολιτιστικό, θρησκευτικό, αθλητικό, περιβαλλοντικό τουρισμό κοκ.

Στη δημιουργική οικονομία η Αττική διαθέτει ισχυρή παράδοση και φήμη. Η σύγχρονη δραστηριότητα στις τέχνες (θέατρο, κινηματογράφο, μουσική κλπ.), στη χειροτεχνία (παραδοσιακή και νέα, κεραμικά, κόσμημα κ.α.), στην παιδεία, στον τουρισμό, σε μεταποιητικούς κλάδους με έντονο το ρόλο της δημιουργικότητας (όπως η ένδυση και το έπιπλο) εμπεριέχουν τη δυνατότητα σημαντικής δυναμικής και σε συνδυασμό με την ανάπτυξη δυναμικού στις νέες τεχνολογίες της πληροφορικής, των επικοινωνιών και των πολυμέσων είναι δυνατή μια ανανέωση και επέκταση της σχετικής οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας με σημαντικά οφέλη τόσο για την οικονομία όσο και για την κοινωνία.

Η “**Γαλάζια οικονομία**”, περιλαμβάνει τις δραστηριότητες που σχετίζονται με το υδάτινο περιβάλλον, με αιχμή τη ναυτιλία, την αλιεία, τον παράκτιο τουρισμό, τη διαχείριση του υδάτινου περιβάλλοντος και τις συναφείς δραστηριότητες. Περιλαμβάνει επίσης την παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ όπως για παράδειγμα η κυματική ενέργεια, τον ειδικό τουρισμό (π.χ. καταδυτικός τουρισμός σε ναυάγια), μουσεία με θέμα τη ναυτιλία, τη ναυπηγική τέχνη, την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, την καταγραφή/εξερεύνηση του θαλάσσιου κόσμου. Συνδέεται με επιστημονικές και τεχνολογικές εξελίξεις στη (θαλάσσια) βιολογία-βιοχημεία-βιοτεχνολογία, στα νέα υλικά, τις ΤΠΕ, την τεχνολογία διαστήματος, τις νέες μορφές τουρισμού, τη θαλάσσια-υποβρύχια αρχαιολογία και ιστορία κοκ.

Η “**Γαλάζια Οικονομία**” αποτελεί αντικείμενο μακροπρόθεσμης στρατηγικής για τη στήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης του θαλάσσιου και ναυτιλιακού τομέα στην ΕΕ. Η στρατηγική αυτή αναγνωρίζει ότι οι θάλασσες και οι ωκεανοί είναι μοχλοί της ευρωπαϊκής οικονομίας, με μεγάλο δυναμικό για καινοτομία και ανάπτυξη.

Η Αττική αποτελεί ήδη διεθνές κέντρο στον τομέα της ναυτιλίας και στο θαλάσσιο τουρισμό, αποτελεί κόμβο της νησιωτικής οικονομίας, ενώ αναπτύσσονται οι τομείς της

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

υδατοκαλλιέργειας, της ιχθυοκαλλιέργειας. Υπάρχει κρίσιμος αριθμός υποδομών και δραστηριότητα στη ναυπηγική, ιδίως λεμβών και μικρών και μεσαίων σκαφών. Από την άλλη αντιμετωπίζει σοβαρές προκλήσεις στα ζητήματα διαχείρισης και προστασίας του υδάτινου περιβάλλοντος (βυθός, θαλάσσια ρύπανση και μόλυνση, ιχθυοαπόθεμα), της ενέργειας, και διαθέτει σημαντικό παραγωγικό και τεχνολογικό δυναμικό που μπορούν να υποστηρίξουν την ανάπτυξη σε αυτούς τους κλάδους σε διεθνές επίπεδο.

Όλα τα παραπάνω αποκτούν νόημα μόνον όταν υπηρετούν την κορυφαία στόχευση της **“Βιώσιμης Οικονομίας των Αναγκών”** δηλαδή της οικοδόμησης της ποιότητας ζωής σε κάθε πτυχή τη καθημερινής λειτουργία της ατομικής και κοινωνικής ζωής. Οι προκλήσεις που αφορούν στην ποιότητα ζωής περιλαμβάνουν εξαιρετικά ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων: υγεία, παιδεία, διατροφή, ενέργεια, αναψυχή και τουρισμό, περιβαλλοντική προστασία και διαχείριση, αστική λειτουργία, μεταφορές και χωρικές παρεμβάσεις, δημόσιες υπηρεσίες και τη δημοκρατική λειτουργία της κοινωνίας και του κράτους. Οι δυνατότητες ανάπτυξης σχετικών δραστηριοτήτων αφορούν τόσο στην αντιμετώπιση των οξύτατων κοινωνικών και περιβαλλοντικών προκλήσεων όσο και στην ανάπτυξη λύσεων και τεχνολογικών ικανοτήτων με διεθνή εμβέλεια.

Ο τομέας αυτός αφορά στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της περιφέρειας Αττικής. Έχει στόχο να καταστεί η περιφέρεια Αττικής αξιοβίωτη, μέσω της ανάπτυξης και εφαρμογής τεχνολογιών “έξυπνης πόλης” και “έξυπνης γειτονιάς”, της διαχείρισης των στερεών και υγρών αποβλήτων, της εξοικονόμησης ενέργειας και της παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ, αξιοποιώντας τον αγροβιομηχανικό τομέα⁵⁷ και την ενεργό πολιτική διατροφής. Αφορά επίσης τον κλάδο της υγείας και την βιομηχανία του φαρμάκου η οποία έχει δυναμική παρουσία στην Αττική.

Εκτός από το κρίσιμο μέγεθος της συναφούς ερευνητικής δραστηριότητας, η Αττική έχει αυξημένο βάρος σε σχέση με τη χώρα. Έτσι οι λύσεις και οι προδιαγραφές που θα αναπτυχθούν και “δοκιμασθούν” εδώ θα επηρεάσουν και την συνολική κατεύθυνση τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομικής δραστηριότητας. Με αυτή την έννοια αποτελεί και σημαντικό πεδίο μάθησης για το σύνολο της χώρας.

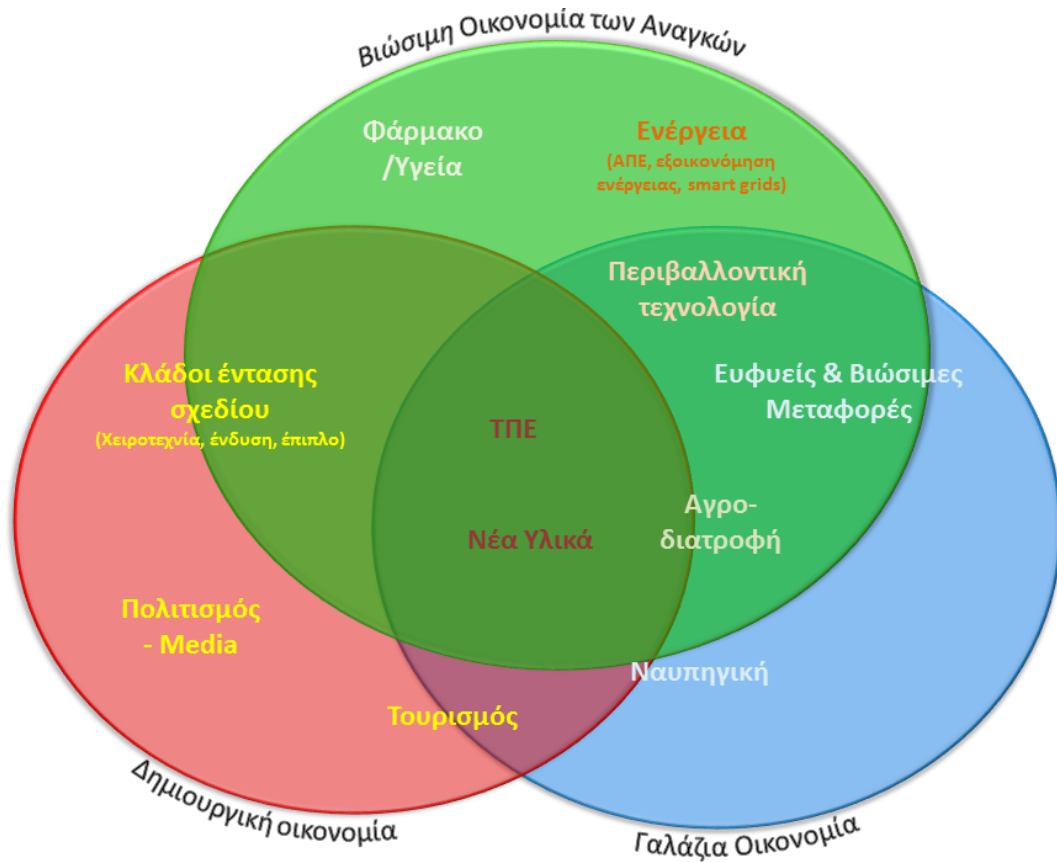
Στα παρακάτω σχήματα και πίνακες παρουσιάζεται η διάρθρωση των πεδίων εξειδίκευσης της ΠΣΕΕ της Αττικής και η σχέση τους με τις τεχνολογικές προτεραιότητες και τις “Βασικές Τεχνολογίες Γενικής Εφαρμογής” (Key Enabling Technologies).

---

⁵⁷ Στον αγρο-βιομηχανικό τομέα, ο οποίος αποτελεί σημαντική συνιστώσα της ποιότητας ζωής, υπάρχει ισχυρή εξειδίκευση στους τομείς της αμπελο-οινοποιίας, των οπωροκηπευτικών, της πτηνοτροφίας και της μελισσοκομίας με σημαντικές δραστηριότητες αύξησης της προστιθέμενης αξίας στον τομέα των τροφίμων, ενώ είναι ουσιαστικά ανεκμετάλλευτες οι δυνατότητες αξιοποίησης των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών και συνολικά του ενδημικού βιολογικού κεφαλαίου.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Σχήμα 26 - Πεδία Έξυπνης Εξειδίκευσης της Αττικής

Πίνακας 24 - Εστίαση των πεδίων εξειδίκευσης της Αττικής

Δημιουργική οικονομία	Γαλάζια οικονομία	Βιώσιμη Οικονομία των Αναγκών
<ul style="list-style-type: none"> Χειροτεχνία, κόσμημα Ένδυση, Έπιπλο Εφαρμογές και Τεχνολογίες Παιγνίων Εκπαιδευτικές εφαρμογές, εργαλεία και μέθοδοι Media, Κινηματογράφος Πολιτισμός Τουρισμός/Αναψυχή 	<ul style="list-style-type: none"> Περιβαλλοντική τεχνολογία Υδάτινη Βιοτεχνολογία Ναυτιλία, smart transport , green shipping Ναυπηγική Υλικά -Λιμενικές Κατασκευές Διατροφή Θαλάσσιος Τουρισμός/Αναψυχή 	<ul style="list-style-type: none"> Φάρμακο/Υγεία Smart City, smart building, smart transport Περιβαλλοντική τεχνολογία Ενέργεια: ΑΠΕ, εξοικονόμηση ενέργειας, smart grids Αγρο-Διατροφή Υλικά -Κατασκευές
<ul style="list-style-type: none"> Εφαρμογές και τεχνολογίες διαστήματος και γεωπληροφορικής Λογισμικό και εφαρμογές μικρο/νάνο-ηλεκτρονικής 		

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Πίνακας 25 - Τεχνολογικές προτεραιότητες των πεδίων εξειδίκευσης

Δημιουργική οικονομία	Γαλάζια οικονομία	Βιώσιμη Οικονομία των Αναγκών
<ul style="list-style-type: none"> ● Τεχνολογικές εφαρμογές παιγνίων και αναψυχής ● Εκπαιδευτικές εφαρμογές και μέθοδοι, παιδαγωγικό υλικό και εργαλεία ● Ανάπτυξη προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας στην ένδυση, στο έπιπλο, στη διακόσμηση, στη χειροτεχνία κλπ (εφαρμογή νέων υλικών, ανάπτυξη δραστηριοτήτων σχεδιασμού - μόδας). ● Νέες τεχνολογίες ανάπτυξης και διαχείρισης οπτικοακουστικού υλικού και ανεπτυγμένων υλικών για τον κινηματογράφο ● Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών έντασης εμπειρίας (νέες μορφές τουρισμού, αναψυχής και παιδαγωγικής, δραστηριότητες και προϊόντα πολιτισμού, σχεδιασμό νέων/ειδικών μορφών τουρισμού, π.χ. γαστρονομικού) ● Προϊόντα και υπηρεσίες πολιτιστικής ταυτότητας και δημιουργίας ● Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης, εφαρμογές data mining και γεωπληροφορικής (π.χ. SoLoMo) για εξατομίκευση υπηρεσιών στον τομέα τουρισμού – πολιτισμού ● E&A σε επιλεγμένες επιστημονικές περιοχές (ανθρωπιστικές επιστήμες / κλασικές σπουδές / φιλοσοφία/ λογοτεχνία / κλασικές τέχνες, ιστορία), για την διασύνδεση με την τουριστική εμπειρία (πολιτισμικός τουρισμός) ● Λογισμικό και εφαρμογές μικρο/νάνο-ηλεκτρονικής ● Ανάπτυξη της μικροηλεκτρονικής (π.χ. ρομποτική, εργοστάσια του μέλλοντος, ηλεκτρονικά χαμηλής κατανάλωσης) ● Εργαλεία και μέθοδοι ΤΠΕ 	<ul style="list-style-type: none"> ● Προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας από την ελληνική υδάτινη χλωρίδα και τους θαλάσσιους οργανισμούς ● Εφαρμογές νέων υλικών, υδάτινης βιοτεχνολογίας και μεθόδων στη διαχείριση και προστασία υδάτινου περιβάλλοντος ● Εφαρμογές νέων υλικών, ΤΠΕ, και υδάτινης βιοτεχνολογίας στη ναυπηγική ● Ναυπηγική μικρών σκαφών και θαλάσσια σπορ ● Μέθοδοι και υλικά λιμενικών κατασκευών και έργων ● Ανάπτυξη καινοτόμων και περιβαλλοντικά φιλικών τεχνολογιών εκτροφής, επεξεργασίας και συσκευασίας προϊόντων υδατοκαλλιέργειας και αλιείας ● Ανάπτυξη προϊόντων και δραστηριοτήτων θαλάσσιου τουρισμού ● Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης για εξατομίκευση υπηρεσιών στον τομέα θαλάσσιου τουρισμού ● Εφαρμογές γεωπληροφορικής στη ναυτιλία, smart transport, στην διαχείριση και προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και τον θαλάσσιο τουρισμό 	<ul style="list-style-type: none"> ● Ανάπτυξη διεθνώς ανταγωνιστικών φαρμακευτικών προϊόντων, λειτουργικών τροφίμων και καλλυντικών βασισμένων στην διατροφική παράδοση και στην εγχώρια χλωρίδα και πανίδα ● Συστήματα παραγωγής και διαχείρισης ενέργειας (εξοικονόμηση & συμπαραγωγή ενέργειας, ΑΠΕ) ● Ανάπτυξη τεχνολογιών και μεθόδων για τη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος στον αγρο-διατροφικό τομέα ● Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης για εξατομίκευση υπηρεσιών και διαχείριση συστημάτων (smart grids, internet of things κλπ.) ● Ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών και μεθόδων σε υπάρχοντα και νέα κτίρια και στο αστικό και δομημένο περιβάλλον (smart building, Smart cities, εφαρμογές γεωπληροφορικής, smart transport) ● Ανάπτυξη καινοτόμων τεχνολογιών επεξεργασίας και συσκευασίας τροφίμων και ζωοτροφών ● Ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και διαδικασιών για την διαχείριση και εκμετάλλευση των αποβλήτων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων για παραγωγή ενέργειας και προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας ● Mobile apps - ψηφιακές πλατφόρμες υπηρεσιών ● Εφαρμογές ΤΠΕ για την ενίσχυση της προσπέλασης και της βιώσιμης λειτουργίας της πόλης

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

<ul style="list-style-type: none"> • Επιχειρηματικού και επιχειρησιακού σχεδιασμού • Εφαρμογές ΤΠΕ για την ενίσχυση της προσέλασης και της βιώσιμης λειτουργίας της πόλης 	<ul style="list-style-type: none"> • Εργαλεία ΤΠΕ για την ενημέρωση και συμμετοχή των πολιτών και φορέων στις δημόσιες διαβουλεύσεις
---	---

Πίνακας 26 - Συνεργατικοί σχηματισμοί στα πεδία εξειδίκευσης

Δημιουργική οικονομία	Γαλάζια οικονομία	Βιώσιμη Οικονομία των Αναγκών
<ul style="list-style-type: none"> • Τεχνολογικές εφαρμογές παιγνίων και αναψυχής • Λογισμικό και εφαρμογές μικρο/νάνο-ηλεκτρονικής • Προϊόντα υψηλής δημιουργικότητας (ένδυση, έπιπλο, διακόσμηση, χειροτεχνία κλπ) • Συνεργατική έρευνα και υποστήριξη υπηρεσιών για ειδικές μορφές τουρισμού • Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης για εξατομίκευση υπηρεσιών στην εκπαίδευση, τον τουρισμό, την αναψυχή και τον πολιτισμό • Media, Πολιτιστική ταυτότητα και δημιουργία περιεχομένου. Κινηματογράφος • Τεχνολογίες πολιτιστικής προστασίας και διαχείρισης • Συνεργατικοί σχηματισμοί στην αλυσίδα διατροφή-τουρισμός-πολιτισμός 	<ul style="list-style-type: none"> • Ναυπηγική μικρών και μεσαίων σκαφών • Υδατοκαλλιέργειες, Αλιεία διατροφή, προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας • Υδάτινη βιοτεχνολογία • Θαλάσσιος τουρισμός • Μέθοδοι και υλικά λιμενικών κατασκευών • Αλυσίδα αξίας της ναυτιλίας, των τουριστικών σκαφών, του θαλάσσιου τουρισμού, smart transport, green shipping 	<ul style="list-style-type: none"> • Αγρο-διατροφή, ανάπτυξη νέων προϊόντων και εφοδιαστική αλυσίδα • Φάρμακο/υγεία • Προϊόντα και υπηρεσίες μαζικής διάχυτης νοημοσύνης • ΑΠΕ, smart grids • Smart Cities, smart buildings, ευφυείς υποδομές, • Διαχείριση και εκμετάλλευση αποβλήτων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων για παραγωγή ενέργειας και προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας • Κλασσική και ανάστροφη εφοδιαστική αλυσίδα με στόχο τη μεταπώληση, την επαναχρησιμοποίηση ή την ανακύκλωση σε διεθνή δίκτυα • Mobile apps - ψηφιακές πλατφόρμες υπηρεσιών
<ul style="list-style-type: none"> • Εφαρμογές και τεχνολογίες διαστήματος και γεωπληροφορικής • Λογισμικό και εφαρμογές μικρο/νάνο-ηλεκτρονικής 		

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Η “Λογική Παρέμβασης” της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης της Αττικής

Η Περιφερειακή Στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση της Αττικής (ΠΣΕΕ) αποτελεί την Περιφερειακή Στρατηγική για την Καινοτομία (Regional Innovation Strategy - RIS) και προσδοκάται να αποτελέσει ένα μηχανισμό εστίασης και μόχλευσης των παραγωγικών, κοινωνικών και δημιουργικών δυνατοτήτων της Αττικής.

Αποτελεί το προϊόν διαδικασιών επιχειρηματικής ανακάλυψης που διενεργήθηκαν στο δυσχερές περιβάλλον της περιόδου. Ο ρόλος του είναι να συνθέσει τις δράσεις του ΕΣΠΑ (ΠΕΠ και ΕΠ), του ΠΔΕ, των ανταγωνιστικών προγραμμάτων όπως το Horizon και του ιδιωτικού τομέα, ώστε να μοχλευθούν οι αντίστοιχοι πόροι στις κατευθύνσεις που έχουν επιλεγεί.

Από την ανάλυση που προηγήθηκε προκύπτουν σημαντικά χαρακτηριστικά που ελήφθησαν υπόψη στη διαμόρφωση της ΠΣΕΕ.

- Η Αττική χαρακτηρίζεται από γεωγραφικές ανισότητες και φραγμούς, σε οικονομικό, παραγωγικό, κοινωνικό, τεχνολογικό και περιβαλλοντικό επίπεδο.
- Συγκεντρώνει μεν το μεγαλύτερο μέρος της ερευνητικής και καινοτομικής δραστηριότητας της χώρας, αλλά υποφέρει από τα ίδια προβλήματα: χαμηλό επίπεδο δαπάνης σε δραστηριότητες Ε&Α και καινοτομίας, με ακόμη χαμηλότερη δραστηριότητα του ιδιωτικού τομέα, δυσισμό μεταξύ μεγάλων και μικρών επιχειρήσεων και μεταξύ τεχνολογικά προηγμένων και αυτών που υστερούν, αδυναμία στην αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού, παραγωγικούς τομείς, κλάδους ή συστάδες σε χρόνια κρίση (ένδυση, ναυπηγοεπισκευαστική κ) κ.ο.κ.
- Διαθέτει υψηλού επιπέδου και διεθνούς εμβέλειας φορείς Ε&Α που όμως δεν διαθέτουν αρκετούς αντίστοιχους συνομιλητές στον δημόσιο και - κυρίως - στον ιδιωτικό τομέα, ενώ τα αποτελέσματά τους χαρακτηρίζονται από χαμηλό βαθμό εκχύλισης.
- Η καινοτομική αναζήτηση και ιδιαίτερα η διερεύνηση ριζοσπαστικών καινοτομικών τομών βρίσκεται ακόμη χαμηλά (σε σχέση με το ευκαίο) στον ορίζοντα της δημόσιας συζήτησης σε όλες τις θεματικές: κοινωνική καινοτομία, τεχνολογική καινοτομία, παραγωγική καινοτομία, οικονομική και χρηματοδοτική καινοτομία, και θεσμική καινοτομία.

Κατά τη σύνταξη της ΠΣΕΕ λήφθησαν υπόψη τόσο οι απαιτήσεις της πρόσκλησης, όσο και η πραγματικότητα που περιγράφεται στην ανάλυση SWOT και στις παραπάνω αιχμές.

Η ΠΣΕΕ λαμβάνει υπόψη τους παρακάτω στόχους:

- να υπηρετήσει το αναπτυξιακό όραμα της Αττικής και τις αξίες και προτεραιότητες που το διέπουν (κοινωνικές προτεραιότητες και ανάγκες, απασχόληση, περιβάλλον κ.λπ.).
- να εξασφαλίσει τη συνέχεια λειτουργία συλλογικής μάθησης και “επιχειρηματικής ανακάλυψης” (με την ευρεία έννοια πέρα από κοντόθωρες κερδοσκοπικές λογικές)

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

- να επιταχύνει και να προσανατολίζει τη διαδικασία παραγωγικής ανασυγκρότησης όπως καθορίστηκε και στη στοχοθέτηση του ΠΕΠ Αττικής
- να διαμορφώσει και να ενισχύσει τους μηχανισμούς και λειτουργίες “θεσμικής πύκνωσης” και διεθνούς διασύνδεσης του περιφερειακού συστήματος καινοτομίας εξασφαλίζοντας τη συνοχή και πληρότητα της λειτουργίας του.

Η Αττική ως η μεγάλη και κυρίαρχη περιφέρεια εμφανίζει τα κύρια χαρακτηριστικά του Ελληνικού Συστήματος Καινοτομίας. Βασικό ανάμεσά τους η φαινομενική αντίφαση του χαμηλού δείκτη ακαθάριστης δαπάνης Ε&Α ως προς το ΑΕΠ - με χαμηλή συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα - σε σύγκριση με το υψηλό επίπεδο ποιότητας της έρευνας και συμμετοχής στα Ευρωπαϊκά προγράμματα, όπου ερευνητικοί φορείς εμφανίζουν κατά καιρούς κορυφαία επίδοση (π.χ. ΕΜΠ, ΙΤΕ, ΕΚΕΤΑ).

Η ερμηνεία αυτού του φαινομένου μπορεί να αποδοθεί σε δύο παράλληλες εξελίξεις, χαρακτηριστικές του Ελληνικού Συστήματος Καινοτομίας.

Καταρχήν, οι Ελληνικές επιχειρήσεις έχουν χαμηλή τυπική δραστηριότητα Ε&Α αν και υψηλές καινοτομικές επιδόσεις (που όμως δεν καταλήγουν σε οικονομικό και ανταγωνιστικό αποτέλεσμα λόγω των χαρακτηριστικών της καινοτομικής δραστηριότητας). Τούτο αφορά κατά μείζονα λόγο τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, όπου ο λόγος των έντασης γνώσης επιχειρήσεων είναι πολύ μικρός, αλλά και τις μεγαλύτερες όπου επίσης τόσο ο αριθμός αυτών που έχουν οργανωμένη δραστηριότητα Ε&Α είναι περιορισμένος και συνολικά οι καινοτομικές επιδόσεις είναι χαμηλές. Αποτέλεσμα του χαμηλού επιπέδου καινοτομικής δραστηριότητας είναι και η περιορισμένη αφομοιωτική ικανότητα, δηλαδή η ικανότητα των επιχειρήσεων να αφομοιώσουν και να αξιοποιήσουν τις τεχνολογικές εξελίξεις στο πλαίσιο της επιχειρηματικής στρατηγικής τους. Τούτο φαίνεται και στον περιορισμένο βαθμό συνεργασίας σε Ε&Α μεταξύ των επιχειρήσεων και των φορέων Ε&Α, ιδίως αν αφαιρεθούν οι χρηματοδοτούμενες συνεργασίες.

Από την άλλη μεριά, το Δημόσιο Ερευνητικό Σύστημα (ΑΕΙ και Ερευνητικά Κέντρα) ανέπτυξε αξιόλογο δυναμικό το οποίο για να αναπτύξει και διατηρήσει την ερευνητική δραστηριότητά του προσαρμόστηκε στις συνθήκες. Ελλείπει εγχώριων συνομιλητών τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα (καθώς και σε σημαντικούς τομείς όπως η άμυνα, η ενέργεια, η αγροδιατροφή, η υγεία, το περιβάλλον κλπ. η δημόσια - εκτός Ευρωπαϊκών προγραμμάτων - χρηματοδότηση Ε&Α συρρικνώθηκε ακόμη και στις “καλές μέρες”) η στρατηγική των φορέων “αυτονομήθηκε” από το εθνικό πλαίσιο και αναζήτησε πόρους και υπαρξιακή νομιμοποίηση και ρόλο στο διεθνή τεχνολογικό καταμερισμό εργασίας. Έτσι προέκυψαν οι φαινομενικά παράδοξες επιτυχίες και διακρίσεις πολλών ΑΕΙ και Ερευνητικών Κέντρων, καθώς και διάσπαρτων ερευνητικών ομάδων. Αυτή η “επιτυχία” συνέβαλε τόσο στην σχετική απομόνωση των δημόσιων φορέων έρευνας από τον παραγωγικό τομέα, όσο και στη μη ανάπτυξη των μηχανισμών και της ικανότητας αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων (με τεχνοβλαστούς, διαχείριση πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας κοκ.).

Συνεπώς, διαγράφονται σήμερα σαφείς προκλήσεις για την άσκηση πολιτικής για την έρευνα και την καινοτομία (Ε&Κ).

1. Αύξηση της δραστηριότητας Έρευνας, Ανάπτυξης και Καινοτομίας (ΕΑ&Κ) στον παραγωγικό (ιδιωτικό αλλά και δημόσιο) τομέα. Τούτο αφορά σε δύο επιμέρους στόχους:

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

a. ανάπτυξη δραστηριοτήτων ΕΑ&Κ εντός των επιχειρήσεων, συνεργασίας με φορείς έρευνας και συγκρότησης καινοτομικών συνεργατικών σχηματισμών (clusters) με τη συμμετοχή επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων, με ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη των Μμε μέσω της ΕΑ&Κ

b. ανάπτυξη νεοφυών επιχειρήσεων έντασης γνώσης, δημιουργικότητας και καινοτομίας οι οποίες θα “εμπλουτίσουν το οικοσύστημα” με καινοτομική δραστηριότητα και ικανότητα αφομοίωσης των τεχνολογικών εξελίξεων.

2. Ενίσχυση της εμπέδωσης των φορέων Ε&Α στο Ελληνικό Σύστημα Καινοτομίας, ώστε να συμβάλλουν αποφασιστικά και αποτελεσματικά στην παραγωγική αναδιάρθρωση, την αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας και την κοινωνική ευημερία. Σε αυτή την κατεύθυνση οι φορείς Ε&Α θα πρέπει:

a. Να αναπτύξουν ικανότητες και μηχανισμούς συνεργασίας με τις επιχειρήσεις και του φορείς του δημοσίου για την αναζήτηση και επίλυση προβλημάτων και την ανάπτυξη μακροπρόθεσμων ερευνητικών προγραμμάτων με σαφή στόχευση.

b. Να αναπτύξουν ικανότητες και μηχανισμούς αξιοποίησης των αποτελεσμάτων έρευνας με την ανάπτυξη τεχνοβλαστών και τη διαχείριση των δικαιωμάτων επί των αποτελεσμάτων προς όφελος του κοινωνικού συνόλου.

Τα παραπάνω δεν θα πρέπει να υπονομεύσουν τη λειτουργία της κριτικής σκέψης και την ανάπτυξη μακροπρόθεσμων ερευνητικών δραστηριοτήτων. Αυτό θα εξασφαλίσει ο δημόσιος χαρακτήρας και η χρηματοδότηση των ΑΕΙ και ερευνητικών κέντρων στο πλαίσιο προγραμμάτων βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας.

Ευρύτερα η Περιφερειακή Στρατηγική θα πρέπει να συμβάλλει στην ανάπτυξη κουλτούρας θετικής τόσο στην καινοτομία όσο και στην επιχειρηματικότητα και την ανοχή της διαφορετικότητας και της πρωτοπορίας. Να καταστεί διάχυτη και ηγεμονική η καινοτομική και ριζοσπαστική αναζήτηση σε όλες τις σφαίρες της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας Παράλληλα να ανοίξουν διάυλοι επικοινωνίας και διαλόγου με την παγκόσμια κοινότητα της γνώσης και των πολιτισμών.

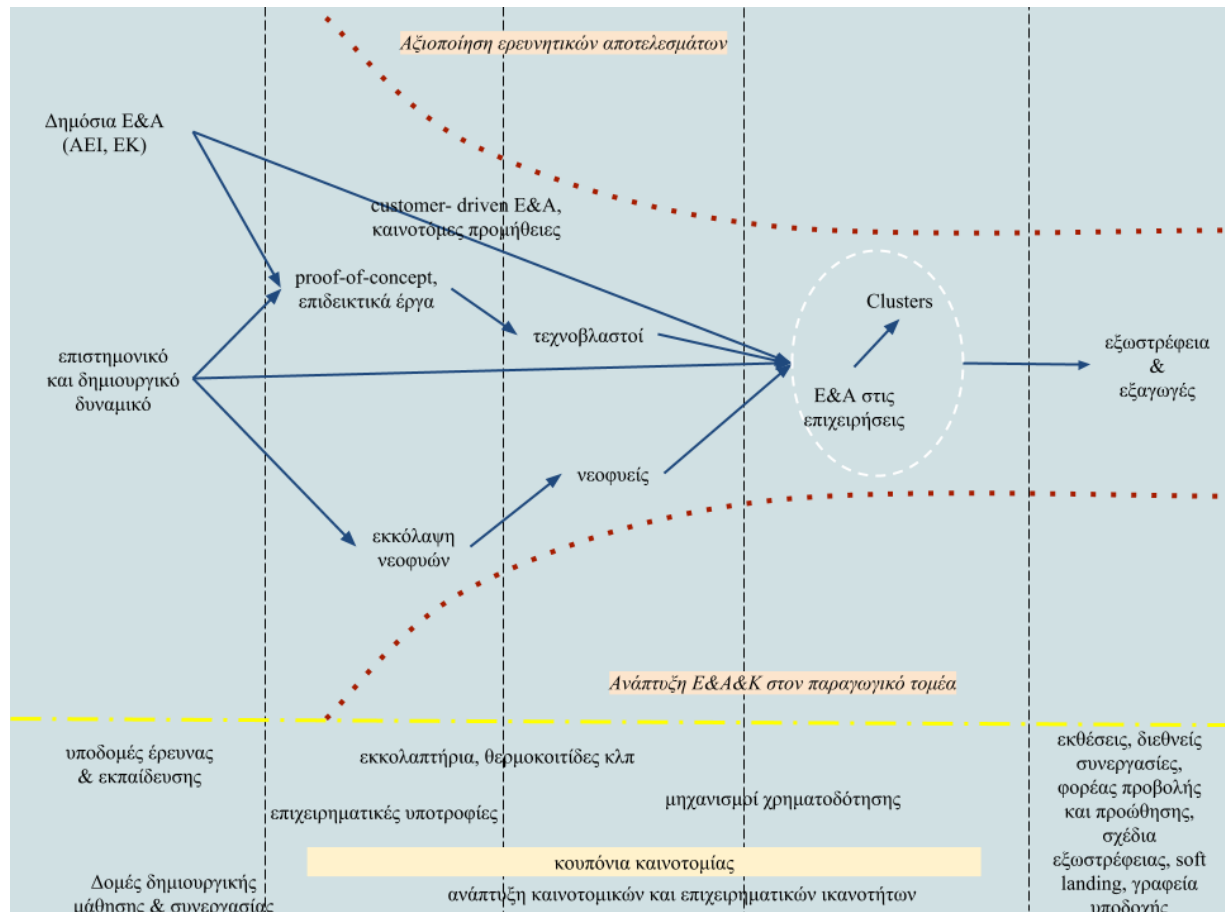
Το παρακάτω Σχήμα αποδίδει τη λογική παρέμβασης της ΠΣΕΕ στην Περιφέρεια Αττικής.

Το πρώτο σκέλος αφορά στην αξιοποίηση του επιστημονικού δυναμικού και δραστηριότητας Ε&Α για την ανάπτυξη νέων επιχειρήσεων έντασης γνώσης και δημιουργικότητας μέσω της διερεύνησης της αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων (δράσεις proof-of-concept, επιδεικτικά έργα κλπ) και μέσω της εκκόλαψης νεοφυών επιχειρήσεων. Από το πλήθος των εγχειρημάτων του πρώτου σκέλους αναμένεται να προχωρήσει ένα σημαντικό ποσοστό στο δεύτερο σκέλος ανάπτυξης τεχνοβλαστών και εν γένει νεοφυών επιχειρήσεων. Οι δράσεις στα δύο πρώτα σκέλη αξιοποιούν και πόρους που αφορούν στην ανάπτυξη της κοινωνικής και αλληλέγγυας επιχειρηματικότητας του ΑΠ9, με σαφή στόχο να ενθαρρυνθεί η οργάνωση της επιχειρηματικής δραστηριότητας έντασης γνώσης και δημιουργικότητας με βάση αυτό τη νέα μορφή θέσμησης του

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

επιχειρείν. Στο τρίτο σκέλος η εστίαση αφορά στην ανάπτυξη της Ε&Α στις επιχειρήσεις και ιδιαίτερα στις ΜμΕ, τη συγκρότηση συνεργατικών σχηματισμών και τη συνεργασία επιχειρήσεων και δημόσιων ερευνητικών φορέων. Τέλος, στο τέταρτο και τελευταίο σκέλος αναπτύσσονται δράσεις εξωστρέφειας με έμφαση στην εξωστρέφεια των επιχειρήσεων, των συνεργατικών σχηματισμών και των φορέων στήριξης της επιχειρηματικότητας.

Σχήμα 27 - Η λογική παρέμβασης της ΠΣΕΕ στην Αττική

Παράλληλα αναπτύσσονται δράσεις που αφορούν στη στήριξη και ανάπτυξη δομών, υποδομών και μηχανισμών που αντιστοιχούν στα αντίστοιχα σκέλη της ΠΣΕΕ. Στήριξης των δομών Ε&Α και ενίσχυσης της καινοτομικής και δημιουργικής κουλτούρας, εκκολαπτήρια, θερμοκοιτίδες επιταχυντές κοκ, επιχειρηματικές υποτροφίες για την ενθάρρυνση εκκόλαψης νέων επιχειρήσεων, κουπόνια καινοτομίας που αφορούν στα στάδια από την εκκόλαψη μέχρι την ανάπτυξη των επιχειρήσεων και των συνεργατικών σχηματισμών και την αναδιοργάνωση επιχειρήσεων με την ενίσχυση της καινοτομικής δραστηριότητάς τους και τέλος δομές στήριξης της εξωστρέφειας της περιφέρειας.

Η ΠΣΕΕ δομήθηκε με βάση τους τρεις πρώτους Άξονες Προτεραιότητας (ΑΠ) του ΠΕΠ Αττικής. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η αξιοποίηση πόρων από άλλους ΑΠ του ΠΕΠ Αττικής καθώς και από τις υπόλοιπες πηγές πόρων (Ε.Π., ιδιωτικό τομέα κλπ). Στον επόμενο Πίνακα περιγράφεται συνοπτικά το σύνολο των δράσεων και η δομή, ενώ στο επόμενο κεφάλαιο δίνεται αναλυτική περιγραφή.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Συνοπτικός Πίνακας δράσεων ανά Άξονα Προτεραιότητας (ΑΠ) και Πεδία Εξειδίκευσης (ΠΕ)

	Πεδία Εξειδίκευσης (ΠΕ)	I - Δημιουργική Οικονομία	II- Γαλάζια Οικονομία	III - Βιώσιμη Οικονομία των Αναγκών
ΑΠ. 1 Ενίσχυση των Μηχανισμών & των Επενδύσεων των ΜμΕ της Περιφέρειας Αττικής στην Έρευνα & την Καινοτομία (ΕΤΠΑ)				
1.α Δημιουργία δομών και υποδομών έρευνας και καινοτομίας (Ε&Κ) σε περιφερειακό επίπεδο				
Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα δράσεων	Δράσεις		
<p>1.α. Ενίσχυση υποδομών έρευνας και καινοτομίας και ικανοτήτων ανάπτυξης αριστείας στον τομέα της έρευνας και καινοτομίας και προώθηση κέντρων ικανότητας, ιδίως των κέντρων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος</p> <p>Διαμόρφωση περιφερειακής δομής υποστήριξης της έρευνας και καινοτομίας (Ε&Κ) σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της ΠΣΕΕ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ενίσχυση της δικτύωσης των επιχειρήσεων και ερευνητικών και δημόσιων ακαδημαϊκών ιδρυμάτων, με εστίαση στην 	<p>Διαμόρφωση περιφερειακής δομής συντονισμού, τεκμηρίωσης, συμμετοχικού σχεδιασμού και υποστήριξης της έρευνας και καινοτομίας (Ε&Κ)</p>	Δράση 1.α.1 Κέντρο Στρατηγικού σχεδιασμού Περιφέρειας Αττικής (ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α.)		
		<p>Δράση 1.α.2.I Ανάπτυξη και λειτουργία τεχνολογικών πλατφορμών και δικτύων μάθησης στο πεδίο της δημιουργικής οικονομίας</p>	<p>Δράση 1.α.2.II Ανάπτυξη και λειτουργία τεχνολογικών πλατφορμών και δικτύων μάθησης στο πεδίο της γαλάζιας οικονομίας</p>	<p>Δράση 1.α.2.III Ανάπτυξη και λειτουργία τεχνολογικών πλατφορμών και δικτύων μάθησης στο πεδίο της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών</p>
	<p>Ανάπτυξη υποδομών, δομών και δραστηριοτήτων Ε&Α&Κ κρίσιμων για τους ΤΕ της Αττικής, όπου υπάρχει υστέρηση</p>	<p>Δράση 1.α.3.I Ανάπτυξη Υποδομών και Δομών σε κρίσιμες περιοχές και τομείς Ε&Κ για την ανάπτυξη της δημιουργικής οικονομίας</p>	<p>Δράση 1.α.3.II Ανάπτυξη Υποδομών και Δομών σε κρίσιμες περιοχές και τομείς Ε&Κ για την ανάπτυξη της γαλάζιας οικονομίας</p>	<p>Δράση 1.α.3.III Ανάπτυξη Υποδομών και Δομών σε κρίσιμες περιοχές και τομείς Ε&Κ για την ανάπτυξη της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών</p>

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

<p>ανάγκη ανάπτυξης καινοτόμων λύσεων</p> <ul style="list-style-type: none"> • Εστίαση της Ε&Κ των ερευνητικών και δημόσιων ακαδημαϊκών ιδρυμάτων στις ανάγκες των επιχειρήσεων και στις ευκαιρίες που αναδεικνύει η ΠΣΕΕ • <i>Αύξηση του αριθμού των ερευνητών που συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγική διαδικασία</i> • Ενίσχυση της συμμετοχής του επιχειρηματικού ιστού της Περιφέρειας στις υποδομές 	<p>Ανάπτυξη καινοτομικής και δημιουργικής κουλτούρας</p>	<p>Δράση 1.a.4: Δομές δημιουργικής μάθησης και συνεργασίας μέσα και έξω από το σχολείο (technology playgrounds, creativity parks, ...)</p>
		<p>Δράση 1.a.5: Διάχυση και ενημέρωση των ερευνητικών αποτελεσμάτων ΑΕΙ-ΕΚ στο ευρύ κοινό, στα σχολεία και σε συλλογικούς φορείς και φορείς ΤΑ</p>

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

	Πεδία Εξειδίκευσης (ΠΕ)	I - Δημιουργική Οικονομία	II- Γαλάζια Οικονομία	III - Βιώσιμη Οικονομία των Αναγκών	
1.β.Αύξηση των δαπανών των επιχειρήσεων για έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία					
Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα δράσεων	Δράσεις			
<ul style="list-style-type: none"> ● Διασύνδεση υποδομών E&A&K και αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων (Δημιουργία competence centers και μονάδων αξιοποίησης ερευνητικών αποτελεσμάτων και Δημιουργία co-working spaces και θερμοκοιτίδων) ● Ανάπτυξη «θερμοκοιτίδων» με στόχο την ανάπτυξη νέων καινοτόμων επιχειρήσεων ή προϊόντων ● Δράσεις επίδειξης που επιτρέπουν τη διάδοση, την αποδοχή και τον έλεγχο των καινοτομιών σε πραγματικό περιβάλλον ● Διεύρυνση της αλυσίδας αξίας ● Υποστήριξη της έρευνας (εφαρμοσμένης, πειραματικής) 	<p>Δομές κινητοποίησης (animation), δικτύωσης και πύκνωσης οικοσυστήματος</p>	<p>Δράση 1.β.1 Ίδρυση και λειτουργία Εκκολαπτηρίων και Θερμοκοιτίδων εντός των ΕΚ και ΑΕΙ της Αττικής</p>			
		<p>Δράση 1.β.2 Μητρώο συμβούλων σε ζητήματα διαχείρισης πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας</p>			
	<p>Δράσεις ενίσχυσης δημοσίων ερευνητικών φορέων για παροχή υπηρεσιών E&T</p>	<p>Δράση 1.β.3.I Πιστοποίηση δημοσίων φορέων έρευνας και τεχνολογικών υπηρεσιών για την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών E&T στο πεδίο της δημιουργικής οικονομίας.</p>	<p>Δράση 1.β.3.II Πιστοποίηση δημοσίων φορέων έρευνας και τεχνολογικών υπηρεσιών για την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών E&T στο πεδίο της γαλάζιας οικονομίας</p>	<p>Δράση 1.β.3.III Πιστοποίηση δημοσίων φορέων έρευνας και τεχνολογικών υπηρεσιών για την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών E&T στο πεδίο της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών</p>	
		<p>Δράση 1.β.4 Ενίσχυση δημοσίων φορέων έρευνας και τεχνολογικών υπηρεσιών για την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών</p>			
	Αξιοποίηση ερευνητικών	<p>Δράση 1.β.5.I Ενίσχυση σχεδίων διερεύνησης της</p>	<p>Δράση 1.β.5.II Ενίσχυση σχεδίων διερεύνησης της</p>	<p>Δράση 1.β.5.I-III Ενίσχυση σχεδίων διερεύνησης της</p>	

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

<p>και της πειραματικής ανάπτυξης σε επιχειρήσεις</p> <ul style="list-style-type: none"> • Αύξηση του αριθμού νέων ή διαφοροποιημένων προϊόντων που προωθούνται στην αγορά • Ανάπτυξη συστάδων clusters, με τη συμμετοχή επιχειρήσεων και ερευνητικών κέντρων και δημόσιων εκπαιδευτικών οργανισμών • Μόχλευση των πόρων που δαπανούν οι ΜμΕ για την έρευνα, την ανάπτυξη και την καινοτομία. • Προαγωγή της προϊοντικής ή διεργασιακής ή οργανωτικής καινοτομίας σε επιχειρήσεις • Αύξηση του αριθμού των ερευνητών που συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγική διαδικασία. • Βελτίωση, ενίσχυση και απλοποίηση του πλαισίου συμμετοχής των ΜμΕ • Ενθάρρυνση ανάληψης δραστηριοτήτων καινοτομίας σε μικρές επιχειρήσεις και φορείς της κοινωνικής οικονομίας • Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών, μέσω της συνεργασίας των ερευνητικών φορέων με τις επιχειρήσεις 	αποτελεσμάτων	σκοπιμότητας αξιοποίησης ερευνητικών αποτελεσμάτων (proof-of-concept) στο πεδίο της δημιουργικής οικονομίας	σκοπιμότητας αξιοποίησης ερευνητικών αποτελεσμάτων (proof-of-concept) στο πεδίο της γαλάζιας οικονομίας	σκοπιμότητας αξιοποίησης ερευνητικών αποτελεσμάτων (proof-of-concept) στο πεδίο της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών
	<p>Έλξη δημόσιων δραστηριοτήτων E&A από την οικονομία των αναγκών</p>	<p>Δράση 1.b.6.I: Ανάπτυξη έργων επίδειξης-εφαρμογής αποτελεσμάτων έρευνας στο πεδίο της δημιουργικής οικονομίας</p>	<p>Δράση 1.b.6.II : Ανάπτυξη έργων επίδειξης-εφαρμογής αποτελεσμάτων έρευνας στο πεδίο της γαλάζιας οικονομίας</p>	<p>Δράση 1.b.6.III : Ανάπτυξη έργων επίδειξης-εφαρμογής αποτελεσμάτων έρευνας στο πεδίο της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών</p>
		<p>Δράση 1.b.7.I Δημιουργία καινοτόμων προϊόντων/υπηρεσιών που προτείνονται από επιχειρήσεις, φορείς του δημοσίου και της ΤΑ, δημόσια διαβούλευση κλπ. (customer-driven) στο πεδίο της δημιουργικής οικονομίας</p>	<p>Δράση 1.b.7.II Δημιουργία καινοτόμων προϊόντων/υπηρεσιών που προτείνονται από επιχειρήσεις, φορείς του δημοσίου και της ΤΑ, δημόσια διαβούλευση κλπ. (customer-driven) στο πεδίο της γαλάζιας οικονομίας</p>	<p>Δράση 1.b.7.III Δημιουργία καινοτόμων προϊόντων/υπηρεσιών που προτείνονται από επιχειρήσεις, φορείς του δημοσίου και της ΤΑ, δημόσια διαβούλευση κλπ. (customer-driven) στο πεδίο της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών</p>
		<p>Δράση 1.b.8.I Χρηματοδότηση δράσεων τύπου “hackathon” στο πεδίο της δημιουργικής οικονομίας</p>	<p>Δράση 1.b.8.II Χρηματοδότηση δράσεων τύπου “hackathon” στο πεδίο της γαλάζιας οικονομίας</p>	<p>Δράση 1.b.8.III Χρηματοδότηση δράσεων τύπου “hackathon” στο πεδίο της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών</p>

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

	Στήριξη μακροπρόθεσμων δράσεων E&A&K	Δράση 1.b.9.I Ενίσχυση μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων δράσεων E&A&K στα πεδία εξειδίκευσης από επιχειρήσεις ή συνεργατικούς σχηματισμούς στο πεδίο της δημιουργικής οικονομίας	Δράση 1.b.9.II. Ενίσχυση μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων δράσεων E&A&K στα πεδία εξειδίκευσης από επιχειρήσεις ή συνεργατικούς σχηματισμούς στο πεδίο της γαλάζιας οικονομίας	Δράση 1.b.9.III. Ενίσχυση μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων δράσεων E&A&K στα πεδία εξειδίκευσης από επιχειρήσεις ή συνεργατικούς σχηματισμούς στο πεδίο της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

	Πεδία Εξειδίκευσης (ΠΕ)	I - Δημιουργική Οικονομία	II- Γαλάζια Οικονομία	III - Βιώσιμη Οικονομία των Αναγκών
ΑΠ2: Διάδοση και Ανάπτυξη Καινοτόμων Προϊόντων και Υπηρεσιών των ΜμΕ με τη χρήση ΤΠΕ (ΕΤΠΑ)				
2b Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ, ηλεκτρονικό εμπόριο και αύξηση της ζήτησης για ΤΠΕ				
Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα δράσεων	Δράσεις		
<p>Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ</p> <ul style="list-style-type: none"> - αύξηση της χρήσης ΤΠΕ - αύξηση της προστιθέμενης αξίας στα πεδία εξειδίκευσης - ενσωμάτωση προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ στις ΜμΕ ώστε να καταστούν περισσότερο ανταγωνιστικές και εξωστρεφείς - στήριξη της ανάπτυξης και ενσωμάτωσης ΤΠΕ, ιδίως στον τουρισμό, τον πολιτισμό, και τη δημιουργική βιομηχανία, το εμπόριο, την ενέργεια και την εφοδιαστική αλυσίδα (logistics) 	<p>Ανάπτυξη προϊόντων και εργαλείων ΤΠΕ</p>	<p>Δράση 2.b.1.I: Ενίσχυση ανάπτυξης προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ με περιεχόμενο για την δημιουργική οικονομία</p>	<p>Δράση 2.b.1.II: Ενίσχυση ανάπτυξης προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ με περιεχόμενο για την γαλάζια οικονομία</p>	<p>Δράση 2.b.1.III: Ενίσχυση ανάπτυξης προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ με περιεχόμενο για την βιώσιμη οικονομία των αναγκών</p>

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

2.b.1 Αύξηση χρήσης ΤΠΕ στις ΜμΕ				
<p>Ανάπτυξη e-επιχειρείν</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ενθάρρυνση του ηλεκτρονικού εμπορίου - Αύξηση προστιθέμενης αξίας προϊόντων και υπηρεσιών μέσω της ενσωμάτωσης ΤΠΕ - Ανάπτυξη και λειτουργία υποδομών ΤΠΕ για την υποστήριξη των ΜμΕ και των νεοφυών επιχειρήσεων 	<p>Ανάπτυξη εφαρμογών e-επιχειρείν</p>	<p>Δράση 2.b.2.I: Ανάπτυξη εφαρμογών e-επιχειρείν από μεμονωμένες επιχειρήσεις ή ομάδες επιχειρήσεων στο πεδίο της δημιουργικής οικονομίας</p>	<p>Δράση 2.b.2.II: Ανάπτυξη εφαρμογών e-επιχειρείν από μεμονωμένες επιχειρήσεις ή ομάδες επιχειρήσεων στο πεδίο της γαλάζιας οικονομίας</p>	<p>Δράση 2.b.2.III: Ανάπτυξη εφαρμογών e-επιχειρείν από μεμονωμένες επιχειρήσεις ή ομάδες επιχειρήσεων στο πεδίο της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών</p>
		<p>Δράση 2.b.3: Ενίσχυση της ανάπτυξης ψηφιακών πλατφορμών επιχειρηματικών συναλλαγών και συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων, μεταξύ επιχειρήσεων και καταναλωτών και μεταξύ επιχειρήσεων και φορέων του δημοσίου (B2B, B2C, C2C κλπ)</p>		
	<p>Ψηφιακές υποδομές για το οικοσύστημα της επιχειρηματικότητας</p>	<p>Δράση 2.b.4: Ανάπτυξη ψηφιακών υποδομών δικτύωσης και συνεργασίας μεταξύ των φορέων στήριξης και κινητοποίησης, των ΜΜΕ, των ΑΕΙ και Ερευνητικών Κέντρων</p>	<p>Δράση 2.b.5: Ενίσχυση της ίδρυσης και ανάπτυξης ψηφιακών πλατφορμών χρηματοδότησης από το πλήθος (crowdfunding), μικροπίστωσης, ανεύρεσης πόρων από το πλήθος (crowdsourcing), δικτύων υποστήριξης (επιχειρηματικών αγγέλων, μεντόρων, coaches, θερμοκοιτίδων κλπ), υποβολής ιδεών και προτάσεων και συμμετοχικής αξιολόγησης προτάσεων, ιδεών και μελών του οικοσυστήματος</p>	

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

	Πεδία Εξειδίκευσης (ΤΕ)	I - Δημιουργική Οικονομία	II- Γαλάζια Οικονομία	III - Βιώσιμη Οικονομία των Αναγκών
2c - Ενίσχυση των εφαρμογών ΤΠΕ στον τομέα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, της ηλεκτρονικής μάθησης, της ηλεκτρονικής ένταξης, του ηλεκτρονικού πολιτισμού και της ηλεκτρονικής υγείας				
Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα δράσεων	Δράσεις		
<p><i>Ανάπτυξη καινοτομικών υπηρεσιών που παρέχονται στους πολίτες</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>προώθηση της καινοτομίας στο δημόσιο τομέα και τη διακυβέρνηση</i> - <i>ενίσχυση της δημοκρατικής συμμετοχής και οργάνωσης των πολιτών</i> - <i>βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών προς τους πολίτες</i> - <i>αύξηση του ελέγχου από τους πολίτες</i> 	<p>Ανάπτυξη εφαρμογών ΤΠΕ ψηφιακού και αλληλεπιδραστικού περιεχομένου και υπηρεσιών</p>	<p>Δράση 2.c.1.I: Ενίσχυση έργων ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ, από νεοφυείς και υφιστάμενες επιχειρήσεις, στο πλαίσιο προσκλήσεων προμηθειών φορέων του Δημοσίου (ΤΑ, ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ κοκ) - <i>καινοτόμες προμήθειες, επιδεικτικά, πιλοτικά έργα και έργα φάροι</i> στο πεδίο της δημιουργικής οικονομίας</p>	<p>Δράση 2.c.1.II: Ενίσχυση έργων ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ, από νεοφυείς και υφιστάμενες επιχειρήσεις, στο πλαίσιο προσκλήσεων προμηθειών φορέων του Δημοσίου (ΤΑ, ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ κοκ) - <i>καινοτόμες προμήθειες, επιδεικτικά, πιλοτικά έργα και έργα φάροι</i> στο πεδίο της γαλάζιας οικονομίας</p>	<p>Δράση 2.c.1.III: Ενίσχυση έργων ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ, από νεοφυείς και υφιστάμενες επιχειρήσεις, στο πλαίσιο προσκλήσεων προμηθειών φορέων του Δημοσίου (ΤΑ, ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ κοκ) - <i>καινοτόμες προμήθειες, επιδεικτικά, πιλοτικά έργα και έργα φάροι</i> στο πεδίο της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών</p>

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

		<p>Δράση 2.c.2.I: Ανάπτυξη εφαρμογών ΤΠΕ ψηφιακού και αλληλεπιδραστικού περιεχομένου και λειτουργίας στο πεδίο της δημιουργικής οικονομίας</p>	<p>Δράση 2.c.2.II: Ανάπτυξη εφαρμογών ΤΠΕ ψηφιακού και αλληλεπιδραστικού περιεχομένου και λειτουργίας στο πεδίο της γαλάζιας οικονομίας</p>	<p>Δράση 2.c.2.II: Ανάπτυξη εφαρμογών ΤΠΕ ψηφιακού και αλληλεπιδραστικού περιεχομένου και λειτουργίας στο πεδίο της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών</p>
--	--	---	--	--

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

	Πεδία Εξειδίκευσης (ΠΕ)	I - Δημιουργική Οικονομία	II- Γαλάζια Οικονομία	III - Βιώσιμη Οικονομία των Αναγκών
ΑΠ3. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των ΜμΕ – Βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας Αττικής για προσέλκυση Επενδύσεων και προαγωγή της Καινοτόμου Επιχειρηματικότητας (ΕΤΠΑ) (132.049.165)				
3α Προώθηση της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη <u>διευκόλυνση της οικονομικής εκμετάλλευσης νέων ιδεών και τη στήριξη της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων</u> , μεταξύ άλλων μέσω φυτωρίων επιχειρήσεων				
3.a.1 Αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας (Στρατηγική RIS)				
Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα δράσεων	Δράσεις		
<ul style="list-style-type: none"> • Ενίσχυση νεοφυών επιχειρήσεων • Ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας • Ενθάρρυνση της καινοτόμου νεανικής επιχειρηματικότητας μέσω 	Δομές διαχείρισης, κινητοποίησης (animation), δικτύωσης και πυκνώσης οικοσυστήματος	Δράση 3.a.1: Ενίσχυση για την ίδρυση και λειτουργία Εκκολαπτηρίων και Θερμοκοιτίδων εκτός των ΕΚ και ΑΕΙ της Αττικής		
		Δράση 3.a.2: Προγράμματα, υποστήριξης, εκπαίδευσης και κατάρτισης και δικτύωσης προσωπικού δομών κινητοποίησης και μελών των δικτύων τους (μεντόρων, επιχειρηματικών αγγέλων κλπ.)		
	Δράσεις δημιουργίας και ανάπτυξης νεοφυών	Δράση 3.a.3: Ενίσχυση επιχειρηματικών ομάδων στο στάδιο εκκόλαψης (με αξιοποίηση επιχειρηματικών υποτροφιών και κουπονιών καινοτομίας)		

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

<p>δημιουργίας εκκολαπτηρίων και θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Δημιουργία cluster επιχειρήσεων σε αναδυόμενους τομείς και κλάδους ● Δημιουργία νέων και βιώσιμων θέσεων απασχόλησης και μείωση της υψηλής ανεργίας των νέων ● Αύξηση των συνεργαζόμενων επιχειρήσεων ● Αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού υψηλού μορφωτικού επιπέδου ● Αξιοποίηση της επιχειρηματικής και επενδυτικής δυναμικής στην Περιφέρεια ● Υποστήριξη της διάδοσης νέων προϊόντων και υπηρεσιών, με έμφαση σε νεοφυείς επιχειρήσεις start-ups ● Δράσεις επίδειξης που επιτρέπουν τη διάδοση, την αποδοχή και τον έλεγχο των καινοτομιών σε πραγματικό περιβάλλον ● Αναχαίτιση του φαινομένου brain-drain 	<p>επιχειρήσεων (start-ups)</p>	<p>Δράση 3.a.4.I: Ενίσχυση της ίδρυσης και ανάπτυξης νεοφυών επιχειρήσεων για την υλοποίηση του επιχειρηματικού σχεδίου τους για 1-2 έτη (με αξιοποίηση κουπονιών καινοτομίας) στο πεδίο της δημιουργικής οικονομίας.</p>	<p>Δράση 3.a.4.II: Ενίσχυση της ίδρυσης και ανάπτυξης νεοφυών επιχειρήσεων για την υλοποίηση του επιχειρηματικού σχεδίου τους για 1-2 έτη (με αξιοποίηση κουπονιών καινοτομίας) στο πεδίο της γαλάζιας οικονομίας.</p>	<p>Δράση 3.a.4.III: Ενίσχυση της ίδρυσης και ανάπτυξης νεοφυών επιχειρήσεων για την υλοποίηση του επιχειρηματικού σχεδίου τους για 1-2 έτη (με αξιοποίηση κουπονιών καινοτομίας) στο πεδίο της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών</p>
		<p>Δράση 3.a.5: Επιχειρηματικές υποτροφίες (από ΕΚΤ) για μέλη επιχειρηματικών ομάδων των Δράσεων 3.a.3 και 9.v.1</p>		
		<p>Δράση 3.a.6: Κουπόνια καινοτομίας</p>		
		<p>Δράση 3.a.7 I: Δραστηριότητες προσέλκυσης και βράβευσης καινοτόμων επιχειρηματικών ιδεών στο πεδίο της δημιουργικής οικονομίας</p>	<p>Δράση 3.a.7 II: Δραστηριότητες προσέλκυσης και βράβευσης καινοτόμων επιχειρηματικών ιδεών στο πεδίο της γαλάζιας οικονομίας</p>	<p>Δράση 3.a.7.III: Δραστηριότητες προσέλκυσης και βράβευσης καινοτόμων επιχειρηματικών ιδεών στο πεδίο της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών</p>
		<p>Δράση 3.a.8: Στήριξη νεοφυών επιχειρήσεων και ΜμΕ για την προστασία της βιομηχανικής και πνευματικής ιδιοκτησίας</p>		
<p>Χρηματοδοτικοί μηχανισμοί για νεοφυείς επιχειρήσεις και υποστήριξη καινοτομίας σε</p>	<p>Δράση 3.a.9: Μηχανισμοί ενίσχυσης χρηματοδοτικών εργαλείων (Matching Funds)</p>			

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

<ul style="list-style-type: none"> • Ενίσχυση απασχόλησης ερευνητικού δυναμικού σε καινοτομικές δραστηριότητες εντός των ΜμΕ • Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών με ανάδειξη της Περιφερειακής ταυτότητας- εξειδίκευσης 	ΜμΕ			
	Δημιουργία συνεργατικών σχηματισμών	Δράση 3.a.10.I: Δημιουργία συνεργατικών σχηματισμών (cluster) στο πεδίο της δημιουργικής οικονομίας	Δράση 3.a.10.II: Δημιουργία συνεργατικών σχηματισμών (cluster) στο πεδίο της γαλάζιας οικονομίας.	Δράση 3.a.10.III: Δημιουργία συνεργατικών σχηματισμών (cluster) στο πεδίο της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών.
	Ενθάρρυνση πιλοτικής δοκιμής ιδεών και διαμόρφωσης καινοτόμων προδιαγραφών	Δράση 3.a.11: Ανάπτυξη και εφαρμογή “πρωτοκόλλων” ή σημάτων.		
		Δράση 3.a.12: Ενίσχυση για την πραγματοποίηση δοκιμών προϊόντων και υπηρεσιών στην Αττική		
	Δράση 3.a.13.I: Ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών στο πλαίσιο προσκλήσεων προμηθειών φορέων του Δημοσίου (ΤΑ, ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ κοκ) στο πεδίο της δημιουργικής οικονομίας	Δράση 3.a.13.II: Ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών στο πλαίσιο προσκλήσεων προμηθειών φορέων του Δημοσίου (ΤΑ, ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ κοκ) στο πεδίο της γαλάζιας οικονομίας	Δράση 3.a.13.III: Ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών στο πλαίσιο προσκλήσεων προμηθειών φορέων του Δημοσίου (ΤΑ, ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ κοκ) στο πεδίο της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών	

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

	Πεδία Εξειδίκευσης (ΠΕ)	I - Δημιουργική Οικονομία	II- Γαλάζια Οικονομία	III - Βιώσιμη Οικονομία των Αναγκών
3c Στήριξη της δημιουργίας και της επέκτασης προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών				
Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα δράσεων	Δράσεις		
<p>Στήριξη της δημιουργίας και της επέκτασης προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών</p> <ul style="list-style-type: none"> • Δημιουργία νέων και βιώσιμων θέσεων απασχόλησης και μείωση της υψηλής ανεργίας των νέων • Βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας μέσω τεχνολογικού εκσυγχρονισμού • Επίλυση του προβλήματος ρευστότητας των επιχειρήσεων με την αξιοποίηση της χρήσης εναλλακτικών χρηματοδοτικών εργαλείων από τις ΜμΕ της Περιφέρειας • Δημιουργία νέων και διασφάλιση της συνέχισης 	<p>Ενίσχυση ΜμΕ για την ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών έντασης γνώσης ή υψηλής προστιθέμενης αξίας</p>	<p>Δράση 3.c.1.I: Ενίσχυση έργων ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων στο πεδίο της δημιουργικής οικονομίας</p>	<p>Δράση 3.c.1.II: Ενίσχυση έργων ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων στο πεδίο της γαλάζιας οικονομίας</p>	<p>Δράση 3.c.1.III: Ενίσχυση έργων ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων στο πεδίο της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών</p>
		<p>Δράση 3.c.2.I: Ενίσχυση ΜμΕ για την ανάπτυξη σύγχρονων μεθόδων παραγωγής στο πεδίο της δημιουργικής οικονομίας</p>	<p>Δράση 3.c.2.II: Ενίσχυση ΜμΕ για την ανάπτυξη σύγχρονων μεθόδων παραγωγής στο πεδίο της γαλάζιας οικονομίας</p>	<p>Δράση 3.c.2.III: Ενίσχυση ΜμΕ για την ανάπτυξη σύγχρονων μεθόδων παραγωγής στο πεδίο της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών</p>
	<p>Ολοκληρωμένα σχέδια ανασυγκρότησης ΜμΕ σε κλάδους με νέες δυνατότητες</p>	<p>Δράση 3.c.3 I: Ενίσχυση ΜμΕ σε κλάδους με νέες δυνατότητες ανάπτυξης για την υλοποίηση ολοκληρωμένων σχεδίων αναδιάρθρωσης στο πεδίο της δημιουργικής οικονομίας</p>	<p>Δράση 3.c.3 II : Ενίσχυση ΜμΕ σε κλάδους με νέες δυνατότητες ανάπτυξης για την υλοποίηση ολοκληρωμένων σχεδίων αναδιάρθρωσης στο πεδίο της γαλάζιας οικονομίας</p>	<p>Δράση 3.c.3 III : Ενίσχυση ΜμΕ σε κλάδους με νέες δυνατότητες ανάπτυξης για την υλοποίηση ολοκληρωμένων σχεδίων αναδιάρθρωσης στο πεδίο</p>

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

<p>λειτουργίας υφιστάμενων ΜμΕ</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Αναδιάρθρωση της περιφερειακής οικονομίας με έμφαση στην ενίσχυση της μεταποίησης και την στροφή σε κλάδους υψηλής προστιθέμενης αξίας ● Αναβάθμιση των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών ● Εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας ● Αναχαίτιση του φαινομένου brain-drain ● <i>Ενίσχυση απασχόλησης ερευνητικού δυναμικού σε καινοτομικές δραστηριότητες εντός των ΜμΕ</i> ● Ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων για την ανταπόκριση του ανθρώπινου δυναμικού στις προκλήσεις ● Ανάπτυξη των πράσινων και ενεργειακών τεχνολογιών ● <i>Πρωώθηση και ενίσχυση συνεργασιών μεταξύ των επιχειρήσεων και/ή φορέων έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών</i> ● <i>Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των</i> 				της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών
		<p>Δράση 3.c.4 I: Ενίσχυση ομάδων ΜμΕ σε κλάδους με νέες δυνατότητες ανάπτυξης για την υλοποίηση ολοκληρωμένων σχεδίων αναδιάρθρωσης μέσω της συγκρότησης συνεργατικών σχηματισμών στο πεδίο της δημιουργικής οικονομίας</p>	<p>Δράση 3.c.4 II: Ενίσχυση ομάδων ΜμΕ σε κλάδους με νέες δυνατότητες ανάπτυξης για την υλοποίηση ολοκληρωμένων σχεδίων αναδιάρθρωσης μέσω της συγκρότησης συνεργατικών σχηματισμών στο πεδίο της γαλάζιας οικονομίας</p>	<p>Δράση 3.c.4 III: Ενίσχυση ομάδων ΜμΕ σε κλάδους με νέες δυνατότητες ανάπτυξης για την υλοποίηση ολοκληρωμένων σχεδίων αναδιάρθρωσης μέσω της συγκρότησης συνεργατικών σχηματισμών στο πεδίο της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών</p>
	<p>Ενίσχυση υφιστάμενων και συγκρότηση νέων συνεργατικών σχηματισμών</p>	<p>Δράση 3.c.5 I: Ενίσχυση υφιστάμενων και υποστήριξη για τη συγκρότηση νέων συνεργατικών σχηματισμών στο πεδίο της δημιουργικής οικονομίας</p>	<p>Δράση 3.c.5 II: Ενίσχυση υφιστάμενων και υποστήριξη για τη συγκρότηση νέων συνεργατικών σχηματισμών στο πεδίο της γαλάζιας οικονομίας</p>	<p>Δράση 3.c.5 III: Ενίσχυση υφιστάμενων και υποστήριξη για τη συγκρότηση νέων συνεργατικών σχηματισμών στο πεδίο της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών</p>
<p>Ανάπτυξη επαγγελματικών γνώσεων και δεξιοτήτων στα αντικείμενα της καινοτομίας και επιχειρηματικότητας</p>	<p>Δράση 3.c.6 I-III: Ενίσχυση της απασχόλησης δυναμικού σε μακροπρόθεσμα έργα E&A σε υφιστάμενες επιχειρήσεις στο πεδίο της δημιουργικής οικονομίας</p>	<p>Δράση 3.c.6 II: Ενίσχυση της απασχόλησης δυναμικού σε μακροπρόθεσμα έργα E&A σε υφιστάμενες επιχειρήσεις στο πεδίο της γαλάζιας οικονομίας</p>	<p>Δράση 3.c.6 III: Ενίσχυση της απασχόλησης δυναμικού σε μακροπρόθεσμα έργα E&A σε υφιστάμενες επιχειρήσεις στο πεδίο της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών</p>	

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

<p><i>επιχειρήσεων</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Στήριξη των επιχειρήσεων και των κεφαλαιακών τους αναγκών με τη μορφή επιχορηγήσεων, και άλλα οικονομικά μέσα • Ανάπτυξη καινοτομικών και επιχειρηματικών ικανοτήτων • Ειδικά σχέδια απόκτησης τεχνογνωσίας για νέα προϊόντα και υπηρεσίες από τις ΜμΕ				
---	--	--	--	--

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

	Πεδία Εξειδίκευσης (ΠΕ)	I - Δημιουργική Οικονομία	II- Γαλάζια Οικονομία	III - Βιώσιμη Οικονομία των Αναγκών
3d Στήριξη της ικανότητας των ΜμΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές, και να συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας				
3.d.1 Βελτίωση της εξωστρέφειας της Περιφερειακής οικονομίας				
Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα δράσεων	Δράσεις		
<ul style="list-style-type: none"> • Διεύρυνση της εξαγωγικής βάσης της περιφερειακής οικονομίας • Ενθάρρυνση της χρήσης από τις ΜμΕ εφαρμογών και της συμμετοχής τους σε εγχώρια / διαπεριφερειακά και διεθνή δίκτυα για την υποστήριξη αλυσίδων κλασσικής και ανάστροφης εφοδιαστικής με εργασίες συλλογής, επιθεώρησης και ταξινόμησης • Δυνατότητες ενσωμάτωσης καινοτομίας, τεχνογνωσίας και 	<p>Ενίσχυση της πρόσβασης επιχειρήσεων σε νέες αγορές, της δικτύωσης για ερευνητικές και παραγωγικές συνεργασίες</p>	Δράση 3.d.1: Συμμετοχή επιχειρήσεων σε διεθνείς εκθέσεις και συνέδρια, οργάνωση επιχειρηματικών αποστολών.		
		Δράση 3.d.2: Οργάνωση διεθνούς εμβέλειας κλαδικών εκθέσεων		
	Δράση 3.d.3: Συμμετοχές σε διεθνείς τεχνολογικές, εμπορικές και επιχειρηματικές συνεργασίες και δίκτυα καθώς και ανταλλαγή επισκέψεων			
	Δράση 3.d.4: Εξειδικευμένες μελέτες για στόχευση αγορών (market analysis), προϊόντων και συγκριτικής ανάλυσης του ανταγωνισμού			
	Δράση 3.d.5: Προετοιμασία, εφαρμογή και αξιολόγηση «περιφερειακών σχεδίων εξωστρέφειας»			

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

<p>συμμετοχής των ΜμΕ σε διεθνή δίκτυα</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ενίσχυση των επιχειρήσεων για την είσοδο τους σε νέες αγορές • Ωρίμανση και στήριξη βιώσιμων συνεργατικών σχηματισμών σε ζητήματα εξωστρέφειας, καινοτομίας και τοποθέτησης σε διεθνείς αγορές. • Υποστήριξη συστάδων επιχειρήσεων για αναζήτηση ευκαιριών σε νέες αγορές του εξωτερικού: για τη διείσδυση τους σε νέες αγορές ταχέως αναπτυσσόμενων χωρών ή για την τοποθέτησή τους σε «ώριμες» αγορές με νέα προϊόντα και υπηρεσίες • Προετοιμασία και οργάνωση ειδικών επιχειρηματικών αποστολών σε Χώρες - Στόχους 	<p>υφιστάμενες αγορές στο εξωτερικό</p>	<p>Δράση 3.d.6: Σύσταση φορέα με σκοπό την ανάδειξη, προβολή και προώθηση τοπικά παραγόμενων προϊόντων</p>
		<p>Δράση 3.d.7: Δημιουργία γραφείου (“film commission”, “music commission”, “festival commission”)</p>
	<p>Διεθνής δικτύωση του οικοσυστήματος της νέας και αλληλέγγυας επιχειρηματικότητας</p>	<p>Δράση 3.d.8 Υποστήριξη δράσεων διεθνοποίησης, διοργάνωσης διεθνών συναντήσεων, δικτύωσης φορέων στήριξης της νέας και αλληλέγγυας επιχειρηματικότητας,</p>
		<p>Δράση 3.d.9: Δημιουργία και υποστήριξη δράσεων “Soft Landing”</p>

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

	Πεδία Εξειδίκευσης (ΠΕ)	I - Δημιουργική Οικονομία	II- Γαλάζια Οικονομία	III - Βιώσιμη Οικονομία των Αναγκών
ΑΠ 8 - Προώθηση της Ανάπτυξης των Δεξιοτήτων & της Προσαρμοστικότητας του Ανθρώπινου Δυναμικού στους Τομείς της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (ΕΚΤ)				
8v- Προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στις αλλαγές				
Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα δράσεων	Δράσεις		
<ul style="list-style-type: none"> Προσαρμογή του ανθρώπινου δυναμικού και των επιχειρήσεων της Περιφέρειας στις νέες αναπτυξιακές απαιτήσεις Διεύρυνση της πιστοποίησης επαγγελματιών προσόντων των εργαζομένων με βάση διεθνή πρότυπα 	<ul style="list-style-type: none"> Προσαρμογή του ανθρώπινου δυναμικού και των επιχειρήσεων στις νέες αναπτυξιακές απαιτήσεις 	Δράση 8.v.1 Ανάπτυξη επαγγελματικών γνώσεων και δεξιοτήτων σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας, εξαγωγών		
	<ul style="list-style-type: none"> Αυξημένος αριθμός φοιτητών που προέρχονται από ΕΚΟ ή αντιμετωπίζουν οικονομικές ή άλλες δυσκολίες 	Δράση 8.v.2 Υποτροφίες για μεταπτυχιακές σπουδές στα πεδία εξειδίκευσης		

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

	Πεδία Εξειδίκευσης (ΠΕ)	I - Δημιουργική Οικονομία	II- Γαλάζια Οικονομία	III - Βιώσιμη Οικονομία των Αναγκών
ΑΠ 9 - Προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης & Καταπολέμηση της Φτώχειας & Διακρίσεων – Διασφάλιση της Κοινωνικής Συνοχής (ΕΚΤ)				
9ν - Προώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ενσωμάτωσης σε κοινωνικές επιχειρήσεις και την κοινωνική και αλληλέγγυο οικονομία ώστε να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην απασχόληση				
Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα δράσεων	Δράσεις		
<ul style="list-style-type: none"> Ανάγκη αύξησης της απασχόλησης στο πεδίο της κοινωνικής οικονομίας με την αξιοποίηση χρηματοδοτικών και άλλων εργαλείων και μηχανισμών στήριξης σε τοπικό επίπεδο, 	Ενίσχυση της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας (ΚΑΛΟ) και επιχειρηματικότητας (ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση»)	Δράση 9.v.1: Υποστήριξη της προετοιμασίας για την εκκόλαψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών ΚΑΛΟ		
		Δράση 9.v.2.I: Ενίσχυση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών ΚΑΛΟ στο πεδίο της δημιουργικής οικονομίας	Δράση 9.v.2.II: Ενίσχυση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών ΚΑΛΟ στο πεδίο της γαλάζιας οικονομίας	Δράση 9.v.2.III: Ενίσχυση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών ΚΑΛΟ στο πεδίο της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

<ul style="list-style-type: none"> • Δυνατότητες προώθησης απασχόλησης των ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας (επέκταση του θεσμού των Κοι.Σ.Π.Ε., μέσω της χρηματοδοτικής στήριξης νέων και επέκτασης των υπαρχόντων Κοι.Σ.Π.Ε., με νέες δραστηριότητες).		Δράση 9.ν.3: Προγράμματα υποστήριξης, εκπαίδευσης, κατάρτισης και δικτύωσης προσωπικού δομών κινητοποίησης και μελών των δικτύων τους (μεντόρων, επιχειρηματικών αγγέλων κλπ.) στον τομέα της ΚΑΛΟ
--	--	---

5 Αναλυτική περιγραφή δράσεων RIS3 της Περιφέρειας Αττικής

Περιγραφή των Δράσεων

A.Π 1.a: Δημιουργία δομών και υποδομών έρευνας και καινοτομίας (E&K) σε περιφερειακό επίπεδο

Συνολικές Προτεραιότητες & Στόχοι

- Διαμόρφωση περιφερειακής δομής υποστήριξης της έρευνας και καινοτομίας (E&K) σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της ΠΣΕΕ
- Ενίσχυση της δικτύωσης των επιχειρήσεων και ερευνητικών και ακαδημαϊκών ιδρυμάτων, με εστίαση στην ανάγκη ανάπτυξης καινοτόμων λύσεων
- Εστίαση της E&K των ερευνητικών και ακαδημαϊκών ιδρυμάτων στις ανάγκες των επιχειρήσεων και στις ευκαιρίες που αναδεικνύει η ΠΣΕΕ
- Αύξηση του αριθμού των ερευνητών που συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγική διαδικασία
- Ενίσχυση της συμμετοχής του επιχειρηματικού ιστού της Περιφέρειας στις υποδομές

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> • Διαμόρφωση περιφερειακής δομής υποστήριξης της έρευνας και καινοτομίας (E&K) σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της ΠΣΕΕ • Ενίσχυση της δικτύωσης των επιχειρήσεων και ερευνητικών και ακαδημαϊκών ιδρυμάτων, με εστίαση στην ανάγκη ανάπτυξης καινοτόμων λύσεων • Εστίαση της E&K των ερευνητικών και ακαδημαϊκών ιδρυμάτων στις ανάγκες των επιχειρήσεων και στις ευκαιρίες που αναδεικνύει η ΠΣΕΕ • Ενίσχυση της συμμετοχής του 	<p>Διαμόρφωση περιφερειακής δομής συντονισμού, τεκμηρίωσης, συμμετοχικού σχεδιασμού και υποστήριξης της έρευνας και καινοτομίας (E&K) σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της ΠΣΕΕ</p>	<p>Δράση 1.a.1: Κέντρο Στρατηγικού σχεδιασμού Περιφέρειας Αττικής</p> <p>Δράση 1.a.2.I-III: Ανάπτυξη και λειτουργία τεχνολογικών πλατφορμών και δικτύων μάθησης</p>

επιχειρηματικού ιστού της
Περιφέρειας στις υποδομές
● Ενίσχυση και συνέχιση της
διαδικασίας επιχειρηματικής
ανακάλυψης

Δράση 1.α.1: Κέντρο Στρατηγικού Σχεδιασμού Περιφέρειας Αττικής

Η δράση προβλέπει τη δημιουργία ενός Κέντρου Στρατηγικού σχεδιασμού Περιφέρειας Αττικής (ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α.) και αναφέρεται σε επιχειρήσεις που υπόκεινται και στα τρία εξειδίκευσης της περιφέρειας Αττικής. Το Κέντρο θα είναι φορέας της Περιφέρειας (ή Σύμπραξη της Περιφέρειας με φορείς Ε&Κ, κοινωνικούς και παραγωγικούς φορείς).

Σκοπός του Κέντρου είναι να συμβάλει στην εύρυθμη λειτουργία του Περιφερειακού Συστήματος Καινοτομίας και τη συνεχή λειτουργία διαδικασιών επιχειρηματικής ανακάλυψης, εξασφαλίζοντας τη συνεκτική λειτουργία του, την πλήρωση όλων των απαραίτητων ρόλων και λειτουργιών και την δυναμική εξέλιξή του με την διασφάλιση της διαβούλευσης με όρους δημοκρατικής και περιεκτικής συμμετοχής.

Το ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α θα υποστηρίζει με επαρκή τεκμηρίωση τις διαδικασίες επεξεργασίας και λήψεις αποφάσεων των οργάνων της Περιφέρειας Αττικής (Περιφερειάρχη, Περιφερειακού Συμβουλίου, Περιφερειακού Συμβουλίου Έρευνας και Καινοτομίας, επιτροπών κλπ.).

Το ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α θα συμβάλει να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες για την ενίσχυση των δυνατοτήτων διασύνδεσης μεταξύ των υφιστάμενων δικτύων έρευνας και καινοτομίας (Ε&Κ) των επιχειρήσεων και των εκπαιδευτικών και ερευνητικών κέντρων της περιφέρειας καθώς και των υφιστάμενων clusters.

Για την εκπλήρωση του σκοπού του το ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α:

- θα εξασφαλίσει την παρακολούθηση και τεκμηρίωση της εξέλιξης της δραστηριότητας Ε&Κ στην Αττική, την παρακολούθηση της διεθνούς πρακτικής και θεωρίας, τη συγκριτική αξιολόγηση των δραστηριοτήτων Ε&Α στην περιφέρεια Αττικής, την ανάδειξη καλών πρακτικών αναθέτοντας την διεξαγωγή μελετών και ερευνών
- θα επεξεργάζεται προτάσεις πολιτικής σε συνεργασία με ερευνητές και φορείς
- θα οργανώνει δράσεις συμμετοχικού σχεδιασμού όπως θεματική και περιφερειακή τεχνολογική προοπτική διερεύνηση (technology foresight)
- θα αναπτύξει και λειτουργεί ή εποπτεύει ψηφιακές πλατφόρμες και δίκτυα πληροφόρησης και συνεργασίας των φορέων της Αττικής σε θέματα, έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομίας
- Ενέργειες δικτύωσης και ευαισθητοποίησης
- Δράσεις προώθησης και δημοσιότητας για τη διεύρυνση των κοινωνικο-οικονομικών επιπτώσεων των υποδομών έρευνας και καινοτομίας, δράσεις

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής
ενίσχυσης της συμμετοχής του επιχειρηματικού ιστού της περιφέρειας στις
υποδομές, δράσεις εκπαίδευσης των χρηστών κ.λπ.

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΣΕΕ/ΠΕΠ Αττικής

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕΚΠΑ

Δικαιούχοι: Περιφέρεια Αττικής

Δράση 1.a.2.I-III: Ανάπτυξη και λειτουργία τεχνολογικών πλατφορμών και δικτύων μάθησης

Η δράση ενισχύει δραστηριότητες που λειτουργούν ως μηχανισμοί επιχειρηματικής ανακάλυψης για την Περιφέρεια. Προβλέπει την υποστήριξη της συγκρότησης δικτύων μάθησης με εστιασμένη θεματική και της λειτουργίας τους για βραχύ χρονικό διάστημα (από 3 μήνες έως 1 έτος) , με σκοπό τη μάθηση και τη διάχυση καλών πρακτικών, την ανταλλαγή απόψεων και την επεξεργασία προτάσεων, το συντονισμό, την μάθηση μέσω της ανταλλαγής εμπειριών, σεμιναρίων, επισκέψεων κλπ. και της συνεργασίας στη διεξαγωγή δραστηριοτήτων καθώς και τη δημιουργία τεχνολογικών πλατφορμών οι οποίες θα είναι τριετείς. Θα καλύπτονται τα έξοδα διαχείρισής τους. (ενημέρωση για αποτελέσματα έρευνας και αξιοποίηση προτάσεων, κλπ)

Το ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α θα εκπονεί ετήσιο πρόγραμμα σύμφωνα με τις τεχνολογικές προτεραιότητες στα πεδία εξειδίκευσης της Περιφέρειας και θα προσκαλεί ομάδες επιχειρήσεων και φορέων για την υποβολή προτάσεων διοργάνωσης των αντίστοιχων δραστηριοτήτων. Το πρόγραμμα θα καλύπτει αυστηρά λειτουργικά έξοδα και δαπάνες των δράσεων (εισηγητές, εμπυχωτής, συντονιστής, υπηρεσίες τρίτων όπως έρευνες, μελέτες κλπ) ενώ οι επιχειρήσεις και οι φορείς θα πρέπει να καλύπτουν τα έξοδα μετάβασης και διαμονής των μελών τους.

Η παρούσα δράση εξειδικεύεται σε κάθε ένα από τα τρία πεδία, δηλαδή στην δημιουργική οικονομία, στη γαλάζια οικονομία και στην βιώσιμη οικονομία των αναγκών.

Ενδεικτικές τεχνολογικές πλατφόρμες

Δημιουργική Οικονομία
Πολιτισμός και ΤΠΕ ΤΠΕ στη βιομηχανία της εμπειρίας Νέα media και κινηματογράφος Πολιτισμική παραγωγή και διαχείριση
Γαλάζια Οικονομία

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Προστασία και διαχείριση θαλάσσιου περιβάλλοντος
Νέα υλικά, ΤΠΕ και μέθοδοι παραγωγής στα σκάφη αναψυχής και θαλάσσια σπορ

Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών

Internet of Things
Smart-Grids
Λειτουργικά τρόφιμα και διατροφική παράδοση
Διάχυτη νοημοσύνη και έξυπνη πόλη
Νέες τεχνολογίες και υλικά στην κυκλική οικονομία

Ενδεικτικές Δίκτυα Μάθησης

Δημιουργική Οικονομία

Διαχείριση πνευματικής ιδιοκτησίας
Διαχείριση πολιτιστικού αποθέματος
Ανάπτυξη και διαχείριση πολιτισμικού περιεχομένου
Διάχυτη νοημοσύνη στον τουρισμό
Νέα υλικά και ΤΠΕ στις δημιουργικές βιομηχανίες (ένδυση, έπιπλο κλπ)

Γαλάζια Οικονομία

smart & green logistics στην ακτοπλοΐα
γεωπληροφορική στη διαχείριση θαλάσσιου περιβάλλοντος

Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών

διάχυτη νοημοσύνη στις μεταφορές και τον εφοδιασμό
ΤΠΕ και νέα υλικά στο κτίριο και το δομημένο περιβάλλον
εφαρμογές βιοτεχνολογίας στη διαχείριση λυμάτων
ΑΠΕ στον αστικό ιστό και κτίριο
data minning στις αστικές λειτουργίες και δραστηριότητες

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΣΕΕ/ΠΕΠ Αττικής

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Δικαιούχοι: φορείς Ε&Α, επιχειρήσεις, συλλογικοί φορείς, ΤΑ κλπ

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> ● Διαμόρφωση περιφερειακής δομής υποστήριξης της έρευνας και καινοτομίας (Ε&Κ) σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της ΠΣΕΕ ● Εστίαση της Ε&Κ των ερευνητικών και ακαδημαϊκών ιδρυμάτων στις ανάγκες των επιχειρήσεων και στις ευκαιρίες που αναδεικνύει η ΠΣΕΕ ● Αύξηση του αριθμού των ερευνητών που συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγική διαδικασία 	<p>Ανάπτυξη υποδομών, δομών και δραστηριοτήτων Ε&Α&Κ κρίσιμων για τους ΤΕ της Αττικής, όπου υπάρχει υστέρηση</p>	<p>Δράση 1.α.3.Ι-ΙΙΙ: Ανάπτυξη Υποδομών και Δομών σε κρίσιμες περιοχές και τομείς Ε&Κ (competence centers)</p>

Δράση 1.α.3.Ι-ΙΙΙ: Ανάπτυξη Υποδομών και Δομών σε κρίσιμες περιοχές και τομείς Ε&Κ

Η ανάπτυξη των υποδομών Ε&Α στην Αττική εντάσσεται στο συνολικό σχεδιασμό των Εθνικών υποδομών, όπως αυτός αποτυπώνεται και στα σχετικά ντοκουμέντα της ΓΓΕΤ (ΕΣΕΤΑΚ, Οδικός Χάρτης Υποδομών Έρευνας κλπ.). Ήδη έχουν καταγραφεί παραπάνω (και στα Παραρτήματα) οι καινοτομικές επιδόσεις και έχουν επισημανθεί τεχνολογικοί τομείς στους οποίους διαμορφώνονται κέντρα τεχνολογικής ικανότητας (competence centres) καθώς και η σημασία τους στο πλαίσιο των πεδίων εξειδίκευσης της Αττικής. Επίσης κατά τη διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης που προηγήθηκε και αυτή που θα συνεχισθεί στο πλαίσιο της ΠΣΕΕ θα διαπιστώνονται κενά και αδυναμίες στο περιφερειακό σύστημα καινοτομίας. Είναι σημαντικό να αντιμετωπισθούν αυτές οι αδυναμίες, ιδιαίτερα σε ότι αφορά στα πεδία εξειδίκευσης της Αττικής και τις τεχνολογικές προτεραιότητες που έχουν ορισθεί. Σε συνεργασία με τη ΓΓΕΤ και τα συναρμόδια υπουργεία, το ΚΕΚΠΑ θα επεξεργασθεί προγράμματα δράσης για τους τομείς ενδιαφέροντος για την Αττική στο πλαίσιο της εθνικής στρατηγικής. Κατόπιν θα εισηγείται στο ΠΣΕΚ και στο Περιφερειακό Συμβούλιο προτάσεις για την ανάπτυξη δράσεων με σκοπό την αξιοποίηση και ενίσχυση δομών και υποδομών, με τεκμηρίωση που θα προκύπτει από τη δραστηριότητά τους. Το ΠΣΕΚ με τη σειρά του θα γνωμοδοτεί σχετικά στην Περιφερειάρχη και στο Περιφερειακό Συμβούλιο.

Ενδεικτικές Δράσεις:

Δημιουργική Οικονομία

- Ε&Α σε επιστημονικές περιοχές όπως ανθρωπιστικές επιστήμες / κλασικές σπουδές / λογοτεχνία / κλασικές τέχνες, ιστορία), με στόχο την συμβολή τους στον πολιτιστικό τουρισμό

Γαλάζια Οικονομία

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

-Ναυπηγική μικρών σκαφών, Διατροφική πολιτική και πιστοποίηση τροφίμων και προϊόντων αλιείας και υδατοκαλλιέργειας

Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών

- smart cities, smart building, περιβαλλοντική τεχνολογία

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΕΚ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΕΔΑ

Δικαιούχοι: φορείς Ε&Α, συλλογικοί φορείς κλπ

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> • Διαμόρφωση περιφερειακής δομής υποστήριξης της έρευνας και καινοτομίας (Ε&Κ) σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της ΠΣΕΕ • Ενίσχυση της δικτύωσης των επιχειρήσεων και ερευνητικών και ακαδημαϊκών ιδρυμάτων, με εστίαση στην ανάγκη ανάπτυξης καινοτόμων λύσεων 	<p>Ανάπτυξη καινοτομικής και δημιουργικής κουλτούρας</p>	<p>Δράση 1.a.4: Δομές δημιουργικής μάθησης και συνεργασίας μέσα και έξω από το σχολείο (technology playgrounds, creativity parks, ...)</p> <p>Δράση 1.a.5: Διάχυση και ενημέρωση των ερευνητικών αποτελεσμάτων ΑΕΙ-ΕΚ στο ευρύ κοινό και τα σχολεία της Περιφέρειας Αττικής και σε συλλογικούς φορείς και φορείς ΤΑ</p>

Δράση 1.a.4: Δομές δημιουργικής μάθησης και συνεργασίας μέσα και έξω από το σχολείο (technology playgrounds, creativity parks, ...)

Οι χώροι θα αναπτύσσονται με προτεραιότητα σε υποβαθμισμένες περιοχές της Αθήνας, του Πειραιά και λοιπών δήμων της Αττικής οι οποίοι παρουσιάζουν υστέρηση ή αδυναμία σε υποδομές, επιδόσεις κτλ και χρήζουν ποιοτικής και αστικής αναβάθμισης. Η ανάπτυξη και λειτουργία των χώρων προτείνεται να ενταχθεί κατά προτεραιότητα στο πλαίσιο του σχεδιασμού των ΟΧΕ, των ΟΣΑΑ και γενικώς να τοποθετούνται πάντα στο ευρύτερο πλαίσιο των χωρικών παρεμβάσεων για την αστική ανάπλαση.

Πιο συγκεκριμένα, σκοπός της δράσης είναι να δώσει στη νεολαία (άτομα ηλικίας από 11 έως 30 ετών) τη δυνατότητα να:

- αναπτύξει δημιουργικές ικανότητες στην τέχνη και την τεχνολογία,
- πειραματισθεί/εξοικειωθεί με τις τεχνολογικές και επιστημονικές εξελίξεις,

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

- κατανοήσει το ρόλο και τη σημασία της τεχνολογίας και της δημιουργικής μάθησης
- γνωρίσει/αγαπήσει τη δημιουργική διαδικασία του πειραματισμού και της ανακάλυψης.
- αναπτύξει δημιουργικές ικανότητες και ικανότητες στα πεδία των επιστημών, της τεχνολογίας, της μηχανικής, των μαθηματικών και των φυσικών επιστημών,
- διευρύνει τους ορίζοντές της σε θέματα επιστήμης και κουλτούρας,
- να αναπτύξει κατανόηση για κοινωνικές και τεχνολογικές προκλήσεις,
- καλλιεργήσει κοινωνικές και αναπτυξιακές δεξιότητες, συλλογική και επικοινωνιακή κουλτούρα, καθώς και περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση
- “σπάσει” το ψηφιακό χάσμα και τους κοινωνικούς φραγμούς

Παράλληλα, η δράση δεν εξαιρεί τη συμμετοχή και άλλων ηλικιακών ομάδων και, προς αυτή την κατεύθυνση, οι χώροι αναμένεται να λειτουργήσουν παράλληλα και ως κόμβοι συναφών δραστηριοτήτων για τεχνολογικές κοινότητες και κοινότητες πράξης, όπως αυτές του ανοιχτού λογισμικού, της ρομποτικής κ.οκ.

Ενδεικτικές Δράσεις:

- Creative playgrounds
- Fab labs
- Εργαστήρια ΤΠΕ - ανοιχτού λογισμικού κλπ (arduino κλπ)
- Εργαστήρια φυσικών επιστημών
- Εργαστήρια εικαστικών τεχνών
- Aquarium

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: φορείς Ε&Α, συλλογικοί φορείς, σχολεία και εκπαιδευτικοί φορείς, ΤΑ, νεολαία 11-30 κ.λπ.

Δράση 1.α.5: Διάχυση και ενημέρωση των ερευνητικών αποτελεσμάτων ΑΕΙ-ΕΚ στο ευρύ κοινό και τα σχολεία της Περιφέρειας Αττικής και σε συλλογικούς φορείς και φορείς ΤΑ

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Σκοπός της δράσης είναι η εξοικείωση της κοινωνίας με τις τεχνολογικές εξελίξεις και τις δυνατότητες του ερευνητικού και καινοτομικού δυναμικού, η προσέλκυση νέων στην επιστήμη και την τεχνολογία, ο προβληματισμός σχετικά με τις δυνατότητες, τα κόστη και τα οφέλη, και τους κινδύνους που εγκυμονεί η τεχνολογική εξέλιξη καθώς και διερεύνηση συνεργασιών.

Η ενημέρωση θα απευθύνεται σε επιχειρήσεις, στο ευρύ κοινό, στα σχολεία της Περιφέρειας Αττικής και σε συλλογικούς φορείς και φορείς ΤΑ.

Το ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α θα εκπονεί ετήσιο πρόγραμμα σε συνεργασία με τους φορείς Ε&Τ και τις επιχειρήσεις της Αττικής. Η δράση αναφέρεται σε φορείς Ε&Τ και επιχειρήσεις που υπόκεινται και στα τρία πεδία εξειδίκευσης της περιφέρειας Αττικής.

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΕΚ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: φορείς Ε&Α, επιχειρήσεις, συλλογικοί φορείς, ΤΑ, εκπαίδευση κ.λπ.

Α.Π 1.β: Αύξηση των δαπανών των επιχειρήσεων για έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία

Συνολικές Προτεραιότητες & Στόχοι

- Διασύνδεση υποδομών Ε&Α&Κ και αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων (Δημιουργία competence centers και μονάδων αξιοποίησης ερευνητικών αποτελεσμάτων και Δημιουργία co-working spaces και θερμοκοιτίδων)
- Ανάπτυξη «θερμοκοιτίδων» με στόχο την ανάπτυξη νέων καινοτόμων επιχειρήσεων ή προϊόντων
- Αύξηση του αριθμού των ερευνητών που συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγική διαδικασία.
- Βελτίωση, ενίσχυση και απλοποίηση του πλαισίου συμμετοχής των ΜμΕ
- Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών, μέσω της συνεργασίας των ερευνητικών φορέων με τις επιχειρήσεις
- Δράσεις επίδειξης που επιτρέπουν τη διάδοση, την αποδοχή και τον έλεγχο των καινοτομιών σε πραγματικό περιβάλλον
- Αύξηση του αριθμού νέων ή διαφοροποιημένων προϊόντων που προωθούνται στην αγορά

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

- Ενθάρρυνση ανάληψης δραστηριοτήτων καινοτομίας σε μικρές επιχειρήσεις και φορείς της κοινωνικής οικονομίας
- Διεύρυνση της αλυσίδας αξίας
- Υποστήριξη της έρευνας (εφαρμοσμένης, πειραματικής) και της πειραματικής ανάπτυξης σε επιχειρήσεις
- Αύξηση του αριθμού νέων ή διαφοροποιημένων προϊόντων που προωθούνται στην αγορά
- Μόχλευση των πόρων που δαπανούν οι ΜμΕ για την έρευνα, την ανάπτυξη και την καινοτομία.
- Προαγωγή της προϊόντικής ή διεργασιακής ή οργανωτικής καινοτομίας σε επιχειρήσεις

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> • Διασύνδεση υποδομών Ε&Α&Κ και αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων (Δημιουργία competence centers και μονάδων αξιοποίησης ερευνητικών αποτελεσμάτων και Δημιουργία co-working spaces και θερμοκοιτίδων) • Ανάπτυξη «θερμοκοιτίδων» με στόχο την ανάπτυξη νέων καινοτόμων επιχειρήσεων ή προϊόντων 	<p>Δομές κινητοποίησης (animation), δικτύωσης και πύκνωσης οικοσυστήματος (coworking spaces, incubators, accelerators)</p>	<p>Δράση 1.b.1: Ίδρυση και λειτουργία Εκκολαπτηρίων και Θερμοκοιτίδων εντός των ΕΚ και ΑΕΙ της Αττικής</p> <p>Δράση 1.b.2: Μητρώο συμβούλων σε ζητήματα διαχείρισης πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας</p>

Δράση 1.b.1: Ίδρυση και λειτουργία Εκκολαπτηρίων και Θερμοκοιτίδων εντός των ΕΚ και ΑΕΙ της Αττικής

Σκοπός της δράσης είναι η διαμόρφωση κατάλληλων συνθηκών και μηχανισμών ενθάρρυνσης, κινητοποίησης, υποστήριξης και προώθησης επιχειρηματικών εγχειρημάτων εγγύς των ερευνητικών δραστηριοτήτων των δημόσιων φορέων και αναφέρεται σε επιχειρήσεις που υπόκεινται και στα τρία πεδία εξειδίκευσης της περιφέρειας Αττικής.

Θα ενισχύεται η ίδρυση και η λειτουργία εκκολαπτηρίων και θερμοκοιτίδων που θα παρέχουν φιλοξενία σε βραχεία ή μεσοπρόθεσμη βάση (coworking spaces, incubators) και υποστήριξη ανάπτυξης επιχειρηματικών ιδεών και ομάδων (accelerators) καθώς και η ανάπτυξη από αυτές τις δομές δράσεων με λειτουργίες κινητοποίησης (animation), δικτύωσης και πύκνωσης οικοσυστήματος για την αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων και την ενθάρρυνση και υποστήριξη του νέου επιστημονικού και ερευνητικού δυναμικού στην επιχειρηματική δράση.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Θα ενισχυθεί το οικοσύστημα υποστήριξης της νέας επιχειρηματικότητας από κατάλληλους και εξειδικευμένους φορείς. Οι ενδιαφερόμενοι θα μπορούν να λάβουν μετά από πρόσκληση, πρωτοβουλίες ίδρυσης και λειτουργίας δομών στήριξης νέων επιχειρηματικών σχημάτων, όπως θερμοκοιτίδες και εκκολαπτήρια.

Οι δομές αυτές θα:

- παρέχουν φιλοξενία, χώρους συνεργασίας (co-working spaces)
- διοργανώνουν δραστηριότητες ενημέρωσης, επιμόρφωσης δικτύωσης και παρουσιάσεις ιδεών,
- οργανώνουν δίκτυα μεντόρων και επιχειρηματικών αγγέλων,
- προωθούν και προβάλλουν τις επιχειρηματικές ομάδες,
- ενισχύουν τη δικτύωση των επιχειρηματικών σχημάτων με παρόχους υπηρεσιών, φορείς χρηματοδότησης,
- παρέχουν στήριξη για διεθνείς συνεργασίες.

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ Αττικής

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α, ΕΔΑ

Δικαιούχοι: φορείς Ε&Α, ΑΕΙ και ΕΚ

Δράση 1.b.2: Μητρώο συμβούλων σε ζητήματα διαχείρισης πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας

Διαπιστώνεται έλλειψη εξειδικευμένων στελεχών και συμβούλων σε θέματα που αφορούν στην κατοχύρωση, προστασία και διαχείριση πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας. Σκοπός της δράσης είναι να διερευνήσει το θεσμικό πλαίσιο και τη διεθνή εμπειρία σε συνεργασία με τους συλλογικούς φορείς των διαφόρων ειδικοτήτων (Δικηγορικοί Σύλλογοι, ΤΕΕ, επιστημονικοί σύλλογοι και φορείς, εκπρόσωποι επιχειρηματικού κόσμου - ΣΕΒ, ΟΕΣΥΝΕ, νεοφυείς κλπ) και να διαμορφώσει τις προϋποθέσεις ένταξης σε ειδικό μητρώο ή μητρώα και σε συνεργασία με ΑΕΙ και διεθνείς οργανισμούς ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης-κατάρτισης για επιστήμονες των συναφών κλάδων. Αναφέρεται σε επιχειρήσεις που υπόκεινται και στα τρία πεδία εξειδίκευσης της περιφέρειας Αττικής.

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΕΚ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Δικαιούχοι: φορείς Ε&Α, επιχειρήσεις, συλλογικοί φορείς

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> • Αύξηση του αριθμού των ερευνητών που συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγική διαδικασία. • Βελτίωση, ενίσχυση και απλοποίηση του πλαισίου συμμετοχής των ΜμΕ • Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών, μέσω της συνεργασίας των ερευνητικών φορέων με τις επιχειρήσεις 	<p>Δράσεις συνεργασιών εργαστηρίων δημοσίων ερευνητικών φορέων για παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών E&T προς τις επιχειρήσεις</p>	<p>Δράση 1.b.3.I-III: Πιστοποίηση δημοσίων φορέων έρευνας και τεχνολογικών υπηρεσιών για την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών E&T</p> <p>Δράση 1.b.4: Ενίσχυση δημοσίων φορέων έρευνας και τεχνολογικών υπηρεσιών για την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών και την αξιοποίηση της έρευνας</p>

Δράση 1.b.3.I-III: Πιστοποίηση δημοσίων φορέων έρευνας και τεχνολογικών υπηρεσιών για την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών E&T

Σκοπός της δράσης είναι να προετοιμασθούν οι δημόσιοι φορείς Ε&Α (εργαστήρια ΑΕΙ, ΕΚ κλπ) ώστε να μπορούν να συμμετέχουν σε δράσεις παρέχοντας αξιόπιστες και υψηλού επιπέδου τεχνολογικές υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις και τους φορείς του Δημοσίου. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει ενισχυθούν για να προβούν στις απαραίτητες αλλαγές, επενδύσεις και πιστοποιήσεις (ISO, HACCP κλπ).

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ Αττικής

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: Δημόσιοι φορείς, ερευνητικά κέντρα, ΑΕΙ, κλπ

Δράση 1.b.4: Ενίσχυση δημοσίων φορέων έρευνας και τεχνολογικών υπηρεσιών για την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών και την αξιοποίηση της έρευνας

Στα πλαίσια της αύξησης των δαπανών των επιχειρήσεων για έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία, η δεδομένη δράση έχει ως σκοπό την ανάπτυξη των απαραίτητων δομών, υποδομών και διαδικασιών, ώστε οι δημόσιοι φορείς Ε&Α και τεχνολογικής υποστήριξης να αναπτύξουν και παρέχουν προς τις επιχειρήσεις, τους φορείς του δημοσίου κλπ, λειτουργίες και ικανότητες τεχνολογικών και επιστημονικών υπηρεσιών ενημέρωσης, αναζήτησης δεξιοτήτων κοκ. Σε αυτή την κατεύθυνση, τα ΑΕΙ και τα Ερευνητικά Κέντρα θα κληθούν να αναπτύξουν κέντρα εξυπηρέτησης πολιτών, φορέων του δημοσίου και επιχειρήσεων ώστε η αναζήτηση των κατάλληλων πόρων για την επίλυση των προβλημάτων τους αλλά και η συνεργασία μεταξύ τους να διεξάγεται με τις κατάλληλες

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

υποδομές και μέσω της βοήθειας από εξειδικευμένο/εκπαιδευμένο προσωπικό. Τα εν λόγω κέντρα θα παρέχουν υπηρεσίες όχι μόνο στις επιχειρήσεις, αλλά και στο εσωτερικό οικοσύστημα των πανεπιστημίων και των ΕΚ, δηλαδή στην ακαδημαϊκή και φοιτητική κοινότητα, σε ερευνητικές ομάδες κοκ. Θα επιτελούν πολλαπλούς ρόλους και θα προσφέρουν στα υποκείμενα πολλαπλές υπηρεσίες, καθώς θα υποστηρίζουν πολύπλευρα τις ερευνητικές ομάδες, τους φοιτητές κτλ που θέλουν να αξιοποιήσουν την επιχειρηματική τους ιδέα, να την αναπτύξουν και να συνδέσουν το εγχείρημά τους με το ευρύτερο επιχειρηματικό οικοσύστημα. Στο πλαίσιο της δράσης προβλέπεται και η ενίσχυση και διεύρυνση του ρόλου και του αντικειμένου των ΜΟΚΕ για την κατάρτιση του προσωπικού σε θέματα διαχείρισης έρευνας και μετασχηματισμού της έρευνας σε παραγωγική δραστηριότητα.

Η δράση θα χρηματοδοτηθεί από το ΕΠΑΝΑΔ βάσει του άξονα προτεραιότητας 7 και της επενδυτικής προτεραιότητας 10.iv για “βελτίωση της συνάφειας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με την αγορά εργασίας, διευκόλυνση της μετάβασης από την εκπαίδευση στην εργασία, και ενίσχυση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και συστημάτων κατάρτισης και της ποιότητάς τους, μεταξύ άλλων μέσω μηχανισμών πρόβλεψης των αναγκών σε δεξιότητες, της προσαρμογής των προγραμμάτων σπουδών και της καθιέρωσης και ανάπτυξης συστημάτων μάθησης με βάση την εργασία, συμπεριλαμβανομένων των διττών συστημάτων μάθησης και μαθητείας”. Η προτεραιότητα υποστηρίζει δράσεις επιχειρηματικότητας και καινοτομίας από τις Μονάδες Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας στα ΑΕΙ.

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΑΔ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΚΤ

Τελικοί αποδέκτες: ΑΕΙ, Ερευνητικά Κέντρα, φορείς Ε&Α

Δικαιούχοι: Δημόσιοι φορείς Ε&Α και τεχνολογικής υποστήριξης

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> • Δράσεις επίδειξης που επιτρέπουν τη διάδοση, την αποδοχή και τον έλεγχο των καινοτομιών σε πραγματικό περιβάλλον • Αύξηση του αριθμού νέων ή διαφοροποιημένων προϊόντων που προωθούνται στην αγορά • Αύξηση του αριθμού των ερευνητών που συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγική διαδικασία.	Αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων	<p>Δράση 1.b.5.I-III: Ενίσχυση σχεδίων διερεύνησης της σκοπιμότητας αξιοποίησης ερευνητικών αποτελεσμάτων (proof-of-concept)</p> <p>Δράση 1.b.6.I-III: Ανάπτυξη έργων επίδειξης-εφαρμογής αποτελεσμάτων έρευνας</p>

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Δράση 1.β.5.I-III: Ενίσχυση σχεδίων διερεύνησης της σκοπιμότητας αξιοποίησης ερευνητικών αποτελεσμάτων (proof-of-concept)

Μεγάλο μέρος της έρευνας που πραγματοποιείται στα Ελληνικά ΑΕΙ και Ερευνητικά Κέντρα παραμένει αναξιοποίητη, ενώ υπάρχουν αξιόλογες προοπτικές αξιοποίησης είτε στην επιχειρηματική είτε στη δημόσια σφαίρα. Η δράση προβλέπει την υποστήριξη μελών ερευνητικών ομάδων για να διερευνήσουν τις προοπτικές αξιοποίησης της έρευνάς τους, καθώς και να αναπτύξουν πρωτότυπα. Έτσι θα τεκμηριώνεται και η πιθανή χρηματοδότηση για συνέχιση της έρευνας ενώ θα αναπτύσσονται προοπτικές απασχόλησης των μελών ερευνητικών ομάδων σε δραστηριότητες Ε&Α στον παραγωγικό τομέα, σε νέες επιχειρήσεις έντασης γνώσης. Η παρούσα δράση εξειδικεύεται σε κάθε ένα από τα τρία πεδία, δηλαδή στην δημιουργική οικονομία, στη γαλάζια οικονομία και στην βιώσιμη οικονομία των αναγκών.

Ενδεικτικές Δράσεις:

Δημιουργική Οικονομία

- Τεχνολογικές εφαρμογές παιγνίων και αναψυχής
- Εκπαιδευτικές εφαρμογές και μέθοδοι, παιδαγωγικό υλικό και εργαλεία
- Προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας στην ένδυση, στο έπιπλο κλπ
- Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών έντασης εμπειρίας
- Προϊόντα και υπηρεσίες πολιτιστικής ταυτότητας και δημιουργίας
- Προϊόντα και υπηρεσίες πολιτιστικής ταυτότητας και δημιουργίας (π.χ video, κινηματογράφος)
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης, εφαρμογές data mining και γεωπληροφορικής
- Ε&Α για την διασύνδεση με την τουριστική εμπειρία
- Λογισμικό και εφαρμογές μικρο/νάνο-ηλεκτρονικής
- Ανάπτυξη της μικροηλεκτρονικής
- Εργαλεία και μέθοδοι ΤΠΕ επιχειρηματικού και επιχειρησιακού σχεδιασμού
- Εφαρμογές ΤΠΕ για την ενίσχυση της προσπέλασης και της βιώσιμης λειτουργίας της πόλης

Γαλάζια Οικονομία

- Προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας από την ελληνική υδάτινη χλωρίδα και τους θαλάσσιους οργανισμούς
- Νέα Υλικά, υδάτινη βιοτεχνολογία, διαχείριση και προστασία υδάτινου περιβάλλοντος
- Ναυπηγική μικρών σκαφών και θαλάσσια σπορ
- Μέθοδοι και υλικά λιμενικών κατασκευών και έργων
- Περιβαλλοντικά φιλικές τεχνολογίες εκτροφής, επεξεργασίας και συσκευασίας προϊόντων υδατοκαλλιέργειας και αλιείας
- Προϊόντα και δραστηριότητες θαλάσσιου τουρισμού
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης στον θαλάσσιο τουρισμό
- Γεωπληροφορική στη ναυτιλία, smart transport, στην διαχείριση και προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και τον θαλάσσιο τουρισμό

Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

- Φαρμακευτικά προϊόντα, λειτουργικά τρόφιμα και καλλυντικά
- Παραγωγή και διαχείριση ενέργειας
- Τεχνολογίες και μέθοδοι για μείωση περιβαλλοντικού αποτυπώματος
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης για εξατομίκευση υπηρεσιών και διαχείριση συστημάτων
- Νέες τεχνολογίες και μέθοδοι σε υπάρχοντα και νέα κτίρια, στο αστικό και δομημένο περιβάλλον
- Τεχνολογίες επεξεργασίας και συσκευασίας τροφίμων και ζωοτροφών
- Προϊόντα και διαδικασίες για διαχείριση και εκμετάλλευση των αποβλήτων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΕΚ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: φορείς Ε&Α (ΕΚ, ΑΕΙ κλπ.)

Δράση 1.β.6.I-III: Ανάπτυξη έργων επίδειξης-εφαρμογής αποτελεσμάτων έρευνας

Σκοπός της δράσης είναι η υλοποίηση επιδεικτικών και πιλοτικών εφαρμογών αποτελεσμάτων έρευνας στα πεδία εξειδίκευσης, με σκοπό τη διερεύνηση της εφαρμογής σε πραγματικές συνθήκες, την αξιολόγηση εναλλακτικών, τη μελέτη των επιπτώσεων (κοινωνικών, περιβαλλοντικών κλπ). Η ενίσχυση μπορεί να προέρχεται και από τα τομεακά Ε.Π. και άλλες πηγές (Ευρωπαϊκά προγράμματα κλπ).

Ενδεικτικές Δράσεις:

Δημιουργική Οικονομία

- Ψηφιακές πλατφόρμες και εφαρμογές εκπαίδευσης
- Έξυπνο ένδυμα
- Έξυπνο έπιπλο
- Καινοτόμες μορφές εμπειρίας στον τουρισμό
- Εφαρμογές SOLOMO στον τουρισμό
- Ρομποτικές εφαρμογές
- Εφαρμογές εμπλουτισμένης/επαυξημένης πραγματικότητας
- Data mining και διάχυτη νοημοσύνη στον τουρισμό και τον πολιτισμό
- *διασύνδεση της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας με την τουριστική εμπειρία*

Γαλάζια Οικονομία

- Διαχείριση και προστασία θαλάσσιου περιβάλλοντος
- Νέα θαλάσσια σπορ
- Νέα διατροφικά προϊόντα θάλασσας
- Εφαρμογές βιοτεχνολογίας

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

- Νέες μέθοδοι και υλικά κατασκευής σκαφών
- Γεωπληροφορική στη ναυτιλία

Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών

- Συσκευασία (ανακυκλώσιμη, βιοδιασπώμενη κτλ)
- Φαρμακευτικά και διατροφικά προϊόντα με βάση την εγχώρια χλωρίδα και πανίδα
- ΑΠΕ
- Εξοικονόμηση ενέργειας
- Διάχυτη νοημοσύνη στην πόλη και τη διασκέδαση
- Ευφυές κτίριο, γειτονιά κοκ
- Αξιοποίηση απορριμάτων και αποβλήτων
- Βιομηχανικά οικοσυστήματα
- e-προσπέλαση
- Ψηφιακές πλατφόρμες συμμετοχικού σχεδιασμού

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ, ΕΠΑΝΕΚ - ΕΠ ΑΓΡΟ - ΕΠΘΑ, ΕΠΥΜΕΡΑΑ, HORIZON, ιδιωτικός τομέας.

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, ΕΓΤΑΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: φορείς Ε&Α, επιχειρήσεις, συλλογικοί φορείς, ΤΑ κλπ

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> ● Ενθάρρυνση ανάληψης δραστηριοτήτων καινοτομίας σε μικρές επιχειρήσεις και φορείς της κοινωνικής οικονομίας ● Αύξηση του αριθμού των ερευνητών που συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγική διαδικασία. 	<p>Έλξη δημόσιων δραστηριοτήτων Ε&Α από την οικονομία των αναγκών</p>	<p>Δράση 1.b.7.I-III: Δημιουργία καινοτόμων προϊόντων/υπηρεσιών που προτείνονται από επιχειρήσεις, φορείς του δημοσίου και της ΤΑ, δημόσια διαβούλευση κλπ. (customer-driven)</p> <p>Δράση 1.b.8: Χρηματοδότηση δράσεων τύπου "hackathon"</p>

Δράση 1.b.7.I-III: Δημιουργία καινοτόμων προϊόντων/υπηρεσιών που προτείνονται από επιχειρήσεις, φορείς του δημοσίου και της ΤΑ, δημόσια διαβούλευση κλπ. (customer-driven)

Η δράση ενισχύει την ανάθεση Ε&Α για την διερεύνηση ή επίλυση συγκεκριμένων ζητημάτων και προβλημάτων σε ΕΚ και ΑΕΙ από επιχειρήσεις, φορείς του Δημοσίου και της ΤΑ. Τα θέματα μπορεί να προκύπτουν και μέσα από διαδικασίες δημόσιας διαβούλευσης

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

(που θα διαχειρίζονται οι φορείς του δημοσίου και της ΤΑ. Η δράση θα μπορεί να περιλαμβάνει τη χρηματοδότηση διδακτορικής και μεταδιδακτορικής έρευνας, διπλωματικών και πτυχιακών εργασιών (υποτροφίες, χρηματοδότηση πειραμάτων, έρευνας κ.λπ.).

Μετά από πρόσκληση οι φορείς θα ζητάνε κουπόνια καινοτομίας για την ανάθεση σε φορείς Ε&Α (ΑΕΙ και ΕΚ) ανάπτυξης λύσεων σε προβλήματα.

Ενδεικτικοί Τομείς:

Δημιουργική Οικονομία
<ul style="list-style-type: none">
- Τεχνολογικές εφαρμογές παιγνίων και αναψυχής
- Εκπαιδευτικές εφαρμογές και μέθοδοι, παιδαγωγικό υλικό και εργαλεία
- Προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας στην ένδυση, στο έπιπλο κλπ
- Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών έντασης εμπειρίας
- Προϊόντα και υπηρεσίες πολιτιστικής ταυτότητας και δημιουργίας
- Προϊόντα και υπηρεσίες πολιτιστικής ταυτότητας και δημιουργίας (π.χ video, κινηματογράφος)
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης, εφαρμογές data mining και γεωπληροφορικής
- Ε&Α για την διασύνδεση με την τουριστική εμπειρία
- Λογισμικό και εφαρμογές μικρο/νάνο-ηλεκτρονικής
- Ανάπτυξη της μικροηλεκτρονικής
- Εργαλεία και μέθοδοι ΤΠΕ επιχειρηματικού και επιχειρησιακού σχεδιασμού
- Εφαρμογές ΤΠΕ για την ενίσχυση της προσπέλασης και της βιώσιμης λειτουργίας της πόλης
Γαλάζια Οικονομία
<ul style="list-style-type: none">
- Προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας από την ελληνική υδάτινη χλωρίδα και τους θαλάσσιους οργανισμούς
- Νέα Υλικά, υδάτινη βιοτεχνολογία, διαχείριση και προστασία υδάτινου περιβάλλοντος
- Ναυπηγική μικρών σκαφών και θαλάσσια σπορ
- Μέθοδοι και υλικά λιμενικών κατασκευών και έργων
- Περιβαλλοντικά φιλικές τεχνολογίες εκτροφής, επεξεργασίας και συσκευασίας προϊόντων υδατοκαλλιέργειας και αλιείας
- Προϊόντα και δραστηριότητες θαλάσσιου τουρισμού
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης στον θαλάσσιο τουρισμό
- Γεωπληροφορική στη ναυτιλία, smart transport, στην διαχείριση και προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και τον θαλάσσιο τουρισμό
Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών
<ul style="list-style-type: none">
- Φαρμακευτικά προϊόντα, λειτουργικά τρόφιμα και καλλυντικά
- Παραγωγή και διαχείριση ενέργειας
- Τεχνολογίες και μέθοδοι για μείωση περιβαλλοντικού αποτυπώματος
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης για εξατομίκευση υπηρεσιών και διαχείριση συστημάτων
- Νέες τεχνολογίες και μέθοδοι σε υπάρχοντα και νέα κτίρια, στο αστικό και δομημένο περιβάλλον

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

- Τεχνολογίες επεξεργασίας και συσκευασίας τροφίμων και ζωοτροφών
- Προϊόντα και διαδικασίες για διαχείριση και εκμετάλλευση των αποβλήτων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΕΚ - ΕΠ ΑΓΡΟ - ΕΠ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ-ΕΝΕΡΓΕΙΑ, HORIZON, ιδιωτικός τομέας.

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α, ΕΔΑ

Δικαιούχοι: φορείς Ε&Α, επιχειρήσεις, συλλογικοί φορείς, ΤΑ κλπ

Δράση 1.β.8.Ι-ΙΙΙ: Χρηματοδότηση δράσεων τύπου “hackathon”

Η δράση ενισχύει την ανάπτυξη καινοτόμων λύσεων σε κρίσιμα προβλήματα. Η επιλογή των λύσεων γίνεται από τους “ιδιοκτήτες των προβλημάτων” (επιχειρήσεις, φορείς ΤΑ, ΔΕΚΟ, κλπ.) μετά από πρόσκληση που έχει προεγκριθεί από τον αρμόδιο φορέα διαχείρισης της ΠΣΕΕ. συλλογικών και ανταγωνιστικών διαδικασιών επίλυσης προβλημάτων από ερευνητικές ομάδες, προγραμματιστές κ.α. Τα προβλήματα θα ορίζονται από επιχειρήσεις, φορείς του Δημοσίου και της ΤΑ., όπου οι επιχειρήσεις (μεμονωμένες ή σε ομάδες) ενισχύονται για να προσκαλούν για την επίλυση προηγμένων τεχνολογικών και επιχειρηματικών προβλημάτων στα πεδία εξειδίκευσης και να οργανώνουν τις σχετικές διαδικασίες και εκδηλώσεις.

Ενδεικτικοί Τομείς:

Δημιουργική Οικονομία

- Τεχνολογικές εφαρμογές παιγνίων και αναψυχής
- Εκπαιδευτικές εφαρμογές και μέθοδοι, παιδαγωγικό υλικό και εργαλεία
- Προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας στην ένδυση, στο έπιπλο κλπ
- Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών έντασης εμπειρίας
- Προϊόντα και υπηρεσίες πολιτιστικής ταυτότητας και δημιουργίας
- Προϊόντα και υπηρεσίες πολιτιστικής ταυτότητας και δημιουργίας (π.χ video, κινηματογράφος)
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης, εφαρμογές data mining και γεωπληροφορικής
- Ε&Α για την διασύνδεση με την τουριστική εμπειρία
- Λογισμικό και εφαρμογές μικρο/νάνο-ηλεκτρονικής
- Ανάπτυξη της μικροηλεκτρονικής
- Εργαλεία και μέθοδοι ΤΠΕ επιχειρηματικού και επιχειρησιακού σχεδιασμού
- Εφαρμογές ΤΠΕ για την ενίσχυση της προσπέλασης και της βιώσιμης λειτουργίας της πόλης

Γαλάζια Οικονομία

- Προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας από την ελληνική υδάτινη χλωρίδα και τους θαλάσσιους

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

<p>οργανισμούς</p> <ul style="list-style-type: none"> - Νέα Υλικά, υδάτινη βιοτεχνολογία, διαχείριση και προστασία υδάτινου περιβάλλοντος - Ναυπηγική μικρών σκαφών και θαλάσσια σπορ - Μέθοδοι και υλικά λιμενικών κατασκευών και έργων - Περιβαλλοντικά φιλικές τεχνολογίες εκτροφής, επεξεργασίας και συσκευασίας προϊόντων υδατοκαλλιέργειας και αλιείας - Προϊόντα και δραστηριότητες θαλάσσιου τουρισμού - Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης στον θαλάσσιο τουρισμό - Γεωπληροφορική στη ναυτιλία, smart transport, στην διαχείριση και προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και τον θαλάσσιο τουρισμό
<p>Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Φαρμακευτικά προϊόντα, λειτουργικά τρόφιμα και καλλυντικά - Παραγωγή και διαχείριση ενέργειας - Τεχνολογίες και μέθοδοι για μείωση περιβαλλοντικού αποτυπώματος - Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης για εξατομίκευση υπηρεσιών και διαχείριση συστημάτων - Νέες τεχνολογίες και μέθοδοι σε υπάρχοντα και νέα κτίρια, στο αστικό και δομημένο περιβάλλον - Τεχνολογίες επεξεργασίας και συσκευασίας τροφίμων και ζωοτροφών - Προϊόντα και διαδικασίες για διαχείριση και εκμετάλλευση των αποβλήτων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: φορείς Ε&Α, επιχειρήσεις, συλλογικοί φορείς, ΤΑ, φορείς κινητοποίησης (θερμοκοιτίδες, τεχνοβλαστοί, κλπ) κλπ

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> • Διεύρυνση της αλυσίδας αξίας • Υποστήριξη της έρευνας (εφαρμοσμένης, πειραματικής) και της πειραματικής ανάπτυξης σε επιχειρήσεις • Αύξηση του αριθμού νέων ή διαφοροποιημένων προϊόντων που προωθούνται στην αγορά • Μόχλευση των πόρων που δαπανούν οι ΜμΕ για την έρευνα, την ανάπτυξη και την καινοτομία. • Προαγωγή της προϊοντικής ή διεργασιακής ή οργανωτικής 	<p>Στήριξη μακροπρόθεσμων δράσεων Ε&Α&Κ</p>	<p>Δράση 1.b.9.I-III: Ενίσχυση μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων δράσεων Ε&Α&Κ στα πεδία εξειδίκευσης από επιχειρήσεις ή συνεργατικούς σχηματισμούς</p>

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

καινοτομίας σε επιχειρήσεις

- Αύξηση του αριθμού των ερευνητών που συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγική διαδικασία.

Δράση 1.b.9.I-III: Ενίσχυση μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων δράσεων E&A&K στα πεδία εξειδίκευσης από επιχειρήσεις ή συνεργατικούς σχηματισμούς

Σκοπός της δράσης είναι η αύξηση της δαπάνης E&K από τις επιχειρήσεις και της απασχόλησης επιστημονικού δυναμικού στις δραστηριότητες αυτές. Θα ενισχύονται μεσο-μακροπρόθεσμα προγράμματα E&A με τεκμηριωμένη ευρεία στρατηγική στόχευση και ολοκληρωμένα ερευνητικά έργα με στόχο την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και διαδικασιών. Τα έργα θα υποβάλλονται και υλοποιούνται από εξειδικευμένες επιχειρήσεις ή συνεργατικούς σχηματισμούς. Θα ενισχύεται η απασχόληση (πρόσληψη) προσωπικού, η ανάπτυξη υποδομών (εξοπλισμός, διαδικασίες κλπ) και η συνεργασία με ΑΕΙ και Ερευνητικά κέντρα και φορείς τεχνολογικής υποστήριξης. Το 60-70% της δαπάνης θα αφορά την απασχόληση νέου επιστημονικού δυναμικού.

Ενδεικτικοί Τομείς:

Δημιουργική Οικονομία

- Τεχνολογικές εφαρμογές παιγνίων και αναψυχής
- Εκπαιδευτικές εφαρμογές και μέθοδοι, παιδαγωγικό υλικό και εργαλεία
- Προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας στην ένδυση, στο έπιπλο κλπ
- Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών έντασης εμπειρίας
- Προϊόντα και υπηρεσίες πολιτιστικής ταυτότητας και δημιουργίας
- Προϊόντα και υπηρεσίες πολιτιστικής ταυτότητας και δημιουργίας (π.χ video, κινηματογράφος)
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης, data mining και γεωπληροφορική
- E&A για την διασύνδεση με την τουριστική εμπειρία
- Μικρο/νάνο-ηλεκτρονικής

Γαλάζια Οικονομία

- Προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας από την ελληνική υδάτινη χλωρίδα και τους θαλάσσιους οργανισμούς
- Νέα Υλικά, υδάτινη βιοτεχνολογία, διαχείριση και προστασία υδάτινου περιβάλλοντος
- Ναυπηγική μικρών σκαφών και θαλάσσια σπορ
- Μέθοδοι και υλικά λιμενικών κατασκευών και έργων
- Περιβαλλοντικά φιλικές τεχνολογίες εκτροφής, επεξεργασίας και συσκευασίας προϊόντων υδατοκαλλιέργειας και αλιείας
- Προϊόντα και δραστηριότητες θαλάσσιου τουρισμού
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης στον θαλάσσιο τουρισμό
- Γεωπληροφορική στη ναυτιλία, smart transport, στην διαχείριση και προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και τον θαλάσσιο τουρισμό

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών

- Φαρμακευτικά προϊόντα, λειτουργικά τρόφιμα και καλλυντικά
- Παραγωγή και διαχείριση ενέργειας
- Τεχνολογίες και μέθοδοι για μείωση περιβαλλοντικού αποτυπώματος
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης για εξατομίκευση υπηρεσιών και διαχείριση συστημάτων
- Νέες τεχνολογίες και μέθοδοι σε υπάρχοντα και νέα κτίρια, στο αστικό και δομημένο περιβάλλον
- Τεχνολογίες επεξεργασίας και συσκευασίας τροφίμων και ζωοτροφών
- Προϊόντα και διαδικασίες για διαχείριση και εκμετάλλευση των αποβλήτων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΕΚ, ΠΕΠ, ιδιωτικός τομέας.

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ -ΕΚΤ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: φορείς Ε&Α, επιχειρήσεις, κλπ

ΑΠ2: Διάδοση και Ανάπτυξη Καινοτόμων Προϊόντων και Υπηρεσιών των ΜμΕ με τη χρήση ΤΠΕ

Σκοπιμότητα:

Σκοπός του Άξονα Προτεραιότητας 2 είναι η διάδοση και ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων αλλά και υπηρεσιών από τις επιχειρήσεις της Περιφέρειας με την χρήση ΤΠΕ. Συγκεκριμένα στόχος είναι να αναπτυχθούν ψηφιακές υποδομές για το οικοσύστημα της επιχειρηματικότητας, προϊόντα και εργαλεία ΤΠΕ καθώς και υπηρεσίες έντασης ΤΠΕ όπου θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη, εξέλιξη, ανταγωνιστικότητα και εξωστρέφεια των επιχειρήσεων και θα βελτιώνουν και διευκολύνουν την ποιότητα ζωής, γενικότερα, των κατοίκων της περιφέρειας. Ως προτεραιότητες/στόχοι του εν λόγω άξονα τίθενται η ανάπτυξη και ενσωμάτωση προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ στις ΜμΕ ώστε να καταστούν περισσότερο ανταγωνιστικές και εξωστρεφείς και να αυξήσουν την προστιθέμενη αξία των προϊόντων/ υπηρεσιών τους με αυτόν τον τρόπο, η προώθηση του ηλεκτρονικού εμπορίου και αύξηση της ζήτησης για ΤΠΕ, η ενσωμάτωση ΤΠΕ ιδιαίτερα σε τομείς όπως πολιτισμός, τουρισμός, εμπόριο, δημιουργικές βιομηχανίες, ενέργεια, εφοδιαστική αλυσίδα, η ανάπτυξη και λειτουργία υποδομών ΤΠΕ για την υποστήριξη ΜμΕ και νεοφυών επιχειρήσεων και τέλος η ανάπτυξη καινοτομικών υπηρεσιών που παρέχονται στους πολίτες όπως προώθηση της καινοτομίας στο δημόσιο τομέα και τη διακυβέρνηση, η ενίσχυση της δημοκρατικής συμμετοχής και οργάνωσης των πολιτών, η βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών προς τους πολίτες και η αύξηση του ελέγχου από τους πολίτες.

ΑΠ 2b: Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ, ηλεκτρονικό εμπόριο και αύξηση της ζήτησης για ΤΠΕ

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Συνολικές Προτεραιότητες & Στόχοι

- Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ
- Αύξηση της χρήσης ΤΠΕ
- Αύξηση της προστιθέμενης αξίας στα πεδία εξειδίκευσης
- Ενσωμάτωση προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ στις ΜμΕ ώστε να καταστούν περισσότερο ανταγωνιστικές και εξωστρεφείς
- Στήριξη της ανάπτυξης και ενσωμάτωσης ΤΠΕ, ιδίως στον τουρισμό, τον πολιτισμό, και τη δημιουργική βιομηχανία, το εμπόριο, την ενέργεια και την εφοδιαστική αλυσίδα (logistics)

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ • Αύξηση της χρήσης ΤΠΕ • Αύξηση της προστιθέμενης αξίας στα πεδία εξειδίκευσης • Ενσωμάτωση προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ στις ΜμΕ ώστε να καταστούν περισσότερο ανταγωνιστικές και εξωστρεφείς • Στήριξη της ανάπτυξης και ενσωμάτωσης ΤΠΕ, ιδίως στον τουρισμό, τον πολιτισμό, και τη δημιουργική βιομηχανία, το εμπόριο, την ενέργεια και την εφοδιαστική αλυσίδα (logistics)	Ανάπτυξη προϊόντων και εργαλείων ΤΠΕ, και υπηρεσιών έντασης ΤΠΕ	Δράση 2.b.1.I-III: Ενίσχυση ανάπτυξης προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ

Δράση 2.b.1.I-III: Ενίσχυση ανάπτυξης προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ

Η δράση απευθύνεται σε μεμονωμένες επιχειρήσεις αλλά και σε συστάδες επιχειρήσεων, με κύριο σκοπό την ενίσχυση της ενσωμάτωσης και χρήσης προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ. Στόχος είναι η αύξηση της προστιθέμενης αξίας των όσων παράγουν και παρέχουν οι επιχειρήσεις στις τοπικές και διεθνείς αγορές.

Η δράση υποστηρίζεται από κουπόνια καινοτομίας (Δράση 2.b.6) που θα παρέχονται για την ανάπτυξη εφαρμογών ΤΠΕ τόσο σε τομείς της δημιουργικής οικονομίας, για εξατομίκευση υπηρεσιών στην βιομηχανία της εμπειρίας, της εκπαίδευσης, της αναψυχής κλπ. όσο και σε πεδία της γαλάζιας οικονομίας, για στήριξη της ναυτιλιακής δραστηριότητας, της ναυπηγικής κ.α, και της βιώσιμης οικονομίας των αναγκών, για βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών.

Ενδεικτικές Δράσεις:

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Δημιουργική Οικονομία
Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης, εφαρμογές data mining και γεωπληροφορικής (π.χ. SoLoMo) για εξατομίκευση υπηρεσιών στον τομέα τουρισμού – πολιτισμού
Δημιουργία εργαλείων και εφαρμογών ΤΠΕ για τον εμπλουτισμό της εμπειρίας
Λογισμικό και εφαρμογές μικρο/νάνο-ηλεκτρονικής
Ανάπτυξη και υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και υπηρεσιών e-learning
Τεχνολογικές εφαρμογές παιχνιδιών και αναψυχής
Γαλάζια Οικονομία
Ανάπτυξη καινοτομικών υπηρεσιών στήριξης της ναυτιλιακής δραστηριότητας
Ανάπτυξη ειδικών εφαρμογών ΤΠΕ στην ναυπηγική.
Εφαρμογές γεωπληροφορικής για ναυτιλιακές υπηρεσίες και περιβαλλοντική διαχείριση
Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης για εξατομίκευση υπηρεσιών στον τομέα θαλάσσιου τουρισμού
Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών
Ανάπτυξη εφαρμογών ΤΠΕ για την ενίσχυση της προσπέλασης και της βιώσιμης λειτουργίας της πόλης
Εφαρμογές γεωπληροφορικής στην περιβαλλοντική διαχείριση
Εφαρμογές ΤΠΕ για αστικές λειτουργίες και υπηρεσίες smart cities
Ανάπτυξη εφαρμογών ΤΠΕ στους τομείς της εφοδιαστικής και των μεταφορών
Ανάπτυξη τεχνολογιών και μεθόδων για τη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος στον αγρο-διατροφικό τομέα
Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης για εξατομίκευση υπηρεσιών και διαχείριση συστημάτων (smart grids, internet of things κλπ.)
Mobile apps - ψηφιακές πλατφόρμες υπηρεσιών
Εργαλεία ΤΠΕ για την ενημέρωση και συμμετοχή των πολιτών και φορέων στις δημόσιες διαβουλεύσεις

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΕΚ, ΠΕΠ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: Μεμονωμένες επιχειρήσεις, συστάδες επιχειρήσεων, ΕΚ, φορείς Ε&Α

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Α.Π 2.β.1: Αύξηση χρήσης ΤΠΕ στις ΜμΕ

Συνολικές Προτεραιότητες & Στόχοι

Ανάπτυξη e-επιχειρείν

- Ενθάρρυνση του ηλεκτρονικού εμπορίου
- Αύξηση προστιθέμενης αξίας προϊόντων και υπηρεσιών μέσω της ενσωμάτωσης ΤΠΕ
- Ανάπτυξη και λειτουργία υποδομών ΤΠΕ για την υποστήριξη των ΜμΕ και των νεοφυών επιχειρήσεων

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη e-επιχειρείν • Ενθάρρυνση του ηλεκτρονικού εμπορίου • Αύξηση προστιθέμενης αξίας προϊόντων και υπηρεσιών μέσω της ενσωμάτωσης ΤΠΕ	Ανάπτυξη εφαρμογών e-επιχειρείν	<p>Δράση 2.β.2.Ι-ΙΙΙ: Ανάπτυξη εφαρμογών e-επιχειρείν από μεμονωμένες επιχειρήσεις ή ομάδες επιχειρήσεων</p> <p>Δράση 2.β.3: Ενίσχυση της ανάπτυξης ψηφιακών πλατφορμών επιχειρηματικών συναλλαγών και συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων, μεταξύ επιχειρήσεων και καταναλωτών και μεταξύ επιχειρήσεων και φορέων του δημοσίου (B2B, B2C, C2C κλπ)</p>

Δράση 2.β.2.Ι-ΙΙΙ: Ανάπτυξη εφαρμογών e-επιχειρείν από μεμονωμένες επιχειρήσεις ή ομάδες επιχειρήσεων

Η δράση στοχεύει στην ενθάρρυνση του ηλεκτρονικού εμπορίου των επιχειρήσεων σε όλα τα πεδία εξειδίκευσης. Η ανάπτυξη εφαρμογών ΤΠΕ θα υποστηρίζεται με κουπόνια καινοτομίας (Δράση 2.β.6) και απευθύνεται τόσο σε μεμονωμένες επιχειρήσεις όσο και σε ομάδες επιχειρήσεων (clusters). Προωθείται η συνεργασία των επιχειρήσεων με ΑΕΙ και ΕΚ ώστε να μπορέσουν να αναπτύξουν στοχευμένα εργαλεία και να τα χρησιμοποιήσουν με τον πιο κατάλληλο τρόπο ανάλογα με το πεδίο εξειδίκευσης της κάθε επιχείρησης, όπως εργαλεία και μέθοδοι επιχειρηματικού και επιχειρησιακού σχεδιασμού, η ανάπτυξη εργαλείων data mining για την εξυπηρέτηση εξειδικευμένων αναγκών των τοπικών συστημάτων και διαμοιρασμό της γνώσης, η χρήση big data analytics σε υπηρεσίες προσωποποιημένου marketing και targeted distribution. Αναμένεται ότι η χρήση ΤΠΕ θα ενισχύσει την αύξηση της παραγωγικότητας, της αυτονομίας και της ποιότητας υπηρεσιών σε όλα τα πεδία.

Ενδεικτικές Δράσεις:

Δημιουργική Οικονομία

Ανάπτυξη εργαλείων data mining για την εξυπηρέτηση εξειδικευμένων αναγκών επιχειρήσεων και

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

συνεργατικών σχηματισμών
Εργαλεία και μέθοδοι ΤΠΕ επιχειρηματικού και επιχειρησιακού σχεδιασμού
Γαλάζια Οικονομία
-Εργαλεία και μέθοδοι επιχειρηματικού και επιχειρησιακού σχεδιασμού
Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών
Εργαλεία και μέθοδοι επιχειρηματικού και επιχειρησιακού σχεδιασμού, Smart logistics, smart transport, data mining

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΕΚ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: Μεμονωμένες επιχειρήσεις, συστάδες επιχειρήσεων, ΕΚ, ΑΕΙ, φορείς Ε&Α

Δράση 2.β.3: Ενίσχυση της ανάπτυξης ψηφιακών πλατφορμών επιχειρηματικών συναλλαγών και συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων, μεταξύ επιχειρήσεων και καταναλωτών και μεταξύ επιχειρήσεων και φορέων του δημοσίου (B2B, B2C, C2C κλπ)

Η δράση θα υποστηρίξει την ανάπτυξη ψηφιακών πλατφορμών επιχειρηματικών συναλλαγών και τις συνεργασίες μεταξύ των επιχειρήσεων (B2B), μεταξύ των επιχειρήσεων και των καταναλωτών (B2C) αλλά και μεταξύ των επιχειρήσεων και φορέων του δημοσίου (B2S). Στόχος είναι η δημιουργία ψηφιακής πλατφόρμας αγορών (B2B) για τις αλυσίδες αξίας τουρισμού και υγείας (ξενοδοχεία, τουριστικά σκάφη, κρουαζιέρα, νοσοκομεία, διατροφή, προμήθειες, υπηρεσίες κλπ), η δημιουργία ψηφιακού δημοπρατηρίου - ψηφιακή πλατφόρμα B2C (χωρίς μεσάζοντες, υπηρεσίες μετά την πώληση κλπ), δημιουργία e-δημοπρατηρίου αγροτικών προϊόντων (με σκοπό την δημιουργία και την ανάπτυξη βραχέων αλυσίδων εφοδιασμού και των τοπικών αγορών), δημιουργία ψηφιακής πλατφόρμας B2C και B2B (για σκοπούς δικτύωσης, πωλήσεων (βλέπε Δράση 3.α.14) κλπ), καθώς και άλλες δράσεις ΤΠΕ που στόχο έχουν την ενίσχυση και τη διευκόλυνση των αγορών. Ειδική μέριμνα για υποδομές ΤΠΕ για τη στήριξη της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.

Ενδεικτικές Δράσεις:

Δημιουργική Οικονομία
Ψηφιακή πλατφόρμα συναλλαγών για τις αλυσίδες αξίας τουρισμού-διατροφής-τουρισμού, χειροτεχνίας, ένδυσης, εκπαίδευσης, πολιτισμού κλπ

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Γαλάζια Οικονομία
Ψηφιακή πλατφόρμα συναλλαγών για προϊόντα υδατοκαλλιέργειας και αλιείας, προϊόντα και δραστηριότητες θαλάσσιου τουρισμού κλπ
Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών
Ψηφιακό e-δημοπρατήριο, Ψηφιακές πλατφόρμες συναλλαγών για τις αλυσίδες αξίας υγείας-φαρμάκου (νοσοκομεία, διατροφή, προμήθειες, υπηρεσίες κλπ), Ψηφιακές πλατφόρμες B2C για Αγροτικά Προϊόντα ("από το χωράφι στο πιάτο", χωρίς μεσάζοντες, υπηρεσίες μετά την πώληση κλπ), Ψηφιακή πλατφόρμα Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ (ΕΠΑΝΕΚ, Ε.Π. "Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα")

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ,

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α., ΕΔΑ

Δικαιούχοι: Μεμονωμένες επιχειρήσεις, συστάδες επιχειρήσεων, φορείς ΤΑ, κοινοπραξίες, κλπ

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<p>● Ανάπτυξη και λειτουργία υποδομών ΤΠΕ για την υποστήριξη των ΜμΕ και των νεοφυών επιχειρήσεων</p>	<p>Ψηφιακές υποδομές για το οικοσύστημα της επιχειρηματικότητας</p>	<p>Δράση 2.b.4: Ανάπτυξη ψηφιακών υποδομών δικτύωσης και συνεργασίας μεταξύ των φορέων στήριξης και κινητοποίησης, των ΜΜΕ και των ΑΕΙ και Ερευνητικών Κέντρων</p> <p>Δράση 2.b.5: Ενίσχυση της ίδρυσης και ανάπτυξης ψηφιακών πλατφορμών χρηματοδότησης από το πλήθος (crowdfunding), μικροπίστωσης, ανεύρεσης πόρων από το πλήθος (crowdsourcing), δικτύων υποστήριξης (επιχειρηματικών αγγέλων, μεντόρων, coaches, θερμοκοιτίδων κλπ), υποβολής ιδεών και προτάσεων και συμμετοχικής αξιολόγησης προτάσεων, ιδεών και μελών του οικοσυστήματος</p>

Δράση 2.b.4: Ανάπτυξη ψηφιακών υποδομών δικτύωσης και συνεργασίας μεταξύ των φορέων στήριξης και κινητοποίησης, των ΜΜΕ και των ΑΕΙ και Ερευνητικών Κέντρων

Η δράση αναφέρεται στην ανάγκη για ανάπτυξη και λειτουργία υποδομών ΤΠΕ για την υποστήριξη των ΜμΕ και των νεοφυών επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα αφορά στην ανάπτυξη ψηφιακής αγοράς (marketplace) μεταξύ των ΜμΕ και νεοφυών, των φορέων στήριξης, δικτύωσης και κινητοποίησης, των ΕΚ και ΑΕΙ καθώς και όλων των παρόχων τεχνολογικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών με "κουπόνια καινοτομίας". Η πλατφόρμα θα λειτουργεί και ως μητρώο των παρόχων τεχνολογικών και επιχειρηματικών υπηρεσιών. Κάθε πάροχος θα έχει προφίλ και ιστορικό αξιολόγησης από τους χρήστες των κουπονιών καινοτομίας.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ (ΕΠΑΝΕΚ)

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α.

Δικαιούχοι: ΜμΕ, νεοφυείς επιχειρήσεις, ΑΕΙ, ΕΚ, θερμοκοιτίδες, εκκολαπτήρια, κλπ

Δράση 2.b.5: Ενίσχυση της ίδρυσης και ανάπτυξης ψηφιακών πλατφορμών χρηματοδότησης από το πλήθος (crowdfunding), μικροπίστωσης, ανεύρεσης πόρων από το πλήθος (crowdsourcing), δικτύων υποστήριξης (επιχειρηματικών αγγέλων, μεντόρων, coaches, θερμοκοιτίδων κλπ), υποβολής ιδεών και προτάσεων και συμμετοχικής αξιολόγησης προτάσεων, ιδεών και μελών του οικοσυστήματος

Σκοπός είναι:

- η στήριξη των επιχειρήσεων και των κεφαλαιακών τους αναγκών με τη μορφή επιχορηγήσεων, και άλλα οικονομικά μέσα
- η δημιουργία νέων επιχειρήσεων και υποβοήθησης εξεύρεσης κεφαλαίων, όπως κεφάλαια εκκίνησης και επέκτασης.
- η χρηματοοικονομική διευκόλυνση και εγγυήση στις λειτουργούσες / υφιστάμενες επιχειρήσεις που εφαρμόζουν στρατηγικές επέκτασης, αναδιάρθρωσης, διαφοροποίησης, προσαρμογής κ.λπ..

Για την διευκόλυνση στην εύρεση χρηματοδότησης, συμβουλευτικής υποστήριξης από επιχειρήσεις καθώς και την προβολή και αξιολόγηση νέων ιδεών και προτάσεων θα υποστηριχθεί η δημιουργία ψηφιακών πλατφορμών χρηματοδότησης από το πλήθος (crowdfunding), μικροπίστωσης, ανεύρεσης πόρων από το πλήθος (crowdsourcing), δικτύων υποστήριξης (επιχειρηματικών αγγέλων, μεντόρων, coaches, θερμοκοιτίδων κλπ), υποβολής ιδεών και προτάσεων και συμμετοχικής αξιολόγησης προτάσεων και ιδεών μελών του οικοσυστήματος.

Ενδεικτικά οι πλατφόρμες μπορεί να αφορούν στη χρηματοδότηση από το πλήθος (crowdfunding), πλατφόρμα αναζήτησης παρεχόμενων υπηρεσιών από το πλήθος (crowdsourcing), πλατφόρμα δικτύων υποστήριξης (επιχειρηματικών αγγέλων, μεντόρων, coaches, θερμοκοιτίδων κλπ) και πλατφόρμα υποβολής ιδεών και προτάσεων και συμμετοχικής αξιολόγησης προτάσεων, ιδεών και μελών του οικοσυστήματος.

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ (ΕΠΑΝΕΚ)

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Δικαιούχοι: δίκτυα υποστήριξης, ΜμΕ, νεοφυείς επιχειρήσεις, ΑΕΙ, ΕΚ, θερμοκοιτίδες, εκκολαπτήρια, κλπ

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

ΑΠ 2c: Ενίσχυση των εφαρμογών ΤΠΕ στον τομέα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, της ηλεκτρονικής μάθησης, της ηλεκτρονικής ένταξης, του ηλεκτρονικού πολιτισμού και της ηλεκτρονικής υγείας

Συνολικές Προτεραιότητες & Στόχοι

- Ανάπτυξη καινοτομικών υπηρεσιών που παρέχονται στους πολίτες
- Προώθηση της καινοτομίας στο δημόσιο τομέα και τη διακυβέρνηση
- Ενίσχυση της δημοκρατικής συμμετοχής και οργάνωσης των πολιτών
- Βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών προς τους πολίτες
- Αύξηση του ελέγχου από τους πολίτες

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη καινοτομικών υπηρεσιών που παρέχονται στους πολίτες • Προώθηση καινοτομίας στο δημόσιο τομέα και τη διακυβέρνηση • Ενίσχυση δημοκρατικής συμμετοχής και οργάνωσης των πολιτών • Βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών προς τους πολίτες • Αύξηση του ελέγχου από τους πολίτες	Ανάπτυξη εφαρμογών ΤΠΕ ψηφιακού και αλληλεπιδραστικού περιεχομένου και υπηρεσιών τον τομέα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, της ηλεκτρονικής μάθησης, της ηλεκτρονικής ένταξης, του ηλεκτρονικού πολιτισμού και της ηλεκτρονικής υγείας	<p>Δράση 2.c.1.I-III: Ενίσχυση έργων ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ, από νεοφυείς και υφιστάμενες επιχειρήσεις, στο πλαίσιο προσκλήσεων προμηθειών φορέων του Δημοσίου (ΤΑ, ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ κοκ) - καινοτόμες προμήθειες, επιδεικτικά, πιλοτικά έργα και έργα φάροι</p> <p>Δράση 2.c.2.I-III: Ανάπτυξη εφαρμογών ΤΠΕ ψηφιακού και αλληλεπιδραστικού περιεχομένου και λειτουργίας</p>

Δράση 2.c.1.I-III: Ενίσχυση έργων ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ, από νεοφυείς και υφιστάμενες επιχειρήσεις, στο πλαίσιο προσκλήσεων προμηθειών φορέων του Δημοσίου (ΤΑ, ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ κοκ) - καινοτόμες προμήθειες, επιδεικτικά, πιλοτικά έργα και έργα φάροι

Σκοπός της παρούσας δράσης είναι η ενίσχυση έργων ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών από νεοφυείς αλλά και υφιστάμενες επιχειρήσεις. Ενδεικτικές δράσεις αποτελούν η πιλοτική ανάπτυξη εφαρμογών για εκπαίδευση, μουσεία, η πιλοτική ανάπτυξη εφαρμογών για εναλλακτικό τουρισμό, επιδεικτικά, πιλοτικά έργα και έργα φάροι

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

(lighthouse projects) - στα πεδία εξειδίκευσης”. Κύριος στόχος είναι πάντοτε η βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών προς τους πολίτες. Βασικό ρόλο στην ανάπτυξη αυτών των προϊόντων και υπηρεσιών θα παίξουν οι καινοτόμες προμήθειες και οι προσκλήσεις που θα απευθυνθούν από τους δημόσιους φορείς για λύσεις σε τυχόν προβλήματα. Η δράση υποστηρίζεται παράλληλα από κουπόνια καινοτομίας (Δράση 2.σ.3).

Ενδεικτικές Δράσεις:

Δημιουργική Οικονομία

- Ψηφιακές πλατφόρμες και εφαρμογές εκπαίδευσης (e-learning)
- Εφαρμογές για μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικά μνημεία
- Πολιτισμικό περιεχόμενο σε ψηφιακές υπηρεσίες και εφαρμογές
- Έξυπνο ένδυμα
- Έξυπνο έπιπλο
- Εφαρμογές SOLOMO στον τουρισμό, εφαρμογές στην τουριστική προβολή και στη διαχείριση ροών επισκεπτών
- Ρομποτικές εφαρμογές
- Εφαρμογές εμπλουτισμένης/επαυξημένης πραγματικότητας
- Data mining και διάχυτη νοημοσύνη στον τουρισμό και τον πολιτισμό
- Εφαρμογές συνεργατικής δημιουργίας

Γαλάζια Οικονομία

- Γεωπληροφορική στη ναυτιλία
- Γεωπληροφορική στην αλιεία
- Διάχυτη νοημοσύνη στη διαχείριση θαλάσσιου περιβάλλοντος
- Smart shipping
- Μικρο-νανοηλεκτρονική στην ναυπηγική

Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών

- Διάχυτη νοημοσύνη στην πόλη και την αναψυχή
- Ευφύες κτίριο, γειτονιά, κοκ
- e-προσπέλαση
- e-health, data mining στην υγεία και την ευεξία
- Smart logistics
- e-government
- e-inclusion
- e-περιβάλλον (προβλέψεις κλιματικών αλλαγών/καταστροφών, προστασία περιβάλλοντος)
- Εφαρμογές διαχείρισης αστικού περιβάλλοντος
- Ψηφιακές πλατφόρμες συμμετοχικού σχεδιασμού

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΕΔΑ

Δικαιούχοι: Νεοφυείς, υφιστάμενες επιχειρήσεις, φορείς ΤΑ, κλπ

Δράση 2.σ.2.Ι-ΙΙΙ: Ανάπτυξη εφαρμογών ΤΠΕ ψηφιακού και αλληλεπιδραστικού περιεχομένου και λειτουργίας

Η παρούσα δράση απευθύνεται τόσο σε μεμονωμένες επιχειρήσεις όσο και σε ομάδες επιχειρήσεων (clusters) και προωθεί την συνεργασία των επιχειρήσεων με ΑΕΙ και ΕΚ ώστε να μπορέσουν να αναπτύξουν εφαρμογές ΤΠΕ ψηφιακού και αλληλεπιδραστικού περιεχομένου, όπως εφαρμογές εκπαίδευσης (e-learning), επαυξημένης πραγματικότητας, εφαρμογές που θα ενισχύουν την τουριστική εμπειρία, θα διευκολύνουν και θα βελτιώνουν την καθημερινότητα του πολίτη σε τομείς υγείας, πρόνοιας, αναψυχής κλπ., εφαρμογές για την διαχείριση και προστασία του περιβάλλοντος κ.α Η δράση υποστηρίζεται παράλληλα από κουπόνια καινοτομίας (Δράση 2.σ.3) που θα παρέχονται για την ανάπτυξη των εν λόγω εφαρμογών. Αναμένεται ότι η χρήση ΤΠΕ θα ενισχύσει την αύξηση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών σε όλα τα πεδία εξειδίκευσης.

Δημιουργική Οικονομία

- Εφαρμογές εκπαίδευσης (e-learning)
- Εκπαιδευτικές διαδραστικές εφαρμογές για χώρους πολιτισμού, μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικά μνημεία
- Πολιτισμικό περιεχόμενο σε ψηφιακές υπηρεσίες και εφαρμογές
- Εφαρμογές SOLOMO στον τουρισμό
- Εφαρμογές για τουριστική προβολή της Περιφέρειας
- Ρομποτικές εφαρμογές
- Εφαρμογές εμπλουτισμένης/επαυξημένης πραγματικότητας
- Εφαρμογές συνεργατικής δημιουργίας
- Εφαρμογές παιγνίων και αναψυχής

Γαλάζια Οικονομία

- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης στον θαλάσσιο τουρισμό και στη διαχείριση και προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος
- Εφαρμογές στον τομέα της αλιείας και υδατοκαλλιεργειών
- Εφαρμογές ενίσχυσης ναυτιλιακής δραστηριότητας
- Εφαρμογές τύπου "TaxiBeat" για μαρίνες, smart transport

Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών

- Έξυπνες μεταφορές, διάχυτη νοημοσύνη στην πόλη και τη διασκέδαση (smart-cities)
- Ευφυές κτίριο, γειτονιά κοκ

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

- Εφαρμογές SOLOMO στις αστικές λειτουργίες
- ΤΠΕ στη διαχείριση δικτύων
- Εφαρμογές e-government, για ενημέρωση και συμμετοχή πολιτών και φορέων στις δημόσιες διαβουλεύσεις
- Διάχυτη νοημοσύνη data minning στην υγεία και την ευεξία
- ΤΠΕ στην εφοδιαστική αλυσίδα
- smart grids

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α.

Δικαιούχοι: Νεοφυείς, υφιστάμενες επιχειρήσεις, φορείς ΤΑ, κλπ

ΑΠ3: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των ΜμΕ – Βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας Αττικής για προσέλκυση Επενδύσεων και προαγωγή της Καινοτόμου Επιχειρηματικότητας Σκοπιμότητα:

Σκοπός του Άξονα Προτεραιότητας 3 είναι η προώθηση της επιχειρηματικότητας μέσω της επιχειρηματικής ανακάλυψης, της διευκόλυνσης της οικονομικής εκμετάλλευσης των νέων ιδεών και της αξιοποίησης των αποτελεσμάτων έρευνας, καθώς και η στήριξη της δημιουργίας και επέκτασης προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών, ενισχύοντας παράλληλα με δράσεις την εξωστρέφεια των υφιστάμενων και νεοφυών επιχειρήσεων. Σημαντικό ρόλο στην προώθηση της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων θα διαδραματίσει η στήριξη προερχόμενη από διάφορους ενδιαμέσους φορείς καθώς και από φυτώρια επιχειρήσεων. Ως προτεραιότητες/στόχοι του εν λόγω άξονα τίθενται η ενίσχυση των νεοφυών επιχειρήσεων, η ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας, η διάδοση νέων προϊόντων και υπηρεσιών με έμφαση σε νεοφυείς επιχειρήσεις (start-ups) και η εν γένει ενθάρρυνση της καινοτόμου νεανικής επιχειρηματικότητας μέσω της δημιουργίας εκκολαπτηρίων και θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων. Παράλληλα, ενισχύεται η δημιουργία συστάδων επιχειρήσεων στους τομείς προτεραιότητας που θα έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων και βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, την αύξηση των συνεργαζόμενων επιχειρήσεων και την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού υψηλού μορφωτικού επιπέδου. Όλα τα παραπάνω αναμένεται να στηρίξουν και να τονώσουν την επιχειρηματική και επενδυτική δυναμική στην Περιφέρεια Αττικής σε συνδυασμό με την αστική αναζωογόνηση.

Α.Π.3α: Προώθηση της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής εκμετάλλευσης νέων ιδεών και τη στήριξη της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων μέσω φυτωρίων επιχειρήσεων

Α.Π.3.α.1: Αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας (Στρατηγική RIS)

Συνολικές Προτεραιότητες & Στόχοι

- Ενίσχυση νεοφυών επιχειρήσεων
- Ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας
- Ενθάρρυνση της καινοτόμου νεανικής επιχειρηματικότητας μέσω δημιουργίας εκκολαπτηρίων και θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων
- Δημιουργία cluster επιχειρήσεων σε αναδυόμενους τομείς και κλάδους
- Δημιουργία νέων και βιώσιμων θέσεων απασχόλησης και μείωση της υψηλής ανεργίας των νέων
- Αύξηση των συνεργαζόμενων επιχειρήσεων
- Αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού υψηλού μορφωτικού επιπέδου

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

- Αξιοποίηση της επιχειρηματικής και επενδυτικής δυναμικής στην Περιφέρεια
- Στήριξη της Επιχειρηματικότητας σε συνδυασμό με την αστική αναζωογόνηση
- Υποστήριξη της διάδοσης νέων προϊόντων και υπηρεσιών, με έμφαση σε νεοφυείς επιχειρήσεις start-ups
- Δράσεις επίδειξης που επιτρέπουν τη διάδοση, την αποδοχή και τον έλεγχο των καινοτομιών σε πραγματικό περιβάλλον
- Αναχαίτιση του φαινομένου brain-drain
- Ενίσχυση απασχόλησης ερευνητικού δυναμικού σε καινοτομικές δραστηριότητες εντός των ΜμΕ
- Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών με ανάδειξη της Περιφερειακής ταυτότητας- εξειδίκευσης

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> • Ενίσχυση νεοφυών επιχειρήσεων • Ενθάρρυνση της καινοτόμου νεανικής επιχειρηματικότητας μέσω δημιουργίας εκκολαπτηρίων και θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων • Στήριξη της Επιχειρηματικότητας (Smart Business Center) σε συνδυασμό με την αστική αναζωογόνηση • Δημιουργία νέων και βιώσιμων θέσεων απασχόλησης και μείωση της υψηλής ανεργίας των νέων 	<ul style="list-style-type: none"> • Δομές διαχείρισης, κινητοποίησης (animation), δικτύωσης και πύκνωσης οικοσυστήματος (coworking spaces, incubators, accelerators) • Δημιουργία υποδομών για τις νεοφυείς και ΜμΕ (εκτός ερευνητικών κέντρων και ΑΕΙ) 	<p>Δράση 3.a.1: Ενίσχυση για την ίδρυση και λειτουργία Εκκολαπτηρίων και Θερμοκοιτίδων εκτός των ΕΚ και ΑΕΙ της Αττικής</p> <p>Δράση 3.a.2: Προγράμματα, υποστήριξης, εκπαίδευσης, κατάρτισης και δικτύωσης προσωπικού δομών κινητοποίησης και μελών των δικτύων τους (μεντόρων, επιχειρηματικών αγγέλων κλπ.)</p>

Δράση 3.a.1: Ενίσχυση για την ίδρυση και λειτουργία Εκκολαπτηρίων και Θερμοκοιτίδων εκτός των ΕΚ και ΑΕΙ της Αττικής

Σκοπός της δράσης είναι να ενισχυθεί το οικοσύστημα υποστήριξης της νέας επιχειρηματικότητας από κατάλληλους και εξειδικευμένους φορείς. Ενισχύει μετά από πρόσκληση πρωτοβουλίες ίδρυσης και λειτουργίας δομών στήριξης νέων επιχειρηματικών σχημάτων, όπως θερμοκοιτίδες και εκκολαπτήρια.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Οι δομές αυτές θα:

- παρέχουν φιλοξενία, χώρους συνεργασίας (co-working spaces)
- διοργανώνουν δραστηριότητες ενημέρωσης, επιμόρφωσης δικτύωσης και παρουσιάσεις ιδεών,
- οργανώνουν δίκτυα μεντόρων και επιχειρηματικών αγγέλων,
- προωθούν και προβάλλουν τις επιχειρηματικές ομάδες,
- ενισχύουν τη δικτύωση των επιχειρηματικών σχημάτων με παρόχους υπηρεσιών, φορείς χρηματοδότησης,
- παρέχουν στήριξη για διεθνείς συνεργασίες.

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α, ΕΔΑ

Δικαιούχοι: συλλογικοί φορείς, Φορείς ΟΤΑ, ιδιώτες, κοινοπραξίες

Δράση 3.a.2: Προγράμματα, υποστήριξης, εκπαίδευσης, κατάρτισης και δικτύωσης προσωπικού δομών κινητοποίησης και μελών των δικτύων τους (μεντόρων, επιχειρηματικών αγγέλων κλπ.)

Με την παρούσα δράση ενισχύεται η ανάπτυξη και υλοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης και εκπαίδευσης του ανθρώπινου δυναμικού που θα στελεχώνει τους ενδιαμέσους φορείς υποστήριξης των νέων επιχειρηματιών και των ΜμΕ. Επίσης προωθούνται δράσεις επιμόρφωσης, κατάρτισης και ενθάρρυνσης των μελών των δικτύων που θα πλαισιώνουν τις δομών, όπως μέντορες, επιχειρηματικοί άγγελοι, κλπ. Τέλος, θα ενισχύονται δράσεις δικτύωσης, συνεργασίας και ανταλλαγής καλών πρακτικών μεταξύ των δομών και κοινές πρωτοβουλίες και δραστηριότητες για την προβολή του έργου τους και την προώθηση της κουλτούρας της νέας επιχειρηματικότητας.

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΚΤ

Τελικοί αποδέκτες: ΕΔΑ, ΚΕΚΠΑ

Δικαιούχοι: δομές και φορείς στήριξης επιχειρηματικότητας

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> ● Ενίσχυση νεοφυών επιχειρήσεων ● Δημιουργία νέων και βιώσιμων θέσεων απασχόλησης και μείωση της υψηλής ανεργίας των νέων ● Αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού υψηλού μορφωτικού επιπέδου ● Υποστήριξη της διάδοσης νέων προϊόντων και υπηρεσιών, με έμφαση σε νεοφυείς επιχειρήσεις start-ups ● Ενίσχυση απασχόλησης ερευνητικού δυναμικού σε καινοτομικές δραστηριότητες εντός των ΜμΕ ● Αναχαίτιση του φαινομένου brain-drain ● Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών με ανάδειξη της Περιφερειακής ταυτότητας- εξειδίκευσης 	<p>Δράσεις δημιουργίας και ανάπτυξης νεοφυών επιχειρήσεων (start-ups)</p>	<p>Δράση 3.a.3: Ενίσχυση επιχειρηματικών ομάδων στο στάδιο εκκόλαψης (με αξιοποίηση επιχειρηματικών υποτροφιών και κουπονιών καινοτομίας)</p> <p>Δράση 3.a.4.I-III: Ενίσχυση της ίδρυσης και ανάπτυξης νεοφυών επιχειρήσεων για την υλοποίηση του επιχειρηματικού σχεδίου τους για 1-2 έτη (με αξιοποίηση κουπονιών καινοτομίας)</p> <p>Δράση 3.a.5: Επιχειρηματικές υποτροφίες (από ΕΚΤ) για μέλη επιχειρηματικών ομάδων των Δράσεων 3.a.3 και 9.v.1</p> <p>Δράση 3.a.6: Κουπόνια καινοτομίας</p> <p>Δράση 3.a.7.I-III: Δραστηριότητες προσέλκυσης και βράβευσης καινοτόμων επιχειρηματικών ιδεών σε πεδία εξειδίκευσης</p> <p>Δράση 3.a.8: Στήριξη νεοφυών επιχειρήσεων και ΜμΕ για την προστασία της βιομηχανικής και πνευματικής ιδιοκτησίας</p>

Δράση 3.a.3: Ενίσχυση επιχειρηματικών ομάδων στο στάδιο εκκόλαψης (με αξιοποίηση επιχειρηματικών υποτροφιών και κουπονιών καινοτομίας)

Το σύνολο των επιχειρήσεων που έχουν ξεκινήσει τη δραστηριότητά τους και έχουν επιτύχει δυστυχώς δε ξεπερνά το 40%, γι' αυτό το λόγο η δράση πρόκειται να χρηματοδοτήσει συνολικά 10.000 επιχειρηματικές ιδέες για εκκόλαψη, έτσι ώστε να καλυφθεί τουλάχιστον 1/3 ποσοστό επιτυχίας. Η ενίσχυση κάθε επιχειρηματικής ιδέας θα περιλαμβάνει ποσό μέχρι 2.000 ευρώ για διάφορα έξοδα (πχ αναλώσιμα, λογισμικό, υλικά για τη δημιουργία πρωτοτύπου και δειγμάτων, διάφορα λειτουργικά, δοκιμές, εργαλεία και εξοπλισμός, δαπάνες προώθησης και προβολής της επιχειρηματικής ιδέας, κλπ) και θα συμπληρώνεται ανάλογα με την υποβληθείσα πρόταση με υποτροφίες και κουπόνια από τις δράσεις 3.a.5 και 3.a.6.

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ (ΕΠΑΝΕΚ)

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: Επιχειρηματικές ομάδες υπό εκκόλαψη, άνεργοι, νέοι επιστήμονες

Δράση 3.α.4.Ι-ΙΙΙ: Ενίσχυση της ίδρυσης και ανάπτυξης νεοφυών επιχειρήσεων για την υλοποίηση του επιχειρηματικού σχεδίου τους για 1-2 έτη (με αξιοποίηση κουπονιών καινοτομίας)

Η δράση προβλέπει τη στήριξη επιχειρηματικών εγχειρημάτων που έχουν περάσει το στάδιο εκκόλαψης για την ίδρυση και πρώτη λειτουργία τους. Οι επιχειρηματικές ομάδες ενισχύονται για την ίδρυση και λειτουργία για 1-2 έτη, ως εξής:

- άμεσα για λειτουργικές δαπάνες (αναλώσιμα, λογισμικό, υλικά για τη δημιουργία πρωτοτύπου και δειγμάτων, διάφορα λειτουργικά, δοκιμές, εργαλεία και εξοπλισμός, δαπάνες προώθησης και προβολής της επιχειρηματικής ιδέας, κλπ)
- με κουπόνια καινοτομίας, για την πρόσβαση σε τεχνολογικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες, φιλοξενίας σε θερμοκοιτίδες κοκ.

Ενδεικτικοί Τομείς Προτεραιότητας:

Δημιουργική Οικονομία

- Τεχνολογικές εφαρμογές παιγνίων και αναψυχής
- Εκπαιδευτικές εφαρμογές και μέθοδοι, παιδαγωγικό υλικό και εργαλεία
- Ανάπτυξη προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας στην ένδυση, στο έπιπλο, στη διακόσμηση, στη χειροτεχνία κλπ (εφαρμογή νέων υλικών, ανάπτυξη δραστηριοτήτων σχεδιασμού - μόδας).
- Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών έντασης εμπειρίας (νέες μορφές τουρισμού, αναψυχής και παιδαγωγικής, δραστηριότητες και προϊόντα πολιτισμού, σχεδιασμό νέων/ειδικών μορφών τουρισμού, π.χ. γαστρονομικού)
- Προϊόντα και υπηρεσίες πολιτιστικής ταυτότητας και δημιουργίας
- Προϊόντα και υπηρεσίες πολιτιστικής ταυτότητας και δημιουργίας (π.χ video, κινηματογράφος)
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης, εφαρμογές data mining και γεωπληροφορικής (π.χ. SoLoMo) για εξατομίκευση υπηρεσιών στον τομέα τουρισμού – πολιτισμού
- Ε&Α σε επιλεγμένες επιστημονικές περιοχές (ανθρωπιστικές επιστήμες / κλασικές σπουδές / φιλοσοφία/λογοτεχνία / κλασικές τέχνες, ιστορία), για την διασύνδεση με την τουριστική εμπειρία (πολιτισμικός τουρισμός)
- Λογισμικό και εφαρμογές μικρο/νάνο-ηλεκτρονικής
- Ανάπτυξη της μικροηλεκτρονικής (π.χ. ρομποτική, εργοστάσια του μέλλοντος, ηλεκτρονικά χαμηλής κατανάλωσης)
- Εργαλεία και μέθοδοι ΤΠΕ επιχειρηματικού και επιχειρησιακού σχεδιασμού
- Εφαρμογές ΤΠΕ για την ενίσχυση της προσπέλασης και της βιώσιμης λειτουργίας της πόλης

Γαλάζια Οικονομία

- Προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας από την ελληνική υδάτινη χλωρίδα και τους θαλάσσιους οργανισμούς

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

- Εφαρμογές νέων υλικών, υδάτινης βιοτεχνολογίας και μεθόδων στη διαχείριση και προστασία υδάτινου περιβάλλοντος
- Εφαρμογές νέων υλικών, ΤΠΕ, και υδάτινης βιοτεχνολογίας στη ναυπηγική
- Ναυπηγική μικρών σκαφών και θαλάσσια σπορ
- Μέθοδοι και υλικά λιμενικών κατασκευών και έργων
- Ανάπτυξη καινοτόμων και περιβαλλοντικά φιλικών τεχνολογιών εκτροφής, επεξεργασίας και συσκευασίας προϊόντων υδατοκαλλιέργειας και αλιείας
- Ανάπτυξη προϊόντων και δραστηριοτήτων θαλάσσιου τουρισμού
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης για εξατομίκευση υπηρεσιών στον τομέα θαλάσσιου τουρισμού
- Εφαρμογές γεωπληροφορικής στη ναυτιλία, smart transport, στην διαχείριση και προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και τον θαλάσσιο τουρισμό

Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών

- Ανάπτυξη διεθνώς ανταγωνιστικών φαρμακευτικών προϊόντων, λειτουργικών τροφίμων και καλλυντικών βασισμένων στην διατροφική παράδοση και στην εγχώρια χλωρίδα και πανίδα
- Συστήματα παραγωγής και διαχείρισης ενέργειας (εξοικονόμηση & συμπαραγωγή ενέργειας, ΑΠΕ)
- Ανάπτυξη τεχνολογιών και μεθόδων για τη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος στον αγρο-διατροφικό τομέα
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης για εξατομίκευση υπηρεσιών και διαχείριση συστημάτων (smart grids, internet of things κλπ.)
- Ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών και μεθόδων σε υπάρχοντα και νέα κτίρια και στο αστικό και δομημένο περιβάλλον (smart building, Smart cities, εφαρμογές γεωπληροφορικής, smart transport)
- Ανάπτυξη καινοτόμων τεχνολογιών επεξεργασίας και συσκευασίας τροφίμων και ζωοτροφών
- Ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και διαδικασιών για την διαχείριση και εκμετάλλευση των αποβλήτων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων για παραγωγή ενέργειας και προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας
- Mobile apps - ψηφιακές πλατφόρμες υπηρεσιών
- Εφαρμογές ΤΠΕ για την ενίσχυση της προσπέλασης και της βιώσιμης λειτουργίας της πόλης
- Εργαλεία ΤΠΕ για την ενημέρωση και συμμετοχή των πολιτών και φορέων στις δημόσιες διαβουλεύσεις

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ (ΕΠΑΝΕΚ)

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α.

Δικαιούχοι: Νεοφυείς επιχειρήσεις, επιχειρηματικές ομάδες, άνεργοι, νέοι επιστήμονες

Δράση 3.α.5: Επιχειρηματικές υποτροφίες για μέλη επιχειρηματικών ομάδων των Δράσεων 3.α.3 και 9.ν.1

Ός μέσο ενίσχυσης για τις δράσεις που αφορούν την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών, οι επιχειρηματικές υποτροφίες αποτελούν χρηματική ενίσχυση με όρο την πλήρη απασχόληση των μελών των επιχειρηματικών ομάδων (προ της ίδρυσης

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

επιχείρησης) με σκοπό να αφοσιωθούν στην ανάπτυξη των προϊόντων/υπηρεσιών τους και στην ανάπτυξη και λειτουργία της επιχείρησής τους. Θα χρηματοδοτούνται επιχειρηματικές ομάδες για λίγους μήνες (2 έως 6 μήνες) για το στήσιμο του εγχειρήματος μέχρι και την ίδρυση. Με αυτόν τον τρόπο παρέχεται στα μέλη η δυνατότητα να προβούν στις απαραίτητες ενέργειες ώστε να ετοιμάσουν το πλήρες επιχειρηματικό τους σχέδιο, να καταθέσουν την πρότασή τους και να ζητήσουν χρηματοδότηση (μέσω κουπονιών καινοτομίας και επιχειρηματικών υποτροφιών) καθώς και υπηρεσίες φιλοξενίας. Η δράση αποτελεί μέρος των παροχών που μπορεί να αιτούνται ομάδες στο πλαίσιο των δράσεων (3.α.3 και 3.α.9) σε συνδυασμό με κουπόνια καινοτομίας της δράσης 3.α.6.

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΕΚ, ΕΠΑΝΑΔ, ΠΑΝ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΚΤ, ΠΑΝ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: Επιχειρηματικές ομάδες, ερευνητές, ΕΚΟ, νέοι επιστήμονες

Δράση 3.α.6: Κουπόνια καινοτομίας

Τα κουπόνια καινοτομίας αποτελούν μέσο ενίσχυσης των δράσεων 3.α.3, 3.α.4, 3.α.8, 2.σ.1.Ι-ΙΙΙ, 2.σ.2.Ι-ΙΙΙ, 2.β.1.Ι-ΙΙΙ, 2.β.2.Ι-ΙΙΙ, 1.β.7.Ι-ΙΙΙ, 1.β.5.Ι-ΙΙΙ. Παρέχονται σε επιχειρηματικές ομάδες στο στάδιο της εκκόλαψης για την προετοιμασία των σχεδίων που έχουν υποβάλει και σε επιχειρήσεις ΚΑΛΟ προς εκκόλαψη (δράσεις 9.ν.1, 9.ν.2) και θα χρηματοδοτούνται από το ΕΠΑΝΑΔ.

Ενδεικτικές υπηρεσίες και παροχές που θα καλύπτονται:

- φιλοξενία σε θερμοκοιτίδες, εκκολαπτήρια, co-working spaces, κλπ
- υποστήριξη από συμβούλους, μέντορες κοκ.
- συμβουλευτικές υπηρεσίες (έρευνα αγοράς, marketing plan, πιστοποίηση, τεχνολογικά πρότυπα κλπ)
- υποστήριξη κατοχύρωσης πνευματικής ιδιοκτησίας/ πατέντας
- υπηρεσίες από πανεπιστημιακά εργαστήρια κ.α.
- industrial design
- ανάπτυξη πρωτοτύπου, ιδιοκατασκευές από μηχανουργεία και εργαστήρια κλπ.

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΕΚ, ΠΕΠ

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΠΑΝ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α, Περιφερειακός μηχανισμός υποστήριξης της ανάπτυξης και προώθησης κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων

Δικαιούχοι: Επιχειρηματικές ομάδες, επιχειρήσεις νεοφυείς και μη, ερευνητές, νέοι επιστήμονες, ΕΚ, επιχειρήσεις ΚΑΛΟ

Δράση 3.α.7.1-III: Δραστηριότητες προσέλκυσης και βράβευσης καινοτόμων επιχειρηματικών ιδεών σε πεδία εξειδίκευσης

Η δράση περιλαμβάνει την ενίσχυση της διοργάνωσης δραστηριοτήτων ανάπτυξης και διάδοσης επιχειρηματικών ιδεών και σχεδίων (τύπου start-up weekend, open coffee) και τη νεανική ενασχόληση με την τέχνη, την επιστήμη και την τεχνολογία (περιβάλλον, φυσική, χημεία, ΤΠΕ, μαθηματικά, τέχνες, κινηματογράφος, νέα media κλπ). Στόχος είναι η ενθάρρυνση των νέων κυρίως να αναλάβουν δραστηριότητες και πρωτοβουλίες στους τομείς της τέχνης και της τεχνολογίας, να παράγουν καινοτόμες ιδέες, να συμμετάσχουν στο επιχειρηματικό οικοσύστημα, να ενισχύσουν την επιχειρηματική τους κουλτούρα και να αναπτύξουν μια ολοκληρωμένη επιχειρηματική και καινοτομική σκέψη. Θα καλύπτονται λειτουργικά έξοδα, εμψυχωτών, βραβείων, διαγωνισμών κλπ.

Ενδεικτικές Δράσεις:

- βραδιές ιδεών, start-up weekend, open coffee κλπ

Τρόπος Υλοποίησης: Προκήρυξη υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α, ΕΔΑ

Δικαιούχοι: co-working spaces, εκπαιδευτικοί φορείς, θερμοκοιτίδες, εκκολαπτήρια

Δράση 3.α.8: Στήριξη νεοφυών επιχειρήσεων και ΜμΕ για την προστασία της βιομηχανικής και πνευματικής ιδιοκτησίας

Η δράση αφορά την ενίσχυση επιχειρήσεων αναφορικά με την κατοχύρωση των βιομηχανικών και πνευματικών τους δικαιωμάτων στις διεθνείς αγορές και την ανάπτυξη σχεδίων αξιοποίησης της πατέντας τους όπως θα προκύπτει από τις εκθέσεις σκοπιμότητας που θα υποβάλλονται και στοχεύει και στα τρία πεδία εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής. Προβλέπεται η δημιουργία ταμείου συγχρηματοδότησης για την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων, του οποίου η βιωσιμότητα θα εξασφαλιστεί από την αξιοποίηση των χρημάτων προερχόμενων από τα δικαιώματα των πατεντών.

Η δράση θα πραγματοποιείται σε συνεργασία με τη δράση 3.α.6, μέσω κουπονιών καινοτομίας, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να αποκτήσουν πρόσβαση στις απαραίτητες υπηρεσίες συμβούλων, νομικών κτλ.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Ενδεικτικές Δράσεις

- Ταμείο βιομηχανικής και πνευματικής περιουσίας

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ (ΕΠΑΝΕΚ)

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: επιχειρήσεις, ΑΕΙ, εφευρέτες, ερευνητές, ΕΚ, νέοι επιστήμονες

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> • Ενίσχυση νεοφυών επιχειρήσεων • Ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας • Δημιουργία νέων και βιώσιμων θέσεων απασχόλησης και μείωση της υψηλής ανεργίας των νέων • Υποστήριξη της διάδοσης νέων προϊόντων και υπηρεσιών, με έμφαση σε νεοφυείς επιχειρήσεις start-ups • Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών με ανάδειξη της Περιφερειακής ταυτότητας-εξειδίκευσης	Ανάπτυξη χρηματοδοτικών μηχανισμών για νεοφυείς επιχειρήσεις και υποστήριξη καινοτομίας σε ΜμΕ Matching funds	Δράση 3.a.9: Μηχανισμοί ενίσχυσης χρηματοδοτικών εργαλείων (Matching Funds)

Δράση 3.a.9: Μηχανισμοί ενίσχυσης χρηματοδοτικών εργαλείων (Matching Funds)

Στόχος είναι η μείωση του απαιτούμενου χρόνου, κόστους για μικρά έργα και η παράκαμψη της δυσκαμψίας των μέχρι σήμερα χρηματοδοτικών μηχανισμών. Η δράση στοχεύει στην ανάπτυξη και λειτουργία χρηματοδοτικών μηχανισμών και εργαλείων ενίσχυσης (Matching Funds) επιχειρηματικών σχεδίων και ιδεών, πλατφορμών χρηματοδότησης από το πλήθος (crowdfunding), δίκτυων επιχειρηματικών αγγέλων και ειδικευμένων ταμείων υπομονής (patient funds) για ανάπτυξη ιδεών σε κλάδους (π.χ. fashion fund για την ανάπτυξη ιδεών για προϊόντων μόδας, food fund για προϊόντα διατροφής κλπ.). Μέσω των μηχανισμών θα συγχρηματοδοτούνται σε σύντομο χρόνο τα έργα που θα υποβάλλουν οι μηχανισμοί που θα συμμετέχουν σύμφωνα με τους ισχύοντες χρηματοδοτικούς κανονισμούς.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ, ΕΠΑΝΑΔ, ΕΠΑΝΕΚ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΠΑΝ

Τελικοί αποδέκτες: ΕΔΑ, ΚΕΚΠΑ

Δικαιούχοι: ΜΜΕ, νεοφυείς επιχειρήσεις και ιδιωτικοί φορείς

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> • Ενίσχυση νεοφυών επιχειρήσεων • Ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας • Δημιουργία cluster επιχειρήσεων σε αναδυόμενους τομείς και κλάδους • Αύξηση των συνεργαζόμενων επιχειρήσεων	Δημιουργία συνεργατικών σχηματισμών (cluster) σε αναδυόμενους τομείς και κλάδους	Δράση 3.α.10.Ι-ΙΙΙ: Δημιουργία συνεργατικών σχηματισμών (cluster)

Δράση 3.α.10.Ι-ΙΙΙ: Δημιουργία συνεργατικών σχηματισμών (cluster)

Μέσω της συγκεκριμένης δράσης θα προωθείται η δημιουργία νέων και η στήριξη υφιστάμενων συνεργατικών σχηματισμών (cluster) μεταξύ επιχειρήσεων σε όλη την αλυσίδα αξίας και επιχειρήσεων με φορείς έρευνας και ανάπτυξης, έτσι ώστε να αναπτυχθεί ένα κοινό επιχειρηματικό σχέδιο δράσης. Σκοπός της δράσης είναι η ανάπτυξη νέων συνεργατικών σχηματισμών (clusters) μεταξύ επιχειρήσεων σε όλη την αλυσίδα αξίας, ΕΚ-ΑΕΙ και φορέων τεχνολογικής υποστήριξης, καθώς και η ενίσχυση και βελτίωση της λειτουργίας των υφιστάμενων στα πεδία εξειδίκευσης της περιφέρειας. Συνεπώς, θα χρηματοδοτούνται προτάσεις για τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη επιχειρηματικών σχεδίων συγκρότησης και στρατηγικής για την ανάδυση συνεργατικών σχηματισμών και συνεργατικών μοντέλων δράσης σε όλη την αλυσίδα αξίας. Ως αποτέλεσμα, θα ενισχυθεί η απασχόληση και θα βελτιωθεί το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα των προϊόντων και των υπηρεσιών των επιχειρήσεων (συμπεριλαμβανομένων και όσων ανήκουν στην κατηγορία ΚΑΛΟ). Οι ενδιαφερόμενοι θα υποβάλλουν την πρόταση με το σκοπό του συνεργατικού σχηματισμού που σχεδιάζουν να υλοποιήσουν και θα συγκροτείται ομάδα εργασίας για την σύνθεση της πρότασης. Η παρούσα δράση εξειδικεύεται σε κάθε ένα από τα τρία πεδία, δηλαδή στην δημιουργική οικονομία, στη γαλάζια οικονομία και στην βιώσιμη οικονομία των αναγκών.

Ενδεικτικές Δράσεις:

Δημιουργική Οικονομία

- Προϊόντα υψηλής δημιουργικότητας (ένδυση, έπιπλο, διακόσμηση, χειροτεχνία κλπ)
- Συνεργατική έρευνα και υποστήριξη υπηρεσιών για ειδικές μορφές τουρισμού
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης για εξατομίκευση υπηρεσιών στην εκπαίδευση, τον τουρισμό, την

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

<ul style="list-style-type: none"> αναψυχή και τον πολιτισμό - Media, Πολιτιστική ταυτότητα και δημιουργία περιεχομένου - Τεχνολογίες πολιτιστικής προστασίας και διαχείρισης - Συνεργατικοί σχηματισμοί στην αλυσίδα διατροφή-τουρισμός-πολιτισμός - Συνεργατική έρευνα και υποστήριξη υπηρεσιών για ειδικές μορφές τουρισμού - Τεχνολογικές εφαρμογές παιγνίων, αναψυχής (κινηματογράφος) - Λογισμικό και εφαρμογές μικρο/νάνο-ηλεκτρονικής - Εφαρμογές και τεχνολογίες διαστήματος και γεωπληροφορικής
Γαλάζια Οικονομία
<ul style="list-style-type: none"> - Ναυπηγική μικρών και μεσαίων σκαφών - Υδατοκαλλιέργειες, Αλιεία διατροφή, προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας - Υδάτινη βιοτεχνολογία - Θαλάσσιος τουρισμός - Μέθοδοι και υλικά λιμενικών κατασκευών - Αλυσίδα αξίας της ναυτιλίας, των τουριστικών σκαφών, του θαλάσσιου τουρισμού, smart transport , green shipping
Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών
<ul style="list-style-type: none"> - Αγρο-διατροφή, ανάπτυξη νέων προϊόντων και εφοδιαστική αλυσίδα - Προϊόντα και υπηρεσίες μαζικής διάχυτης νοημοσύνης - ΑΠΕ, smart grids - Smart Cities, smart buildings, ευφυείς υποδομές, - Διαχείριση και εκμετάλλευση αποβλήτων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων για παραγωγή ενέργειας και προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας - Κλασσική και ανάστροφη εφοδιαστική αλυσίδα με στόχο τη μεταπώληση, την επαναχρησιμοποίηση ή την ανακύκλωση σε διεθνή δίκτυα - Φάρμακο/υγεία - Mobile apps - ψηφιακές πλατφόρμες υπηρεσιών

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΕΔΑ, ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: ΜμΕ, νεοφυείς επιχειρήσεις

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> • Αξιοποίηση της επιχειρηματικής και επενδυτικής δυναμικής στην 	<ul style="list-style-type: none"> Ενθάρρυνση πιλοτικής δοκιμής ιδεών και διαμόρφωσης καινοτόμων 	<ul style="list-style-type: none"> Δράση 3.a.11: Ανάπτυξη και εφαρμογή “πρωτοκόλλων” ή σημάτων

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Περιφέρεια προδιαγραφών

- **Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών με ανάδειξη της Περιφερειακής ταυτότητας- εξειδίκευσης**
- **Ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας**
- **Δράσεις επίδειξης που επιτρέπουν τη διάδοση, την αποδοχή και τον έλεγχο των καινοτομιών σε πραγματικό περιβάλλον**

Δράση 3.a.12: Ενίσχυση για την πραγματοποίηση δοκιμών προϊόντων και υπηρεσιών στην Αττική

Δράση 3.a.13.I-III: Ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών στο πλαίσιο προσκλήσεων προμηθειών φορέων του Δημοσίου (ΤΑ, ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ κοκ)

Δράση 3.a.11: Ανάπτυξη και εφαρμογή “πρωτοκόλλων” ή σημάτων

Ενίσχυση της τοπικής ταυτότητας των προϊόντων και των υπηρεσιών που προσφέρονται από τις επιχειρήσεις της περιφέρειας Αττικής, μέσω της λειτουργίας και διαμόρφωσης ενός πρωτοκόλλου χαρακτηρισμού των τουριστικών μονάδων, των προϊόντων και των επιχειρήσεων (προϊόντα διατροφής, τουριστική εμπειρία κτλ). Η εν λόγω δράση μπορεί να μεταφραστεί σε πιστοποίηση των επιχειρήσεων ή προϊόντων και υπηρεσιών, για παράδειγμα με “μπλε και πράσινα αστέρια”, τα οποία θα προσδιορίζουν το ποσοστό τοπικής προστιθέμενης αξίας και θα υποδεικνύουν το ενεργειακό και περιβαλλοντικό τους αποτυπώματος, την τοπική προέλευση των προϊόντων που χρησιμοποιούν και προσφέρουν, καθώς και την ποιότητά τους.

Παράλληλα θα συνδυαστεί με την δημιουργία ψηφιακής πλατφόρμας όπου οι χρήστες των προϊόντων και υπηρεσιών θα μπορούν να τις αξιολογούν.

Η δράση θα υποστηρίζεται από μηχανισμό που θα σχηματιστεί με τη συνεργασία φορέων που η βασική του λειτουργία θα είναι ο έλεγχος και η πιστοποίηση των επιχειρήσεων.

Τρόπος Υλοποίησης: Υλοποίηση από ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α, ΕΠΑΝΕΚ περιβάλλον τουρισμός αγροτικής χρηματοδότηση

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ (ΕΠΑΝΕΚ)

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΕΔΑ, ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: δημόσιοι φορείς, φορείς ΤΑ, συλλογικοί φορείς, ΜμΕ, κοινοπραξίες

Δράση 3.a.12: Ενίσχυση για την πραγματοποίηση δοκιμών προϊόντων και υπηρεσιών στην Αττική

Ενισχύεται η διεξαγωγή μεσαίας και μεγάλης κλίμακας δοκιμών για προϊόντα και υπηρεσίες έντασης γνώσης, σε τομείς όπου απαιτείται η πιστοποίηση των αντίστοιχων προϊόντων πχ φάρμακο, διατροφή, λειτουργικά τρόφιμα, εκπαιδευτικά εργαλεία, μέθοδοι κτλ.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Ενδεικτικές Δράσεις:

- έρευνες δοκιμής για προϊόντα διατροφής
- δοκιμές εκπαιδευτικών εργαλείων και μεθόδων
- δοκιμές λογισμικού και προϊόντων ΤΠΕ
- ψηφιακές ή φυσικές προσομοιώσεις μικρής και μεσαίας κλίμακας για τη μελέτη και πιστοποίηση παραγωγικών διεργασιών

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ (ΕΠΑΝΕΚ)

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α., ΕΔΑ

Δικαιούχοι: Φορείς Ε&Τ, ερευνητές, νεοφυείς και ΜμΕ, νέοι επιστήμονες

Δράση 3.α.13.Ι-ΙΙΙ: Ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών στο πλαίσιο προσκλήσεων προμηθειών φορέων του Δημοσίου (ΤΑ, ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ κοκ)

Σκοπός της παρούσας δράσης είναι η ενίσχυση έργων ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών από νεοφυείς αλλά και υφιστάμενες επιχειρήσεις. Κύριος στόχος είναι η βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών προς τους πολίτες και αναβάθμιση της ποιότητας ζωής τους. Βασικό ρόλο στην ανάπτυξη αυτών των προϊόντων και υπηρεσιών θα παίξουν οι καινοτόμες προμήθειες και οι προσκλήσεις από φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης για υποβολή προτάσεων/προβλημάτων στα οποία πρέπει να δοθεί λύση και θα πρέπει να επιλεγεί η κατάλληλη καινοτόμος λύση. Οι επιχειρήσεις θα έχουν την δυνατότητα να υποβάλλουν στο ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α ή στην ειδική διαχειριστική αρχή ή σε κάποιον ενδιάμεσο φορέα τις προτάσεις τους.

Ενδεικτικές Δράσεις:

Δημιουργική Οικονομία

- Εφαρμογές εκπαίδευσης
- Έξυπνο ένδυμα
- Έξυπνο έπιπλο
- Καινοτόμες μορφές εμπειρίας στον τουρισμό
- Ρομποτικές εφαρμογές
- Εφαρμογές εμπλουτισμένης/επαυξημένης πραγματικότητας
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης στον τουρισμό και τον πολιτισμό
- Διασύνδεση της εκπαίδευσης και έρευνας στις κλασικές σπουδές και τη φιλοσοφία με την

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

τουριστική εμπειρία
Γαλάζια Οικονομία
<ul style="list-style-type: none">
- Διαχείριση και προστασία θαλάσσιου περιβάλλοντος
- Νέα θαλάσσια σπορ
- Νέα διατροφικά προϊόντα θάλασσας
- Εφαρμογές βιοτεχνολογίας
- Νέες μέθοδοι και υλικά κατασκευής σκαφών
- Γεωπληροφορική στη ναυτιλία
Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών
<ul style="list-style-type: none">
- Συσκευασία (ανακυκλώσιμη, βιοδιασπώμενη κτλ)
- Φαρμακευτικά και διατροφικά προϊόντα με βάση την εγχώρια χλωρίδα και πανίδα
- ΑΠΕ
- Εξοικονόμηση ενέργειας
- Διάχυτη νοημοσύνη στην πόλη και τη διασκέδαση
- Ευφύες κτίριο, γειτονιά κοκ
- Αξιοποίηση απορριμάτων και αποβλήτων
- Βιομηχανικά οικοσυστήματα

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ (ΕΠΑΝΕΚ, ΕΠΘΑ, ΕΠΜΔΤ, ΕΠΑΑ)

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ, ΕΤΘΑ, ΕΚΤ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: Φορείς δημοσίου τομέα, ΜμΕ

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

ΑΠ 3c: Στήριξη της δημιουργίας και της επέκτασης προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών

Συνολικές Προτεραιότητες & Στόχοι

Στήριξη της δημιουργίας και της επέκτασης προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών

- Δημιουργία νέων και βιώσιμων θέσεων απασχόλησης και μείωση της υψηλής ανεργίας των νέων
- Βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας μέσω τεχνολογικού εκσυγχρονισμού
- Επίλυση του προβλήματος ρευστότητας των επιχειρήσεων με την αξιοποίηση της χρήσης εναλλακτικών χρηματοδοτικών εργαλείων από τις ΜμΕ της Περιφέρειας
- Δημιουργία νέων και διασφάλιση της συνέχισης λειτουργίας υφιστάμενων ΜμΕ
- Αναδιάρθρωση της περιφερειακής οικονομίας με έμφαση στην ενίσχυση της μεταποίησης και την στροφή σε κλάδους υψηλής προστιθέμενης αξίας
- Αναβάθμιση των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών
- Εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας
- Αναχαίτιση του φαινομένου brain-drain
- Ενίσχυση απασχόλησης ερευνητικού δυναμικού σε καινοτομικές δραστηριότητες εντός των ΜμΕ
- Ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων για την ανταπόκριση του ανθρώπινου δυναμικού στις προκλήσεις
- Ανάπτυξη των πράσινων και ενεργειακών τεχνολογιών
- Προώθηση και ενίσχυση συνεργασιών μεταξύ των επιχειρήσεων και/ή φορέων έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών
- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων
- Στήριξη των επιχειρήσεων και των κεφαλαιακών τους αναγκών με τη μορφή επιχορηγήσεων, και άλλα οικονομικά μέσα
- Ανάπτυξη καινοτομικών και επιχειρηματικών ικανοτήτων
- Ειδικά σχέδια απόκτησης τεχνογνωσίας για νέα προϊόντα και υπηρεσίες από τις ΜμΕ

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> • Βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας μέσω τεχνολογικού εκσυγχρονισμού • Αναδιάρθρωση της περιφερειακής οικονομίας με έμφαση στην ενίσχυση της μεταποίησης και την στροφή σε κλάδους υψηλής προστιθέμενης αξίας • Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων • Στήριξη των επιχειρήσεων και των κεφαλαιακών τους αναγκών με τη μορφή επιχορηγήσεων, και άλλα οικονομικά μέσα 	<p>Ενίσχυση υφιστάμενων ΜμΕ για την ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών έντασης γνώσης ή υψηλής προστιθέμενης αξίας</p> <p>Ανάπτυξη της ενδογενούς έρευνας στις επιχειρήσεις εθνικής ή δια-περιφερειακής εμβέλειας στους σχετικούς τομείς.</p>	<p>Δράση 3.c.1.I-III: Ενίσχυση έργων ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων</p> <p>Δράση 3.c.2.I-III: Ενίσχυση ΜμΕ για την ανάπτυξη σύγχρονων μεθόδων παραγωγής</p>

Δράση 3.c.1.I-III: Ενίσχυση έργων ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων

Ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων με χρήση κουπονιών καινοτομίας (αγορά γνώσης και εμπειρογνωμοσύνης από τους φορείς καινοτομίας για την επίλυση προβλήματος ή/και τη βελτίωση της παραγωγικής τους διαδικασίας, μέσω της παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών) και επιχειρηματικών υποτροφιών, ενώ περιλαμβάνει τη δυνατότητα πιστοποίησης και προτυποποίησης προϊόντων και διαδικασιών.

Ενδεικτικοί Τομείς:

Δημιουργική Οικονομία
<ul style="list-style-type: none"> - Τεχνολογικές εφαρμογές παιγνίων και αναψυχής - Εκπαιδευτικές εφαρμογές και μέθοδοι, παιδαγωγικό υλικό και εργαλεία - Προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας στην ένδυση, στο έπιπλο κλπ - Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών έντασης εμπειρίας (νέες μορφές τουρισμού, αναψυχής και παιδαγωγικής, δραστηριότητες και προϊόντα πολιτισμού, σχεδιασμό νέων/ειδικών μορφών τουρισμού, π.χ. γαστρονομικού) - Προϊόντα και υπηρεσίες πολιτιστικής ταυτότητας και δημιουργίας - Προϊόντα και υπηρεσίες πολιτιστικής ταυτότητας και δημιουργίας (π.χ video, κινηματογράφος) - Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης, data mining και γεωπληροφορική - E&A σε επιλεγμένες επιστημονικές περιοχές (ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες για την διασύνδεση με την τουριστική εμπειρία - Μικρο/νάνο-ηλεκτρονικής
Γαλάζια Οικονομία
<ul style="list-style-type: none"> - Προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας από την ελληνική υδάτινη χλωρίδα και τους θαλάσιους

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

οργανισμούς

- Νέα Υλικά, υδάτινη βιοτεχνολογία, διαχείριση και προστασία υδάτινου περιβάλλοντος
- Ναυπηγική μικρών σκαφών και θαλάσσια σπορ
- Μέθοδοι και υλικά λιμενικών κατασκευών και έργων
- Περιβαλλοντικά φιλικές τεχνολογίες εκτροφής, επεξεργασίας και συσκευασίας προϊόντων υδατοκαλλιέργειας και αλιείας
- Προϊόντα και δραστηριότητες θαλάσσιου τουρισμού
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης στον θαλάσσιο τουρισμό
- Γεωπληροφορική στη ναυτιλία, smart transport, στην διαχείριση και προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και τον θαλάσσιο τουρισμό

Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών

- Φαρμακευτικά προϊόντα, λειτουργικά τρόφιμα και καλλυντικά
- Παραγωγή και διαχείριση ενέργειας
- Τεχνολογίες και μέθοδοι για μείωση περιβαλλοντικού αποτυπώματος
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης για εξατομίκευση υπηρεσιών και διαχείριση συστημάτων
- Νέες τεχνολογίες και μέθοδοι σε υπάρχοντα και νέα κτίρια, στο αστικό και δομημένο περιβάλλον
- Τεχνολογίες επεξεργασίας και συσκευασίας τροφίμων και ζωοτροφών
- Προϊόντα και διαδικασίες για διαχείριση και εκμετάλλευση των αποβλήτων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: ΜμΕ, νεοφυείς επιχειρήσεις, κοινοπραξίες

Δράση 3.α.2.1-III: Ενίσχυση ΜμΕ για την ανάπτυξη σύγχρονων μεθόδων παραγωγής

Προώθηση σύγχρονων μεθόδων παραγωγής μέσω καινοτόμων παραγωγικών διαδικασιών. Παράλληλα, θα υποστηρίζονται ενέργειες όπως η λειτουργία “βιομηχανικών πιλότων” μικρής και μεσαίας κλίμακας για τη μελέτη και πιστοποίηση παραγωγικών διεργασιών καθώς και η δυνατότητα για πιστοποίηση και προτυποποίηση προϊόντων και διαδικασιών.

Η δράση θα υποστηρίζεται από κουπόνια καινοτομίας (Δράση 3.α.6) που θα παρέχονται για την επίτευξη βέλτιστου αποτελέσματος.

Ενδεικτικές Δράσεις:

Δημιουργική Οικονομία

- Βελτίωση της παραγωγικής διαδικασίας ή της διαδικασίας παροχής υπηρεσιών που εφαρμόζουν οι

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

ΜμΕ της Αττικής στα πεδία της δημιουργικής οικονομίας

Γαλάζια Οικονομία

- Ανάπτυξη καινοτόμων τεχνολογιών επεξεργασίας και συσκευασίας προϊόντων υδατοκαλλιέργειας
- Βελτίωση της παραγωγικότητας των υδατοκαλλιεργειών μέσω προγραμμάτων γενετικής επιλογής για την παραγωγή πιστοποιημένου πολλαπλασιαστικού υλικού, γόνου.
- Ανάπτυξη φιλοπεριβαλλοντικών συστημάτων υδατοκαλλιεργειών που διασφαλίζουν την υγεία των ζώων, των εργαζομένων και την ποιότητα και ασφάλεια παραγόμενων προϊόντων
- Μηχανουργική, ειδική τεχνολογία επεξεργασίας, εφαρμογή νέων υλικών και διαδικασιών στη ναυπηγική.

Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών

- Μηχανουργική και ειδική τεχνολογία επεξεργασίας επίπλων και ξύλου, μη μεταλλικών ορυκτών κλπ
- Ανάπτυξη καινοτόμων τεχνολογιών επεξεργασίας και συσκευασίας τροφίμων και ζωοτροφών
- Ανάπτυξη, παραγωγή και προώθηση στην αγορά νέων καινοτόμων προϊόντων με σύγχρονες μεθόδους παραγωγής που θα στηρίζονται σε παραδοσιακά προϊόντα της μεσογειακής διατροφής (“Back to the future”)
- Ανάπτυξη του ελληνικού θερμοκηπίου και συστημάτων υδροπονίας με την αξιοποίηση των βασικών τεχνολογιών εφαρμογής (ΤΠΕ, υλικά, μηχανολογία, νανοτεχνολογία κ.λπ.)
- Ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών και μεθόδων σε υπάρχοντα και νέα κτίρια και στο αστικό και δομημένο περιβάλλον (smart building, Smart cities, εφαρμογές γεωπληροφορικής, smart transport)
- Συστήματα παραγωγής και διαχείρισης ενέργειας (εξοικονόμηση & συμπαραγωγή ενέργειας, ΑΠΕ)

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: ΜμΕ, νεοφυείς επιχειρήσεις, κοινοπραξίες

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> ● Δημιουργία νέων και βιώσιμων θέσεων απασχόλησης και μείωση της υψηλής ανεργίας των νέων ● Βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας μέσω τεχνολογικού εκσυγχρονισμού ● Επίλυση του προβλήματος ρευστότητας των επιχειρήσεων με την αξιοποίηση της χρήσης εναλλακτικών χρηματοδοτικών εργαλείων από τις ΜμΕ της 	<p>Ολοκληρωμένα σχέδια και ανασυγκρότησης βελτίωσης ικανοτήτων παραγωγικής, οργανωτικής, λειτουργικής και χρηματοοικονομικής αναδιάρθρωσης υφιστάμενων ΜμΕ</p>	<p>Δράση 3.c.3 I-III : Ενίσχυση ΜμΕ σε κλάδους με νέες δυνατότητες ανάπτυξης στα πεδία εξειδίκευσης για την υλοποίηση ολοκληρωμένων σχεδίων αναδιάρθρωσης</p> <p>Δράση 3.c.4 I-III: Ενίσχυση ομάδων ΜμΕ σε κλάδους με νέες</p>

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

<p>Περιφέρειας</p> <ul style="list-style-type: none"> • Δημιουργία νέων και διασφάλιση της συνέχισης λειτουργίας υφιστάμενων ΜμΕ • Ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων για την ανταπόκριση του ανθρώπινου δυναμικού στις προκλήσεις • Προώθηση και ενίσχυση συνεργασιών μεταξύ των επιχειρήσεων και/ή φορέων έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών • Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων • Στήριξη των επιχειρήσεων και των κεφαλαιακών τους αναγκών με τη μορφή επιχορηγήσεων, και άλλα οικονομικά μέσα • Ανάπτυξη καινοτομικών και επιχειρηματικών ικανοτήτων. Ειδικά σχέδια απόκτησης τεχνογνωσίας για νέα προϊόντα και υπηρεσίες από τις ΜμΕ	<p>δυνατότητες ανάπτυξης για την υλοποίηση ολοκληρωμένων σχεδίων αναδιάρθρωσης μέσω της συγκρότησης συνεργατικών σχηματισμών</p>
--	--

Δράση 3.σ.3.Ι-ΙΙΙ: Ενίσχυση ΜμΕ σε κλάδους με νέες δυνατότητες ανάπτυξης στα πεδία εξειδίκευσης για την υλοποίηση ολοκληρωμένων σχεδίων αναδιάρθρωσης.

Η δράση αποσκοπεί στην ενίσχυση των επιχειρήσεων που ανήκουν σε κλάδους που παρουσιάζουν δυνατότητες για περαιτέρω ανάπτυξη μέσα από σχέδια αναδιάρθρωσης και τεχνολογικής εξέλιξης που θα έχουν ως βασικό στόχο να προσθέσουν ή να επεκτείνουν τις λειτουργίες των ΜμΕ σε νέους τομείς.

Ενδεικτικοί Τομείς:

Δημιουργική Οικονομία
<ul style="list-style-type: none">
- Προϊόντα υψηλής δημιουργικότητας (ένδυση, έπιπλο, διακόσμηση, χειροτεχνία κλπ)
- Συνεργατική έρευνα και υποστήριξη υπηρεσιών για ειδικές μορφές τουρισμού
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης για εξατομίκευση υπηρεσιών στην εκπαίδευση, τον τουρισμό, την αναψυχή και τον πολιτισμό
- Τεχνολογίες πολιτιστικής προστασίας και διαχείρισης
- Συνεργατικοί σχηματισμοί στην αλυσίδα διατροφή-τουρισμός-πολιτισμός
- Τεχνολογικές εφαρμογές παιγνίων και αναψυχής
Γαλάζια Οικονομία

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

- Ναυπηγική μικρών και μεσαίων σκαφών
- Υδατοκαλλιέργειες, Αλιεία διατροφή, προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας
- Μέθοδοι και υλικά λιμενικών κατασκευών
- Αλυσίδα αξίας της ναυτιλίας, των τουριστικών σκαφών, του θαλάσσιου τουρισμού, smart transport , green shipping

Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών

- Αγρο-διατροφή, ανάπτυξη νέων προϊόντων και εφοδιαστική αλυσίδα
- Προϊόντα και υπηρεσίες μαζικής διάχυτης νοημοσύνης
- ΑΠΕ, smart grids
- Smart Cities, smart buildings, ευφυείς υποδομές,
- Διαχείριση και εκμετάλλευση αποβλήτων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων για παραγωγή ενέργειας και προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας
- Κλασική και ανάστροφη εφοδιαστική αλυσίδα με στόχο τη μεταπώληση, την επαναχρησιμοποίηση ή την ανακύκλωση σε διεθνή δίκτυα

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΚΤ, ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: ΜμΕ

Δράση 3.ε.4.1-III: Ενίσχυση ομάδων ΜμΕ σε κλάδους με νέες δυνατότητες ανάπτυξης για την υλοποίηση ολοκληρωμένων σχεδίων αναδιάρθρωσης μέσω της συγκρότησης συνεργατικών σχηματισμών

Αφορά την ενίσχυση συνεργατικών μηχανισμών επιχειρήσεων που βρίσκονται σε κλάδους με δυνατότητες για περαιτέρω ανάπτυξη μέσα από σχέδια αναδιάρθρωσης και τεχνολογικής εξέλιξης.

Ενδεικτικοί Τομείς:

Δημιουργική Οικονομία

- Προϊόντα υψηλής δημιουργικότητας (ένδυση, έπιπλο, διακόσμηση, χειροτεχνία κλπ)
- Συνεργατική έρευνα και υποστήριξη υπηρεσιών για ειδικές μορφές τουρισμού
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης για εξατομίκευση υπηρεσιών στην εκπαίδευση, τον τουρισμό, την αναψυχή και τον πολιτισμό
- Τεχνολογίες πολιτιστικής προστασίας και διαχείρισης
- Συνεργατικοί σχηματισμοί στην αλυσίδα διατροφή-τουρισμός-πολιτισμός
- Τεχνολογικές εφαρμογές παιγνίων και αναψυχής

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Γαλάζια Οικονομία
<ul style="list-style-type: none"> - Ναυπηγική μικρών και μεσαίων σκαφών - Υδατοκαλλιέργειες, Αλιεία διατροφή, προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας - Μέθοδοι και υλικά λιμενικών κατασκευών - Αλυσίδα αξίας της ναυτιλίας, των τουριστικών σκαφών, του θαλάσσιου τουρισμού, smart transport , green shipping
Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών
<ul style="list-style-type: none"> - Αγρο-διατροφή, ανάπτυξη νέων προϊόντων και εφοδιαστική αλυσίδα - Προϊόντα και υπηρεσίες μαζικής διάχυτης νοημοσύνης - ΑΠΕ, smart grids - Smart Cities, smart buildings, ευφυείς υποδομές, - Διαχείριση και εκμετάλλευση αποβλήτων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων για παραγωγή ενέργειας και προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας - Κλασική και ανάστροφη εφοδιαστική αλυσίδα με στόχο τη μεταπώληση, την επαναχρησιμοποίηση ή την ανακύκλωση σε διεθνή δίκτυα

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΚΤ,ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: ΜμΕ,συνεργατικοί σχηματισμοί

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> ● Προώθηση και ενίσχυση συνεργασιών μεταξύ των επιχειρήσεων και/ή φορέων έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών ● Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων ● Ανάπτυξη καινοτομικών και επιχειρηματικών ικανοτήτων 	<p>Ενίσχυση υφιστάμενων συνεργατικών σχηματισμών (clusters) και συγκρότηση νέων</p>	<p>Δράση 3.c.5 I-III: Ενίσχυση υφιστάμενων και υποστήριξη για τη συγκρότηση νέων συνεργατικών σχηματισμών</p>

Δράση 3.c.5.I-III: Ενίσχυση υφιστάμενων και υποστήριξη για τη συγκρότηση νέων συνεργατικών σχηματισμών

Η δράση επικεντρώνεται σε έργα ενίσχυσης υφιστάμενων συνεργατικών μηχανισμών, εφόσον έχει επέλθει η αξιολόγηση της έως τώρα πορεία τους, για βελτίωση της ανταγωνιστικής τους ικανότητας μέσω ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών,

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

τόσο μέσω αξιοποίησης αποτελεσμάτων έρευνας και ανάπτυξης όσο και κατάλληλα καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού.

Ενδεικτικοί Τομείς:

Δημιουργική Οικονομία

- Προϊόντα υψηλής δημιουργικότητας (ένδυση, έπιπλο, διακόσμηση, χειροτεχνία κλπ)
- Συνεργατική έρευνα και υποστήριξη υπηρεσιών για ειδικές μορφές τουρισμού
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης για εξατομίκευση
- υπηρεσιών στην εκπαίδευση, τον τουρισμό, την αναψυχή και τον πολιτισμό
- Media, Πολιτιστική ταυτότητα και δημιουργία περιεχομένου
- Τεχνολογίες πολιτιστικής προστασίας και διαχείρισης
- Συνεργατικοί σχηματισμοί στην αλυσίδα διατροφή-τουρισμός-πολιτισμός
- Συνεργατική έρευνα και υποστήριξη υπηρεσιών για ειδικές μορφές τουρισμού
- Τεχνολογικές εφαρμογές παιγνίων, αναψυχής (κινηματογράφος)
- Λογισμικό και εφαρμογές μικρο/νάνο-ηλεκτρονικής
- Εφαρμογές και τεχνολογίες διαστήματος και γεωπληροφορικής

Γαλάζια Οικονομία

- Ναυπηγική μικρών και μεσαίων σκαφών
- Υδατοκαλλιέργειες, Αλιεία διατροφή, προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας
- Υδάτινη βιοτεχνολογία
- Θαλάσσιος τουρισμός
- Μέθοδοι και υλικά λιμενικών κατασκευών
- Αλυσίδα αξίας της ναυτιλίας, των τουριστικών σκαφών, του θαλάσσιου τουρισμού, smart transport , green shipping

Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών

- Αγρο-διατροφή, ανάπτυξη νέων προϊόντων και εφοδιαστική αλυσίδα
- Προϊόντα και υπηρεσίες μαζικής διάχυτης νοημοσύνης
- ΑΠΕ, smart grids
- Smart Cities, smart buildings, ευφυείς υποδομές,
- Διαχείριση και εκμετάλλευση αποβλήτων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων για παραγωγή ενέργειας και προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας
- Κλασική και ανάστροφη εφοδιαστική αλυσίδα με στόχο τη μεταπώληση, την επαναχρησιμοποίηση ή την ανακύκλωση σε διεθνή δίκτυα
- Φάρμακο/υγεία
- Mobile apps - ψηφιακές πλατφόρμες υπηρεσιών

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ, ΕΠΑΝΕΚ, ΕΠΘΑ , ΕΠΑΑ

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, ΕΓΤΑΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: ΜμΕ, συνεργατικοί σχηματισμοί

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> • Αναχαίτιση του φαινομένου brain-drain • Δημιουργία νέων και βιώσιμων θέσεων απασχόλησης και μείωση της υψηλής ανεργίας των νέων • Ενίσχυση απασχόλησης ερευνητικού δυναμικού σε καινοτομικές δραστηριότητες εντός των ΜμΕ • Ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων για την ανταπόκριση του ανθρώπινου δυναμικού στις προκλήσεις • Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων • Ανάπτυξη καινοτομικών και επιχειρηματικών ικανοτήτων • Ειδικά σχέδια απόκτησης τεχνογνωσίας για νέα προϊόντα και υπηρεσίες από τις ΜμΕ 	<p>Ανάπτυξη επαγγελματικών γνώσεων και δεξιοτήτων στα αντικείμενα της καινοτομίας και επιχειρηματικότητας και διευκόλυνση των επιχειρήσεων να αποκτήσουν πρόσβαση σε αυτό</p>	<p>Δράση 3.σ.6 I-III: Ενίσχυση της απασχόλησης δυναμικού σε μακροπρόθεσμα έργα Ε&Α σε υφιστάμενες επιχειρήσεις</p>

Δράση 3.σ.6.I-III: Ενίσχυση της απασχόλησης δυναμικού σε μακροπρόθεσμα έργα Ε&Α σε υφιστάμενες επιχειρήσεις

Η δράση στοχεύει στην αναχαίτιση του φαινομένου brain-drain καθώς προβλέπει την απασχόληση του δυναμικού της περιφέρειας σε μακροπρόθεσμα έργα έρευνας και ανάπτυξης και τη δημιουργία βιώσιμων θέσεων απασχόλησης σε καινοτομικές δραστηριότητες για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Αττικής. Έτσι θα αναπτύξουν και η ΜμΕ την απαραίτητη αφομοιωτική ικανότητα ώστε να μπορούν να αξιοποιούν την τεχνολογική εξέλιξη και τα αποτελέσματα έρευνας των ΑΕΙ και ΕΚ.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Ενδεικτικές Δράσεις:

Δημιουργική Οικονομία
<ul style="list-style-type: none">
- Τεχνολογικές εφαρμογές παιγνίων και αναψυχής
- Εκπαιδευτικές εφαρμογές και μέθοδοι, παιδαγωγικό υλικό και εργαλεία
- Προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας στην ένδυση, στο έπιπλο κλπ
- Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών έντασης εμπειρίας
- Προϊόντα και υπηρεσίες πολιτιστικής ταυτότητας και δημιουργίας
- Προϊόντα και υπηρεσίες πολιτιστικής ταυτότητας και δημιουργίας (π.χ video, κινηματογράφος)
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης, data mining και γεωπληροφορική
- E&A για την διασύνδεση με την τουριστική εμπειρία
- Μικρο/νάνο-ηλεκτρονικής
Γαλάζια Οικονομία
<ul style="list-style-type: none">
- Προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας από την ελληνική υδάτινη χλωρίδα και τους θαλάσσιους οργανισμούς
- Νέα Υλικά, υδάτινη βιοτεχνολογία, διαχείριση και προστασία υδάτινου περιβάλλοντος
- Ναυπηγική μικρών σκαφών και θαλάσσια σπορ
- Μέθοδοι και υλικά λιμενικών κατασκευών και έργων
- Περιβαλλοντικά φιλικές τεχνολογίες εκτροφής, επεξεργασίας και συσκευασίας προϊόντων υδατοκαλλιέργειας και αλιείας
- Προϊόντα και δραστηριότητες θαλάσσιου τουρισμού
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης στον θαλάσσιο τουρισμό
- Γεωπληροφορική στη ναυτιλία, smart transport, στην διαχείριση και προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και τον θαλάσσιο τουρισμό
Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών
<ul style="list-style-type: none">
- Φαρμακευτικά προϊόντα, λειτουργικά τρόφιμα και καλλυντικά
- Παραγωγή και διαχείριση ενέργειας
- Τεχνολογίες και μέθοδοι για μείωση περιβαλλοντικού αποτυπώματος
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης για εξατομίκευση υπηρεσιών και διαχείριση συστημάτων
- Νέες τεχνολογίες και μέθοδοι σε υπάρχοντα και νέα κτίρια, στο αστικό και δομημένο περιβάλλον
- Καινοτόμες τεχνολογίες επεξεργασίας και συσκευασίας τροφίμων και ζωοτροφών
- Προϊόντα και διαδικασίες για διαχείριση και εκμετάλλευση των αποβλήτων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ, ΕΠΑΝΕΚ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: ΜμΕ, συνεργατικοί σχηματισμοί

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

ΑΠ 3d: Στήριξη της ικανότητας των ΜμΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές, και να συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας

ΑΠ 3.d.1: Βελτίωση της εξωστρέφειας της Περιφερειακής οικονομίας

Προτεραιότητες & Στόχοι

- Διεύρυνση της εξαγωγικής βάσης της περιφερειακής οικονομίας
- Ενθάρρυνση της χρήσης από τις ΜμΕ εφαρμογών και της συμμετοχής τους σε εγχώρια / διαπεριφερειακά και διεθνή δίκτυα για την υποστήριξη αλυσίδων κλασσικής και ανάστροφης εφοδιαστικής με εργασίες συλλογής, επιθεώρησης και ταξινόμησης
- Δυνατότητες ενσωμάτωσης καινοτομίας, τεχνογνωσίας και συμμετοχής των ΜμΕ σε διεθνή δίκτυα
- Ενίσχυση των επιχειρήσεων για την είσοδο τους σε νέες αγορές
- Ωρίμανση και στήριξη βιώσιμων συνεργατικών σχηματισμών σε ζητήματα εξωστρέφειας, καινοτομίας και τοποθέτησης σε διεθνείς αγορές.
- Υποστήριξη συστάδων επιχειρήσεων για αναζήτηση ευκαιριών σε νέες αγορές του εξωτερικού: για τη διεύθυνση τους σε νέες αγορές ταχέως αναπτυσσόμενων χωρών ή για την τοποθέτησή τους σε «ώριμες» αγορές με νέα προϊόντα και υπηρεσίες
- Προετοιμασία και οργάνωση ειδικών επιχειρηματικών αποστολών σε Χώρες - Στόχους

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> • Διεύρυνση της εξαγωγικής βάσης της περιφερειακής οικονομίας • Ενθάρρυνση της χρήσης από τις ΜμΕ εφαρμογών και της συμμετοχής τους σε εγχώρια / διαπεριφερειακά και διεθνή δίκτυα για την υποστήριξη αλυσίδων κλασσικής και ανάστροφης εφοδιαστικής με εργασίες συλλογής, επιθεώρησης και ταξινόμησης • Δυνατότητες ενσωμάτωσης καινοτομίας, τεχνογνωσίας και συμμετοχής των ΜμΕ σε διεθνή δίκτυα • Ενίσχυση των επιχειρήσεων για την είσοδο τους σε νέες αγορές	Ενίσχυση της πρόσβασης επιχειρήσεων σε νέες αγορές, της δικτύωσης για ερευνητικές και παραγωγικές συνεργασίες	<p>Δράση 3.d.1: Συμμετοχή επιχειρήσεων σε διεθνείς εκθέσεις και συνέδρια, οργάνωση επιχειρηματικών αποστολών.</p> <p>Δράση 3.d.2: Οργάνωση διεθνούς εμβέλειας κλαδικών εκθέσεων</p> <p>Δράση 3.d.3: Συμμετοχή σε διεθνείς τεχνολογικές, εμπορικές και επιχειρηματικές</p>

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

<ul style="list-style-type: none"> • Ωρίμανση και στήριξη βιώσιμων συνεργατικών σχηματισμών σε ζητήματα εξωστρέφειας, καινοτομίας και τοποθέτησης σε διεθνείς αγορές. • Προετοιμασία και οργάνωση ειδικών επιχειρηματικών αποστολών σε Χώρες - Στόχους • Υποστήριξη συστάδων επιχειρήσεων για αναζήτηση ευκαιριών σε νέες αγορές του εξωτερικού: για τη διείσδυση τους σε νέες αγορές ταχέως αναπτυσσόμενων χωρών ή για την τοποθέτησή τους σε «ώριμες» αγορές με νέα προϊόντα και υπηρεσίες	συνεργασίες και δίκτυα καθώς και ανταλλαγή επισκέψεων
---	---

Δράση 3.d.1: Συμμετοχή επιχειρήσεων σε διεθνείς εκθέσεις και συνέδρια, οργάνωση επιχειρηματικών αποστολών.

Η δράση αφορά τη συμμετοχή των επιχειρήσεων και φορέων της Περιφέρειας σε εκθέσεις και συνέδρια με διεθνή χαρακτήρα, με στόχο την ενίσχυση της εξωστρέφειάς τους και την προώθηση των προϊόντων ή/και των υπηρεσιών τους στις αγορές του εξωτερικού. Παράλληλα, η οργάνωση επιχειρηματικών αποστολών θα συμβάλλει στην ενημέρωση των επιχειρήσεων σχετικά με ανταγωνιστικά προϊόντα, μεθόδους παραγωγής και προώθησής τους, αλλά και στη δικτύωσή τους σε νέες αγορές στόχους. Η συγκεκριμένη δράση αφορά επιχειρήσεις που υπόκεινται και στα τρία πεδία εξειδίκευσης της Αττικής.

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: ΜμΕ, νεοφυείς επιχειρήσεις, συνεργατικοί σχηματισμοί, συλλογικοί φορείς

Δράση 3.d.2: Οργάνωση διεθνούς εμβέλειας κλαδικών εκθέσεων

Ενισχύεται η οργάνωση κλαδικών εκθέσεων διεθνούς εμβέλειας σε τομείς στρατηγικού ενδιαφέροντος όπως η ναυτιλία, η θαλάσσια αναψυχή, οι εφαρμογές ΤΠΕ, η περιβαλλοντική τεχνολογία, η αγρο-διατροφή, οι ειδικές μορφές τουρισμού, η υγεία κοκ. Στόχος είναι να καταξιωθεί η Αττική ως σημείο αναφοράς στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Δικαιούχοι: ΜμΕ, νεοφυείς επιχειρήσεις, συνεργατικοί σχηματισμοί, συλλογικοί φορείς

Δράση 3.d.3: Συμμετοχή σε διεθνείς τεχνολογικές, εμπορικές και επιχειρηματικές συνεργασίες και δίκτυα καθώς και ανταλλαγή επισκέψεων

Αφορά την ενίσχυση επιχειρήσεων, συνεργατικών σχηματισμών ή ομάδων επιχειρήσεων για τη συμμετοχή σε διεθνείς συνεργασίες και δίκτυα, την αναζήτηση ευκαιριών σε νέες αγορές του εξωτερικού, π.χ. Ευρωπαϊκά προγράμματα, διεθνείς ενώσεις, τεχνολογικές πλατφόρμες, κονσόρτσια κλπ

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΕΠ Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: ΜμΕ, νεοφυείς επιχειρήσεις, συνεργατικοί σχηματισμοί, συλλογικοί φορείς

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> • Διεύρυνση της εξαγωγικής βάσης της περιφερειακής οικονομίας • Ενθάρρυνση της χρήσης από τις ΜμΕ εφαρμογών και της συμμετοχής τους σε εγχώρια / διαπεριφερειακά και διεθνή δίκτυα για την υποστήριξη αλυσίδων κλασικής και ανάστροφης εφοδιαστικής με εργασίες συλλογής, επιθεώρησης και ταξινόμησης • Δυνατότητες ενσωμάτωσης καινοτομίας, τεχνογνωσίας και συμμετοχής των ΜμΕ σε διεθνή δίκτυα • Ενίσχυση των επιχειρήσεων για την είσοδο τους σε νέες αγορές • Προετοιμασία και οργάνωση ειδικών επιχειρηματικών αποστολών σε Χώρες - Στόχους	Δράσεις εξωστρέφειας μέσω προώθησης της Αττικής και των προϊόντων/ υπηρεσιών επιχειρήσεων σε νέες ή υφιστάμενες αγορές στο εξωτερικό	<p>Δράση 3.d.4: Εξειδικευμένες μελέτες για στόχευση αγορών (market analysis), προϊόντων και συγκριτικής ανάλυσης του ανταγωνισμού</p> <p>Δράση 3.d.5: Προετοιμασία, εφαρμογή και αξιολόγηση «περιφερειακών σχεδίων εξωστρέφειας»</p> <p>Δράση 3.d.6: Σύσταση φορέα με σκοπό την ανάδειξη, προβολή και προώθηση τοπικά παραγόμενων προϊόντων</p> <p>Δράση 3.d.7: Δημιουργία γραφείου (“film commission”, “music commission”, “festival commission”)</p>

Δράση 3.d.4: Εξειδικευμένες μελέτες για στόχευση αγορών (market analysis), προϊόντων και συγκριτικής ανάλυσης του ανταγωνισμού

Στοχεύει στην ανάλυση της αγοράς στην οποία σκοπεύουν να εισέλθουν οι επιχειρήσεις με ανησυχίες για εξωστρέφεια. Δίνει έμφαση στην ενίσχυση των επιχειρήσεων ώστε να προετοιμαστούν κατάλληλα για την είσοδό τους σε νέες αγορές και να διακρίνουν τα

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

ανταγωνιστικά τους πλεονεκτήματα απέναντι σε άλλες επιχειρήσεις. Η συγκεκριμένη δράση υποστηρίζεται από τη δράση 3.α.6 και την παροχή κουπονιών καινοτομίας για την παροχή υπηρεσιών προς τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις και αφορά επιχειρήσεις που υπόκεινται και στα τρία πεδία εξειδίκευσης της Αττικής.

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ, ΕΚΤ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: ΜμΕ, νεοφυείς επιχειρήσεις, συνεργατικοί σχηματισμοί, συλλογικοί φορείς

Δράση 3.d.5: Προετοιμασία, εφαρμογή και αξιολόγηση «περιφερειακών σχεδίων εξωστρέφειας»

Η δράση υποστηρίζει την προετοιμασία, την εφαρμογή και την αξιολόγηση «περιφερειακών σχεδίων εξωστρέφειας» βάσει προϊόντων-στόχων και υπηρεσιών-στόχων, αναδεικνύοντας έτσι αφενός τους τομείς στους οποίους απαιτείται η εξαγωγική ωριμότητα των ΜμΕ και, αφετέρου, τις απαραίτητες ενέργειες και δράσεις για την είσοδό τους σε στοχευμένες νέες αγορές.

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ, ΕΠΑΝΕΚ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: ΜμΕ, νεοφυείς επιχειρήσεις, συνεργατικοί σχηματισμοί, συλλογικοί φορείς

Δράση 3.d.6: Σύσταση φορέα με σκοπό την ανάδειξη και προβολή και προώθηση τοπικά παραγόμενων προϊόντων

Η παρούσα δράση έχει ως σκοπό την ενίσχυση της προώθησης αλλά και της προβολής τοπικά παραγόμενων προϊόντων σε αγορές του εξωτερικού ώστε να αυξηθεί η εξαγωγική ικανότητα της Περιφέρειας. Προτείνεται η σύσταση φορέα που θα αναλαμβάνει την οργάνωση και υλοποίηση ανάλογων ενεργειών και θα απαρτίζεται από κατάλληλα καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό.

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΕΚ, ΠΕΠ, ΕΠ Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: Περιφέρεια Αττικής, ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Δικαιούχοι: ΜμΕ, νεοφυείς επιχειρήσεις, συνεργατικοί σχηματισμοί, συλλογικοί φορείς

Δράση 3.d.7: Δημιουργία γραφείου (“film commission”, “music commission”, “festival commission”)

Η Περιφέρεια δύναται να αναδείξει και να εκμεταλλευτεί το πλούσιο φυσικό περιβάλλον της, τους αρχαιολογικούς χώρους, τις ιστορικές τοποθεσίες και διαδρομές της προσελκύνοντας ξένες παραγωγές οπτικοακουστικών έργων. Επίσης, μπορούν να αξιοποιηθούν οι μουσικές της σκηνές αλλά και οι μεγάλοι υπαίθριοι χώροι για την διοργάνωση συναυλιών και festival γενικότερα, ικανών να προσελκύσουν τουρίστες από το εξωτερικό. Στην συγκεκριμένη δράση προτείνεται η δημιουργία ενός γραφείου (“film commission”, “music commission”, “festival commission”) που θα αναλαμβάνει την προσέλκυση ξένων παραγωγών και την προώθηση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας για την διοργάνωση τέτοιων εκδηλώσεων, δρώμενων και οπτικο-ακουστικών παραγωγών (μουσικά video clips, ταινίες κλπ).

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΕΚ, ΠΕΠ, ΕΠ Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α, Περιφέρεια Αττικής

Δικαιούχοι: ΜμΕ, νεοφυείς επιχειρήσεις, συνεργατικοί σχηματισμοί, συλλογικοί φορείς

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> • Διεύρυνση της εξαγωγικής βάσης της περιφερειακής οικονομίας • Ενθάρρυνση της χρήσης από τις ΜμΕ εφαρμογών και της συμμετοχής τους σε εγχώρια / διαπεριφερειακά και διεθνή δίκτυα για την υποστήριξη αλυσίδων κλασσικής και ανάστροφης εφοδιαστικής με εργασίες συλλογής, επιθεώρησης και ταξινόμησης • Δυνατότητες ενσωμάτωσης καινοτομίας, τεχνογνωσίας και συμμετοχής των ΜμΕ σε διεθνή δίκτυα • Ενίσχυση των επιχειρήσεων για την είσοδο τους σε νέες αγορές • Ωρίμανση και στήριξη βιώσιμων συνεργατικών σχηματισμών σε ζητήματα εξωστρέφειας, καινοτομίας και τοποθέτησης σε 	<p>Διεθνής δικτύωση του οικοσυστήματος της νέας και αλληλέγγυας επιχειρηματικότητας</p>	<p>Δράση 3.d.8 Υποστήριξη δράσεων διεθνοποίησης, διοργάνωσης διεθνών συναντήσεων, δικτύωσης φορέων στήριξης της νέας και αλληλέγγυας επιχειρηματικότητας</p> <p>Δράση 3.d.9: Δημιουργία και υποστήριξη δράσεων “Soft Landing”</p>

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

διεθνείς αγορές. ● Προετοιμασία και οργάνωση ειδικών επιχειρηματικών αποστολών σε Χώρες - Στόχους	
--	--

Δράση 3.d.8: Υποστήριξη δράσεων διεθνοποίησης, διοργάνωσης διεθνών συναντήσεων, δικτύωσης φορέων στήριξης της νέας και αλληλέγγυας επιχειρηματικότητας

Ενίσχυση της συμμετοχής της Περιφέρειας και φορέων στήριξης και κινητοποίησης της νέας επιχειρηματικότητας και της αλληλέγγυας οικονομίας σε δίκτυα και δράσεις που αφορούν στην ποιότητα ζωής, το περιβάλλον, τις έξυπνες πόλεις και γειτονιές, τη διατροφική πολιτική, την κουλτούρα, την εξυπηρέτηση του πολίτη. Η δράση αφορά στη διεθνοποίηση και διεθνή δικτύωση του οικοσυστήματος της νέας και αλληλέγγυας επιχειρηματικότητας μέσω της συμμετοχής των ΜμΕ σε διεθνείς συναντήσεις και δίκτυα νέας επιχειρηματικότητας και αλληλέγγυας οικονομίας. Παράλληλα ενισχύεται η συμμετοχή της περιφέρειας Αττικής ή φορέων της σε δίκτυα και δράσεις σχετικά με την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής, της διατροφής, της κουλτούρας κτλ.

Ενδεικτικές Δράσεις:

- Δίκτυο Ευρωπαϊκών Περιφερειών Διαστημικής Τεχνολογίας
- Δίκτυα ΚΑΛΟ
- Δίκτυα “Ανοιχτού Λογισμικού”
- Δίκτυα και δράσεις που αφορούν στην ποιότητα ζωής, το περιβάλλον, τις έξυπνες πόλεις και γειτονιές, τη διατροφική πολιτική, την κουλτούρα, την εξυπηρέτηση του πολίτη

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α, Περιφερειακός μηχανισμός υποστήριξης της ανάπτυξης και προώθησης κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων

Δικαιούχοι: ΜμΕ, νεοφυείς επιχειρήσεις, συνεργατικοί σχηματισμοί, συλλογικοί φορείς, επιχειρήσεις ΚΑΛΟ, συνεργατικοί σχηματισμοί

Δράση 3.d.9: Δημιουργία και υποστήριξη δράσεων “Soft Landing”

Αφορά την υποστήριξη ΜμΕ επιχειρήσεων και άτυπων ομάδων νεοφυών για αναζήτηση ευκαιριών σε νέες αγορές του εξωτερικού με στόχο τη διείδυση τους σε αγορές ταχέως αναπτυσσόμενων χωρών ή την τοποθέτησή τους σε «ώριμες» αγορές με νέα προϊόντα και υπηρεσίες. Στόχος της δράσης είναι να δημιουργηθούν με την βοήθεια των φορέων στήριξης της επιχειρηματικότητας ή/και των κατά τόπους εμπορικών ακολούθων,

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

προγράμματα που θα υποστηρίζουν το κόστος βραχυπρόθεσμης διαμονής και αεροπορικών εισιτηρίων σε συνδυασμό με νομική υποστήριξη και δικτύωση για την αγορά στόχο που επιδιώκει να στοχεύσει η κάθε ΜμΕ ή η άτυπη ομάδα νεοφυών. Σε περιπτώσεις που υπάρχουν τέτοιες δομές στην περιοχή στόχο, θα υποστηρίζεται η επίσκεψη σε οργανωμένα Accelerators ή Incubators του εξωτερικού για την δικτύωση και προσέλκυση χρηματοδότησης από διεθνείς επενδυτές. Η συγκεκριμένη δράση αφορά επιχειρήσεις ή άτυπες νεοφυείς ομάδες που υπόκεινται και στα τρία πεδία εξειδίκευσης της Αττικής.

Ενδεικτικές Δράσεις:

- Πρόγραμμα επίσκεψης Άτυπων Νεοφυών ομάδων ή ΜμΕ στο Silicon Valley ή στο Λονδίνο ή στο Βερολίνο για δικτύωση και εύρεση χρηματοδότησης
- Πρόγραμμα υποστήριξης διαμονής και αεροπορικών εισιτηρίων σε συνδυασμό με υπηρεσίες δικτύωσης και και νομικές υπηρεσίες για ΜμΕ που θέλουν να προωθήσουν τα προϊόντα τους στην Κίνα, Ινδία, Αυστραλία, Ιαπωνία

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΠΕΠ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: φορείς υποστήριξης επιχειρηματικότητας (θερμοκοιτίδες, εκκολαπτήρια, κλπ)

ΑΠ 8: Προώθηση της Ανάπτυξης των Δεξιοτήτων & της Προσαρμοστικότητας του Ανθρώπινου Δυναμικού στους Τομείς της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (ΕΚΤ)

Συνολικές Προτεραιότητες & Στόχοι

- Προσαρμογή του ανθρώπινου δυναμικού και των επιχειρήσεων της Περιφέρειας στις νέες αναπτυξιακές απαιτήσεις
- Διεύρυνση της πιστοποίησης επαγγελματικών προσόντων των εργαζομένων με βάση διεθνή πρότυπα

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> • Προσαρμογή του ανθρώπινου δυναμικού και των επιχειρήσεων της Περιφέρειας στις νέες αναπτυξιακές απαιτήσεις • Διεύρυνση της πιστοποίησης επαγγελματικών προσόντων των εργαζομένων με βάση διεθνή πρότυπα 	<p>Προσαρμογή του ανθρώπινου δυναμικού και των επιχειρήσεων στις νέες αναπτυξιακές απαιτήσεις</p> <p>Αυξημένος αριθμός φοιτητών που προέρχονται από ΕΚΟ ή αντιμετωπίζουν οικονομικές ή άλλες δυσκολίες</p>	<p>Δράση 8.ν.1: Ανάπτυξη επαγγελματικών γνώσεων και δεξιοτήτων σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας, εξαγωγών</p> <p>Δράση 8.ν.2: Υποτροφίες για μεταπτυχιακές σπουδές στα πεδία εξειδίκευσης</p>

Δράση 8.ν.1: Ανάπτυξη επαγγελματικών γνώσεων και δεξιοτήτων σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας, εξαγωγών

Ενισχύεται η κατάρτιση των μελών επιχειρηματικών ομάδων και στελεχών επιχειρήσεων ομάδων σε θέματα που αφορούν επαγγελματικές γνώσεις και δεξιότητες σχετικά με την κατοχύρωση πατέντας και πνευματικής ιδιοκτησίας, αλλά και σε άλλα σημαντικά θέματα των επιχειρήσεων όπως είναι οι εξαγωγές. Η κατάρτιση πρόκειται να πραγματοποιηθεί από πιστοποιημένους δημόσιους φορείς κατάρτισης καθώς και από ΑΕΙ και ΕΚ.

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΑΔ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΚΤ

Τελικοί αποδέκτες: ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: ΜμΕ, νεοφυείς επιχειρήσεις, ΕΚ, ΑΕΙ, κέντρα Ε&Α, φορείς υποστήριξης επιχειρηματικότητας

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Δράση 8.ν.2: Υποτροφίες για μεταπτυχιακές σπουδές στα πεδία εξειδίκευσης

Η συγκεκριμένη δράση αναφέρεται στην παροχή υποτροφιών για μεταπτυχιακές σπουδές και έρευνα που να αφορά στα πεδία της ΠΣΕΕ.

Τα επιλέξιμα προγράμματα θα ορίζονται από την Περιφέρεια βάσει της διαδικασίας διακυβέρνησης της ΠΣΕΕ, μετά από πρόσκληση και γνωμάτευση των αρμόδιων οργάνων της, σύμφωνα με τα πεδία εξειδίκευσης.

Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η υπέρβαση οικονομικών και κοινωνικών φραγμών και η αφοσίωση των φοιτητών/σπουδαστών στις σπουδές και στην έρευνα πάνω στα πεδία εξειδίκευσης. Προβλέπεται ενίσχυση πλήρους και μερικής φοίτησης. Επιλέξιμες δαπάνες θα είναι τα δίδακτρα και δαπάνες διαβίωσης με κοινωνικά και εισοδηματικά κριτήρια.

Ενδεικτικές θεματικές στα ΠΕ:

- Κλασικές σπουδές
- Ανθρωπιστικές και κοινωνικές σπουδές
- Media
- Βιοτεχνολογία
- ΤΠΕ
- Πληροφορική
- Photonics
- Μικρο/νανοηλεκτρονική
- Μηχατρονική(mechatronics),
- Νανοτεχνολογία

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΑΔ, ΠΑΝ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΚΤ, ΠΑΝ

Τελικοί αποδέκτες: ΕΔΑ, ΚΕ.Σ.Σ.Π.Α

Δικαιούχοι: ΑΕΙ, ΕΚ, μεταπτυχιακοί φοιτητές

ΑΠ 9: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης

ΑΠ.9ν - Προώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ενσωμάτωσης σε κοινωνικές επιχειρήσεις και την κοινωνική και αλληλέγγυο οικονομία ώστε να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην απασχόληση

Συνολικές Προτεραιότητες & Στόχοι

- Ανάγκη αύξησης της απασχόλησης στο πεδίο της κοινωνικής οικονομίας με την αξιοποίηση χρηματοδοτικών και άλλων εργαλείων και μηχανισμών στήριξης σε τοπικό επίπεδο,
- Δυνατότητες προώθησης απασχόλησης των ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας (επέκταση του θεσμού των Κοι.Σ.Π.Ε., μέσω της χρηματοδοτικής στήριξης νέων και επέκτασης των υπαρχόντων Κοι.Σ.Π.Ε., με νέες δραστηριότητες).

Προτεραιότητες & Στόχοι	Σκοπιμότητα Στόχων	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> • Ανάγκη αύξησης της απασχόλησης στο πεδίο της κοινωνικής οικονομίας με την αξιοποίηση χρηματοδοτικών και άλλων εργαλείων και μηχανισμών στήριξης σε τοπικό επίπεδο • Δυνατότητες προώθησης απασχόλησης των ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας (επέκταση του θεσμού των Κοι.Σ.Π.Ε., μέσω της χρηματοδοτικής στήριξης νέων και επέκτασης των υπαρχόντων Κοι.Σ.Π.Ε., με νέες δραστηριότητες). 	<p>Ενίσχυση της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας (ΚΑΛΟ) και επιχειρηματικότητας (ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση»)</p>	<p>Δράση 9.ν.1: Υποστήριξη της προετοιμασίας για την ανάληψη - εκκόλαψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών ΚΑΛΟ</p> <p>Δράση 9.ν.2.Ι-ΙΙΙ: Ενίσχυση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών ΚΑΛΟ</p> <p>Δράση 9.ν.3: Προγράμματα υποστήριξης, εκπαίδευσης, κατάρτισης και δικτύωσης προσωπικού δομών κινητοποίησης και μελών των δικτύων τους (μεντόρων, επιχειρηματικών αγγέλων κλπ.) στον τομέα της ΚΑΛΟ</p>

Δράση 9.ν.1: Υποστήριξη της προετοιμασίας για την εκκόλαψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών ΚΑΛΟ

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Η δράση αφορά την ενίσχυση των επιχειρηματικών ιδεών που βρίσκονται σε αρχικό στάδιο και αφορούν στην κοινωνική και αλληλέγγυα επιχειρηματικότητα, για την ανάπτυξη του επιχειρηματικού τους σχεδίου. Σε αυτή την κατεύθυνση, θα λάβουν υπηρεσίες mentoring, συμβουλευτικές υπηρεσίες κλπ, οι οποίες θα προσφέρονται μέσω των κουπονιών καινοτομίας και θα βοηθούν στην προετοιμασία των επιχειρηματικών ομάδων.

Προβλέπεται στην κατηγορία των επιχειρήσεων ΚΑΛΟ να υποστηριχθεί σημαντικός αριθμός επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, εκ των οποίων το μεγαλύτερο ποσοστό θα σχετίζεται με πεδία της δημιουργικής οικονομίας -στην οποία συμπεριλαμβάνονται και οι επιχειρήσεις με αντικείμενο τον πολιτισμό και το ανοιχτό λογισμικό όπου παρουσιάζεται συνεχόμενη ανοδική τάση- το πεδίο της διαχείρισης περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, της αγροδιατροφικής αλυσίδας κοκ.. Η υποστήριξη των επιχειρήσεων ΚΑΛΟ για την ανάληψη-εκκόλαψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών θα περιλαμβάνει ποσό για την κάλυψη διάφορων εξόδων (πχ αναλώσιμα, λογισμικό, υλικά για τη δημιουργία πρωτοτύπου και δειγμάτων, διάφορα λειτουργικά, δοκιμές, εργαλεία και εξοπλισμός, δαπάνες προώθησης και προβολής της επιχειρηματικής ιδέας, κλπ) και θα συμπληρώνεται ανάλογα με την υποβληθείσα πρόταση με υποτροφίες και κουπόνια από τις δράσεις 3.α.5 και 3.α.6.

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΑΔ, ΠΑΝ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΚΤ,ΠΑΝ

Τελικοί αποδέκτες: Περιφερειακός μηχανισμός υποστήριξης της ανάπτυξης και προώθησης κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων

Δικαιούχοι: επιχειρηματικές ομάδες ΚΑΛΟ, άνεργοι, νέοι επιστήμονες

Δράση 9.ν.2.Ι-ΙΙΙ: Ενίσχυση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών ΚΑΛΟ

Η παρούσα δράση αφορά την ενίσχυση επιχειρηματικών εγχειρημάτων ΚΑΛΟ στα πεδία εξειδίκευσης για την ίδρυση και ανάπτυξη των επιχειρήσεων. Οι επιχειρήσεις θα υποβάλλουν επιχειρηματικά σχέδια για επιπλέον χρηματοδότηση και θα μπορούν να κάνουν και χρήση κουπονιών καινοτομίας.

Ενδεικτικές Δράσεις:

Δημιουργική Οικονομία

- Τεχνολογικές εφαρμογές παιγνίων και αναψυχής
- Εκπαιδευτικές εφαρμογές και μέθοδοι, παιδαγωγικό υλικό και εργαλεία
- Προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας στην ένδυση, στο έπιπλο κλπ
- Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών έντασης εμπειρίας
- Προϊόντα και υπηρεσίες πολιτιστικής ταυτότητας και δημιουργίας
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης, data mining και γεωπληροφορική
- Προϊόντα και υπηρεσίες πολιτιστικής ταυτότητας και δημιουργίας (π.χ video, κινηματογράφος)
- Ε&Α για την διασύνδεση με την τουριστική εμπειρία

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Γαλάζια Οικονομία

- Προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας από την ελληνική υδάτινη χλωρίδα και τους θαλάσσιους οργανισμούς
- Νέα Υλικά, υδάτινη βιοτεχνολογία, διαχείριση και προστασία υδάτινου περιβάλλοντος
- Ναυπηγική μικρών σκαφών και θαλάσσια σπορ
- Μέθοδοι και υλικά λιμενικών κατασκευών και έργων
- Περιβαλλοντικά φιλικές τεχνολογίες εκτροφής, επεξεργασίας και συσκευασίας προϊόντων υδατοκαλλιέργειας και αλιείας
- Προϊόντα και δραστηριότητες θαλάσσιου τουρισμού
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης στον θαλάσσιο τουρισμό
- Γεωπληροφορική στη ναυτιλία, smart transport, στην διαχείριση και προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και τον θαλάσσιο τουρισμό

Βιώσιμη Οικονομία των αναγκών

- Φαρμακευτικά προϊόντα, λειτουργικά τρόφιμα και καλλυντικά
- Παραγωγή και διαχείριση ενέργειας
- Τεχνολογίες και μέθοδοι για μείωση περιβαλλοντικού αποτυπώματος
- Περιβάλλοντα διάχυτης νοημοσύνης για εξατομίκευση υπηρεσιών και διαχείριση συστημάτων
- Νέες τεχνολογίες και μέθοδοι σε υπάρχοντα και νέα κτίρια, στο αστικό και δομημένο περιβάλλον
- Τεχνολογίες επεξεργασίας και συσκευασίας τροφίμων και ζωοτροφών
- Προϊόντα και διαδικασίες για διαχείριση και εκμετάλλευση των αποβλήτων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΑΔ, ΠΑΝ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΚΤ, ΠΑΝ

Τελικοί αποδέκτες: Περιφερειακός μηχανισμός υποστήριξης της ανάπτυξης και προώθησης κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων

Δικαιούχοι: επιχειρήσεις ΚΑΛΟ, νεοφυείς ΚΑΛΟ, συνεργατικοί σχηματισμοί ΚΑΛΟ, άνεργοι, νέοι επιστήμονες

Δράση 9.ν.3: Προγράμματα υποστήριξης, εκπαίδευσης κατάρτισης και δικτύωσης προσωπικού δομών κινητοποίησης και μελών των δικτύων τους (μεντόρων, επιχειρηματικών αγγέλων κλπ.) στον τομέα της ΚΑΛΟ

Η δράση περιλαμβάνει πρωτοβουλίες όπως είναι τα σχολεία επιχειρηματικότητας καθώς και άλλες δράσεις εκπαίδευσης για θέματα ΚΑΛΟ. Στόχος είναι αφενός η καλλιέργεια της επιχειρηματικής κουλτούρας στους νέους και αφετέρου η κατάρτιση των νέων επιχειρηματιών σε θέματα που αφορούν την ανάπτυξη και λειτουργία της επιχείρησής τους. Η δράση θα υλοποιείται μέσω προσκλήσεων και θα περιλαμβάνει πλήρη εκπαιδευτικά προγράμματα και προγράμματα ενθάρρυνσης της κοινωνικής και αλληλέγγυας επιχειρηματικότητας

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Ενδεικτικές Δράσεις:

- Σεμινάρια κατάρτισης προσωπικού δομών (θερμοκοιτίδων/εκκολαπτηρίων)
- Προγράμματα κατάρτισης μεντόρων για την υποστήριξη των ομάδων (διαχείριση project αλλά και ομάδας)
- Δικτύωση των δομών και δημιουργία δεξαμενής μεντόρων
- Δικτύωση των δομών και ανάπτυξη “δεσμών” με χρηματοδοτικούς μηχανισμούς και επιχειρηματικούς αγγέλους

Τρόπος Υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή Χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΑΔ, ΠΑΝ

Ταμείο Χρηματοδότησης: ΕΚΤ, ΠΑΝ

Τελικοί αποδέκτες: Περιφερειακός μηχανισμός υποστήριξης της ανάπτυξης και προώθησης κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων

Δικαιούχοι: πανεπιστήμια, επιχειρήσεις, συνεταιρισμοί, δημόσιοι φορείς, φορείς ΚΑΛΟ, φορείς ΤΑ, ιδιώτες, δίκτυα μεντόρων και επιχειρηματικών αγγέλων

6 Σύστημα διακυβέρνησης

Σε ότι αφορά τη δομή διακυβέρνησης της Περιφερειακής RIS3, αυτή περιλαμβάνει δύο επίπεδα:

A) Το Επιτελικό Επίπεδο

Αφορά τη χάραξη πολιτικής και τη λήψη αποφάσεων.

B) Το Εκτελεστικό Επίπεδο

Αφορά την τεκμηρίωση, το συντονισμό και την εφαρμογή της διαμορφωθείσας πολιτικής.

Κάθε επίπεδο στελεχώνεται από τους κάτωθι φορείς / όργανα:

A) Επιτελικό Επίπεδο

Στο επίπεδο αυτό περιλαμβάνονται τα όργανα διοίκησης της Περιφέρειας τα οποία είναι αρμόδια για την χάραξη πολιτικής για την έρευνα και καινοτομία στην Περιφέρεια, καθώς και την λήψη / επικύρωση αποφάσεων στους τομείς αυτούς. Αυτά είναι ο Περιφερειάρχης και το Περιφερειακό Συμβούλιο.

Τα παραπάνω όργανα συνεπικουρούνται στο έργο τους από ένα Συμβουλευτικό Όργανο που είναι το Περιφερειακό Συμβούλιο Έρευνας και Καινοτομίας Αττικής.

Περιφερειακό Συμβούλιο Έρευνας και Καινοτομίας Αττικής

Σύμφωνα με τον ν.4310/2014 με απόφαση κάθε Περιφερειάρχη συγκροτείται Περιφερειακό Επιστημονικό Συμβούλιο Έρευνας και Καινοτομίας (ΠΣΕΚ), ως συμβουλευτικό όργανο για την υποστήριξη της Περιφέρειας και της ΓΓΕΤ και για την υλοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας (ΕΣΕΤΑΚ) και του Σχεδίου Δράσης σε περιφερειακό επίπεδο.

Το (ΠΣΕΚ) αποτελείται από επτά (7) μέλη, από τα οποία τρεις είναι καθηγητές ή ερευνητές, εκπρόσωποι δημόσιων ερευνητικών οργανισμών της οικείας Περιφέρειας και τα υπόλοιπα μέλη προέρχονται από την τοπική αυτοδιοίκηση, τους παραγωγικούς φορείς και τον επιχειρηματικό χώρο.

Η υποστήριξη παρέχεται με εισηγήσεις προς τον Περιφερειάρχη και τη ΓΓΕΤ για την ενθάρρυνση και υποστήριξη της ανάπτυξης της ΕΤΑΚ στην περιφέρεια, τη δημιουργία περιφερειακών συσπειρώσεων ερευνητικών οργανισμών, τεχνολογικών φορέων, επιχειρήσεων, λοιπών φορέων και περιφερειακών Αρχών, για την προώθηση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας, την ενθάρρυνση ανάπτυξης σχημάτων σύμπραξης του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα και τη διαμόρφωση συνθηκών και προοπτικών επιτυχούς συμμετοχής οργανισμών των περιφερειών σε εθνικά και ευρωπαϊκά ερευνητικά έργα.

Ειδικότερα, το περιεχόμενο των εισηγήσεων αφορά:

α) Στη δικτύωση των περιφερειακών συντελεστών που ασχολούνται με την ΕΤΑΚ, όπως ιδίως, δημόσιοι ερευνητικοί οργανισμοί, τεχνολογικοί φορείς, επιχειρήσεις και λοιποί

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

φορείς, καθώς και σε προτάσεις ένταξης και διασύνδεσης των συντελεστών και ερευνητικών οργανισμών στις περιφερειακές οικονομίες.

β) Στην από κοινού ανάλυση των στρατηγικών για την ανάπτυξη της ΕΤΑΚ στην περιφέρεια, των περιφερειακών συσπειρώσεων και των κατάλληλων εργαλείων επίτευξης των ανωτέρω στόχων.

γ) Στη διεύρυνση της πρόσβασης των δικαιούχων σε πηγές χρηματοδότησης, καθώς και της ένταξης και διασύνδεσης των ερευνητικών οργανισμών στις περιφερειακές οικονομίες.

δ) Στην πλήρη αξιοποίηση του ερευνητικού δυναμικού των περιφερειών μέσω της ενίσχυσης της υφιστάμενης ή αναδυόμενης αριστείας και της ενίσχυσης της συμμετοχής ερευνητών από τις περιφέρειες αυτές σε δραστηριότητες έρευνας σε εθνικό, ενωσιακό ή διεθνές επίπεδο, με μέτρα, όπως ιδίως:

- Η υποστήριξη διαπεριφερειακών αμφίδρομων αποσπάσεων ερευνητικού προσωπικού μεταξύ επιλεγμένων εταίρων οργανισμών.
- Η υποστήριξη δημόσιων ερευνητικών οργανισμών υφιστάμενης ή αναδυόμενης αριστείας για την πρόσληψη πεπειραμένων ερευνητών, συμπεριλαμβανομένων των διευθυντικών στελεχών, που προέρχονται και από άλλες χώρες.
- Η υποστήριξη δημόσιων ερευνητικών οργανισμών για την απόκτηση κατάλληλου ερευνητικού εξοπλισμού και την ανάπτυξη υλικού περιβάλλοντος που τους επιτρέπει την πλήρη αξιοποίηση του διαθέσιμου
- Η γραμματειακή και διοικητική υποστήριξη του ΠΣΕΚ παρέχονται από την Περιφέρεια.

B) Εκτελεστικό Επίπεδο

Η RIS3 ενθαρρύνει όλους τους περιφερειακούς παράγοντες να συνεργασθούν για την προώθηση του κοινού οράματος της έξυπνης εξειδίκευσης. Στο πλαίσιο αυτό η RIS3 συνδέει μικρές, μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις, ενθαρρύνει την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και βοηθά στη δημιουργία ενός κοινωνικού κεφαλαίου δημιουργίας εντός της Περιφέρειας.

Η διαδικασία της RIS3 πρέπει να είναι διαδραστική, να καθοδηγείται από την Περιφέρεια και να βασίζεται στη συναίνεση. Σε αυτή τη διαδικασία της ανάπτυξης, υλοποίησης και παρακολούθησης της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης στο περιφερειακό πλαίσιο είναι σημαντικό να εμπλακούν πλήρως όλοι οι εταίροι (4απλή έλικα).

Στο εκτελεστικό επίπεδο εντάσσονται οι φορείς που έχουν την ευθύνη της παρακολούθησης της πορείας υλοποίησης της περιφερειακής RIS3, καθώς και οι φορείς διαχείρισης και οι φορείς υλοποίησης των σχετικών δράσεων.

Ειδικότερα περιλαμβάνονται οι κάτωθι φορείς/ όργανα:

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Συντονιστικό όργανο παρακολούθησης της RIS3

Το Συντονιστικό όργανο έχει ως κύρια αρμοδιότητα την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησης της Περιφερειακής RIS3. Σε αυτή εκπροσωπούνται επαρκώς οι συντελεστές της τετραπλής έλικας.

Στις αρμοδιότητές του, επίσης, περιλαμβάνονται:

- Η υιοθέτηση ενός συστήματος διοίκησης βάσει στόχων, η στοχοθεσία και η ανάθεση στόχων στις υποκείμενες δομές και η παρακολούθηση της επίτευξής τους σε περιοδική βάση, τουλάχιστον δύο ανά έτος.
- Η εξειδίκευση των δράσεων της RIS3
- Η ενημέρωση της ΠΣΕΚ μέσω αναφορών/ εισηγήσεων για θέματα της RIS3.
- Η πληροφόρηση σε πραγματικό χρόνο του περιφερειακού δικτύου για την πορεία επίτευξης των στόχων με χρήση του διαδικτύου.
- Η υποστήριξη των οργάνων που συμμετέχουν στο Επιτελικό επίπεδο διακυβέρνησης της Περιφερειακής RIS3 για θέματα σχεδιασμού και τεκμηρίωσης της περιφερειακής RIS3.
- Η διατύπωση εισηγήσεων και προτάσεων για τυχόν αναθεωρήσεις της Περιφερειακής RIS3.
- Η συλλογή των απαιτούμενων στοιχείων τεκμηρίωσης για τις δράσεις της RIS3.
- Η παρακολούθηση της εξέλιξης του προγράμματος εργασιών της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης.
- Η παρακολούθηση και τροφοδότηση με στοιχεία του συστήματος δεικτών της περιφερειακής RIS3.
- Η υποστήριξη των φορέων διαχείρισης των δράσεων της RIS3 (εφόσον απαιτηθεί) κατά το στάδιο προκήρυξης των παρεμβάσεων (πχ. υποστήριξη στην εξειδίκευση των προσκλήσεων υποβολής προτάσεων για χρηματοδότηση, λειτουργία ως help desk για τους ενδιαφερόμενους φορείς, υποστήριξη των Επιτροπών Αξιολόγησης των προτάσεων κλπ.)
- Η συνεργασία με τους φορείς διαχείρισης των δράσεων κατά το στάδιο της
- υλοποίησης των παρεμβάσεων.
- Η εξασφάλιση πολιτικής και θεσμικής υποστήριξης προς τις κατώτερες βαθμίδες του συστήματος διακυβέρνησης.
- Η εκπροσώπηση της περιφερειακής RIS3 ενώπιον άλλων περιφερειακών, εθνικών ή ευρωπαϊκών αρχών (γειτονικές περιφέρειες, Υπουργεία, Ευρωπαϊκή Επιτροπή)

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

- Η στελέχωση της Εκτελεστικής Δομής και του Κέντρου Στρατηγικού Σχεδιασμού Περιφέρειας Αττικής και η παρακολούθηση του έργου τους.

Σε ορισμένες εργασίες του Συντονιστικού οργάνου (πχ. εξειδίκευση δράσεων) δύναται να προσκαλούνται, κατόπιν απόφασης της Περιφερειάρχη, να συμμετάσχουν παραγωγικοί και επιχειρηματικοί φορείς της Περιφέρειας (πχ. επιμελητήρια κλπ.), εμπειρογνώμονες κ.λπ.

Εκτελεστική Δομή

Από το Συντονιστικό Όργανο συστήνεται μια ολιγομελής **Εκτελεστική Δομή**, που έχει την ευθύνη της υλοποίησης του προγράμματος δράσης υπό την καθοδήγησή της.

Στις βασικές της αρμοδιότητες περιλαμβάνονται:

- Η συλλογή στοιχείων, μέσω του συστήματος παρακολούθησης, η δημοσιοποίηση αυτών και η σύνταξη περιοδικών αναφορών προόδου με βάση το σύστημα στοχοθεσίας που έχει υιοθετηθεί ώστε να υποστηρίζεται η διαδικασία λήψης αποφάσεων και να ενημερώνεται διαφανώς ο περιφερειακός ιστός.
- Η παρακολούθηση και ο συντονισμός των δραστηριοτήτων στο τρίτο επίπεδο διακυβέρνησης.
- Ο μετασχηματισμός των στρατηγικών στόχων που διαχειρίζεται η ΠΣΕ σε επιχειρησιακούς στόχους για το τρίτο επίπεδο διακυβέρνησης.
- Η δικτύωση με άλλες περιφέρειες για θέματα κοινού ενδιαφέροντος
- Ο συντονισμός της επικοινωνίας της περιφερειακής RIS3 με τον περιφερειακό ιστό και τον υπόλοιπο κόσμο.
- Η ενεργητική αναζήτηση πόρων από πηγές εκτός ΣΕΣ.
- Η διάχυση των αποτελεσμάτων σχετικών με τη RIS3 δραστηριοτήτων φορέων του περιφερειακού συστήματος καινοτομίας στο σύνολο του περιφερειακού ιστού.

Το ρόλο της Εκτελεστικής Δομής αναλαμβάνει μια Διεύθυνση της Περιφέρειας κατόπιν σχετικής απόφασης της Περιφερειάρχη (προτείνεται η Διεύθυνση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού ως καθ' ύλην αρμόδια).

Το ανωτέρω όργανο δύναται να υποστηρίζεται από Ομάδες Εργασίας οι οποίες μπορούν να συσταθούν ανά τομέα προτεραιότητας της Περιφερειακής RIS3. Η συγκρότηση των Ομάδων Εργασίας γίνεται με απόφαση της Περιφερειάρχη και αποτελούνται από στελέχη των αρμόδιων Διευθύνσεων της Περιφέρειας.

Στην Εκτελεστική Δομή συμμετέχει με εκπρόσωπό του και το Κέντρο Στρατηγικού Σχεδιασμού Περιφέρειας Αττικής.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Κέντρο Στρατηγικού Σχεδιασμού Περιφέρειας Αττικής

Βασική επιλογή του Π.Ε.Π. Αττικής είναι η δημιουργία δομών και υποδομών έρευνας και καινοτομίας (Ε&Κ) και δομών αριστείας σε περιφερειακό επίπεδο.

Στο πλαίσιο του συστήματος διακυβέρνησης της R.I.S.3, η επιλογή αυτή υλοποιείται με τη σύσταση του Κέντρου Στρατηγικού Σχεδιασμού Περιφέρειας Αττικής, με βασικούς στόχους :

- Τη διαμόρφωση περιφερειακής δομής υποστήριξης της έρευνας και καινοτομίας (Ε&Κ).
- Την εστίαση της Ε&Κ των ερευνητικών και ακαδημαϊκών ιδρυμάτων στις ανάγκες των επιχειρήσεων και στις ευκαιρίες που αναδεικνύει η ΠΣΕΕ.
- Τη δημιουργία δομών αριστείας σε περιφερειακό επίπεδο
- Την ενίσχυση της δικτύωσης των επιχειρήσεων και των ερευνητικών και ακαδημαϊκών ιδρυμάτων, με εστίαση στην ανάγκη ανάπτυξης καινοτόμων λύσεων στα ειδικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν.
- Τη βελτίωση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων και υπηρεσιών λόγω της εισαγωγής καινοτομικών λύσεων
- Την αύξηση του αριθμού των ερευνητών που συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγική διαδικασία.
- Τη μείωση της διαρροής ερευνητών (brain – rain) στο εξωτερικό.
- Την ενημέρωση των επιχειρήσεων για τα αποτελέσματα της (Ε&Κ) και τις ευκαιρίες ενσωμάτωσής τους στην παραγωγική διαδικασία

Στο πλαίσιο αυτό επιδιώκεται η ενίσχυση του συντονισμού των λειτουργιών των επιμέρους δικτύων, η ενίσχυση της διασύνδεσης μεταξύ τους και η επικέντρωση και η διασύνδεση των ερευνητικών και καινοτομιών στις ανάγκες που ανακύπτουν από την παραγωγική λειτουργία της περιοχής της Αττικής. Η διασύνδεση αυτή θα κατατείνει στην αντιμετώπιση των προβλημάτων των επιχειρήσεων με την διερεύνηση και εφαρμογή καινοτομικών λύσεων που πιθανό να προκύψουν από την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας και καινοτομίας που παράγεται.

Το ΚΕΚΠΑ :

- Θα επεξεργάζεται επιστημονικοτεχνικά τους ερευνητικούς στόχους σε τομείς που θα επιλέγονται μέσω διαδικασιών διαβούλευσης στο Επιτελικό επίπεδο του συστήματος διακυβέρνησης.
- Θα οργανώνει την προκήρυξη ετήσιων κύκλων ανταγωνιστικής υποβολής ερευνητικών προτάσεων με τη στήριξη των ερευνητών .

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

- Θα παρακολουθεί και θα αξιολογεί με εξαμήνες εκθέσεις προόδου και σε ετήσια βάση τα παραχθέντα αποτελέσματα και θα εισηγείται τη συνέχιση ή την διακοπή της ενίσχυσης με βάση τα πραγματοποιούμενα αποτελέσματα.
- Θα επεξεργάζεται την αναγνώριση και τη διάδοση των καλών πρακτικών και την ανάπτυξη μηχανισμών αναγνώρισης και ενίσχυσης των προσπαθειών ενσωμάτωσης των καινοτομικών προσπαθειών που αναπτύσσονται είτε από τις επιχειρήσεις είτε από τα ερευνητικά ιδρύματα, με την καθιέρωση βραβείων ή ενισχύσεων συγκεκριμένων καινοτομικών προσπαθειών που ενισχύουν την περιφερειακή ΠΣΕΕ.
- Θα ενισχύει μελέτες και έρευνες ή δειγματοληπτικές έρευνες που να εξειδικεύουν ή και να αναδεικνύουν τις ιδιαιτερότητες της πολιτικής καινοτομίας σε περιφερειακό επίπεδο.

Το ΚΕΚΠΑ ως εκτελεστική δομή επικοινωνεί με το επιτελικό επίπεδο μέσω της συμμετοχής του στα διαδοχικά επίπεδα του συνολικού συστήματος διακυβέρνησης .

Χωρικές δομές υποστήριξης

Στο επίπεδο των χωρικών ενοτήτων της Αττικής συγκροτούνται χωρικές υποστηρικτικές δομές που έχουν ως αρμοδιότητα:

- Την επεξεργασία προτάσεων για την χωρική εξειδίκευση της περιφερειακής RIS 3 και τη επιμέλεια για την υλοποίησή της στην περιοχή αρμοδιότητάς τους, .
- Τη λειτουργία ως τα πρώτα σημεία επαφής των ενδιαφερομένων και ως βαθμίδες πρώτης συλλογής πληροφοριών και αναγκών.
- Την παροχή πληροφόρησης στους ενδιαφερόμενους και τη διάχυση και προβολή των στόχων και των μέτρων της RIS 3.

Διαπεριφερειακές Δομές

Με δεδομένες τις διαπεριφερειακές και διακλαδικές σχέσεις της Περιφέρειας Αττικής με όμορες Περιφέρειες, μπορούν να συστήνονται Διαπεριφερειακές Δομές συντονισμού και συνεργασίας στα επιμέρους θέματα της RIS 3, μετά από σχετικές προτάσεις και αποφάσεις των εμπλεκόμενων Περιφερειών.

Στο πλαίσιο αυτό μπορούν να συσταθούν διαπεριφερειακές δομές με τις Περιφέρειες:

- Στερεάς Ελλάδας (σχέσεις λόγω της Βιομηχανικής Περιοχής των Οινοφύτων)
- Βόρειου και Νότιου Αιγαίου (λόγω των εκτεταμένων μεταφορικών, ναυτιλιακών και τουριστικών σχέσεων).
- Πελοποννήσου (λόγω των διακλαδικών σχέσεων του αγροτοβιομηχανικού συμπλέγματος).

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Αντικείμενο της διαπεριφερειακής συνεργασίας μπορεί να είναι η σύσταση κοινών δομών (π.χ. διαπεριφερειακά clusters), η από κοινού επεξεργασία Προγραμμάτων σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος (π.χ. HORIZON 2020) κλπ.

Φορείς διαχείρισης

Πρόκειται για εξωτερικούς φορείς που συμμετέχουν στο σύστημα διακυβέρνησης της RIS3, οι οποίοι έχουν την αρμοδιότητα της διαχείρισης των δράσεων της RIS3. Ενδεικτικά αναφέρονται:

- Οι Ειδικές Υπηρεσίες Διαχείρισης (ή/ και Ενδιάμεσοι Φορείς Διαχείρισης) των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2014-2020 που χρηματοδοτούν τις δράσεις της περιφερειακής RIS3 (όπως ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας 2014-2020, ΕΠ Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα, Καινοτομία 2014-2020 κ.λπ.).
- Οι φορείς διαχείρισης λοιπών Προγραμμάτων (όπως HORIZON 2020, COSME κλπ)

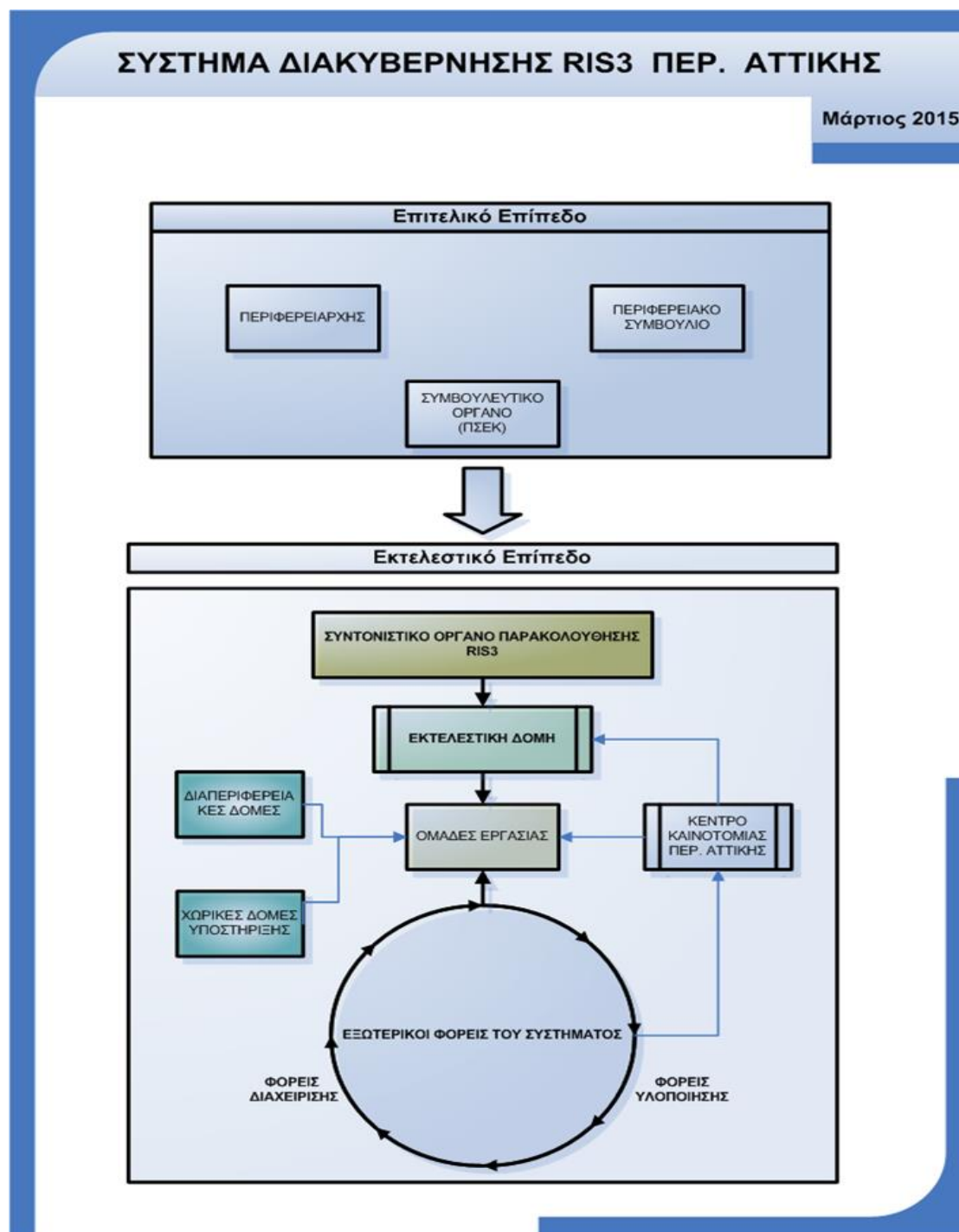
Φορείς υλοποίησης

Πρόκειται, επίσης, για εξωτερικούς φορείς που συμμετέχουν στο σύστημα διακυβέρνησης της RIS3 και είναι αυτοί που θα υλοποιήσουν τις δράσεις (Δικαιούχοι, Ανάδοχοι κ.λπ.).

Στο Σχήμα που ακολουθεί γίνεται απεικόνιση του συστήματος διακυβέρνησης της Περιφερειακής RIS3.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Σχήμα 28 - Σύστημα διακυβέρνησης RIS3 Περιφέρειας Αττικής

Η διαδικασία της επιχειρηματικής ανακάλυψης στις θεματικές περιοχές της Περιφέρειας Αττικής

Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή του παρόντος εγγράφου η έξυπνη εξειδίκευση είναι βασισμένη στην επιχειρηματική ανακάλυψη. Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς (επιχειρήσεις,

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

εκπαιδευτικά ιδρύματα, ερευνητές κλπ.) καλούνται να ανακαλύψουν καινοτόμους κλάδους στους οποίους κάθε περιφέρεια έχει τις μεγαλύτερες πιθανότητες να πετύχει με τις υπάρχουσες δυνατότητες και παραγωγικά αγαθά.

Ήδη από την ανάλυση της δυναμικής των περιοχών παρέμβασης της RIS της Περιφέρειας Αττικής (βλ. κεφ. 4) έχει γίνει μια διερεύνηση και πρώτη καταγραφή για το τι αποτελεί επιχειρηματική ανακάλυψη σε κάθε μία εκ των θεματικών περιοχών επέμβασης. Το επόμενο διάστημα η Περιφέρεια Αττικής θα προχωρήσει περαιτέρω τη διαδικασία αυτή μέσω συγκεκριμένης μεθοδολογίας προκειμένου να οδηγηθεί σε εξειδίκευση των παρεμβάσεων ανά θεματική παρέμβαση της RIS.

Η εν λόγω μεθοδολογία περιλαμβάνει την οργάνωση θεματικών εργαστηρίων **ανά συγκεκριμένο τομέα** της εκάστοτε περιοχής παρέμβασης και σε αυτά έχουν ενεργό συμμετοχή εκπρόσωποι του επιχειρηματικού κόσμου, ακαδημαϊκοί, ερευνητές κλπ.

Κάθε θεματικό εργαστήριο περιλαμβάνει παράλληλες συνεδρίες αλλά και συνεδρίες της ολομέλειας.

Κάθε μία παράλληλη συνεδρία περιλαμβάνει παρουσίαση από έναν εμπειρογνώμονα του κλάδου, τομέα κλπ. και ακολουθεί διαδραστική συζήτηση μεταξύ των συμμετεχόντων για τη γέννηση και την επεξεργασία καινοτόμων ιδεών. Η διαδικασία αυτή υποστηρίζεται και από κατάλληλα τυποποιημένα έντυπα και για τη καλύτερη διεξαγωγή της συζήτησης υπάρχει και ένας συντονιστής.

Η συγκεκριμένη μεθοδολογία περιλαμβάνει τέσσερα (4) βήματα/ εργασίες ως ακολούθως:

- *Εργασία 1: Κατάθεση και περιγραφή καινοτόμων ιδεών*

Εισήγηση του εμπειρογνώμονα σε κάθε παράλληλη συνεδρία και κατάθεση καινοτόμων ιδεών από τους συμμετέχοντες. Κάθε ιδέα περιγράφεται με τη συμπλήρωση τυποποιημένου εντύπου (βλ. έντυπο 1).

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

ΕΝΤΥΠΟ 1

Αριθμός Ουδίας Ένοπιος	Αριθμός Συμμετέχοντα	Εργασία 1
Προβλεπόμενη παραγωγή / αναμενόμενη έσοδα		
Καινοτόμα ιδέα		
Εξειδικευμένη γνώση / Συνεισφορά που απαιτούνται		

- Εργασία 2: Καταγραφή καινοτόμων ιδεών από κάθε συμμετέχοντα
Κατά την εργασία αυτή κάθε ένας συμμετέχων συσχετίζει κάθε μία καινοτόμα ιδέα με τις δικές του ιδέες, τα ενδιαφέροντα του οργανισμού στον οποίο εργάζεται και το σύνολο των δεξιοτήτων του, συμπληρώνοντας τυποποιημένο έντυπο (βλ. Έντυπο 2).

ΕΝΤΥΠΟ 2

Αριθμός Ομάδας Εργασίας	Αριθμός συμμετεχόντων	Εργασία 1
-------------------------	-----------------------	-----------

Παρακαλώ σημειώστε ότι το δελτίο αυτό είναι μόνο για τη βοήθειά σας.

Περιγραφή ιδέας	Συγκριτικαί/ανταρξία με την ιδέα μου	Σχέση με τον οργανισμό μου	Σχέση με το σύνολο των δεξιοτήτων μου
Ιδέα 1			
Ιδέα 2			
Ιδέα 3			
Ιδέα 4			

- Εργασία 3: Βαθμολόγηση των καινοτόμων ιδεών

Μετά την ολοκλήρωση της κατάθεσης και περιγραφής των καινοτόμων ιδεών κάθε συμμετέχων επιλέγει έως τρεις από τις ιδέες, τις οποίες βαθμολογεί από 1 έως 3 ανάλογα με το ενδιαφέρον που έχει γι αυτόν η ιδέα (1 χαμηλός βαθμός προτίμησης, 3 υψηλός βαθμός προτίμησης). Με τον τρόπο αυτό συμπληρώνεται από το συντονιστή της συζήτησης τυποποιημένο έντυπο (βλ. Έντυπο 3).

ΕΝΤΥΠΟ 3

Αριθμός Ομάδας Εργασίας	Εργασία 3
-------------------------	-----------

Παρακαλώ σημειώστε ότι το δελτίο αυτό είναι μόνο για τη βοήθειά σας.

Συμμετέχων*	Τύπος Συμμετέχοντα*	Ιδέα 1	Ιδέα 2	Ιδέα 3	Ιδέα 4
Συμμετέχων 1					
Συμμετέχων 2					
Συμμετέχων 3					
Συμμετέχων 4					
Συμμετέχων 5					
Συμμετέχων 6					
Σύνολο βαθμών					

* Επιχείρηση, εκπαιδευτικό κέντρο/νοσηπεία, διοίκηση κλπ.

Ακολουθεί ο αποκλεισμός των ιδεών που δεν συγκέντρωσαν την προτίμηση 2 τουλάχιστον συμμετεχόντων και η ομαδοποίηση (συγχώνευση) συναφών ιδεών.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

- Εργασία 4: Ανάπτυξη των ιδεών και συνεργασιών

Μετά την οριστική διαμόρφωση των καινοτόμων ιδεών οι συμμετέχοντες σε κάθε παράλληλη συνεδρία χωρίζονται, ανάλογα με το ενδιαφέρον τους, σε ομάδες, κάθε μία από τις οποίες προσπαθεί να καταγράψει βασικά στοιχεία για την υλοποίηση κάθε ιδέας μέσω ενός σχήματος συνεργασίας. Οι ζητούμενες πληροφορίες είναι οι εξής (βλ. Έντυπο 4):

ΕΝΤΥΠΟ 4

Αριθμός Ομάδας Εργασίας/Θέμα	Ιδέα/όνομα συνεργασίας	Εργασία 4
---------------------------------	------------------------	-----------

1. Σύνομη περιγραφή της ιδέας – συνεργασίας
2. Συνεισφορά των διαφόρων εταιριών
3. Αρχικές εκτιμήσεις σχετικές με το πλαίσιο εφαρμογής: νομικά θέματα, ανάγκες σε ανθρώπινο δυναμικό δεξιότητες, εκπαίδευση κλπ.
4. Αρχικές εκτιμήσεις οικονομικές εκτιμήσεις
5. Προσδιορισμός των αρχικών «επόμενων» βημάτων

Τα αποτελέσματα των ανωτέρω εργασιών θα αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας εκ μέρους της Περιφέρειας Αττικής.

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής

Σημειώνεται ότι η παραπάνω μεθοδολογία εφαρμόζεται πιλοτικά σε συγκεκριμένες Περιφέρειες της Χώρας και έχει ήδη αρχίσει να οδηγεί σε εξειδίκευση των περιοχών προτεραιότητας των περιφερειών αυτών.

Σε ότι αφορά την Περιφέρεια Αττικής προτίθεται να ξεκινήσει το β' τρίμηνο του 2015 την εφαρμογή της ανωτέρω διαδικασίας και στα τρία πεδία προτεραιότητας

Παραρτήματα

Παράρτημα I: Λεπτομερές Σχέδιο Δράσεων RIS3 Αττικής

Παράρτημα II: Τομεακή και κλαδική εξειδίκευση της Περιφέρειας Αττικής

Παράρτημα III: Υποδομές Έρευνας και Καινοτομίας της Περιφέρειας Αττικής

Παράρτημα IV: Δαπάνες E&A και παραγωγικότητα

Παράρτημα V: Ναυτιλιακό πλέγμα